



รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ

“การมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบ เนื้อหา
และวิธีดำเนินงาน รายการวิทยุเพื่อชุมชนของจังหวัดน่าน”

โดย นางสาววีระวรรณ ยังกิจการ และคณะ

พฤษจิกายน 2547

สัญญาเลขที่ RDG4540016

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ

“การมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบ เนื้อหา
และวิธีดำเนินงาน รายการวิทยุเพื่อชุมชนของจังหวัดน่าน ”

คณะกรรมการ

- | | | |
|--------------------|--------------|----------------------------|
| 1. นางสาววีระวรรณ | ยังกิจการ | หัวหน้าโครงการ |
| 2. นางสาวอรุณรัตน์ | ศิริสวัสดิ์ | มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ |
| 3. นางสาวศิริพร | เสรีกิตติกุล | มหาวิทยาลัยพายัพ |

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ “การสื่อสารเพื่อชุมชน”

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการกำหนดครูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงาน รายการวิทยุเพื่อชุมชน ของจังหวัดน่าน ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา รูปแบบ เนื้อหา วิธีดำเนินงาน การมีส่วนร่วม และ ปัจจัยเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” ที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดน่าน (สวท.น่าน) รวมทั้งศึกษาความต้องการร่วมกันของประชาชนที่เกี่ยวกับรูปแบบ เนื้อหา และวิธีการดำเนินงานของ “วิทยุชุมชน” และผลการศึกษาที่ได้ทั้งสองส่วนมาศึกษาเบรียบเทียบเพื่อให้ได้ผล การศึกษาเกี่ยวกับ “วิทยุชุมชนตามความต้องการของชุมชน” การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เจาะลึก การศึกษาเอกสาร การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ และการสนทนากลุ่ม จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 6 ชุมชนในจังหวัดน่าน

โดยได้ผลการศึกษา ดังนี้

1. รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านมีความเป็นมาแบ่งออกเป็น 5 ระยะด้วยกัน โดยมีพัฒนาการการมีส่วนร่วมของประชาชนมาเป็นลำดับขั้น จนกระทั่งถึงระยะที่ทำซึ่งเป็นระยะที่มีการแต่งตั้ง “คณะกรรมการบริหาร ชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” ขึ้นตามเจตนาของ สวท.น่านและกรมประชาสัมพันธ์ และมีอาสาสมัครซึ่ง เป็นตัวแทนจากชุมชนต่างๆในจังหวัดน่านเข้าร่วม “สมาชิก ชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” ทำหน้าที่จัดรายการตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์ตั้งแต่เวลา 13.00-15.00 น. โดย เรียกองค์กรทั้งสองส่วนรวมกันว่า “ชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน”
2. การนำเสนอรูปแบบรายการของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” เป็นรูปแบบรายการนิตยสารทาง อา卡เดมิก และรูปแบบรายการสัญจร โดยมีเพลง และโฆษณาคั้นรายการ โดยเจ้าหน้าที่สวท.มีส่วนในการกำหนด รูปแบบรายการทั้งหมด ส่วนเนื้อหาเป็นเนื้อหาที่มีความหลากหลายซึ่งเป็นเรื่องราวของชุมชนจังหวัดน่าน เช่น เนื้อหาข่าว เนื้อหาการเกษตร เนื้อหาการประชุมชุมชน เป็นต้น โดยมีสัดส่วนเนื้อหาของภาค รัฐมากกว่าภาคประชาชน และเน้นไปที่การประชาสัมพันธ์ มากกว่า การแสดงความคิดเห็นแก่ปัญหาร่วมกัน
3. ปัจจัยเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” แบ่งออกเป็นสองประเภท ได้แก่ ปัจจัยเชิงโครงสร้างของวิทยุ ที่เกิดขึ้นภายในสวท.น่าน คือ การบริหารจัดการ บุคลากร งบประมาณของสวท. น่าน และปัจจัยเชิงโครงสร้างของชุมชนที่เกิดขึ้นภายนอกสวท.น่าน คือ ปัจจัยทางด้านลักษณะของชุมชน วิถี ชีวิต พื้นที่ ประชากร อาชีพ การรวมกลุ่ม เป็นต้น
4. ความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับรูปแบบ เนื้อหา วิธีดำเนินงาน เทคนิคการนำเสนอ และเวลาในการ ออกอากาศ ของแต่ละชุมชนมีทั้งที่เหมือนกัน และแตกต่างกันออกไปทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวิถีชีวิต และความสนใจของ ชุมชนเป็นหลัก ฉะนั้นการทำวิทยุชุมชนจึงควรนำเสนอในลักษณะครอบคลุมเฉพาะกลุ่มหรือชุมชนจึงจะสนอง ความต้องการของแต่ละชุมชนได้และควรมีการสำรวจความต้องการของชุมชนก่อนการนำเสนอเนื้อหา
5. การมีส่วนร่วมของประชาชนใน “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” มีพัฒนาการมาเป็นลำดับ ตั้งแต่ ขั้นต่ำสุดคือ การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ฟังที่ไม่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น จนถึง การมีส่วนร่วมในระดับสูงสุด คือ ขั้นของ ผู้กำหนดนโยบาย แต่ทั้งหมดนั้นต้องขึ้นอยู่กับความเห็นชอบและการผลักดันของสวท.น่านทั้งสิ้น โดยกลุ่มผู้นำ ชุมชน และข้าราชการมีส่วนร่วมมากกว่าชาวบ้าน โดยพบว่า ชาวบ้านในระดับราษฎร์ยังมีส่วนร่วมเป็นเพียงผู้ฟังมากกว่าเนื่องจากยังไม่แน่ใจว่าจะเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างไร

Abstract

The research "Participation in the Presentation Style, Contents and Management of Nan's Radio Program for the Community" aims to analyze the history, presentation style, contents, management, listener's participation and influential physical factors of "Nan's Radio Program for the Community", which is broadcast on the Radio Thailand (Nan). It also analyzes the listener's demands for its presentation style, contents and management of the so-called "Radio for the Community". The two analyses are then compared and interpreted to give the idea of "Radio for the Community by People's Demands". This qualitative research is carried out by in-depth interviews, document analysis, non-participating observations, participatory conferences and focus group with people from six example community groups in Nan province. The study results are as follows:

1. Nan's Radio Program for the Community has developed through five phases, integrating in each of which more participation from its listeners. In the final development phase, the Committee of Nan's Radio for the Community Club was elected by the Radio Thailand (Nan) and The Govement Public Relations Department. The Radio Thailand (Nan) also invited voluntary involved representatives from different communities in Nan to give a radio-programming training course as the "Members of Nan's Radio for the Community Club", who broadcast their program at 13-15 hr. from Mondays to Fridays. The integrated unit is called "Nan's Radio for the Community Club".

2. Nan's Radio Program for the Community presents magazines on air as well as songs and commercials break, all set and controlled by the staff members of the Radio Thailand. Its various contents mainly consist of what is going on in the communities of Nan province, e.g. general and agricultural news, public relations, and community groups and organizations. The emphases are rather on government than private sectors, and public relations than public opinions on something.

3. There are two physical factors that influence "Nan's Radio Program for the Community". The first factor is the internal structure of the Radio Thailand (Nan), e.g. staff management and the budget of the organization. The other includes external community structure outside of Radio Thailand (Nan), e.g. types of communities, their ways of life, lands, people, jobs and groupings.

4. The demands for presentation style, contents, management, techniques and broadcasting time from the listeners in all communities vary considerably, depending on their ways of life and the group's specific interests. Therefore, radio programming for any community should try to present rather specific matters that interest some specific groups than to serve all communities by only one general matter.

5. Listeners of "Nan's Radio Program for the Community" have developed participation levels, progressing from no-response passive listeners in the lowest level to active committee who sets up the policy in the highest. However, it is all under the support and approval of the Radio Thailand (Nan), with governmental employees being main active participants and the common people being passive listeners.

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	๑
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๑
สารบัญ.....	๙
สารบัญตาราง.....	๑๘
สารบัญแผนภูมิ.....	๗
สารบัญแผนภาพ.....	๙

บทที่

1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัจุหা.....	1
1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย.....	8
1.3 ปัจุหานำการวิจัย.....	8
1.4 ข้อสันนิษฐานการวิจัย.....	9
1.5 ขอบเขตการวิจัย.....	9
1.6 นิยามศัพท์.....	12
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	13
2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	14
2.1 ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง.....	14
2.2 ทฤษฎีการสื่อสารเพื่อชุมชน.....	16
2.3 ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม.....	20
2.4 แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม.....	22
2.5 แนวคิดเรื่องรูปแบบ และเนื้อหา.....	28
2.6 แนวคิดวิทยาชุมชน.....	33
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	36
2.8 งานวิจัยในต่างประเทศ.....	41

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
3	ระเบียบวิธีวิจัย.....	45
	3.1 ขั้นตอนการเก็บข้อมูล.....	46
	3.2 ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	64
	3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล.....	64
	3.4 การตรวจสอบข้อมูล.....	65
4	ความเป็นมา และวิธีดำเนินงานของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน”.....	67
ส่วนที่ 1 การจัดผังรายการของ สวท.น่านออกอากาศทางคลื่น FM 94.75MHz.....		67
	1.1 หน่วยงานราชการในจังหวัดน่าน.....	68
	1.2 หน่วยงานราชการในจังหวัดเชียงใหม่.....	69
	1.3 สวท.น่าน ผลิตรายการเอง.....	70
	1.4 หน่วยงานราชการจากส่วนกลาง.....	71
	1.5 ตัวแทนชุมชน.....	71
ส่วนที่ 2 ความเป็นมาของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน”.....		73
	2.1 ระยะที่หนึ่ง : หน่วยราชการเขียนแกนนำชุมชนมาร่วมรายการ (ปี 2534-36)....	75
	2.1.1 วิธีดำเนินงาน	75
	2.1.2 รูปแบบ และเนื้อหารายการของหน่วยงานราชการในท้องถิ่น	80
	2.1.3 การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในระยะแรก	81
	2.1.3.1 ในฐานะผู้ฟังที่มีปฏิกรรมยาตอบกลับโดยการโทรศัพท์ แสดงความคิดเห็น.....	81
	2.1.3.2 ในฐานะผู้ฟังที่มีปฏิกรรมยาตอบกลับโดยการแสดงนำ รายการผ่านข้าราชการ / ผู้ดำเนินรายการของรัฐ	82
	2.1.3.3 ในฐานะผู้ส่งสารระดับผู้ร่วมรายการ / ผู้ให้ข้อมูล	82

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2.2 ระยะที่สอง : กลุ่มยังเมืองน่านเป็นตัวแทนขอเวลาจัดทำรายการ (ปี 2536-38) ...	82
2.2.1 วิธีดำเนินงาน	82
2.2.2 รูปแบบ และเนื้อหารายการของกลุ่มยังเมืองน่าน	86
2.2.3 การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในระยะที่สอง เมื่อกลุ่มยังเมืองน่านเข้ามาจัดรายการ	88
2.3 ระยะที่สาม : กลุ่มยังเมืองน่านหยุดดำเนินรายการ (ปี 2538-40).....	89
2.3.1 วิธีดำเนินงาน	89
2.3.2 การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในระยะที่สาม ยังเมืองน่านหยุดดำเนินรายการ	91
2.4 ระยะที่สี่ : กรมประชาสัมพันธ์วางแผนนโยบายจัดรายการวิทยุชุมชนตามมาตรา 40 (ปี 2540-43).....	92
2.4.1 วิธีดำเนินงาน	92
2.4.2 รูปแบบ และเนื้อหารายการของ สวท.น่าน	96
2.4.3 การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในระยะที่ สวท. จัดรายการวิทยุ ตามมาตรา 40	98
2.5 ระยะที่ห้า : รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านและชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน [†] (2543-ปัจจุบัน).....	99
2.5.1 วิธีดำเนินงานรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน.....	99
2.5.2 คณะกรรมการบริหารชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน.....	100
2.5.3 บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน	108
2.5.4 ขอบรวมการจัดรายการวิทยุชุมชน / สมาคมชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน ...	111
2.5.5 บทบาทหน้าที่ของสมาคมชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน	112
(1) การเป็นผู้กำหนดเนื้อหารายการประจำวัน และเป็นผู้ผลิตรายการ	113
(2) การเป็นผู้ประสานงานกับแหล่งข้อมูล	115
(3) การเป็นผู้ประชาสัมพันธ์รายการ	115

สารบัญ (ต่อ)

	บทที่	หน้า
	ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน	
	ในระยะต่าง ๆ	121
5	รูปแบบ และเนื้อหา ของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน.....	125
	ส่วนที่ 1 ลักษณะรูปแบบ และเนื้อหาของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน”	125
	1.1 ลักษณะรูปแบบของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน”	126
	1.1.1 รูปแบบรายการนิตยสารทางอากาศ	126
	1.1.2 รูปแบบรายการสัมภาษณ์	131
	1.1.3 รูปแบบรายการเพลงคั่นรายการ	136
	1.1.4 รูปแบบโฆษณาคั่นรายการ	136
	1.2 ลักษณะเนื้อหาของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน”	138
	1.2.1 เนื้อหารายการเพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสาร	138
	1.2.2 เนื้อหารายการเพื่อให้ความรู้	142
	1.2.3 เนื้อหารายการเพื่อให้ความบันเทิง	146
	1.2.4 เนื้อหาโฆษณา หรือบริการสาธารณะ	147
	1.3 วิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน	149
	1.3.1 ผู้ดำเนินรายการกับรูปแบบรายการที่เลือกต่อ	
	การเกิดการมีส่วนร่วม	149
	1.3.2 เริ่มมีผู้ส่งสารภาคประชาชนมากขึ้น	
	โดยภาครัฐกิจคงอยู่.....	152
	1.3.3 เริ่มมีเนื้อหาเกี่ยวกับภาคประชาชนเพิ่มขึ้น โดยเนื้อหา	
	ประชาชนสมพันธ์หน่วยงานของรัฐไม่ได้ลดลง	153
	1.3.4 ยังไม่เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้พูด	
	กับผู้จัดรายการ	153
	ส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วมต่อรูปแบบและเนื้อหาใน “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน”...154	
	2.1 การเข้าถึงสื่อ	154
	2.2 การมีส่วนร่วม	155

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ส่วนที่ 3 ปัจจัยเชิงโครงสร้างที่มีผลต่อรูปแบบและเนื้อหา	
ของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน 165	
3.1 ปัจจัยเชิงโครงสร้างของวิทยุ 166	
3.1.1 โครงสร้างการบริหารงานของสถานีวิทยุกระจายเสียง แห่งประเทศไทยจังหวัดน่าน 166	
3.2 ปัจจัยเชิงโครงสร้างชุมชน 173	
3.2.1 ลักษณะทั่วไปทางพื้นที่และประชากรของจังหวัดน่าน 175	
3.2.2 การรวมกลุ่ม 176	
6 เปรียบเทียบความต้องการของชุมชนที่มีต่อวิทยุชุมชนกับรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน ^{ในด้านรูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงาน} 184	
ส่วนที่ 1 ความต้องการของแต่ละชุมชน เปรียบเทียบกับรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน	
1.1 ชุมชนเทศบาลเมือง จังหวัดน่าน 186	
1.1.1 ลักษณะทางประชากร และภูมิศาสตร์ ของชุมชน 186	
1.1.2 เปรียบเทียบรูปแบบ 187	
1.1.3 เปรียบเทียบเนื้อหา 190	
1.1.4 เปรียบเทียบเทคนิคการนำเสนอ 193	
1.1.5 เปรียบเทียบวัน เวลาออกอากาศ 194	
1.1.6 เปรียบเทียบวิธีดำเนินงาน 195	
1.2 ชุมชนน้ำเกี้ยน 196	
1.2.1 ลักษณะทางประชากร และภูมิศาสตร์ ของชุมชน 196	
1.2.2 เปรียบเทียบรูปแบบ 197	
1.2.3 เปรียบเทียบเนื้อหา 200	
1.2.4 เปรียบเทียบเทคนิคการนำเสนอ 203	
1.2.5 เปรียบเทียบวัน เวลาออกอากาศ 204	
1.2.6 เปรียบเทียบวิธีดำเนินงาน 205	

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
1.3 ชุมชนเมืองจัง	206
1.3.1 ลักษณะทางประชากร และภูมิศาสตร์ ของชุมชน	206
1.3.2 เปรียบเทียบรูปแบบ	207
1.3.3 เปรียบเทียบเนื้อหา	210
1.3.4 เปรียบเทียบเทคนิคการนำเสนอ	213
1.3.5 เปรียบเทียบวัน เวลาออกอากาศ	214
1.3.6 เปรียบเทียบวิธีดำเนินงาน	215
1.4 ชุมชนเชิงกลาง	216
1.4.1 ลักษณะทางประชากร และภูมิศาสตร์ ของชุมชน	216
1.4.2 เปรียบเทียบรูปแบบ	217
1.4.3 เปรียบเทียบเนื้อหา	220
1.4.4 เปรียบเทียบเทคนิคการนำเสนอ	223
1.4.5 เปรียบเทียบวัน เวลาออกอากาศ	224
1.4.6 เปรียบเทียบวิธีดำเนินงาน	225
1.5 ชุมชนแม่จริม	226
1.5.1 ลักษณะทางประชากร และภูมิศาสตร์ ของชุมชน	226
1.5.2 เปรียบเทียบรูปแบบ	227
1.5.3 เปรียบเทียบเนื้อหา	230
1.5.4 เปรียบเทียบเทคนิคการนำเสนอ	233
1.5.5 เปรียบเทียบวัน เวลาออกอากาศ	234
1.5.6 เปรียบเทียบวิธีดำเนินงาน	235
1.6 ชุมชนนาหมื่น	236
1.6.1 ลักษณะทางประชากร และภูมิศาสตร์ ของชุมชน	236
1.6.2 เปรียบเทียบรูปแบบ	237
1.6.3 เปรียบเทียบเนื้อหา	240
1.6.4 เปรียบเทียบเทคนิคการนำเสนอ	243

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
1.6.5 เปรียบเทียบวัน เวลาอุกกาภากาศ.....	244
1.6.6 เปรียบเทียบวิธีดำเนินงาน	245
1.7 สรุปภาพรวมความต้องการของชุมชนทั้งหมด	246
1.7.1 ความต้องการด้านรูปแบบ	246
1.7.2 ความต้องการด้านเนื้อหา	247
1.7.3 ความต้องการด้านเทคนิคการนำเสนอ	249
1.7.4 ความต้องการด้านเวลาอุกกาภากาศ	249
1.7.5 ความต้องการด้านวิธีดำเนินงาน	250
ส่วนที่ 2 วิเคราะห์ผลการเปรียบเทียบ	251
2.1 การผลิตรายการวิทยุชุมชนแบบ สาท.น่าสนใจไม่สามารถครอบคลุมความต้องการของทุกชุมชนได้.....	251
2.2 รูปแบบรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านตอบสนองชุมชนเขตเทศบาลเมืองได้มากที่สุด และน้ำเกี้ยวน้อยที่สุด	252
2.3 เนื้อหารายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านตอบสนองชุมชนนามมื่นได้มากที่สุด และชุมชนแม่จริมน้อยที่สุด	255
ส่วนที่ 3 ประเด็นสะท้อนจากความต้องการของแต่ละชุมชน.....	257
3.1 “วิทยุ” สามารถเป็นเครื่องมือสื่อสารของชุมชนได้ทั้งภายในและภายนอก	257
3.2 ความต้องการที่จะต้องถึงปัญหาชุมชน	258
3.3 วิทยุชุมชนในพื้น นอกจากมีสาระแล้ว ต้องมีบันเทิงด้วย.....	259
3.4 วิทยุชุมชนสามารถนำมาใช้ในธุรกิจชุมชนได้	260
3.5 สถานที่ตั้งสถานีวิทยุชุมชน อาจเป็นพื้นที่สาธารณะ หรือพื้นที่ของภาครัฐก็เป็นได้... <td style="text-align: right;">260</td>	260
3.6 วิทยุชุมชนของหกชุมชนนี้ ต้องใช้ภาษาท้องถิ่นเท่านั้น	260
3.7 “เยาวชน” และ “พระสงฆ์” มีบทบาทสำคัญในชุมชน.....	261
3.8 ความสัมพันธ์ระหว่าง “ผู้ว่าฯ” กับ “ชุมชน” บางแห่ง ยังห่างเหิน.....	261

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
7 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	262
ส่วนที่ 1 การก่อกำเนิดและเติบโต “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน”.....	263
ส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วม จุดเดิมต้นและหนทางข้างหน้า.....	281
ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะ และข้อจำกัดของงานวิจัย	287
รายการอ้างอิง.....	291

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ 4.1 แสดงรายการที่ผลิตโดยหน่วยงานราชการใน จ.น่าน.....	69
ตารางที่ 4.2 แสดงรายการที่ผลิตโดยสำนักประชาสัมพันธ์ เขต 3 จ.เชียงใหม่.....	70
ตารางที่ 4.3 แสดงรายการที่ผลิตออกอากาศโดย สาท.น่าน	70
ตารางที่ 4.4 แสดงรายการที่ผลิตออกอากาศโดย สาท.11 กรุงเทพฯ.....	71
ตารางที่ 4.5 แสดงตำแหน่ง รายชื่อ และสถานภาพของคณะกรรมการบริหารชุมชนวิทยุ ชุมชนคนเมืองน่าน.....	102
ตารางที่ 4.6 แสดงรายชื่อตัวแทนจากชุมชนคณะกรรมการบริหาร ชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน.....	104
ตารางที่ 4.7 แสดงรายชื่อตัวแทนจากหน่วยงานราชการ คณะกรรมการบริหารชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน.....	106
ตารางที่ 5.1 แสดงรูปแบบรายการในแต่ละช่วงของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน.....	130
ตารางที่ 5.2 แสดงรูปแบบรายการในแต่ละช่วง ของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านสัญจร	134
ตารางที่ 5.3 แสดงหน่วยงานที่แจ้งข้อมูลข่าวสาร และเนื้อหาที่แจ้งออกอากาศไป ในรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน	140
ตารางที่ 5.4 แสดงประเด็นและเนื้อหาของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน ที่ออกอากาศวันที่ 14 มิถุนายน 2544 ถึง 29 ธันวาคม 2544.....	142
ตารางที่ 5.5 แสดงการมีส่วนร่วมของผู้ฟังที่มีปฏิกรรมตอนกลับมาทางรายการ.....	156
ตารางที่ 5.6 แสดงการเปรียบเทียบระหว่างพัฒนาการของกลุ่มยังเมืองน่าน กับรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน	181
ตารางที่ 6.1 เปรียบเทียบรูปแบบรายการที่ชุมชนเทศบาลเมืองน่านต้องการ กับรูปแบบ ของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545	187
ตารางที่ 6.2 เปรียบเทียบเนื้อหารายการที่ชุมชนเทศบาลเมืองน่านต้องการ กับเนื้อหา ของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545	190

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ 6.3 เปรียบเทียบเทคนิคการนำเสนอในรายการวิทยุชุมชนที่ชุมชนเทศบาล เมืองน่านต้องการกับเทคนิคการนำเสนอของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน ที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545.....	193
ตารางที่ 6.4 เปรียบเทียบเวลาในการออกอากาศของรายการวิทยุชุมชนที่ชุมชนเทศบาล เมืองน่านต้องการ กับเวลาในการออกอากาศของรายการวิทยุชุมชน คนเมืองน่านที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545	194
ตารางที่ 6.5 เปรียบเทียบวิธีดำเนินงานของรายการวิทยุชุมชนที่ชุมชนเทศบาล เมืองน่านต้องการ กับวิธีดำเนินงานของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน.....	195
ตารางที่ 6.6 เปรียบเทียบรูปแบบรายการที่ชุมชนน้ำเกี้ยนต้องการ กับรูปแบบ ของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545	197
ตารางที่ 6.7 เปรียบเทียบเนื้อหารายการที่ชุมชนน้ำเกี้ยนต้องการ กับเนื้อหา ของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545.....	200
ตารางที่ 6.8 เปรียบเทียบเทคนิคการนำเสนอในรายการวิทยุชุมชนที่ชุมชนน้ำเกี้ยนต้องการ กับเทคนิคการนำเสนอของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน ที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545	203
ตารางที่ 6.9 เปรียบเทียบเวลาในการออกอากาศของรายการวิทยุชุมชนที่ชุมชนน้ำเกี้ยน ต้องการ กับเวลาในการออกอากาศของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน ที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545	204
ตารางที่ 6.10 เปรียบเทียบวิธีดำเนินงานของรายการวิทยุชุมชนที่ชุมชนน้ำเกี้ยนต้องการ กับวิธีดำเนินงานของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน	205
ตารางที่ 6.11 เปรียบเทียบรูปแบบรายการที่ชุมชนเมืองจังจังต้องการ กับรูปแบบ ของรายการ วิทยุชุมชนคนเมืองน่านที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545.....	207
ตารางที่ 6.12 เปรียบเทียบเนื้อหารายการที่ชุมชนเมืองจังจังต้องการ กับเนื้อหาของรายการ วิทยุชุมชนคนเมืองน่านที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545.....	210
ตารางที่ 6.13 เปรียบเทียบเทคนิคการนำเสนอในรายการวิทยุชุมชนที่ชุมชนเมืองจังจังต้องการ กับเทคนิคการนำเสนอของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน ที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545	213

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ 6.14 เปรียบเทียบเวลาในการออกอากาศของรายการวิทยุชุมชนที่ชุมชนเมืองจัง ต้องการ กับเวลาในการออกอากาศของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน ^{ที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545}	214
ตารางที่ 6.15 เปรียบเทียบวิธีดำเนินงานของรายการวิทยุชุมชนที่ชุมชนเมืองจังต้องการ กับวิธีดำเนินงานของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน	215
ตารางที่ 6.16 เปรียบเทียบรูปแบบรายการที่ชุมชนเชิงกล่างต้องการ กับรูปแบบ ของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545	217
ตารางที่ 6.17 เปรียบเทียบเนื้อหารายการที่ชุมชนเชิงกล่างต้องการ กับเนื้อหา ของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545	220
ตารางที่ 6.18 เปรียบเทียบทكنิคการนำเสนอในรายการวิทยุชุมชนที่ชุมชนเชิงกล่างต้องการ กับเทคนิคการนำเสนอของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน ^{ที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545}	223
ตารางที่ 6.19 เปรียบเทียบเวลาในการออกอากาศของรายการวิทยุชุมชนที่ชุมชนเชิงกล่าง ต้องการ กับเวลาในการออกอากาศของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน ^{ที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545}	224
ตารางที่ 6.20 เปรียบเทียบวิธีดำเนินงานของรายการวิทยุชุมชนที่ชุมชนเชิงกล่างต้องการ กับวิธีดำเนินงานของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน	225
ตารางที่ 6.21 เปรียบเทียบรูปแบบรายการที่ชุมชนแม่จริมต้องการ กับรูปแบบ ของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545	227
ตารางที่ 6.22 เปรียบเทียบเนื้อหารายการที่ชุมชนแม่จริมต้องการ กับเนื้อหา ของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545	230
ตารางที่ 6.23 เปรียบเทียบทكنิคการนำเสนอในรายการวิทยุชุมชนที่ชุมชนแม่จริมต้องการ กับเทคนิคการนำเสนอของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน ^{ที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545}	233
ตารางที่ 6.24 เปรียบเทียบเวลาในการออกอากาศของรายการวิทยุชุมชนที่ชุมชนแม่จริม ต้องการ กับเวลาในการออกอากาศของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน ^{ที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545}	234

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ 6.25 เปรียบเทียบวิธีดำเนินงานของรายการวิทยุชุมชนที่ชุมชนแม่จริมต้องการ กับวิธีดำเนินงานของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน	235
ตารางที่ 6.26 เปรียบเทียบรูปแบบรายการที่ชุมชนนำมีนต้องการ กับรูปแบบ ของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545	237
ตารางที่ 6.27 เปรียบเทียบเนื้อหารายการที่ชุมชนนำมีนต้องการ กับเนื้อหา ของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545	240
ตารางที่ 6.28 เปรียบเทียบเทคนิคการนำเสนอในรายการวิทยุชุมชนที่ชุมชนนำมีนต้องการ กับเทคนิคการนำเสนอของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน ที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545	243
ตารางที่ 6.29 เปรียบเทียบเวลาในการออกอากาศของรายการวิทยุชุมชนที่ชุมชนนำมีน ต้องการ กับเวลาในการออกอากาศของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน ที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545	244
ตารางที่ 6.30 เปรียบเทียบวิธีดำเนินงานของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน	245
ตารางที่ 6.31 แสดงความต้องการของชุมชนต่อรูปแบบของรายการวิทยุชุมชน	246
ตารางที่ 6.32 แสดงความต้องการของชุมชนด้านเนื้อหารายการวิทยุชุมชน	247
ตารางที่ 6.33 แสดงความต้องการของชุมชนด้านเทคนิคการนำเสนอ	249
ตารางที่ 6.34 แสดงความต้องการของชุมชนด้านเวลาออกอากาศ	249
ตารางที่ 6.35 แสดงความต้องการของชุมชนด้านวิธีดำเนินงาน	250
ตารางที่ 6.36 แสดงผลสรุปเกี่ยวกับรูปแบบ และเนื้อหารายการ ที่ตอบสนองชุมชนทั้งหก	253
ตารางที่ 7.1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ในภารกิจเกิดและพัฒนา รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน	264
ตารางที่ 7.3 รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน เปรียบเทียบกับแนวคิดเรื่อง เป้าหมายของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม	271
ตารางที่ 7.4 แสดงหลักการวิทยุชุมชน เปรียบเทียบกับสิ่งที่เกิดขึ้น ในรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านและแนวทางปฏิบัติ	279

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ 7.5 แสดงระดับการพัฒนาของวิทยุชุมชนตามหลักการวิทยุชุมชน เปรียบเทียบกับรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน	285

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่	หน้า
แผนภูมิที่ 4.1 แสดงสัดส่วนการจัดผังรายการของ สวท.ป่าน	72
แผนภูมิที่ 4.2 แสดงสายงานบริหารของคณะกรรมการบริหารชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน.108	
แผนภูมิที่ 5.1 แสดงการมีส่วนร่วมในฐานะผู้ผลิตรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน	163
แผนภูมิที่ 5.2 โครงสร้างการบังคับบัญชาของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย	167

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่ 3.1 แสดงการเก็บข้อมูลงานวิจัย.....	46
แผนภาพที่ 3.2 กรอบการวิเคราะห์ (Conceptual Framework)	66
แผนภาพที่ 4.3 แสดงโครงสร้างการบริหารจัดการของชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน115....	116
แผนภาพที่ 4.4 แสดงความเป็นมาของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน.....	118
แผนภาพที่ 4.5 แสดงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในระยะที่ 1 – 5	122
แผนภาพที่ 5.3 แสดงบุคลากรของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย	170
แผนภาพที่ 5.4 แสดงความเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมตามแนวคิด การเข้าถึงสื่อ การมีส่วนร่วม และการบริหารจัดการด้วยตนเอง	183
แผนภาพที่ 6.1 เปรียบเทียบรูปแบบรายการที่ชุมชนเทศบาลเมืองน่านต้องการกับรูปแบบ ของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545	189
แผนภาพที่ 6.2 เปรียบเทียบเนื้อหารายการที่ชุมชนเทศบาลเมืองน่านต้องการกับเนื้อหา ของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545	192
แผนภาพที่ 6.3 เปรียบเทียบรูปแบบรายการที่ชุมชนน้ำเกี้ยนต้องการกับรูปแบบ ของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545	199
แผนภาพที่ 6.4 เปรียบเทียบเนื้อหารายการที่ชุมชนน้ำเกี้ยนต้องการกับเนื้อหา ของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545	202
แผนภาพที่ 6.5 เปรียบเทียบรูปแบบรายการที่ชุมชนเมืองจังต้องการกับรูปแบบของรายการ วิทยุชุมชนคนเมืองน่านที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545	209
แผนภาพที่ 6.6 เปรียบเทียบเนื้อหารายการที่ชุมชนเมืองจังต้องการกับเนื้อหา ของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545	212
แผนภาพที่ 6.7 เปรียบเทียบรูปแบบรายการที่ชุมชนเชียงกลางต้องการกับรูปแบบของ รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545	219
แผนภาพที่ 6.8 เปรียบเทียบเนื้อหารายการที่ชุมชนเชียงกลางต้องการกับเนื้อหา ของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545	222
แผนภาพที่ 6.9 เปรียบเทียบรูปแบบรายการที่ชุมชนแม่จิมต้องการกับรูปแบบของ รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545	229

สารบัญแผนภาพ (ต่อ)

แผนภาพที่ 6.10 เปรียบเทียบเนื้อหารายการที่ชุมชนแม่จิมต้องการกับเนื้อหา ของรายกรวิทยุชุมชนคนเมืองน่านที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545	232
แผนภาพที่ 6.11 เปรียบเทียบรูปแบบรายการที่ชุมชนนำมีน์ต้องการกับรูปแบบของ รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545	239
แผนภาพที่ 6.12 เปรียบเทียบเนื้อหารายการที่ชุมชนแม่จิมต้องการกับเนื้อหา ของรายกรวิทยุชุมชนคนเมืองน่านที่ออกอากาศอยู่ในช่วง พ.ศ. 2545	242
แผนภาพที่ 7.2 แสดงการมีส่วนร่วมในระดับต่าง ๆ ของภาครัฐและภาคประชาชน และผลกระทบต่อรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน	268

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1.1 แผนที่ตั้งจังหวัดน่านซึ่งอยู่ทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย.....	6
ภาพที่ 1.2 แผนที่ตั้งอำเภอและชุมชนที่เลือกมาทำการศึกษา.....	11
ภาพที่ 4.1 แสดงการประชุมคณะกรรมการบริหารชุมชนฯ.....	103
ภาพที่ 5.1 ภาพจัดเรื่องสัญจร.....	135
ภาพที่ 5.2 ภาพแสดงการจัดรายการในห้องส่งสather.....	148
ภาพที่ 5.3 แผนที่จังหวัดน่าน.....	174
ภาพที่ 6.1 แสดงการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการของคณะกรรมการวิจัย.....	185

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 40 ได้เปิดช่องทางการปฏิรูประบบสื่อของรัฐใหม่ โดยระบุว่า

“คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคมเป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ

โดยให้มองค์กรของรัฐที่เป็นองค์กรอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่และกำกับดูแลการประกอบกิจการโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะอื่นๆ รวมทั้งการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม”

เนื้อหาตามมาตรา 40 ข้างต้นนั้น คณะ สรส. ได้ประกาศใช้ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2540 มีความหมายว่า คลื่นความถี่เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติ ซึ่งเท่ากับเป็นของประชาชนไม่ใช่ของหน่วยราชการ บริษัทเอกชน หรือกลุ่มผลประโยชน์อื่นใด การดำเนินกิจการใดที่เกี่ยวข้องกับคลื่นความถี่จะต้องทำเพื่อประโยชน์สาธารณะ คือ เพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนร่วม

ในรัชสมัยได้กำหนดให้มองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ เพื่อทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุและโทรทัศน์ และกำกับดูแลการประกอบกิจการ โดย พรบ.ประกอบกิจการวิทยุและโทรทัศน์ระบุถึงการจัดสรรคลื่นความถี่ให้แก่ภาคประชาชนในสัดส่วนไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 จากคลื่นความถี่ที่มีอยู่ทั้งหมดออกหนึ่งจากการจัดสรรให้รัฐและเอกชน (พรทพย อุทกภาณ์, 2542)

การจัดสรรคลื่นความถี่ให้ประชาชนมีแนวคิดหลัก คือให้ประชาชนได้ใช้สื่อเพื่อการพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยสื่อหลักที่จะให้ประชาชนได้ใช้คือ วิทยุกระจายเสียงภาษาไทยซึ่งเรียกว่า “วิทยุชุมชน (community radio)” องค์กรรายเนสโกได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับวิทยุชุมชนไว้ว่าจะต้องอยู่ภายใต้ความต้องการของชุมชน สนองตอบชุมชนและความสนใจของชุมชนเป็นหลัก โดยให้มีการดำเนินการโดยคณะกรรมการบริหารซึ่งเป็นตัวแทนจากกลุ่มในชุมชน และต้องอยู่ในรูปแบบที่ไม่หวังผลกำไร นโยบายการบริหารวิทยุชุมชนต้องพัฒนาให้เกิดการมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตย นอกจากนั้นแล้ว รศ.ดร. จุ่มพล รอตคำดี นักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนของไทย ยังได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ว่า วิทยุชุมชนเป็นสื่อมวลชนตามแนวคิดประชาธิปไตย (Democratic Media) เพื่อประชาชนโดยประชาชน ของประชาชน ซึ่งการดำเนินการในรูปแบบวิทยุชุมชนต้องมีลักษณะเป็น

narrowcasting คือมีกำลังส่ง 1 กิโลวัตต์เป็นสถานีวิทยุที่มีรัศมีการออกอากาศครอบคลุมเฉพาะพื้นที่เท่านั้น (กล่าวโดยละเอียดไว้ในแนวคิดวิทยุชุมชนในบทที่ 2) จากหลักการดังกล่าว หมายความว่า วิทยุชุมชน ที่แท้จริงควรจะมีรัศมีการกระจายเสียงอยู่ที่ระยะ 20-40 กม. จาจุดที่ตั้งสถานีสัญญาณความสูงไม่เกิน 30 เมตร จะระดับพื้นดิน และใช้กำลังส่งไม่เกิน 30 วัตต์ (เอกสารการประชุม : โครงการสัมมนาปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานวิทยุชุมชนภาคเหนือ ตอนล่าง, 4-5) ซึ่งแตกต่างจากวิทยุท้องถิ่นที่มีกำลังส่งครอบคลุมทั่วทั้งจังหวัดยกเว้นพื้นที่ที่มีสภาพพื้นที่เป็นภูเขาหรือจุดอับสัญญาณ ซึ่งการดำเนินการวิทยุชุมชนในลักษณะครอบคลุมเฉพาะพื้นที่จะทำให้รายการตอบสนองความต้องการเฉพาะของแต่ละชุมชนได้ง่าย และทั่วถึงกว่า อันเป็นหลักการที่สำคัญของวิทยุชุมชน

นับตั้งแต่ปี 2540 ที่ กกุหมายมาตรา 40 ถูกบัญญัติขึ้น จนกระทั่งถึงปี 2543 ที่งานวิจัยชิ้นนี้เริ่มทำการศึกษา รัฐบาลยังคงเป็นผู้ดำเนินงานควบคุม และเป็นเจ้าของคลื่นและสื่อวิทยุทั้งหมด ของประเทศไทยแบ่งการบริหารงานออกเป็นสองประเภทใหญ่ๆ ด้วยกัน คือ การผลิตรายการเอง โดยความร่วมมือจากหน่วยราชการอื่นๆ เพื่อเป็นระบบออกเสียงของรัฐบาลเน้นการนำเสนอเนื้อหา ด้านประชาสัมพันธ์องค์กร นโยบายของรัฐ และเนื้อหาเพื่อให้ความรู้ ข่าวสาร แก่ประชาชน อีกประเภทหนึ่งคือ การขยายเวลาในลักษณะให้สัมปทานกับภาคธุรกิจ และภาคเอกชนในการผลิตรายการ การนำเสนอเนื้อหาจะเน้นไปที่การโฆษณาสินค้า การบริการภาครัฐกิจ และความบันเทิง เพื่อหวังผลจากค่าโฆษณาเป็นหลัก โดยเฉพาะธุรกิจภาคบันเทิง เป็นองค์กรที่เข้ามาประมูลซื้อสัมปทานจากเจ้าของสื่อวิทยุมากที่สุด โดยมีการนำเสนอเนื้อหารายการเพลงเป็นหลัก และขยายโฆษณาให้กับภาคธุรกิจสินค้าในราคาแพง ซึ่งเป็นข้อมูลที่ขาดแย้งกับหลักการวิทยุชุมชนที่ว่าต้องเป็นรูปแบบที่ไม่น่าวงผลกำไร และเนื้อหาต้องตอบสนองชุมชนท้องถิ่น ไม่ใช่ตอบสนองภาครัฐหรือภาคธุรกิจเพียงอย่างเดียว แต่จากการศึกษาข้อมูลการดำเนินวิทยุชุมชนในประเทศไทยพบว่า การดำเนินวิทยุชุมชนในประเทศไทยนั้น หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านสื่อวิทยุของรัฐเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งขึ้นมาทั้งสิ้น อันได้แก่ องค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย กองทัพบก และกรมประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

กรมประชาสัมพันธ์เป็นผู้ริเริ่มการจัดรายการวิทยุชุมชนขึ้นอย่างเป็นทางการ ในปี 2541 โดยกรมประชาสัมพันธ์ ได้อนุมัติโครงการวิทยุชุมชนกับคน อบpm. (อาสาสมัครประชาสัมพันธ์ ประจำหมู่บ้าน) โดยสำนักนโยบายและแผนการประชาสัมพันธ์ร่วมกับสำนักประชาสัมพันธ์เขต 1-8 เป็นผู้ดำเนินการคัดเลือกสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยในส่วนภูมิภาค 19 สถานี ดำเนินการจัดรายการนำร่องวิทยุชุมชนขึ้น ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2541 ออกอากาศสถานีละ 1 ชั่วโมงต่อวัน โดยให้เหตุผลในการดำเนินการในครั้งนี้ว่าเพื่อเป็นการสำรวจหารูปแบบการจัดรายการ

วิทยุซุ่มชนในแต่ละห้องถิน ที่สามารถตอบสนองความต้องการของซุ่มชนห้องถินได้ และเพื่อการเรียนรู้ของภาคประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 บัญญัติไว้

ชึ้งต่อมาในเดือนสิงหาคม 2544 กรมประชาสัมพันธ์ได้ขยายรายการวิทยุซุ่มชนไปยังสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย (สวท.) ต่างๆ เป็นจำนวนทั้งสิ้น 68 สถานี

แม้ว่าจังหวัดน่านจะมีสถานีวิทยุอยู่ในจังหวัดทั้งหมด 5 สถานี อันได้แก่

1. สถานีวิทยุกระจายเสียงขององค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย

คลื่นเอฟ เอ็ม 92.0 เมกะเฮิรต

2. สถานีวิทยุกระจายเสียงทหารากาศ 018 คลื่น เอฟ เอ็ม 96.0 เมกะเฮิรต

3. สถานีวิทยุกระจายเสียงกองทัพภาค 3

4. สถานีวิทยุกระจายเสียงนั้นบุรีน่าน เอ เอ็ม 1896 กิโลเมตร

5. สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ 94.75 เมกะเฮิรต และ เอ เอ็ม 1368 กิโลเมตร แต่มีเพียงสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดน่าน (สวท.น่าน) สถานีเดียวเท่านั้นที่ดำเนินการให้มีการจัดรายการวิทยุซุ่มชนโดยให้ประชาชนเข้าไปร่วมผลิตรายการและมีคณะกรรมการบริหารแยกต่างหากจากโครงสร้างการบริหารของสถานีขึ้น โดยได้แบ่งเวลาของสถานีตั้งแต่เวลา 13.00-15.00 น. วันจันทร์ ถึง วันศุกร์ ให้มีการดำเนินรายการที่มีชื่อว่า “รายการวิทยุซุ่มชนคนเมืองน่าน” ออกอากาศทางคลื่น เอฟ เอ็ม 94.75 เมกะเฮิรต โดยเริ่มออกอากาศตั้งแต่วันที่ 2 เมษายน 2543 เป็นต้นมา

โดยสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดน่าน หรือ สวท.น่าน ได้มีการบริหารจัดการให้อยู่ในรูปของชุมชนที่มีชื่อว่า “ชุมชนวิทยุซุ่มชนคนเมืองน่าน” มีจำนวนสมาชิกในขณะที่คณะกรรมการบริหารชุมชนวิทยุซุ่มชนคนเมืองน่าน “ 28 คน และ “สมาชิกชุมชนวิทยุซุ่มชนคนเมืองน่าน” อีก 57 คน (กล่าวโดยละเอียดไว้ในบทที่ 4)

จากหลักการ และแนวคิดวิทยุซุ่มชน และ การนำเนื้อหาวิทยุซุ่มชนในประเทศไทยที่ได้กล่าวมาข้างต้น เป็นสาเหตุให้คณะกรรมการบริหารชุมชนวิทยุซุ่มชนน่าน ในการทำการศึกษาถึงความต้องการของประชาชนเกี่ยวกับวิทยุซุ่มชน ซึ่งความต้องการเหล่านั้นจะสามารถเป็นตัวชี้วัดได้ว่า วิทยุซุ่มชนที่กำหนดขึ้นมาจากการศึกษาซึ่งเป็นของรัฐ ถึงแม่จะไม่เป็นไปตามหลักการวิทยุซุ่มชนที่มีการออกอากาศในรัฐมีคุณภาพน้ำหนัก จะสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในห้องถินตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้จริงหรือไม่

ในส่วนของภาคประชาชน สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสัมคม สถาบันซุ่มชนท้องถินพัฒนา และมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม ได้จัดการสัมมนา การเตรียมความพร้อมการปฏิรูปสื่อภาคประชาชน เมื่อวันที่ 19-20 ธันวาคม 2542 ที่กรุงเทพ จุดมุ่งหมายของการจัดสัมมนาคือเพื่อขยายเครือข่ายการเรียนรู้และประสานความร่วมมือ และพัฒนาความพร้อมของภาคประชาชนต่อ

กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายมาตรา 40 คือ การกำหนดความต้องการของภาคประชาชน การคัดเลือก กสช. กำหนดแผนแม่บทกิจกรรมวิทยุกระจายเสียง เป็นต้น (ເອົ້າຈີດ ວິໄຈນີ້ໄຕຮັດນີ້, 2544) โดยมีตัวแทนจากจังหวัดต่างๆจำนวน 33 จังหวัดเข้าร่วมการประชุม ทั้งนักลุ่มยังเมืองน่าน ได้ส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุมจำนวน 2 คน ในนามขององค์กรพัฒนาเอกชนของจังหวัดน่าน

จากการดำเนินงานดังกล่าวข้างต้น เพื่อสนองนโยบายตามมาตรา 40 ของทั้งภาครัฐและภาคประชาชน แสดงให้เห็นว่า จังหวัดน่าน เป็นจังหวัดที่ภาคประชาชนได้เริ่มต้นตัวต่อกระแสของมาตรา 40 และวิทยุชุมชนจึงเป็นปัจจัยอีกประการหนึ่งที่คณะกรรมการวิจัยสนใจที่จะทำการศึกษาถึงวิธีดำเนินงานของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านว่ามีความเป็นมาอย่างไร ภาครัฐและภาคประชาชนในจังหวัดน่านมีการประสานการทำงานกันอย่างไรในภารกิจตั้งให้อยู่ในรูปขององค์กร โดยมีคณะกรรมการบริหารงานอย่างเป็นรูปธรรมขึ้น

ด้วยความที่จังหวัดน่านเป็นจังหวัดที่มีลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาและป่าไม้ คิดเป็นร้อยละ 47.94 จากพื้นที่ทั้งหมด (ข้อมูล : สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดน่าน, 2546) ลักษณะการคมนาคมสัญจรมีลักษณะเป็นเมืองปิด เพราะพื้นที่ทางตอนบนติดชายแดนประเทศไทย จึงทำให้ไม่มีทางคมนาคมสัญจรตัดผ่านไปยังจังหวัดอื่นๆของประเทศไทยได้เลย ผู้ที่จะเดินทางไปจังหวัดน่านต้องมุ่งตรงไปที่จังหวัดน่านโดยเฉพาะเท่านั้น จึงทำให้จังหวัดน่านยังไม่เป็นเมืองสำคัญทางด้านพาณิชย์ เช่นจังหวัดอื่นทางภาคเหนือตอนบน วิถีชีวิตของชาวเมืองจึงพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรมนุษย์เป็นหลักมากกว่าสินค้าภาคอุตสาหกรรม ทางด้านวัฒนธรรมประเพณีก็ยังไม่ถูกบิดเบือนจากสังคมภายนอกมากนัก รวมทั้งจังหวัดน่านยังเป็นที่รวมของประชากรจากหลายชาติพันธุ์ ทั้งชาวเข้าผ่านต่างๆ และชาวล้านนา จังหวัดน่านจึงเป็นจังหวัดหนึ่งของภาคเหนือตอนบนที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มน้ำใจได้ หรือมีทุนทางสังคมที่เอื้อต่อการเคลื่อนไหวในเรื่องของวิทยุชุมชน อันได้แก่ ความโดดเด่นในเรื่องของ “ชุมชนท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็ง” (ສູງຍໍ ຕຸກວາງຄົ. 2541) การรวมกลุ่มกันจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนจนเป็นเครือข่ายไปทั่วจังหวัดกว่า 404 กลุ่มองค์กร (ข้อมูลจากคณะกรรมการวิจัยประชามติจังหวัดน่าน : 2540) ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มกันภายใต้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรมนุษย์ที่เกี่ยวพันกับวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชาวจังหวัดน่าน และเป็นการรวมกลุ่มเพื่อที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งและสร้างสังคมให้น่าอยู่ ตลอดจนการรักษาเอกสารลักษณ์ต่างๆของชุมชนให้คงอยู่ เช่น ประเพณี และวัฒนธรรม พร้อมทั้งสร้างการมีส่วนร่วมให้เกิดการแก้ปัญหาในชุมชนมากขึ้น (ประชามติจังหวัดน่าน, 2540)

จากสภาพและลักษณะทางสังคมของจังหวัดน่านดังกล่าว ทำให้เห็นว่าประชาชนแต่ละคน “มีส่วนร่วม” ในกิจกรรมสาธารณะที่เกิดขึ้นในจังหวัดอยู่ในหลายสถานะ หลายตำแหน่งอยู่ก่อนแล้ว ผลลัพธ์ที่แสดงให้เห็นชัดเจนก็คือ มีการทำกิจกรรมร่วมกันปอยครั้ง และจำนวนคนที่เข้าร่วมก็

มีเป็นจำนวนมาก โดยมุ่งเน้นไปในเรื่องของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภารกิจชีวิตของคนในจังหวัด เช่น กิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร ทั้งป่าไม้ น้ำ สารพัดทางการเกษตร กิจกรรมด้านคุณภาพชีวิต เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มกิจกรรมด้านการกีฬา ศาสนา การศึกษา กิจกรรมด้านการสืบสานประเพณี วัฒนธรรม กิจกรรมด้านการประกอบอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน (ดูรายละเอียดรายชื่อกลุ่มองค์กร ในจังหวัดน่านโดยละเอียดได้ในภาคผนวก) แสดงให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมได้ก็ตาม จะทำให้กิจกรรมนั้นตอบสนองความต้องการ รวมถึงความเข้าใจซึ่งกันและกัน และนำไปสู่การแก้ปัญหาร่วมกันของทั้งภาครัฐและภาคประชาชน เมื่อสภาพสังคมจังหวัดน่านเป็นดังที่กล่าว คณะกรรมการวิจัยในฐานะผู้ทำการวิจัยด้านสื่อสารมวลชน จึงมุ่งให้ความสนใจไปที่ หากประชาชน ในจังหวัดน่านหันมามีส่วนร่วมในสื่อวิทยุแล้ว ผลลัพธ์ที่ถูกนำเสนอออกมาในรูปของผลผลิตทางด้านสื่อวิทยุ อันได้แก่ รูปแบบ และ เนื้อหา ที่ประชาชนบางส่วนเข้าไปมีส่วนร่วมแล้ว มันตอบสนองความต้องการของประชาชนคนอื่นๆที่ยังไม่เข้ามามีส่วนร่วมหรือยัง และมีอะไรที่ประชาชนกลุ่มนี้ต้องการเหนือจากรูปแบบ และเนื้อหาที่คนกลุ่มนี้ได้รับรู้และรับฟัง ทั้งยังศึกษาว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะต่างๆเหล่านั้น ตอบสนองความต้องการด้วยหรือไม่ จึงมุ่งเน้นไปที่การศึกษาวิธีดำเนินงานของวิทยุชุมชน ที่มีคณะกรรมการบริหารนั้นเอง

คณะกรรมการวิจัยได้นำเสนอภาพลักษณะที่ตั้งของจังหวัดน่าน ให้เห็นเป็นภาพรวม ไว้ด้านล่างนี้



แผนที่ตั้งจังหวัดน่าน ซึ่งอยู่ทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย
(ที่มา www.nan.go.th)

จากลักษณะของที่ตั้งของจังหวัดน่านสามารถสะท้อนให้เห็นความเป็นพื้นที่ที่มีวัฒนธรรม
ความเป็นอยู่ที่หลากหลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะดังกล่าวข้างต้นของจังหวัดน่าน คณานิจัยดึง
ศึกษารายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านที่เกิดจากการปรับตัวตามกระแสของกฎหมายมาตรา 40
โดยกรมประชาสัมพันธ์ริเริ่มขึ้นจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผสานกับความเป็นพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์
เฉพาะตนของจังหวัดน่าน และ แนวคิดปรัชญาของวิทยุชุมชนของ UNESCO และของที่อาจารย์
จุ่มพล รอดคำได้สรุปไว้ ทำให้คณานิจัยสนใจในการนำข้อมูลในด้านรูปแบบ เนื้อหา และวิธี
ดำเนินงานของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน มาเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษา
ความต้องการของชุมชนจังหวัดน่านจากกลุ่มตัวอย่างที่เลือกมา 6 ชุมชน (ดูแผนที่พื้นที่ที่ทำการ

ศึกษาอย่างละเอียดได้ในขอบเขตของการวิจัย) เพื่อจะได้นำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางในการพัฒนาภารกิจต่อไป

ในอีกด้านหนึ่งคณะกรรมการวิจัยได้ทำการศึกษา “การมีส่วนร่วม” ของประชาชนที่มีต่อวิทยุชุมชนโดยมุ่งประเด็นไปที่การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม โดยเน้นหลักสำคัญ 3 ประการ คือ การเข้าถึงสื่อการมีส่วนร่วม และการบริหารจัดการด้วยตนเอง (รายละเอียดกล่าวไว้ในบทที่ 2) (จุ่มพล รองคำดี, 2542) เพื่อให้ทราบว่าหากประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับต่างๆของวิทยุชุมชนแล้ว รายการจะตอบสนองความต้องการของชุมชนได้หรือไม่อย่างไร และมานะน้อยอย่างใด

ในเรื่องของการเข้าถึงสื่อนั้น ธรรมชาติของสื่อวิทยุ คือ สามารถเข้าถึงประชาชนได้มากกว่าสื่อชนิดอื่น สามารถฟังได้ทุกเพศทุกวัย เมื่อจะอ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ก็สามารถฟังวิทยุได้ สามารถเข้าถึงกลุ่มคนได้อย่างกว้างขวาง ครอบคลุมแม้ในพื้นที่ชนบทที่อยู่ห่างไกล เพราะเครื่องรับวิทยุมีราคาไม่แพง และไม่ต้องใช้ไฟฟ้าก็ได้ กระจายเสียงได้ไกลและครอบคลุมกว่าสื่ออื่น โอกาสที่คนจะเข้าถึงสื่อและสื่อเข้าถึงคนจึงเป็นไปได้มาก

ส่วนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนั้นให้ความสำคัญไปที่ผู้รับสารซึ่งเป็นกลุ่มที่ก้าวเข้ามาสู่กระบวนการผลิต ในฐานะผู้ให้ข้อมูล ผู้ส่งสาร และผู้วางแผนนโยบาย กลุ่มผู้รับสารจะมีหลากหลาย ทั้ง ด้าน แผ่นดิน ประเทศ และวัฒนธรรม ฉะนั้นนัยยะจึงบ่งว่าผู้รับสารคือประชาชนในระดับรากหญ้า เป็นคนท้องถิ่น เป็นชนกลุ่มน้อย ซึ่งรวมถึงคนที่ด้อยทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม ซึ่งจะได้มีโอกาส มีส่วนร่วมในการสื่อสารนี้ด้วย (อวรรณ ปิลันธน์โอวาท, 2544)

ด้านการบริหารจัดการ เป็นระดับการมีส่วนร่วมขั้นสูงสุดของประชาชนที่จะได้เป็นผู้วางแผนนโยบาย ผู้บริหารจัดการวิทยุชุมชนและเป็นเจ้าของวิทยุชุมชนโดยมีคณะกรรมการบริหารซึ่งเป็นตัวแทนจากทุกกลุ่มที่มีอยู่ในชุมชนให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชนโดยถือหลักคนส่วนใหญ่มาแสดงความคิดเห็นความต้องการร่วมกันตามหลักการวิทยุชุมชนที่กล่าวไว้ตั้งแต่ตอนต้น

อนึ่ง คณะกรรมการวิจัยมุ่งศึกษาประเด็นอื่นๆที่สัมพันธ์กับวิทยุชุมชนอีกด้วย อันได้แก่ ความเป็นมาของการก่อเกิดรายการ โดยศึกษาให้เห็นพัฒนาการเป็นลำดับขั้น เพื่อจะได้ทราบถึงปัจจัยเชิงโครงสร้างต่างๆที่ทำให้เห็นระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน และความต้องการทางด้านรูปแบบ เนื้อหา วิธีดำเนินงาน เกี่ยวกับวิทยุชุมชนของประชาชน เพื่อให้ทราบข้อมูลในการนำเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาวิทยุชุมชนที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนต่อไป โดยนำข้อมูลมาศึกษาเปรียบเทียบกับ รายการที่นำเสนออยู่ในปัจจุบัน โดยคณะกรรมการวิจัยมุ่งหวังว่าผลจากการวิจัยในส่วนของชุมชนนี้จะสามารถเป็นแนวทางในการดำเนินงานร่วมกันที่จะเกิดขึ้นในส่วนของทั้งภาครัฐและภาคประชาชน เพื่อให้เกิด “วิทยุชุมชนพันธุ์แท้” ขึ้นในจังหวัดน่าน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” ที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดน่าน (สวท.น่าน) คลื่นเอฟเอ็ม 94.75 เมกะเฮิร์ต
2. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงานของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” ที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดน่าน (สวท.น่าน)
3. เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงโครงสร้างในการกำหนดรูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงานของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” ที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดน่าน (สวท.น่าน)
4. เพื่อศึกษาความต้องการของชุมชนในจังหวัดน่านที่มีต่อรูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงาน “วิทยุชุมชน”
5. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงาน ระหว่าง “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” กับ “วิทยุชุมชน” ตามความต้องการของชุมชนในจังหวัดน่าน

ปัญหานำวิจัย

1. ความเป็นมาของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” ที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดน่าน (สวท.น่าน) คลื่นเอฟ เอ็ม 94.75 เมกะเฮิร์ต เป็นอย่างไร
2. รูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงานของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” ที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดน่าน (สวท.น่าน) มีลักษณะเป็นอย่างไร
3. ปัจจัยเชิงโครงสร้างในการกำหนดรูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงานของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” ที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดน่าน (สวท.น่าน) เป็นอย่างไร
4. ความต้องการของชุมชนในจังหวัดน่านที่มีต่อรูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงาน “วิทยุชุมชน” เป็นอย่างไร
5. รูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงาน ระหว่าง “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” กับ “วิทยุชุมชน” ตามความต้องการของชุมชนในจังหวัดน่าน” มีความเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

ข้อสัมภาษณ์

1. การเริ่มต้นรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน เกิดจากการกระตุ้นจากภาครัฐ คือ สวท. ในการดำเนินงานตามนโยบายของกรมประชาสัมพันธ์ นำจะพัฒนาไปเป็นวิทยุชุมชนที่สนองความต้องการของชุมชน และดำเนินงานได้ตามปัจจัยวิทยุชุมชน
2. ลักษณะรูปแบบ เนื้อหา “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” ที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดน่าน มีรูปแบบและเนื้อหาเพื่อคนในชุมชน โดยคนในชุมชนมีส่วนในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหาเพื่อสนองตอบความต้องการของชุมชน และแสดงความเป็นตัวตนของชุมชนตนเอง
3. ปัจจัยเชิงโครงสร้างในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหารายการมีปัจจัยด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมประเพณี วิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกสถานี และยังมีปัจจัยที่เกิดจากภายในสถานีที่มีส่วนในการกำหนดวิธีดำเนินงาน
4. ประชาชนในจังหวัดน่านต้องการฟังวิทยุชุมชนที่มีรูปแบบและเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน เรื่องสุขภาพ เรื่องการประกอบอาชีพของคนในชุมชน ฯลฯ เพื่อบอกกล่าวเรื่องราวของกลุ่ม ของชุมชน หรือประเด็นสาธารณะต่างๆ เพื่อช่วยส่งเสริมศักยภาพของกลุ่มและทำให้กลุ่มหรือชุมชนมีส่วนร่วมในสื่อสาธารณะร่วมกัน
5. รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านมีรูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงานบางส่วนสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและบางส่วนยังไม่สอดคล้องซึ่งจะต้องนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนารายการต่อไป

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยขึ้นนี้มุ่งศึกษาความเป็นมา ลักษณะรูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงานของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” ที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดน่าน คลื่น เอฟ เอ็ม 94.75 เมกะเฮิรต ตั้งแต่เวลา 13.00-15.00 น. ทุกวันจันทร์ ถึง วันศุกร์ เพื่อรับทราบถึงข้อเท็จจริงที่ครอบคลุมประเด็นการวิจัยรวมทั้งการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นในรายการ จากทั้งภาครัฐ เอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มองค์กรชุมชน โดยจะนำมาศึกษาเปรียบเทียบ กับความต้องการของประชาชนในชุมชนจังหวัดน่านที่มีต่อรูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงาน ของวิทยุชุมชน

ขอบเขตของการวิจัยในครั้นนี้นอกจากการศึกษาตัว “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” ที่ออกอากาศทางคลื่น เอฟ เอ็ม 94.75 เมกะเฮิรต สวท.น่านแล้ว คณวิจัยยังได้ทำการศึกษาความ

ต้องการของชุมชนอีก 6 ชุมชนโดยใช้เกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเชิงเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) คือ เลือกศึกษาเฉพาะชุมชนที่มีประสบการณ์ในการเข้าถึงและมีส่วนร่วมในรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าจะมาก่อน เพราะพอจะแสดงให้เห็นได้ว่า ชุมชนเหล่านี้เห็นความสำคัญของสื่อวิทยุ และมีความต้องการใช้สื่อวิทยุในระดับที่มากขึ้นทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

ในการนี้ คณะวิจัยได้ปรึกษา และขอคำแนะนำจากบุคคลในท้องถิ่น อันได้แก่ เจ้าหน้าที่ สวท.น่าน ทีมประชาคมน่าน สาขาวัฒนธรรมจังหวัดน่าน ผู้นำชุมชน สมาชิกวุฒิสภาจังหวัดน่าน และที่ปรึกษาวิชาการของคณะกรรมการบริหารชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน เกี่ยวกับลักษณะและ ประสบการณ์ในการเข้าถึงและมีส่วนร่วมดังกล่าว พ布ว่าทุกอำเภอในจังหวัดน่าน ล้วนมีประสบการณ์ในการมีส่วนร่วมในรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านทั้งสิ้น เพียงแต่แตกต่างกันที่ระดับของ การมีส่วนร่วม บางชุมชนเคยมีส่วนร่วมในระดับผู้ฟัง ระดับผู้ส่งสาร และบางชุมชนเคยมีส่วนร่วม ถึงระดับผู้วางแผน

สุดท้าย คณะวิจัยได้พิจารณาจากคำแนะนำต่าง ๆ และตัดสินใจเลือกศึกษา 6 ชุมชน โดย มีเกณฑ์หลัก 3 ประการ คือ

1. เป็นชุมชนที่อยู่ในรัศมีที่สามารถรับคลื่นวิทยุ เอฟ เอ็ม 94.75 เมกะเฮิร์ต ได้ชัดเจน
2. เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในสถานะเขตครอบคลุมข้อมูลทั่วทั้งจังหวัด ได้แก่

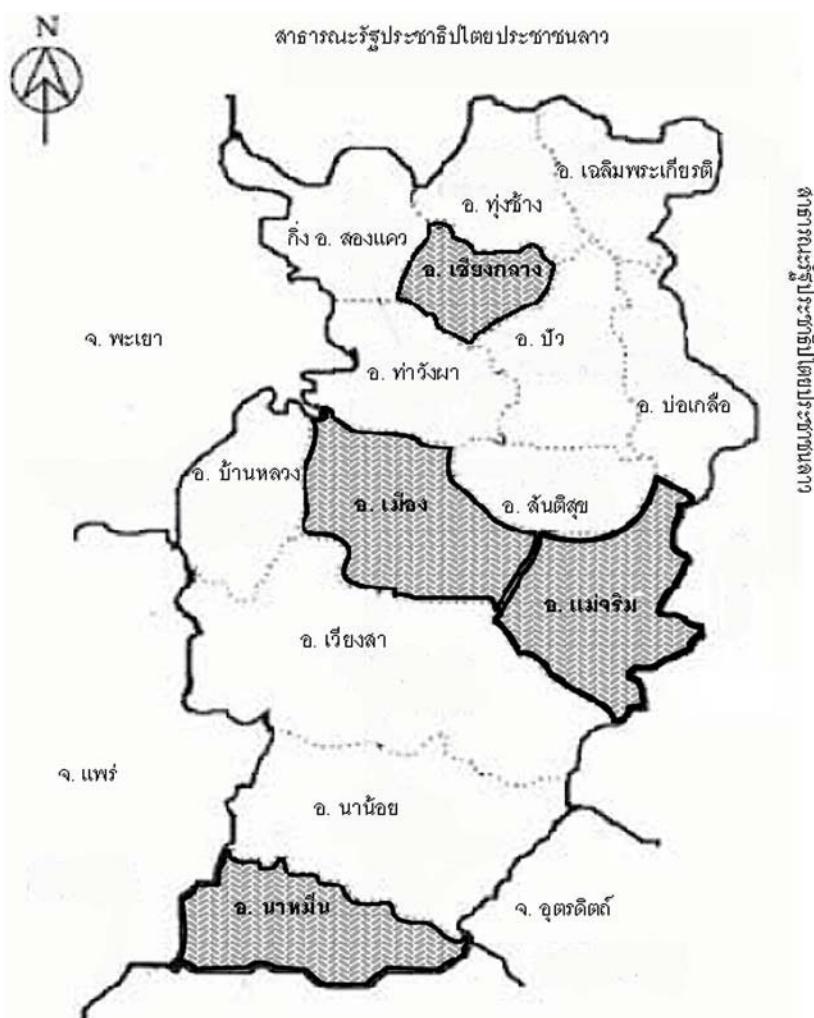
- กลุ่มชุมชนตอนเหนือของจังหวัด คือ ชุมชนเชียงกลาง
- กลุ่มชุมชนตอนกลางของจังหวัด คือ ชุมชนน้ำเกี้ยน ชุมชนเมืองจัง ชุมชน

แม่จริม และชุมชนในเขตเทศบาลเมือง โดยมีเหตุผลในการเลือกกลุ่มตัวอย่างในกลุ่มชุมชนตอนกลางถึง 4 ชุมชน เนื่องมาจากเป็นเขตที่สามารถรับคลื่นวิทยุได้ชัดเจนที่สุด และมีตัวแทนจากชุมชนเหล่านี้เข้าร่วมเป็นสมาชิกชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่านอยู่เป็นจำนวนมากกว่าพื้นที่อื่น เนื่องจากความสะดวกในการเดินทางมาสถานีและการติดต่อประสานงานของสมาชิกด้วยกันเอง

- กลุ่มชุมชนตอนล่างของจังหวัด คือ ชุมชนนาหมื่น
3. เป็นชุมชนที่เคยมีส่วนร่วมกับรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านในระดับผู้ร่วมวางแผน หรือร่วมวางแผนนโยบาย คือมีตัวแทนชุมชนเข้ามาเป็นหนึ่งในคณะกรรมการบริหารรายการวิทยุชุมชน คนเมืองน่าน และได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเป็นประจำ สม่ำเสมอ (ข้อมูลจากคำแนะนำของบุคคลต่าง ๆ ในท้องถิ่น ดังที่กล่าวไปข้างต้น)

ดังนั้นคณะวิจัยจึงได้เลือกชุมชนมาทำการศึกษาความต้องการเกี่ยวกับรูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงานของวิทยุชุมชน โดยใช้วิธีการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการกลุ่มใน 6 ชุมชน ได้แก่

1. ชุมชนน้ำเกี้ยน กิ่งอำเภอภูเพียงแขวงแห่ง
 2. ชุมชนเมืองจัง กิ่งอำเภอภูเพียงแขวงแห่ง
 3. ชุมชนในเขตเทศบาลเมือง อำเภอเมือง
 4. ชุมชนแม่จริม อำเภอแม่จริม
 5. ชุมชนเชียงกลาง อำเภอเชียงกลาง
 6. ชุมชนนาหมื่น อำเภอนาหมื่น



แผนที่ตั้งอำเภอต่างๆและชุมชนที่เลือกมาทำการศึกษาในจังหวัดน่าน

นิยามศัพท์

รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน หมายถึง รายการวิทยุที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุ
กระจายเสียงแห่งประเทศไทย สังกัดกรมประชาสัมพันธ์ จังหวัดน่าน (สาขาน่าน) โดยส่งกระจาย
เสียงทางระบบ เอฟ เอ็ม 94.75 เมกะเฮิรต ทุกวันจันทร์-ศุกร์ ตั้งแต่เวลา 13.00-15.00 น.

วิทยุชุมชน หมายถึง วิทยุตามแนวคิดและปรัชญาของวิทยุชุมชนอันได้แก่ “วิทยุโดย
ประชาชน ของประชาชน เพื่อประชาชน” ตามหลักประชาธิปไตยของ UNESCO และของ
อาจารย์จุ่มพล อดุลยเดช ได้กล่าวไว้ว่า “วิทยุชุมชนเป็นรายการ
เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าและ
เปลี่ยนแปลงสังคม วิทยุชุมชนยังเป็นการสื่อสารแบบประชาธิปไตยที่ให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วม
ในกิจกรรมของวิทยุเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงความแตกต่างของรูปแบบการดำเนินชีวิตตามบริบท
ทางสังคม วิทยุชุมชนเป็นการส่งกระจายเสียงคลื่นสั้นเพื่อครอบคลุมกลุ่มผู้ฟังเฉพาะพื้นที่เท่านั้น
เพื่อเพิ่มโอกาสและความเป็นไปได้ในการเข้าถึงสื่อ การมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการของ
ประชาชน

รูปแบบรายการวิทยุ หมายถึง ลักษณะการนำเสนอรายการที่ออกอากาศทางรายการ
วิทยุ ได้แก่ รายการพูดคุย รายการข่าว รายการสารคดี รายการนิตยสารทางอาชีวศึกษา รายการสาระ
บันเทิงปกิณกะ รายการละคร และรายการดนตรี

เนื้อหารายการวิทยุ หมายถึง ประเด็นของสารที่ปรากฏในรายการวิทยุ ได้แก่ 1)เนื้อหา
ที่ให้ข้อมูลข่าวสาร 2) เนื้อหาที่ให้ความรู้และความคิดเห็น เช่น ด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ สุข
ภาพ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา เกษตรฯ 3) เนื้อหาโฆษณาหรือบริการสาธารณะ 4) เนื้อหา
ที่ให้ความบันเทิง เช่น เพลง กีฬา

วิธีดำเนินงานวิทยุ หมายถึง ลักษณะการบริหารจัดการ รวมถึงการแบ่งหน้าที่ความรับ
ผิดชอบที่เกิดจากผู้เกี่ยวข้อง และฝ่ายต่างๆ ในรายการวิทยุ

การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าถึงสื่อวิทยุ การมีส่วนร่วมของผู้ฟังที่มีปฏิ Giriyata
กลับ และผู้ฟังที่ได้ร่วมในการคิดรูปแบบ เนื้อหา จนกระทั่งถึงการผลิต และการเข้ามาร่วมงานใน
การตัดสินใจในการวางแผน หรือการบริหารในขั้นตอนการดำเนินงานของภาคประชาชน

**ปัจจัยเชิงโครงสร้าง หมายถึง ปัจจัยแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดรูปแบบ
เนื้อหา และวิธีดำเนินงานในรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน และวิทยุชุมชนจังหวัดน่าน แบ่งออก
เป็น**

1. ปัจจัยเชิงโครงสร้างของวิทยุ อันได้แก่ปัจจัยภายในสถานี เช่น การบริหาร
งาน งบประมาณ บุคลากร อุปกรณ์
2. ปัจจัยเชิงโครงสร้างของชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยที่เกิดจากภายนอกสถานี ได้แก่
สภาพภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์ และการเมือง เป็นต้น

**ความต้องการของชุมชน หมายถึง สิ่งที่ชุมชนจังหวัดน่านต้องการจะให้เกิดขึ้นกับวิทยุ
ชุมชนในจังหวัดน่าน เช่น ต้องการจะให้วิทยุชุมชนนำเสนอเนื้อหาอะไร ต้องการให้นำเสนอในรูป
แบบใด และต้องการให้วิทยุชุมชนมีการดำเนินงานอย่างไร**

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. องค์ความรู้ทางด้านวิทยุชุมชนที่จะสามารถนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนารายการวิทยุ
ชุมชน และสถานีวิทยุชุมชนตามแนวโน้มโดย hely ของรัฐธรรมนูญมาตรา 40 ทั้งในด้านรูปแบบ เนื้อ
หา และวิธีการดำเนินงานที่สะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมที่เป็นวิทยุ “โดย” “ของ” “เพื่อ” ชุม
ชนอย่างแท้จริง
2. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน ให้เป็นวิทยุชุมชนใน
ระดับรายการตรงตามปรัชญาวิทยุชุมชน โดยการนำผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยมาปรับปรุงรายการ
ในส่วนที่ยังไม่ตรงกับความต้องการของชุมชน
3. มีประโยชน์ในเรื่องของการกำหนดระเบียบวิธีวิจัย ซึ่งต้องทำการเก็บข้อมูลหลายขั้นตอน
ในการวิจัยเพื่อชุมชน ซึ่งมีแนวโน้มว่ากำลังจะพัฒนาระเบียบวิธีวิจัยในลักษณะนี้ออกไปอย่าง
กว้างขวาง โดยเฉพาะการเก็บข้อมูลแบบมีส่วนร่วม
4. สามารถนำข้อมูลที่ได้ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของวิทยุชุมชนในจังหวัด
น่าน หากมีการจัดสรรงบประมาณไว้ในระดับชุมชน ซึ่งแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกันทางด้านพื้นที่ ก
มีความต้องการที่แตกต่างกันออกไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงาน ราย การวิทยุเพื่อชุมชนของ จังหวัดน่าน” คณะวิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy of Media Theory)
2. ทฤษฎีการสื่อสารเพื่อชุมชน (Community Communication Theory)
3. ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบเน้นการมีส่วนร่วม (Democratic-Participant Media Theory)
4. แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication Concept)
5. แนวคิดเรื่องรูปแบบและเนื้อหา
6. แนวคิดวิทยุชุมชน
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎี เศรษฐศาสตร์การเมือง (Political Economy of Media Theory)

นักวิชาการคนสำคัญในกลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมือง ซึ่งได้แก่ P.Golding, G.Murdock, J.Curran ได้สาธิตให้เห็นประเด็นที่กลุ่ม Political Economy มักจะให้ความสนใจไว้ (McQuail. 1994. อ้างถึงใน กาญจนฯ แก้วเทพ. 2543.) ดังต่อไปนี้ คือ

1. โครงสร้างการเป็นเจ้าของสื่อประเภทต่างๆ
2. วิธีการทำงานทางการตลาดของสื่อ ซึ่งเป็นไปตามกลไกของตลาด เช่น ต้องทำกำไร ต้องให้ได้ สัดส่วนในตลาดเพิ่มขึ้น ต้องขยายตลาด ต้องสร้างตลาดใหม่ เป็นต้น
3. ปรากฏการณ์การผูกขาดสื่อมวลชน การกระจุกตัวของสื่อมวลชน เจ้าของทุนคนเดียว สามารถ ครอบครองสื่อหลายประเภท

กลุ่ม Political Economy of Media เป็นกลุ่มที่ยึดมั่นตามหลักการวิเคราะห์ของ Marx โดยได้นำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาสื่อมวลชน ดังนี้ คือ

1. มีแนวคิด (concepts) อยู่ 3 แนวที่กลุ่มนี้พยายามหาความเกี่ยวโยงกันคือ โครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคม อุตสาหกรรมสื่อมวลชน และเนื้อหา/ผลผลิตของสื่อมวลชน ดังนั้นคำตอบสำคัญๆ สำหรับการวิจัยจะเกี่ยวข้องอยู่กับการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตที่เกี่ยวกับสื่อและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง (ownership) ระบบการควบคุมสื่อด้วยกลไกทางเศรษฐกิจและการเมือง ระบบตลาดของสื่อเป็นต้น

2. การศึกษาระบบสื่อมวลชนนักลุ่ม Political Economy เสนอว่าต้องวิเคราะห์ให้เชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจและการเมืองของสังคมอยู่เสมอ เพราะเรามีอาจจะเข้าใจสื่อ ผลผลิตของสื่อและเนื้อหาของสื่อโดยหากไม่พิจารณาสื่อ เช่นเดียวกับนายทุนที่มองว่าสื่อเป็นอุตสาหกรรมชนิดหนึ่งที่ทำการผลิตไปเพื่อขายหวังผลกำไร ผลกำไรเนื่องจากจะมาจากการอุตสาหกรรมสื่อด้วยตรงแล้ว ยังอาจจะมาจากอุตสาหกรรมข้างเคียง เช่น อุตสาหกรรมกระดาษ น้ำมัน เป็นต้น และหากเมื่อใดที่มีการผูกขาดทั้งแนวอนและแนวตั้ง เมื่อนั้นการสะสมผลกำไรของอุตสาหกรรมนี้ก็จะยิ่งมีเพิ่มขึ้น

3. การวิเคราะห์ระดับของเนื้อหา กลุ่มนักวิชาการกลุ่มนี้เชื่อว่าส่วนหนึ่งของเนื้อหาถูกกำหนดมาจากระบบตลาด (อาจจะเป็นผู้รับสารส่วนหนึ่ง) และอีกส่วนหนึ่งจะถูกกำหนดมาจากผลประโยชน์ของเจ้าของเงินทุนหรือผู้ตัดสินใจระดับนโยบาย

4. การวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้น จากสภาวะที่สื่อมวลชนมาดำเนินการอยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้น กลุ่ม Political Economy ได้ทำนายว่าผลที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้เป็นปรากฏการณ์ที่ไม่อาจจะหลีกเลี่ยงได้ คือ

4.1 สื่อที่ดำเนินการอย่างเป็นอิสระจากระบบทุน (ไม่หวังกำไร) หรือจากนายทุนจะล้มหายตายจากไป สื่อที่ต้องการจะเอาชีวิตรอดอยู่ต่อไป จะทำงานอย่างมีอิสระน้อยลงทุกที

4.2 จะเกิดการรวมศูนย์ของตลาดในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นการรวมศูนย์ของทุน หรือการรวมจุกตัวของสื่อที่จะมีมากจนถึงระดับเกิดการผูกขาดโดยผู้ผลิตสื่อมวลชนเพียงไม่กี่ราย

4.3 ผู้ทำงานสื่อจะต้องใช้กลยุทธ์การผลิตที่ลดความเสี่ยงให้น้อยที่สุด เช่น การนำเอกสารโทรศัพท์ทัศน์ที่เคยสร้างมาแล้วจนผู้ชมรู้จักกันอย่างดีมาสร้างใหม่อีกซ้ำๆ ทำให้มีมีโครงการล้าแหกตลาดหรือทวนกระแสออกไป สูญทรัพย์ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์กลายเป็นสิ่งที่หายได้ยาก

4.4 มีการลดการลงทุนในสาขาที่ทำกำไรให้น้อย ผลที่เกิดตามมาก็คือ กลุ่มที่มี

อำนาจการซื้อน้อยหรือไม่มีอำนาจการซื้อ เช่น เด็ก คนแก่ ใจกลางเป็นกลุ่มคนที่ไม่มีผลงานสื่อสำหรับตนเอง

4.5 เนื้อหาของข่าวสารจะมีลักษณะไม่สมดุลทางการเมืองเพื่อเอาใจเจ้าของทุนมาก เป็นผู้ที่มีอำนาจทางการเมือง

กลุ่ม Political Economy ได้ทำนายแนวโน้มของสื่อมวลชนที่จะเกิดขึ้นต่อไปคือ

1. อำนาจการเป็นเจ้าของสื่อ (ownership) จะตกอยู่ในมือของคนกลุ่มน้อยทั้งในระดับประเทศและระดับโลก ซึ่งเป็นแนวโน้มเดียวกับการกระจายตัวและความศูนย์ของทุนทุกประเภท
2. มิติด้านเศรษฐกิจของข่าวสาร จะเพิ่มความสำคัญมากขึ้นในระดับโลกทั้งนี้เนื่องจากมีการรวมตัวระหว่างธุรกิจโทรคมนาคมกับธุรกิจการกระจายเสียง
3. การควบคุมจากภาครัฐจะมีน้อยลง ดังจะเห็นได้จากแนวคิดเรื่อง “การผ่อนคลายการควบคุม” (Deregulation) การแปรรูปธุรกิจให้เป็นเอกชน (Privatization) หรือการอนุญาตให้มีวิทยุ โทรทัศน์เสรีที่มีเอกชนเป็นเจ้าของ (Liberalization) เป็นต้น

คณะกรรมการวิจัยฯใช้ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองเป็นกรอบในการศึกษาการก่อตัวของรายการวิทยุชุมชนคนเมือง่านว่าเป็นไปตามนโยบายของ สวท. หรือเกิดจากความต้องการของประชาชน และมีแนวโน้มถูกควบคุมโดยรัฐน้อยลงหรือไม่ และศึกษาแนวโน้มในการแบ่งพื้นที่ทำประโยชน์ให้กับชุมชนได้มากน้อยเพียงใด

2. ทฤษฎีการสื่อสารเพื่อชุมชน (Community Communication Theory)

กฎหมาย แก้วเทพ (2543:48) ได้กล่าวถึง คุณลักษณะสำคัญ ของการสื่อสารชุมชนไว้ดังนี้

1. เป็นการสื่อสารแบบสองทาง (Two-way communication) ที่ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถมีปฏิสัมภានได้ตอบกลับ (interactivity) กันอยู่ตลอดเวลาทั้งในลักษณะเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้ ลักษณะการสื่อสารแบบสองทางทำให้สถานะของผู้ส่งและผู้รับไม่ตายตัว แต่จะมีการผลัดเปลี่ยนบทบาทอยู่ตลอดเวลา

2. ทิศทางการไหลของข่าวสาร (Flow of Information) ในขณะที่กระบวนการทัศน์การสื่อสารเพื่อการพัฒนาแบบกระแสหลักนั้น ทิศทางการไหลของข่าวสารเป็นไปอย่างจำกัด คือมีการไหล

จากเปื้องบ่น (เจ้าน้ำที่รู้สึก) ไปสู่เปื้องล่าง (ประชาชน) เท่านั้น แต่การสื่อสารชุมชนนั้น การหลังไหลของข่าวสารจะมีทิศทางที่หลากหลาย มาจากทุกทิศทุกทาง ทั้งจากบนลงล่าง (Top-down) แบบล่างสูบ (Bottom-up) และแบบแนวอน (Horizontal) ดังนั้น ข่าวสารจึงอาจจะไหลจากนักวางแผนพัฒนาไปสู่ชาวบ้าน จากสื่อมวลชนไปสู่ผู้รับสารในชนบท ในเวลาเดียวกัน ชาวบ้านอาจจะส่งข่าวสารขึ้นไปยังเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือมีการแตกเปลี่ยนติดต่อส่งข่าวสารระหว่างกลุ่มชาวบ้านด้วยกัน (ในวงการพัฒนาชุมชนของไทยในปัจจุบัน เริ่มคุ้นเคยกับแนวทางการปฏิบัติที่เรียกว่า “การสร้างเครือข่ายชุมชน” “การศึกษาดูงานจากกลุ่มชาวบ้าน” ด้วยกันเอง)

ในเรื่องทิศทางการไหลของข่าวสารนั้น นอกจาจจะใช้มิติ (dimension) เรื่องทิศทางเป็นเกณฑ์พิจารณาแล้ว ยังมีนักวิชาการบางท่าน เช่น Pavelka (1978) ใช้เกณฑ์เรื่องขอบเขตของชุมชนเป็นตัวแบ่งเป็น “ขอบเขตภายในชุมชน” และ “ขอบเขตภายนอกชุมชน” จากเกณฑ์นี้ ทำให้มองเห็นทิศทางการไหลของข่าวสารใน 3 ทิศทาง คือ การไหลของข่าวสารจากสื่อภายนอกเข้ามาสู่ชุมชน การใช้สื่อเพื่อส่งสารเรื่องราวของชุมชนออกไปยังบุคคลภายนอก และการใช้การสื่อสารเพื่อกระตุนให้เกิดการสื่อสารภายในชุมชนกันเอง เพื่อช่วยยกระดับความตระหนักรเกี่ยวกับความต้องการและการแสดงออกซึ่งความเป็นตัวของตัวเองของชุมชน

3. เป้าหมายของการสื่อสารชุมชน มีวิธีการและแง่มุมหลายแง่มุมที่จะกำหนดเป้าหมายของการสื่อสารเพื่อชุมชน เช่น

- การกำหนดเป้าหมายโดยการใช้ระดับผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นเกณฑ์ ในระดับต่างๆ ดังนี้

1. ระดับชุมชน เป็นการสื่อสารที่มีเป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน
2. ระดับหน่วยงานนอกชุมชน เป็นการสื่อสารที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงองค์กร หรือหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้องกับด้านการพัฒนาและการสื่อสาร
3. ระดับสังคมส่วนรวม เป็นการสื่อสารที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรม ในระดับกว้าง

- การกำหนดเป้าหมายโดยสอดรับกับทิศทางการไหลของข่าวสารในชุมชนได้ 3 เป้าหมาย ย่อย คือ

1. เพื่อทำการถ่ายทอดข่าวสารข้อมูลและโน้มนำชักจูงใจ อันมักได้แก่ ทิศทางการไหลของข่าวสารจากบนลงล่าง
2. เพื่อเป็นช่องทางแสดงออกซึ่งตัวตนของชุมชน (Community self-expression) อันอาจจะหมายรวมตั้งแต่การแสดงออกซึ่งความต้องการของชุมชนไปจนกระทั่งถึงการแสดงออกซึ่งสิทธิ ศักดิ์ศรี ภูมิปัญญาของชุมชนด้วย
3. เพื่อพัฒนาความเป็นตัวของบุคคล (Development of the individual's self)

4. ในหน่วยที่เล็กลงมากกว่าชุมชน การสื่อสารชุมชนจะทำหน้าที่คล้ายๆ เป็นเวทีแห่งการศึกษาเรียนรู้ที่ช่วยให้ศักยภาพของปัจเจกบุคคลได้พัฒนาสร้างสรรค์อย่างเต็มที่

4. เป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นและดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน (Need-oriented) ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะประการสำคัญของกระบวนการทัศน์การพัฒนาแนวใหม่แทนการพัฒนาที่แต่เดิมเคยตอบสนองความต้องการของรัฐเป็นหลัก

5. หน้าที่ของการสื่อสาร Windahl et al (1992) ระบุว่า หน้าที่ของการสื่อสารชุมชนน่าจะประกอบด้วย

5.1 หน้าที่ในการแสดงออก (Expressive Function) คือทั้งบุคคลและกลุ่มสามารถแสดงความเป็นตัวของตัวเองออกมาเพื่อที่จะสร้างเอกลักษณ์ของตนเองได้

5.2 หน้าที่ทางสังคม (Social Function) คือการเข้ามามีส่วนร่วมในการสื่อสารเพื่อจะสร้างความรู้สึกร่วมเป็นชุมชนเดียวกัน

5.3 หน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสาร (Information Function) อันเป็นหน้าที่พื้นฐานของ การสื่อสารโดยทั่วไปหากทว่าในการสื่อสารชุมชนนั้นทิศทางการให้ผลของข่าวสารต้องเป็นไปอย่างรอบด้าน ดังนั้นผู้เข้าร่วมกระบวนการสื่อสารทุกคนจึงได้แลกเปลี่ยนข้อมูลและความรู้เพื่อยกระดับความเข้าใจและความรู้ในเรื่องการสื่อสารและทักษะการถ่ายทอดไปยังบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการพัฒนาชุมชน

5.4 หน้าที่ในการควบคุมการปฏิบัติการ (Control Activation Function) การสื่อสารจะเป็นช่องทางนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อปรับปรุงหรือแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นของบุคคลและชุมชนได้ เนื่องจากการสื่อสารชุมชนมีลักษณะเป็นการสื่อสารแบบสองทางที่มีขั้นตอนของปฏิกริยาป้อนกลับ (Feedback)

นอกเหนือจากคุณลักษณะที่กล่าวมาแล้วนี้ Berrigan F.J.(1979) ได้เพิ่มเติมคุณสมบัติบางประการที่การสื่อสารชุมชนน่าจะมี คือ

6. สื่อของชุมชนเน้นการปรับปรุงสื่อให้เหมาะสมสมสำหรับประชชน์การใช้งานของชุมชน ไม่ว่าชุมชนจะตั้งตระหง่านในชุมชนสามารถเข้าถึง (Access) ได้ตลอดเวลา เพื่อนำไปใช้เพื่อหาข่าวสาร เพื่อความรู้หรือเพื่อความบันเทิง

7. สื่อของชุมชนต้องเป็นสื่อที่คนในชุมชนสามารถเข้าถึง (Access) ได้ตลอดเวลา เพื่อนำไปใช้เพื่อหาข่าวสาร เพื่อความรู้หรือเพื่อความบันเทิง

8. สื่อชุมชนเป็นสื่อที่ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วม (*Participates*) ในหลายฯ บทบาท ไม่ว่า จะเป็นผู้วางแผนการใช้สื่อ ผู้ผลิต ผู้แสดง ฯลฯ

9. สื่อชุมชนต้องเป็นสื่อที่แสดงออกของชุมชน มิใช่เป็นสื่อเพื่อชุมชน ซึ่งหมายความว่า ตัวตนของชุมชนที่จะแสดงออกไปนั้นต้องมาจากกระบวนการกำหนดของชุมชนเอง มิใช่เป็นผู้อื่นมาทำให้ชุมชน

10. สื่อชุมชนจะปรับเปลี่ยนลักษณะของการเป็นเครื่องมือถ่ายทอดข่าวสารจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง มาเป็นเวทีสำหรับแลกเปลี่ยนข่าวสารและทัศนะของคนทุกคน

ในกรณีของไทยมีนักวิชาการไทยได้รวบรวมคุณลักษณะที่สำคัญที่ครอบคลุมองค์ประกอบอย่างของการสื่อสารทั้ง 4 ลักษณะ คือ S-M-C-R ว่าความมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ

1) **ระดับความยาก-ง่ายของสื่อ** ต้องเหมาะสมกับระดับและความสามารถในการรับสารของชาวบ้าน โดยเฉพาะในกรณีที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ ต้องคำนึงความสามารถในการอ่านของชาวบ้าน

2) **ประเภทของเนื้อหาของสื่อ** ต้องเป็นเรื่องที่เน้นหนักลงไปในปัญหาเร่งด่วนหรือปัญหานิสิตประจำวันของคนในสังคมนั้นๆ

3) **กลุ่มเป้าหมาย** สื่อแต่ละชนิดควรจัดทำขึ้นสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

4) **วิธีการนำเสนอ** สื่อควรนำเสนอสิ่งที่เป็นปัญหาหรือสภาพที่ก่อให้เกิดปัญหา แล้วเสนอแนะหรือกระตุ้นให้ผู้รับสารช่วยกันคิดแก้ไขปัญหาดังกล่าว

5) **ความเกี่ยวพันของเนื้อหา** เนื้อหาของสื่อควรเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ และชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้าน

6) **บทบาทของสื่อ** สื่อจะต้องมีส่วนช่วยผลักดันให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดประสบการณ์ และมีการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

7) **ความน่าสนใจ** สื่อต้องมีลักษณะง่ายๆ แต่น่าสนใจ และดึงดูดความสนใจโดยอาศัยภาพและเสียงเป็นตัวดึงดูดความน่าสนใจ

8) **ความเกี่ยวข้องกับผู้รับ** สื่อควรจะมีส่วนที่ช่วยให้ผู้รับสารสามารถประเมินตนเองได้ตัวอย่างเช่น หลังจากที่นำเสนอปัญหาและสาเหตุของปัญหาแล้ว อาจจะมีส่วนของเนื้อหาที่ตั้งคำถามว่า ผู้รับสารเป็นส่วนใดของสาเหตุของปัญหาเป็นต้น

การสื่อสารเพื่อชุมชนจึงเป็นตัวแสดงให้เห็นถึงพลังอำนาจ และความสำคัญของปัจเจกบุคคลขั้นพื้นฐาน ก่อนที่จะนำไปสู่การพัฒนาในระดับประเทศซึ่งต้องสร้างรากฐานทางความคิดโดยเริ่มศึกษามาตั้งแต่วัฒนธรรม สังคมของท้องถิ่น และสิ่งที่แสดงถึงความเป็นตัวตนที่แท้จริงของกลุ่มก่อน ทั้งยังเป็นแนวทางในการปกครองในระบบประชาธิปไตยที่คนในชุมชนสามารถเข้ามาระดับหนึ่งมาแสดงพลังอำนาจที่มาจากการพัฒนาในสังคมแบบเดิมๆ ให้ได้ประโยชน์จากเทคโนโลยีการสื่อสารได้ด้วยตนเอง

คณะกรรมการใช้ทฤษฎีการสื่อสารเพื่อชุมชนมาเป็นกรอบในการศึกษาถึงการสื่อสารภายในชุมชนจังหวัดน่าน ที่มีลักษณะทางด้านวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม สังคมท้องถิ่น เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น เพื่อชี้ให้เห็นถึงปัจจัยแวดล้อมที่มีส่วนในการกำหนดให้เกิดเนื้อหาในรายการวิทยุชุมชน คนเมืองน่าน และรายการวิทยุชุมชนตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น โดยพิจารณาว่า คนในชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในการสื่อสารผ่านสื่อวิทยุเพื่อแสดงออกถึงความเป็นตัวตนที่แท้จริงของชุมชน ทั้งเป็นเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ร่วมเรียนรู้ และแสดงทศนะร่วมกันในปัญหาหรือข้อขัดแย้งและเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อสร้างความรู้สึกร่วมเป็นชุมชนเดียวกันและเป็นไปตามเป้าหมายการสื่อสารเพื่อชุมชนหรือไม่ อย่างไร

3. ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบเน้นการมีส่วนร่วม (Democratic-Participant Media Theory)

ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบที่เป็นการมีส่วนร่วมนี้ McQuail (1987) (อ้างถึงใน กาญจนาก้าวเทพ 2543 : 108-109) กล่าวถึงไว้ว่าเกิดมาจากการยอมรับหลักการบางประการที่เคยมีอยู่ในทฤษฎีบรัทธัตฐานของสื่อแบบเดิม โดยที่จุดเน้นสำคัญของทฤษฎีประชาธิปไตยแบบการมีส่วนร่วมของสื่อนี้ก็คือ

1. เน้นการสื่อสารในแนวนอน (horizontal) มากกว่าการสื่อสารแบบแนวตั้ง (vertical)
2. หลักการของทฤษฎีนี้พยายามที่จะต่อต้านปรากฏการณ์ 2 ด้าน อันได้แก่
 - ต่อต้านการที่สื่อมีเอกชนเป็นเจ้าของมีลักษณะผูกขาด (monopolization) และมีการนำไปใช้เพื่อผลประโยชน์ทางธุรกิจมากเกินไป (commercialization)
 - ต่อต้านการใช้อำนาจของข้าราชการแบบรวมศูนย์อำนาจ (centralization)

จะเห็นได้ว่าทฤษฎีนี้ เน้นความต้องการและความคาดหวังของกลุ่มผู้รับสารทุกๆกลุ่ม โดยหันกลับมาหาความต้องการผลประโยชน์ และนำเสนอความหลากหลายด้านการสื่อสารโดย

เสนอหลักการเรื่องสิทธิที่จะได้รับข่าวสารที่ต้องการ สิทธิที่จะตอบโต้ สิทธิที่จะใช้ช่องทางการสื่อสารเพื่อสร้างสรรค์ความสัมพันธ์ในชุมชน กลุ่มผลประโยชน์และวัฒนธรรมย่อยต่างๆ การสื่อสารที่มีขนาดเล็กและมีการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร เป็นต้น โดยที่สถาบันสื่อมวลชนจะต้องเข้าร่วมกับชีวิตของประชาชนมากกว่าจะหมกมุ่นอยู่กับปัญหาเรื่องการควบคุมผู้รับสาร โดยเฉพาะสื่อใหม่ๆ เช่น สื่อกระจายเสียงจะต้องเปิดโอกาสให้ผู้รับสารได้เข้ามาเป็นผู้ส่งสารให้มากกว่าที่เป็นอยู่

สำหรับหน้าที่สำคัญ ของสื่อมวลชนตามทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมนี้ McQuail (1987) (อ้างถึงใน กานูจนา แก้วเทพ 2543) ได้ประมวลไว้ดังนี้ คือ

1. พลเมืองทุกคนและชนกลุ่มน้อยทุกกลุ่มมีสิทธิที่จะเข้าถึงสื่อมวลชนและมีสิทธิที่จะใช้สื่อเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง
2. องค์กรของสื่อและเนื้อหาสื่อจะต้องไม่ถูกควบคุมจากหน่วยงานของรัฐ
3. สื่อจะต้องมีอยู่เพื่อประชาชนมิใช่เพื่อตัวองค์กรเอง มิใช่เพื่อนักวิชาชีพ หรือบรรดาลูกค้า(ภาคธุรกิจ) ของสื่อ
4. กลุ่ม องค์กร และชุมชนควรจะเป็นเจ้าของสื่อได้เอง
5. สื่อขนาดเล็กที่มีลักษณะ Interactive และเปิดโอกาสให้ผู้รับมีส่วนร่วมย่อมดีกว่าสื่อขนาดใหญ่ที่ดำเนินการโดยนักสื่อมวลชนมืออาชีพและการสื่อสารแบบทางเดียว
6. การสื่อสารนั้นมีความสำคัญมากเกินกว่าที่จะปล่อยให้อยู่ในมือของพวนักวิชาชีพสื่อมวลชนเท่านั้น

คณะกรรมการทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมมาเป็นกรอบในการศึกษาว่า ประชาชนควรได้รับสิทธิในการมีส่วนร่วมในสื่อวิทยุชุมชนเพื่อแสดงออกถึงความต้องการร่วมกันของคนในแต่ละชุมชนที่ปรากฏให้สื่อวิทยุเป็นสื่อที่ชุมชนในท้องถิ่นสามารถนำมาเป็นสื่อกลางในการส่งข่าวสาร และเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันในลักษณะการสื่อสารแนวอนุได้อย่างไรบ้าง และศึกษาว่าสื่อขนาดใหญ่อย่างวิทยุท้องถิ่นสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างไร และอะไรที่วิทยุท้องถิ่นยังไม่ตอบสนองความต้องการของชุมชนได้

4. แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication Concept)

ถือเป็นแนวคิดหลักของการสำคัญอันหนึ่งที่คณะวิจัยใช้เป็นแนวทางศึกษาโดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการจาก 6 ชุมชนในจังหวัดน่าน ซึ่งเป็นการกระตุนให้ประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วมกำหนดความต้องการต่อรูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงานวิทยุชุมชน เพื่อให้ครอบคลุมตามหลักการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ต้องการให้ประชาชนเข้าถึงสื่อได้โดยสามารถกำหนดรูปแบบ และเนื้อหารายการที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและร่วมแสดงความคิดเห็นต่อรายการ หรือแสดงความต้องการการเปลี่ยนแปลงรายการได้ และต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทุกระดับของวิทยุชุมชน

สำหรับสาระของแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ดังจะกล่าวในรายละเอียดต่อไปนี้

4.1 ที่มาและความหมาย

การเคลื่อนไหวรูปแบบต่างๆ จากประชาชนในสังคม อาทิ การเดินขบวนประท้วง การนัดหยุดงาน การยื่นจดหมายปิดผนึกต่าง ๆ เป็นกิจกรรมการสื่อสารที่แสดงให้เห็นถึงความต้องการของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องรewartต่างๆ ของประเทศ ซึ่งเท่ากับเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าประชาธิปไตยแบบผ่านตัวแทน (Representative Democracy) ที่ครั้งหนึ่งในอดีตเชื่อกันว่าสามารถตอบสนองต่อสภาพสังคมใหม่ที่มีขนาดใหญ่ขึ้นได้นั้นสำหรับสังคมปัจจุบันไม่อาจเพียงพอ จึงเกิดการพัฒนาแนวคิดการสื่อสารในการพัฒนาขึ้นมาใหม่โดยเน้น “การมีส่วนร่วม” เข้ามาเป็นประเดิมสำคัญ โดยหลักพื้นฐานที่สำคัญ คือ เชื่อว่า “ชุมชนไม่ว่างเปล่า” มีศักยภาพทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ และทัศนคติ รวมถึงการจัดการต่อปัญหา ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนได้

เมื่อปี 1977 องค์กร UNESCO ได้ให้ความหมาย “กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม” (Participatory Communication) ไว้ในการประชุมที่กรุงเบลเกรด ประเทศยูโกสลาเวีย โดยเน้นหลักการที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (Berrigan 1979. ข้างต้นใน Jan Servaes 1996. : 18 , ข้างตึงใน จุมพล รอดคำ 2542. และ อรุวรรณ ปีลันธน์อิ渥าท 2544.)

1. การเข้าถึงสื่อ (Access) หมายถึง การใช้สื่อเพื่อให้บริการแก่สาธารณะ โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกรายการหรือเข้าไปจัดทำในสิ่งที่จะเป็นประโยชน์แก่ตัวเองได้ตามที่ไม่ขัดกับกฎหมาย อันจะเป็นช่องทางที่จะทำให้ประชาชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นต่อรายการ หรือแสดงความต้องการด้วยวิธีการจัดการผลิตรายการที่มีหลากหลาย

2. การมีส่วนร่วม (participation) หมายถึง การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในระบบการสื่อสารมากขึ้น ทั้งการมีส่วนร่วมในการคิดไปจนกระทั่งการผลิต การจัดการในกระบวนการต่างๆ ทุกขั้นตอน

3. การจัดการด้วยตนเอง (self-management) เป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วมในระดับสูงสุด โดยประชาชนเข้ามามีอำนาจในการตัดสินใจตั้งแต่แรกเริ่มคิด วางแผน กำหนดนโยบาย การบริหาร และการผลิตสื่อด้วยตนเอง

4.2 เป้าหมายของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

หากพิจารณาเป้าหมายของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในระดับของชุมชนแล้ว สามารถแบ่งได้ดังนี้ คือ

1) กระตุ้นให้ชุมชนมองเห็นคุณค่าของตนเอง เช่น การนำเอกสารปัญญาของชาวบ้านมาเผยแพร่ในวงกว้าง

2) สร้างความมั่นใจให้กับชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วมให้เห็นคุณค่าความคิดและความเชื่อของเข้า ตัวอย่างเช่น เมื่อมีการนำเอกสารแนวคิดเรื่อง เศรษฐกิจแบบพอเพียงมาเผยแพร่ในวงกว้าง และคนทั่วไปให้การยอมรับผ่านการแสดงทัศนะผ่านสื่อ (เป็น Feedback) ก็จะทำให้ชุมชนมีความมั่นใจในคุณค่าของตนเอง

3) พิสูจน์ความเชื่อของชุมชนที่คิดว่าตนเองไม่สามารถใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ซับซ้อนได้ การเข้ามาร่วมฝึกฝนอบรมการผลิตสื่อจะพิสูจน์ให้ชาวบ้านเห็นว่า พวากษาสามารถจะใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้หากมีโอกาส

4) สร้างทักษะในการสร้างสื่อให้กับชุมชน เพื่อเป็นช่องทางที่ชุมชนจะส่งข่าวสารออกไปจากจุดเดียว มุ่งมองและทศนะของตนเอง

5) ช่วยให้ชุมชนได้แสดงความรู้สึกปัญหา วิธีการวิเคราะห์ปัญหาร่วมทั้งวิธีการแก้ปัญหา จากทัศนะของชุมชน

6) ช่วยยกระดับความมีสติและความรับผิดชอบให้กับทั้งชุมชนหรือชุมชนอื่นๆ จากผลการสื่อสารของชุมชนที่อาจจะเกิดจากการริเริ่มของบางส่วนของชุมชน หรือจากชุมชนใดชุมชนหนึ่ง ทำให้เกิดการร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

7) ช่วยเพิ่มสัดส่วนของการสร้างสื่อที่มีสาระให้แก่ชุมชน เพราะโดยเนื้อหาของการสื่อสารชุมชนนั้นจะเน้นเรื่องราวที่มีสาระประโยชน์ต่อชีวิตของชุมชนเอง ซึ่งทำให้มีปริมาณที่เป็นสาระเพิ่มมากขึ้นเป็นการถ่วงดุลกับการสื่อสารที่มุ่งเน้นแต่ความบันเทิงและการหลีกหนีปัญหา (Escapist) ที่สื่อจากภายนอกพุ่งเข้าไปในชุมชน

4.3 การมีส่วนร่วมในองค์ประกอบของการสื่อสาร

ปัจจัยที่เข้ามามีส่วนกำหนดระดับความมากน้อยของการมีส่วนร่วมจะมีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการสื่อสารดังนี้ คือ

1. **เป้าหมายของการสื่อสาร** กำหนดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับใด เช่น ระดับเข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็น ระดับเป็นผู้รับสารที่ค่อยป้อนปฏิกริยาอยู่กลับ (feedback) หรือระดับวางแผนนโยบาย เป็นต้น

2. **ลักษณะสองทางและ Interactivity ของการสื่อสาร** ยิ่งการสื่อสารที่เอื้ออำนวยให้มีลักษณะตอบโต้กันอยู่ตลอดเวลามากขึ้นเท่าใด โอกาสที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมก็ยิ่งจะมีมากขึ้นเท่านั้น

3. **İçrekiyoğlu สังสาร** โอกาสที่คนส่วนใหญ่ในชุมชนจะเข้ามาเป็นผู้ส่งสารมีมากน้อยและทั่วถึงหรือไม่ หรือเมื่อเปรียบเทียบระหว่างนักสื่อสารมวลชนอาชีพ เจ้าหน้าที่รัฐ และชาวบ้าน สัดส่วนที่จะได้เป็นผู้ส่งสารเป็นอย่างไร

5. **ประเภทของเนื้อหาสาร** เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวพันกับสภาพความเป็นจริงของชุมชนหรือไม่ ตัวอย่างเช่น ปัจจุบันนี้แนวโน้มทัศน์จะมีรายการประเภทหัวข่าวและสถานการณ์ แต่เนื้อหาทั้งหมดนั้นส่วนใหญ่ยังคงเป็น “วาระแห่งชาติ” โอกาสที่ประเด็นท่องถินจะได้เข้าไปยังมีอยู่น้อย ทั้งนี้วิธีการนำเสนอเนื้อหาหากมีลักษณะของการสนทนาระบบที่เปลี่ยนทัศนะซึ่งกันและกัน (dialogue) และส่งหาความร่วมมือจากหลายฝ่าย (Collaboration) และก่อให้เกิดการตัดสินใจโดยกลุ่ม (Group decision-making) ก็จะยิ่งทำให้การมีส่วนร่วมมีโอกาสมากขึ้น

6. **ประเภทของช่องทาง / สื่อ** หลักการทั่วไปนั้นสื่อขนาดเล็ก เช่น สื่อเฉพาะกิจจะเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมได้มากกว่าสื่อมวลชน สื่อที่ชาวบ้านคุ้นเคย เช่น สื่อประเพณี ก็จะเอื้ออำนวยให้ชาวบ้านเข้าร่วมได้ง่ายกว่าสื่อสมัยใหม่ที่แปลกหน้า อย่างไรก็ตามมิได้หมายความถึงการปิดโอกาสโดยสิ้นเชิงสำหรับสื่อสมัยใหม่หรือสื่อที่มีขนาดใหญ่เช่นสื่อมวลชน เพียงแต่มีข้อพึงตระหนักรถึงความยากง่ายในการเข้ามีส่วนร่วมของสื่อประเภทต่างๆ และการค้นคิดสร้างสรรค์ใจกรรมและช่องทางแบบใหม่ที่จะอำนวยความสะดวกในการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชน

7. ผู้รับสารและการมีปฏิกริยาป้อนกลับ (Feedback) สำหรับการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนั้นเชื่อว่าความรู้ที่ประชาชนในสังคมนั้นๆ ผู้รับสารมีนั้นอาจจะเป็นความรู้คนละชุดที่แตกต่างจากที่ผู้ส่งสารคาดคิดเอาไว้ และนอกจากจะมีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสารเรียนนี้แล้ว วิธีการรับสารของประชาชนในสังคมนี้ได้เป็นอย่าง passive ทว่าเป็นไปอย่าง active ซึ่งมักจะมีปฏิกริยาป้อนกลับ (feedback) ทั้งแบบที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ เห็นได้อย่างชัดเจนในกรณีที่เนื้อหาสื่อสารนั้นมีความผูกพันใกล้ชิดกับประชาชน เช่น การพูดคุยหลังจากดูละครโทรทัศน์ เป็นต้น ดังนั้นไม่ว่าชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมกับการสื่อสารในระดับใดก็ตาม การจัดซองทางสำหรับปฏิกริยาป้อนกลับก็เป็นปัจจัยที่จำเป็นอย่างขาดไม่ได้ของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

4.4 ระดับการมีส่วนร่วม

แนวทางพิจารณาระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อวิทยุชุมชนนั้นสามารถเรียงลำดับจากระดับน้อยที่สุดไปจนถึงระดับมากที่สุดได้ 3 ระดับด้วยกัน คือ

- (-) การมีส่วนร่วมในสังคมผู้รับสาร / ผู้ใช้สาร (Audience/Receiver/Users)
- (-) การมีส่วนร่วมในสังคมผู้ส่ง / ผู้ผลิต / ผู้ร่วมผลิต (Sender/Producer/Co-producer)
- (-) การมีส่วนร่วมในสังคมผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย (Policy Maker / Planner)

ก. การมีส่วนร่วมในสังคมผู้รับสาร / ผู้ใช้สาร

เป็นขั้นการมีส่วนร่วมในระดับล่างสุด คือ ผู้รับสารยังคงมีสังคมเป็นเพียงผู้รับสารแต่เพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตาม สิ่งที่อาจจะเปลี่ยนแปลงไปสำหรับสังคมของผู้รับสารในการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมก็คือ

- (1) ต้องมีการขยายแนวคิดของผู้รับสารให้ตรงนักถึงสิทธิที่จะรู้ของตน และขยายไปถึงสิทธิที่จะบอกเล่าข้อมูลข่าวสารของตนต่อสาธารณะ
- (2) จะต้องสร้างหลักประกันในการมีส่วนร่วมของผู้รับสารทั้งในช่วงขาเข้า (Input) และช่วงขาออก (output) เช่น ในช่วงนำเข้าข้อมูล จะต้องมีการสำรวจว่ามีช่องทางข่าวสารอะไรบ้างสำหรับชุมชน โอกาสในการเข้าถึงเป็นอย่างไร เนื้อหาของช่าวสารนั้นเกี่ยวข้องกับชุมชนหรือเปล่า และมีรูปแบบการนำเสนอในลักษณะอย่างไร ในช่วงของการส่งข้อมูลออกจากชุมชนก็เช่นกัน
- (3) ปัจจัยสำคัญของการมีส่วนร่วมในสังคมผู้รับสาร ก็คือ ช่องทางข่าวสาร (Channel) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบางช่วงเวลาที่เป็นช่วงระยะเวลาสำคัญของชุมชน ตัวอย่างเช่น เมื่อมีกรณีรัฐมนตรีสัญชาติหรือการทำประชามติในต่างจังหวัดและมีการถ่ายทอดรายการดังกล่าวผ่านสื่อ

มวลชน จะต้องมีการสำรวจว่า มีช่องทางอะไรบ้างที่ประชาชนในบริเวณดังกล่าวจะได้รับ-ส่งข่าวสารอย่างทั่วถึง ในกรณีเช่นนี้ มาตรการการเพิ่มช่องทางการสื่อสารเป็นสิ่งจำเป็น

๖. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง / ผู้ผลิต / ผู้ร่วมผลิต

เป็นขั้นของการมีส่วนร่วมในระดับที่สูงขึ้นมา และจำเป็นต้องสร้างเงื่อนไขใหม่ๆ เพิ่มเติม หรือต้องมีการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง/วิธีการแบบเก่าที่มีอยู่ สำหรับการเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้ผลิตหรือผู้ร่วมผลิตสามารถแบ่งตามหลักแนวคิดของภาพผลิตสื่อได้ดังนี้

(1) **ขั้นก่อนการผลิต (Pre-production Stage)** เป็นการเตรียมการก่อนการผลิตสื่อ ในขั้นตอนนี้จะประกอบไปด้วยการเลือกประเด็นหัวข้อ การเลือกเนื้อหาที่จะนำเสนอ การรวบรวมข้อมูลจริงที่จะนำมาใช้เป็นวัตถุดิบ การเขียนบทแบบต่างๆ การคัดเลือกจากแหล่งตัวและแหล่งที่มา

(2) **ขั้นการผลิต (Production Stage)** เป็นขั้นการลงมือ เช่น การเข้าห้องจัดรายการ การลงมือถ่ายทำในกรณีของวีดีโอ โทรทัศน์ ภาพยนตร์

(3) **ขั้นหลังการผลิต (Post-production Stage)** เป็นขั้นตอนหลังการถ่ายทำเสร็จแล้ว ต้องมีการตัดต่อ การอัดเสียงประกอบ การเพิ่มเติมด้านเทคนิคต่างๆ

ทั้ง 3 ขั้นตอนข้างต้นนี้ ชุมชนอาจเข้ามามีส่วนร่วมได้ขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งได้ โดยที่ในแต่ละขั้นนั้นอาจต้องสร้างเงื่อนไขใหม่ๆ ขึ้นมา ยกตัวอย่างเช่นในขั้นตอนการผลิตเมื่อต้องการให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมอาจต้องมีการอบรมให้ชาวบ้านเรียนรู้วิธีการใช้เครื่องมือต่างๆ เพื่อให้สามารถเกิดทักษะในการใช้ได้อย่างถูกต้อง หรืออาจต้องมีการเปลี่ยนแปลงปฏิรูปเงื่อนไขเก่าๆ บางประการ เช่นการปฏิรูปองค์กรสื่อมวลชนและวิธีการทำงานของนักสื่อมวลชน ทว่าในขั้นตอนต่างๆ นี้หากพิจารณาแล้วสิ่งสำคัญที่สุดก็ คือ การเปิดโอกาสให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งได้แก่ การมีส่วนในการร่วมคิด ร่วมวางแผน พร้อมกับร่วมดำเนินการ ซึ่งแม้ว่าชุมชนไม่มีเวลาที่จะเข้ามารายงานวิธีการใช้เครื่องมือ แต่ชุมชนก็จะเป็นผู้ร่วมกำหนดนโยบาย และพิสูจน์ในการดำเนินงานวิทยุชุมชน จากการตัดสินใจ จึงในจุดนี้ Berrigan (1979) (อ้างถึงใน กัญญา แก้วเทพ. 2543) ตั้งข้อสังเกตว่าอาจเกิดความขัดแย้งขึ้นได้เนื่องจากการทำงานในแบบโครงสร้างเดิมๆ ขององค์กรสื่อมวลชนมีลักษณะเป็นลำดับขั้นคือรับฟังการตัดสินใจจากข้างบน เมื่อมีการปรับเปลี่ยนให้ชุมชนเข้ามาตัดสินใจซึ่งเรียกว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงโดยสิ้นเชิง เช่นนี้แล้ว เท่ากับเป็นการบันทอนอำนาจเดิมและผลประโยชน์ที่เคยมี ย่อมส่งผลให้เกิดความไม่พอใจและกลายเป็นความขัดแย้งขึ้นมา นอกจากนี้แล้ว ยังอาจเกิดความขัดแย้งในเรื่องเกณฑ์ มาตรฐานทางวิชาชีพ เนื่องจากความเคยชินกับวิธีการทำงานแบบอิสระและเป็นกลางของสื่อมวล

ชน แต่เมื่อมีการปรับเปลี่ยนมาทำงานสื่อสารแบบมีส่วนร่วม บรรทัดฐานก็จะเปลี่ยนแปลงไป การทำงานร่วมกับชุมชนอาจทำให้นักสื่อมวลชนรู้สึกขาดความเป็นอิสระ รวมทั้งไม่ค่อยจะเป็นกลาง และตามปกติ โดยที่ชาวบ้านอาจจะสนใจเรื่องเนื้อหาสาธารณะมากกว่ารูปแบบการนำเสนอหรือเทคโนโลยี ซึ่งตรงกันข้ามกับมาตรฐานของนักสื่อสารมวลชน ซึ่งความขัดแย้งหรือปัญหาทั้งหมดนี้ เรียกร้องให้นักสื่อมวลชนจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนตนเอง ให้มีวิธีการทำงานแบบใหม่ โดยการปล่อย ความความเดย์ชินทางวิชาชีพ เช่น เดิมทางแนวทางการสื่อสารเพื่อเป้าหมายการโน้มน้าวชักชวน อาจเปลี่ยนมาเป็นการเปิดรับคำปฏิวิจัยป้อนกลับหรือการตั้นให้มีการพูดคุยต่อไปอย่างไม่ปิด ประเด็นง่ายๆ เป็นต้น

ค. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบายนี้ ถือได้ว่าเป็นรูปแบบสูงสุดของการ มีส่วนร่วม ซึ่งหากพิจารณาแล้วอาจเห็นได้ว่า ยิ่งระดับของการมีส่วนร่วมสูงขึ้นมากเท่าใด สัด ส่วนของชุมชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมได้ก็จะเล็กลงกล่าวคือ ในระดับของผู้รับสาร คนในชุมชนทุก คนสามารถมีส่วนร่วมได้ แต่เมื่อขึ้นมาถึงขั้นการผลิต ก็อาจจะมีคนบางกลุ่มในชุมชนเท่านั้นที่จะ เข้ามามีส่วนร่วม จนกระทั่งถึงขั้นตอนสุดท้ายคือ ระดับการวางแผนและนโยบาย นี้ ก็คงมีตัวแทน บางคนเท่านั้นจากชุมชนที่จะเข้ามาดำเนินกิจกรรมในระดับนี้

ความหมายของการมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบายนี้ คือ การวางแผน และนโยบายดำเนินการใช้สื่อที่รวมເອาชຸມໜາເຂົ້າມາອູ່ໃນໂຄຮສ້າງກາຮສື່ອສາວຂອງໜຸ່ມໜຸ່ນ ซึ່ງອາຈ ກລ່າກົງຕຶງໄດ້ໃນ 2 ຮະດັບຄືອ ຮະດັບກໍາງ ໄດ້ແກ່ກາຮວາງແພນແລະກຳຫັດໂຍບາຍຂອງກາຮສື່ອສາວທຸກ ປະເທດທີ່ອູ່ໃນໜຸ່ມໜຸ່ນໄມ່ວ່າຈະເປັນສື່ອປະເທດໄດ ເຊັ່ນ ວິທຸ່ ພັນສື່ອພິມພປະຈຳໝູ່ບ້ານ ໂປສເຕອຣ ອອກຮະຈາຍຢ່າວ ສື່ອປະເພນ ສື່ອບຸຄຄລ ເປັນຕົ້ນ ຊື່ງກາຮວາງແພນນີ້ເພື່ອທີ່ຈະເຫຼືອໂຍງຮວ່າງສື່ອແຕ ລະປະເທດໃຫ້ເກີດປະສົງທີ່ກາພອຍ່າງສູງສຸດໃນກາຮໃຫ້ປະໂຍ້ໜົນ ສ່ວນອີກຮະດັບໜຶ່ງເປັນ ຮະດັບທີ່ແຄບ ລົງມາຊື່ອາຈໍາຍດີກາຮມີສ່ວນຮ່ວມກຳຫັດແພນແລະນໂຍບາຍຂອງສື່ອບ້ານປະເທດທີ່ຈະເຂົ້າມາໃນໜຸ່ມ ຜຸນ ເຊັ່ນ ປັຈຈຸບັນທີ່ສັນຄມໄທຍກຳລັງຈະເກີດວິທຸ່ໜຸ່ມໜຸ່ນທີ່ໃນໂຄຮສ້າງຈະມີກາບ້ານຫຼືໜຸ່ມໜຸ່ນເຂົ້າມາມີ ສ່ວນຮ່ວມໃນທຸກຂັ້ນຕອນ ຊື່ງໝາຍດີກາຮທີ່ໜຸ່ມໜຸ່ນຕ້ອງເຂົ້າມາຮ່ວມຮັບຜິດຫອບຕ່ອກກາຮດຳເນີນການຂອງສື່ອ ຮວມທີ່ດໍານັງປະປະມານ ອຸປກຮົນ ບຸຄລາກຮ ຕ່າງໆ ໃລະ ສ່ວນສື່ອນັ້ນກີຕ້ອງຕອບສົນອົງຕ່ອດຄວາມ ຕ້ອງກາຮຂອງໜຸ່ມໜຸ່ນ

นอกจากที่เราจะมีแนวทางศึกษาการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมด้วยลักษณะ การเข้าถึงสື່ອ ກາຮມີສ່ວນຮ່ວມ ແລະກາຮຈັດກາຮດ້ວຍຕົນເອງ ແລ້ວ Jan Servaes ໄດ້ເຫັນแนวทางກາຮສື່ອສາວໃນອີກ ກະບວນກາຮນີ້ ຄືອ ກະບວນກາຮສື່ອສາວໃນລັກຊະນະສົນທາໂຕຕອບກັນ (dialogical

communication) ซึ่งเป็นแนวทางการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ให้ความสำคัญกับการสื่อสารแบบประชาธิปไตยหรือการสื่อสารในลักษณะของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม อันเป็นการสนทนาร้อต์ตอบกันระหว่างบุคคลในสังคมที่ต้องดำเนินไปภายใต้ความเท่าเทียมกัน (กาญจนาก้าวเทพ. 2543 ข้างลึใน Jan Servaes 1996 :17-18) ซึ่งคณะวิจัยจะกล่าวถึง ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Democratic-Participant Media Theory) ในรายละเอียดในลำดับต่อไป

คณะวิจัยจะนำแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนี้มาศึกษากรณีส่วนร่วมของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านว่าประชาชนมีส่วนร่วมในลักษณะและระดับใดบ้าง และนำแนวคิดนี้ไปศึกษาความต้องการของชุมชนโดยกำหนดรูปแบบการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด และนำแนวคิดนี้มาเป็นกรอบในการพัฒนาให้กับรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านต่อไป

5. แนวคิดเรื่อง รูปแบบ และเนื้อหา

หากพิจารณาถึงหลักการของวิทยุชุมชน “โดยชุมชน ของชุมชน เพื่อชุมชน” กล่าวได้ว่า รูปแบบและเนื้อหารายการวิทยุเพื่อชุมชนนั้นย่อมขึ้นอยู่กับความเหมาะสมสมอันเกิดจากความต้องการของชุมชนแต่ละแห่ง นอกเหนือนี้แล้วรายการวิทยุชุมชนมักจะมีแนวคิดในการริเริ่มจัดรายการเพื่อชุมชนกลุ่มน้อยซึ่งวิทยุกระจายเสียงทั่วไปยังไม่สามารถเข้าถึงได้ เช่น ชุมชนกลุ่มน้อย อะบอริจินในออสเตรเลีย เนื้อหา ก็จะเป็นเรื่องราวความสนใจเฉพาะกลุ่ม แต่หลักการจัดวิทยุชุมชนจะเน้นที่ด้วยการที่ไม่มุ่งแสวงหากำไร และส่งกระจายเสียงกำลังต่ำครอบคลุมเฉพาะพื้นที่เท่านั้น ยังไม่มีรูปแบบและเนื้อหาตายตัวที่ยึดเป็นหลักสากลซักเจน

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงทั่วไปนั้น มีหลักการทำน้ำที่เหมือนกับสื่อมวลชนประเภทอื่น อันได้แก่ สื่อมวลชนจะต้องให้ข่าวสาร ความรู้ ความบันเทิง และบริการสาธารณะแก่ประชาชน และเมื่อคำนึงถึงสิทธิ ความเสมอภาค และอิสราภาพของประชาชน ดังนั้นการจัดรายการทางวิทยุกระจายเสียงจึงจำเป็นต้องจัดบริการในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนตามสิทธิที่ประชาชนควรจะได้อย่างเสมอภาค ซึ่งประชาชนมีอิสราภาพอย่างเต็มที่ในการเป็นผู้รับสาร ลักษณะดังกล่าวนี้ จึงทำให้รายการทางวิทยุกระจายเสียงสามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ ด้วยกัน อันได้แก่ ประเภทข่าว ประเภทความรู้ ประเภทความบันเทิง และประเภทบริการสาธารณะ

ในความเป็นจริงแล้ว การแบ่งประเภทรายการวิทยุกระจายเสียงมิได้มีกฎเกณฑ์ตายตัว ซึ่งอาจแบ่งได้ในลักษณะต่างๆ เช่น ตามลักษณะของกลุ่มผู้ฟัง เช่น กลุ่มเด็ก กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มสตรี

กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเกษตรกร เป็นต้น หรือบางสถานีแบ่งประเภทตามการประกอบอาชีพหรือตามเนื้อหาหลัก เช่น ประเภทรายการเพื่อเกษตรกร หรือรายการทางการเกษตร รายการเพื่อสุขภาพ อนามัย สาระน่ารู้ รายการทางศาสนา รายการเพื่อแม่บ้าน ซึ่งการแบ่งประเภทรายการตามลักษณะของกลุ่มผู้ฟังหรือตามอาชีพนี้ อาจทำให้ไม่ครอบคลุมได้ทั่วถึงผู้ฟังทุกกลุ่ม เพราะในโลกนี้ มีกลุ่มอาชีพเกิดขึ้นมาอย่าง วันหนึ่งจะเสนอรายการครอบคลุมผู้ฟังได้ทุกกลุ่มนั้นคงเป็นไปไม่ได้ ดังนั้นจึงคัดเอาเฉพาะผู้ฟังเป้าหมายที่เป็นส่วนใหญ่ (majority) เท่านั้น จึงเกิดมีปัญหาว่ารู้สึกไม่ดี กลุ่มผู้ฟังที่เป็นชนกลุ่มน้อย ซึ่งก็ควรจะมีสิทธิเสมอภาคทัดเทียมกัน ดังนั้นวิธีที่เป็นกลางที่สุดในการแบ่งประเภทของรายการวิทยุกระจายเสียงถือเป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่ง จึงจะแบ่งประเภทของรายการตามหน้าที่ที่ดีของสื่อมวลชน นั่นคือแบ่งเป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ ดังกล่าวข้างต้น แต่การจะจัดอัตราส่วนของรายการให้เน้นหนักไปทางประเภทใดนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยสภาพแวดล้อมและความต้องการซึ่งไม่เหมือนกัน

5.1 แนวคิดด้านรูปแบบ

นาภรณ์ อัจฉริยะกุล (2531) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ รูปแบบในการนำเสนอของรายการวิทยุกระจายเสียง เพื่อให้ผู้ฟังพ้นจากความจำเจซ้ำๆ กันทำให้เกิดความหลากหลาย (variety) ขึ้นดึงดูดความสนใจของผู้ฟังให้ได้มากที่สุด ดังต่อไปนี้ คือ

1. **รูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (Straight Talk Programme)** เป็นการพูดคุยกับผู้ฟังโดยตรง คือ รายการที่มีผู้พูดเพียงคนเดียวพูดให้ผู้ฟังฟังโดยตรงไม่ใช่เป็นการพูดคุยกับคนอื่นให้ผู้ฟังฟัง

2. **รูปแบบรายการสนทนา (Conversational Programme)** เป็นรายการที่ดำเนินการพูดคุยโดยตรงกับผู้ฟัง หากแต่เป็นการสนทนากันระหว่างผู้ร่วมรายการ ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ผู้ดำเนินรายการอาจร่วมสนทนากับผู้ฟังโดยตรง หรือให้ข้อมูลด้วยได้ นอกจากนั้นยังทำหน้าที่เชื่อมโยงการสนทนาและอธิบายเพิ่มเติมให้ผู้ฟังเข้าใจดีขึ้น ตลอดจนสรุปเนื้อหาสำคัญที่ได้สนทนากันแต่ละเรื่องด้วย

3. **รูปแบบรายการสัมภาษณ์ (Interview Programme)** เป็นการพูดคุยกันระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ตั้งคำถาม ซักถามเรื่องราว ปัญหา ข้อซักถามใจให้ผู้ฟังฟัง อีกฝ่ายเป็นผู้ตอบ เรื่องที่ควรสัมภาษณ์ในรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการพัฒนา ได้แก่ เรื่องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น สุขภาพอนามัย การเกษตร การส่งเสริมอาชีพ หรือเป็นการสัมภาษณ์

บุคคลตัวอย่างของห้องถินนั่นฯ รายการสัมภาษณ์แตกต่างจากรายการสารทนาตรที่ผู้สัมภาษณ์เป็นผู้ตั้งคำถามได้อย่างเดียวแต่ไม่มีหน้าที่ตอบคำถามนั้นเสียเอง ไม่เหมือนกับผู้ดำเนินการสนทนาก็จะมาจากจิตใจของคนที่ต้องตอบคำถามนั้น เสียงที่ผู้สัมภาษณ์จะทำได้นอกจากนั้นคือ สรุปให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น หรือเพิ่มเติมให้เข้าใจได้ชัดขึ้นเท่านั้น

4. รูปแบบรายการอภิปราย (Discussion Programme) เป็นการพูดคุยกันในห้องเรียน แต่ผู้มาร่วมอภิปรายนั้นต่างความคิดเห็นต่างกัน จึงมาร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแสดงความคิดเห็นจะเป็นไปทีละคน อย่างมีระเบียบโดยมีผู้ดำเนินการอภิปรายเป็นผู้ควบคุมให้รายการเป็นไปตามแนว ผู้ดำเนินการจะไม่ร่วมอภิปรายด้วยเป็นเพียงสรุปความคิดเห็นของผู้ร่วมอภิปรายเท่านั้น

5. รูปแบบรายการสารคดี (Documentary หรือ Feature Programme) เป็นรายการที่ให้เนื้อหาสาระในหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง แต่มีรายละเอียดหลายแห่ง มีวิธีการนำเสนอได้หลายลักษณะ โดยมุ่งที่จะเสนอประเด็นสาระเนื้อหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพียงเรื่องเดียว โดยทั่วไปแล้วรายการสารคดีมี 2 ประเภท คือ รายการสารคดีแบบ Documentary หมายถึงรายการที่เป็นจริงทั้งหมด มีหลักฐานเป็นเอกสารสนับสนุน ค้นคว้าอย่างอิ่มได้ อีกประเภทหนึ่งเป็นรายการสารคดี Feature หมายถึง รายการที่มุ่งเสนอเนื้อหาบนพื้นฐานของความเป็นจริง แต่ไม่ทั้งหมด ไม่จำเป็นต้องมีเอกสารมาอ้างอิง

6. รูปแบบรายการนิตยสารทางอากาศ (Magazine Programme) เป็นรายการที่ประกอบด้วยเรื่องย่อยๆ ต่างๆ กัน แต่ละเรื่องมีรูปแบบแตกต่างกันรวมอยู่ในรายการเดียวกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทั้งบันเทิงและความรู้ แต่จะเน้นนักเรื่องบันเทิงมากกว่า เอกภาพของรายการอยู่ที่การเชื่อมโยงเรื่องต่างๆ ให้สอดคล้องกลมกลืนกัน ทั้งๆ ที่เป็นคนละเรื่องกัน โดยใช้คำพูดเชื่อมโยง หรือเพลงเชื่อมโยงตามความเหมาะสม ทำให้รายการมีหลายรูปแบบรวมกันอยู่ในรายการเดียวกัน

7. รูปแบบรายการข่าว (News Programme) เป็นรายการที่จัดทำขึ้นเพื่อรายงานเหตุการณ์สำคัญๆ ที่เกิดขึ้น โดยมีผู้อ่านข่าวโดยไม่มีเสียงประกอบ รายการข่าวแยกย่อยได้หลายประเภท เช่น ข่าวต่างประเทศ ข่าวในประเทศไทย ข่าวท้องถิ่น ข่าวการเมือง ข่าวกีฬา ข่าวเศรษฐกิจ เป็นต้น

8. รูปแบบรายการบรรยายเหตุการณ์ (Commentary) เป็นการรายงานเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นจริง หรือกำลังดำเนินอยู่ในสถานที่จริง โดยผู้บรรยายถ่ายทอดเหตุการณ์หรือเล่าเหตุการณ์นั้นให้ฟัง

9. **รูปแบบรายการตอบปัญหา (Quiz Programme)** เชิญผู้ดูตอบมาร่วมรายการโดยตอบปัญหาในห้องส่งในลักษณะแข่งขันกัน หรือเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้มีโอกาสร่วมรายการโดยถามปัญหาแล้วเปิดโอกาสให้ผู้ฟังตอบปัญหาหากลับมาทางโทรศัพท์ ทำให้รู้ผลลงทะเบียนกับได้ทันที

10. **รูปแบบรายการเพลง (Music Programme)** เป็นรายการที่มีความสำคัญและได้รับความสนใจมาก แต่การจัดรายการเพลงควรยึดความมีเอกภาพ คือ เลือกจัดเฉพาะเพลงประเภทใดประเภทหนึ่ง และยึดความหลากหลาย คือ ความหลากหลายในแต่ละเพลงซึ่งมีอยู่เช่น มีเสียงร้องทั้งหญิง และชาย มีทั้งทำนองซ้ำและเว้า

11. **รูปแบบรายการละครวิทยุ (Radio Drama หรือ Radio Play)** มีวัตถุประสงค์เพื่อความบันเทิงเป็นสำคัญ แต่บางครั้งอาจสอดแทรกเนื้อหาที่เป็นความรู้ไว้ด้วย ละครเป็นการแสดงบทบาทที่สมมติขึ้น โดยใช้ศิลปะหลายอย่างผสมกัน เช่น ศิลปะการใช้เสียงการใช้ภาษา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจและเกิดอารมณ์ ความรู้สึกคล้อยตาม

12. **รูปแบบรายการปิกิณกะ (Variety)** เป็นรายการที่ประสมรายการหลายรูปแบบรวมอยู่ในรายการเดียวกัน แต่ไม่ใช่การประสมแบบนิตยสารทางอากาศ เพราะไม่มีการเชื่อมโยงต่อเนื่อง แต่เป็นเพียงการเสนอเนื้อหา และรูปแบบหลาย ๆ รูปแบบมาผสมปนเปกัน มีแต่ความหลากหลาย ไม่มีความเป็นเอกภาพ เน้นความบันเทิง

คณะกรรมการฯ จึงนำแนวคิดรูปแบบรายการทั้ง 12 รูปแบบมาทำการศึกษาว่า รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านได้มีการนำเสนอรายการในรูปแบบใดบ้าง และรูปแบบรายการใดที่ชุมชนต้องการ อันสามารถแสดงให้เห็นลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนได้ว่ารูปแบบรายการใดจะทำให้ประชาชนเข้ามาร่วมรายการได้มากขึ้น และรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านจะมีแนวทางอย่างไรเพื่อพัฒนาและเปลี่ยนแปลงรูปแบบรายการเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนได้บ้าง

5.2 แนวคิดด้านเนื้อหา

สำหรับด้านเนื้อหาของรายการวิทยุนั้น หากพิจารณาถึงองค์ประกอบของการสื่อสาร S-M-C-R เนื้อหารายการก็คือ M = สาร ซึ่งสารที่ปรากฏในสื่อมวลชนหรือเรียกว่า เนื้อหาของสื่อมวลชนนั้นมีเนื้อหาที่สำคัญฯ อยู่ 4 ประการ อันได้แก่ (ปรมะ สดะເວທີນ. 2541)

1. **เนื้อหาข่าว** ได้แก่ ข้อมูลข่าวสารความเป็นจริงเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ มากมายหลายชนิดซึ่งมีความหลากหลาย (variety) เพื่อตอบสนองความต้องการด้านข่าวของผู้ฟังให้กว้างที่สุด เพราะผู้ฟังมีความแตกต่างกันในด้านประชากร เช่น อายุ อาชีพ รายได้ การศึกษา ศาสนา เขื้อชาติ เพศ และมีความสนใจไม่เหมือนกัน ข่าวในสื่อมวลชนจึงถูกจำแนกออกเป็นชนิดต่างๆ ได้แก่ ข่าว

ในประเทศ และข้าวต่างประเทศ ข้าวท้องถิ่น และแยกประเด็นออกตามเนื้อหาได้แก่ ข้าวการเมือง ข้าวเศรษฐกิจ ข้าวสังคม ข้าวสตรี ข้าวบันเทิง ข้าวการศึกษา ข้าวเกษตร ข้าวสาธารณสุข ข้าวกีฬา ข้าวบริการสาธารณสุข ข่าวภัยธรรมชาติ ข้าวอาชญากรรม

2. เนื้อหาที่ให้ความรู้และความคิดเห็น แบ่งออกได้เป็นประเภทต่างๆดังนี้

2.1 เนื้อหาที่เกี่ยวกับความสนใจของมนุษย์ (Human Interest) เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับ ความสนใจของผู้ฟัง กระตุ้นให้เกิดความรู้สึกยินดี เห็นอกเห็นใจ ชอบ ไม่ชอบ เป็นเรื่องความทุกข์ยาก ความสุข สติ๊ติใหม่ ควนหลงของเหตุการณ์ เช่น กีฬา อุปัต्तิเหตุ กิจกรรม

2.2 เนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องราวของบุคคล คือ ลักษณะของประวัติความเป็นมาของ บุคคลที่น่าสนใจ ความหวังของบุคคลนั้น ปัญหาของเข้า ข้อบกพร่อง และความทุกข์ยาก และเหตุ ผลว่าทำไมไม่ในตอนท้ายที่สุดเข้าจึงผ่านพ้นอุปสรรคไปได้

2.3 เนื้อหาเกี่ยวกับประสบการณ์个人 (Personal Experiences) ของบุคคลที่ เกี่ยวข้องกับการกระทำ และอารมณ์

2.4 เนื้อหาที่ให้ข่าวสาร (Informatives) และเนื้อหาที่บอกรวิธีทำ (How-to-Do-It) เนื้อหาที่ให้ข่าวสารเพื่อบอกเล่าถึงการกระทำหรือกระบวนการใดซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจทั่วไปของผู้ฟัง ส่วนเนื้อหาที่บอกรวิธีทำ หรือวิธีปฏิบัติ เป็นเรื่องราวที่ให้ความรู้โดยตรงแก่ผู้ฟัง เป็นการเสนอ แนะหรือสอนให้ผู้ฟังทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เสนอได้ เช่น วิธีทำเครื่องจักสาน วิธีปลูกต้นไม้ วิธีการเลี้ยง ปลา

3. เนื้อหาเพื่อให้ความบันเทิง จุดประสงค์หลักของเนื้อหาที่ให้ความบันเทิงก็เพื่อดึงดูด ความสนใจและความรู้สึกว่ามีของประชาชน ดังนั้นเนื้อหาด้านความบันเทิงจึงมุ่งให้ความสุขความ สนุกสนานเพลิดเพลิน ความพอยใจ ช่วยให้ผู้ฟังหนีจากความเบื่อหน่าย ความกดดันในชีวิตประจำ วัน ช่วยให้มีโอกาสได้พักผ่อน คลายเครียด และลีมปัญหาที่กำลังเผชิญ

4. เนื้อหาโฆษณาหรือบริการสาธารณะ เนื้อหาโฆษณาหรือบริการสาธารณะเป็นเนื้อ หาเพื่อชักจูงใจ โน้มน้าวใจ หรือมีอิทธิพลต่อผู้รับสาร แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ด้วยกัน คือ

4.1 การเป็นผู้อุปถัมภ์รายการ (Sponsorships) คือ ผู้โฆษณาเป็นผู้รับผิดชอบด้าน การเงินทั้งหมดในการผลิตรายการและค่าเช่าเวลาของสถานี

4.2 การร่วมสนับสนุนรายการ (Participations) คือ เป็นการโฆษณาที่ผู้โฆษณาซื้อ เวลาเพื่อโฆษณาสินค้าในรายการต่างๆ

4.3 การโฆษณาดั่นรายการ (Spot Announcements) เป็นการโฆษณาดั่นระหว่างรายการเพื่อนำเสนอรายการในช่วงต่อไป

คณะกรรมการนำแนวคิดด้านเนื้อหามาทำการศึกษาว่า เนื้อหารายการของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองนานได้นำเสนอเนื้อหาโดยย้ำๆ แล้วเนื้อหานั้นจะท่อนให้เห็นความมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของจังหวัดน่านได้อย่างไร และนำมาเปรียบเทียบกับเนื้อหาระบุชุมชนตามความต้องการของชุมชนว่าประชาชนยังต้องการฟังเนื้อหารายการประเภทใดอีกบ้าง เพื่อนำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการจัดทำรายการวิทยุ เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนต่อไป

6. แนวคิดวิทยุชุมชน

การจัดรายการวิทยุชุมชนเป็นการดำเนินการภายใต้ความต้องการของชุมชนท้องถิ่นเป็นหลัก ยังไม่มีรูปแบบที่เป็นสากลชัดเจน แต่มีหลักการเกี่ยวกับวิทยุกระจายเสียงชุมชนที่จัดทำขึ้นของประเทศอังกฤษ (Simon Partridge 1982 อ้างถึงใน สุรินทร์ แปลงประสพโซค) ปี 1979 กลุ่มสื่อสารชุมชน (Community Communication Group) ของอังกฤษ ได้ยกว่ากันว่าหมายของการกระจายเสียงชุมชนขึ้น โดยมีสาระสำคัญ 10 ข้อ ดังนี้

1. สนองตอบชุมชนท้องถิ่น หรือความสนใจของชุมชนเป็นหลัก
2. รูปแบบของการไม่แสวงหากำไร
3. มีการบริหารนโยบายรายการที่จัดทำขึ้นโดยคณะกรรมการบริหาร ซึ่งเป็นตัวแทนจากกลุ่มต่างๆ ในชุมชนร่วมกับพนักงานภาระกระจายเสียงซึ่งเป็นลูกจ้างหรืออาสาสมัคร
4. ให้บริการข่าวสาร การศึกษา และความบันเทิง รวมทั้งทำให้เกิดการสื่อสาร 2 ทาง สำหรับความคิดเห็นที่ชัดແย়ง
5. “ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากแหล่งต่างๆ ซึ่งรวมทั้งเงินยืมจากท้องถิ่นจากสปอตโฆษณาที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนในช่วงเวลาที่จำกัดและเงินกองทุนทั้งจากส่วนกลางและท้องถิ่น
6. ยอมรับให้พนักงานภาระกระจายเสียงที่จะไว้วางในสภาพมีความคล่องตัวในการทำงาน และอนุญาตให้ใช้อาสาสมัครในที่ที่เหมาะสม
7. พยายามกระทำให้เกิดความเสมอภาคในโอกาสการจ้างงานสำหรับผู้หญิงและกลุ่มเชื้อชาติ หรือชนกลุ่มน้อยในสังคม
8. ต้องเตรียมให้ประชาชนได้รู้ถึงสิ่งอำนวยความสะดวกในการฟื้กอบรมในการผลิตและการส่งข่าวสาร

9. เนื้อหารายการที่ส่งกระจายเสียงต้องเป็นเนื้อหาหลักจากสิ่งที่มีอยู่ในห้องถิน
10. มีนโยบายรายการที่กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาการมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตย
ต่อต้านปัญหาชาตินิยม เพศนิยม และทัศนคติที่แตกแยกอื่น ๆ

ส่วนนักวิชาการของไทย จุมพล รอดคำดี (2542) ได้สรุปแนวคิดของวิทยุชุมชนว่า มีหลักการดังนี้

1. ต้องเกิดขึ้นจากความต้องการของชุมชน โดยถือหลักว่าคนส่วนใหญ่ แสดงความคิด
ความต้องการร่วมกัน
2. วิทยุชุมชนต้องได้รับการยอมรับของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน
3. วิทยุชุมชนย่อมไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา ประเพณีวัฒนธรรมของคนในชุมชน
4. วิทยุชุมชนต้องยึดถือแนวทางการเสนอรายการและข่าวสารของชุมชนเป็นหลัก ภาย
ใต้แนวคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น สิ่งแวดล้อมและเหตุการณ์
ในท้องถิ่นเป็นหัวใจของการนำเสนอข่าวสารและรายการ
5. วิทยุชุมชนจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนร่วมคิด ร่วมวางแผนร่วมจัดราย
การ และสามารถเข้าไปบริหาร จัดการ หรือเป็นผู้ปฏิบัติในสถานีได้ ยูเนสโกได้เน้นว่า
“Participatory radio means a radio station that self-managed by those
participating in it” นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงใดๆ ในสื่อวิทยุชุมชนให้เป็นไปตาม
แนวคิดและความต้องการของประชาชนในชุมชน โดยยึดหลักกระบวนการทาง
ประชาธิปไตย
6. วิทยุชุมชนเป็นสถานีวิทยุที่มีรัศมีการออกอากาศครอบคลุมเฉพาะพื้นที่เท่านั้น
(มีลักษณะเป็น narrowcasting ไม่ใช่ broadcasting) กำลังสัม 1 กิ โลวัตต์
7. วิทยุชุมชนเป็นสื่อมวลชนตามแนวคิดประชาธิปไตย (Democratic Media)
เพื่อประชาชน โดยประชาชน ของประชาชน

หากพิจารณาปัจจัยวิทยุชุมชน (“เพื่อ” “โดย” “ของ”) อาจไม่พบว่ามีวิทยุชุมชนเข่น
นั้นเลยก็เป็นได้ ดังนั้นในทางเป็นจริงจะเห็นว่าการเป็นวิทยุชุมชนนั้นมีระดับอย่างค่อยเป็นค่อยไป
ซึ่ง จุมพล รอดคำดี (2543.) ได้เสนอไว้ 6 ระดับด้วยกัน ได้แก่

ระดับ	รายละเอียด
ระดับรายการ “เพื่อชุมชน” (ระดับที่ 1)	ผู้จัด/เจ้าของรายการ/เจ้าของสถานีเป็นผู้สื่อสาร แต่จัดรายการเพื่อบริการชุมชน โดยประชาชน/ผู้ฟัง อาจจะส่งจดหมายหรือโทรศัพท์มาบอก แต่ผู้จัดรายการจะเป็นผู้เลือกเนื้อหาและพูดด้วยตนเอง วิทยุชุมชนส่วนใหญ่ที่มีในประเทศไทยจัดอยู่ในระดับนี้
ระดับที่มีประชาชนเข้ามาเป็นผู้ร่วมรายการ (ระดับที่ 2)	ทางสถานีจะเป็นผู้กำหนดกรอบให้ แล้วให้ประชาชนเป็นผู้นำเสนอเนื้อหาและพูดนำเสนอในรายการ แต่ทางสถานี/ผู้จัดรายการยังเป็นผู้ควบคุมหรือเป็นเจ้าของรายการอยู่ ตัวอย่างเช่น รายการของ จส. 100
ระดับรายการโดยชุมชน (ระดับที่ 3)	เจ้าของสถานีแบ่งช่วงเวลารายการโดยการหนึ่งให้ตัวแทนประชาชนที่ได้รับการเลือกขึ้นมาในรูปของ “คณะกรรมการวิทยุชุมชน” มาจัดเนื้อหาและวิธีการนำเสนอตัวยัตนเอง โดยทางสถานีจะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ตัวอย่างที่พบขณะนี้คือ โครงการนำร่องวิทยุชุมชนของกรมประชาสัมพันธ์
ระดับสถานี (ระดับที่ 4)	อาศัยอาสาสมัครที่เป็นตัวแทนประชาชนเข้ามาปฏิบัติงานในหน้าที่ต่างๆ ในสถานี และบริหารรายการทั้งหมด แต่สถานียังเป็นของหน่วยงานรัฐ
ระดับชุมชนเป็นเจ้าของสถานี (ระดับที่ 5)	ประชาชนในชุมชนรวมตัวกันขึ้นของคลื่นความถี่จากรัฐ และลงทุนจัดตั้งสถานีวิทยุเป็นของชุมชน แต่ชุมชนจะแต่งตั้งคณะกรรมการวิทยุชุมชนที่อาจจะว่าจ้างพนักงาน ผู้จัดการมืออาชีพ อาสาสมัคร ให้เข้ามาดำเนินงานตามแนวโน้มโดยข้อบัญญัติคณะกรรมการ
ระดับชุมชนเป็นเจ้าของสถานี และมีใบอนุญาตเป็นเจ้าของคลื่น (ระดับที่ 6)	เหมือนกับระดับที่ 5 เพียงแต่การดำเนินงานของสถานีในทุกระดับจะเป็นอาสาสมัครจากชุมชนที่ได้รับการฝึกอบรมในด้านต่างๆ ซึ่งเท่ากับว่าชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในวิทยุมากกว่าเพียงแค่ระดับเป็นเจ้าของ แต่เป็นในระดับปฏิบัติการด้วย

คณะกรรมการวิทยุชุมชนมาเพื่อศึกษาว่ารายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าเป็นวิทยุชุมชนในระดับใด และมีลักษณะอย่างไร รูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงานตรงตามหลักการวิทยุชุมชนหรือไม่ ถ้าไม่ตรงต้องทำอย่างไรให้เป็นวิทยุชุมชนพันธ์แท้ รวมทั้งนำมาเป็นเกณฑ์ในการศึกษาวิทยุชุมชนที่ต้องมาจากความต้องการของชุมชนด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คณะกรรมการวิจัยได้ทบทวนงานวิจัยภายในประเทศที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย “การมีส่วนร่วมในการกำหนดครูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงาน” ระหว่างปี 2534 – 2543 นอกจากนี้ได้ทบทวนงานวิจัยในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งเป็นส่วนต่างๆ ดังนี้

1. งานวิจัยที่เกี่ยวกับโครงสร้างการบริหารงานรายการวิทยุ
2. งานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินรายการวิทยุเพื่อชุมชน
3. งานวิจัยที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
4. งานวิจัยในต่างประเทศ

1. งานวิจัยที่เกี่ยวกับโครงสร้างการบริหารงานรายการวิทยุ

สุรินทร์ แปลงประสะพิชค (2534) ศึกษาเรื่อง “การทดลองจัดวิทยุกระจายเสียงชุมชนสำหรับชุมชนชนบทในเขตชานเมืองจังหวัดจันทบุรี” โดยทำการทดลองเลือกกรรมการตัวแทนของชุมชนประกอบไปด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครในเขตวัดมี 1 กิโลวัตต์ที่สวาง.จันทบุรีออกอากาศได้ กรรมการชุดนี้จะมีการประชุมกันทุกอาทิตย์เพื่อวางแผนการจัดรายการ ก่อนออกอากาศได้ทำการสอบถามจากชาวบ้านในเรื่องของเวลาที่เหมาะสมแล้วจึงขอเวลาจัดรายการจากสวาง.จันทบุรี คือเวลา 11.30-12.30 น.ทุกวัน หน้าที่ของกรรมการคือการกำหนดครูปแบบ เนื้อหาและวิธีการนำเสนอ ผู้จัดรายการเป็นอาสาสมัครหนึ่งคนจัดรายการร่วมกับผู้วิจัยที่มีความชำนาญในการจัดรายการวิทยุ ส่วนสถานีจะเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้ตามที่กรรมการร้องขอ

หลังการทดลองออกอากาศผู้ฟังนิยมฟังรายการจากสถานีทดลองมากขึ้น โดยความนิยมจะมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และความพึงพอใจจะแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 นอกจากนี้นิยมวิทยุกระจายเสียงชุมชนที่จัดขึ้นยังสามารถใช้เป็นรูปแบบของการจัดสื่อเพื่อการพัฒนาได้

งานวิจัยชิ้นนี้ได้ทำการศึกษาภารกิจที่จะมีการร่วงพระราชนิยมที่ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด รวมทั้งการจัดการภายในประเทศ พ.ศ.2540 ขึ้น ผลการวิจัยพบว่าการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงโดยประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานในรูปแบบกรรมการที่ถูกแต่งตั้งสามารถดำเนินงานให้รายการได้รับความนิยม มีผู้ฟังเพิ่มขึ้นและต้องการให้มีรายการวิทยุชุมชนต่อไป แต่ด้วยโครงสร้างการบริหารงานของสวาง.ที่เป็นหน่วยงานรัฐส่วนราชการดำเนินงานรายการจึงต้องอยู่ในกรอบของรัฐอยู่ จึงเป็นแนวทางให้กับชุมชนวิทยุชุมชน

จังหวัดน่านว่าจะมีแนวทางในการปฏิบัติอย่างไรให้คณะกรรมการมาจากตัวแทนชุมชนทั้งหมดและทำให้รายการเป็นที่สนใจของคนฟังเพิ่มขึ้น

ประภากร ดลกิจ (2544) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์การจัดการรายการวิทยุเพื่อชุมชน “สร้างสรรค์จันทบุรี” ซึ่งเป็นงานวิจัยต่อยอดจากการของคุณสุรินทร์ แปลงประสะพโชค ผลการศึกษาพบว่า รายการสร้างสรรค์จันทบุรีเป็นรายการที่อู้ภายนอก โครงสร้างของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดจันทบุรี โดยมีโครงสร้างจำแนกเป็น 3 ระยะ คือ

1. ระยะทดลอง ดำเนินงานโดย คณะกรรมการบริหารที่เป็นตัวแทนชาวบ้าน คณะกรรมการที่ปรึกษา และช่างเทคนิคของสถานี
2. ระยะดำเนินงานจริงช่วงแรก ดำเนินงานโดย คณะกรรมการบริหารที่เป็นตัวแทนภาควัสดุ คณะกรรมการที่ปรึกษา และฝ่ายรายการของสถานี
3. ระยะดำเนินงานจริงช่วงสุดท้าย ดำเนินงานโดย ตัวแทนภาควัสดุ 2 คน และช่างเทคนิคของสถานี

ผลการวิจัยพบว่า หลังจากดำเนินรายการไปได้ 5 ปี รายการได้ยุติลงด้วยเหตุปัจจัยจากนโยบาย สถานีที่ไม่สนับสนุนการดำเนินงานโดยการลดเวลาลงเรื่อยๆ และเจ้าหน้าที่สถานีไม่เป็นพี่เลี้ยงในการดำเนินรายการ ปัจจัยด้านงบประมาณที่สถานีไม่มีให้ ปัจจัยด้านบุคคลที่เข้ามาเป็นคณะกรรมการบริหาร ไม่มีความรู้ด้านวิทยุ และไม่เข้าร่วมในการประชุม รวมทั้งไม่หาตัวแทนเข้ามามีส่วนร่วมในคณะกรรมการอย่างต่อเนื่อง

งานวิจัยชิ้นนี้จึงเป็นแนวทางให้กับรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านว่า การดำเนินงานในระยะต่างๆ ที่ส่วนใหญ่ได้ดำเนินการไปแล้วมีการเปลี่ยนแปลงในระดับการมีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง และเมื่อมีการตั้งเป็นคณะกรรมการบริหารโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบายแล้ว จะทำอย่างไรให้รายการมีการดำเนินการอยู่ได้ โดยประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในคณะกรรมการได้ทั้งหมด โดยไม่ต้องพึ่งพาภาควัสดุได้อีก ซึ่งขั้นสูงสุดของวิทยุชุมชนคือประชาชนเป็นเจ้าของคลื่น แต่หลังจากเป็นเจ้าของแล้ววิทยุชุมชนต้องคงอยู่ได้ตลอดไป และมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องโดยใช้บทเรียนจากการสร้างสรรค์จันทบุรี มาเป็นแนวทางว่าไม่สามารถดำเนินการอยู่ได้ เพราะอะไร

น้ำมนต์ พรมเมี่ยม (2541) ศึกษาเรื่อง “เศรษฐกิจศาสตร์การเมืองของวิทยุกระจายเสียงระบบเอฟ.เอ็ม.ในกรุงเทพมหานคร ช่วงปี 2530-2539” พบว่า สถานีวิทยุระบบเอฟ.เอ็ม.ในเขตกรุงเทพมหานครทุกสถานีเป็นของหน่วยราชการมาแต่แรกเริ่ม มีการให้เอกชนเข้ามาร่วมดำเนินกิจการในลักษณะการให้สิทธิเช่าเวลาหรือการเปิดปะนูลให้สัมปทานในบางสถานี แต่รัฐกิจยังคงเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์สถานีวิทยุอุตสาหกรรมสื่อวิทยุกระจายเสียงมีการแข่งขันกันสูง

ระหว่างผู้ประกอบการรายใหญ่ ส่งผลให้เกิดการกระจุกตัวและผูกขาดการดำเนินกิจการโดยกลุ่มธุรกิจสื่อมวลชนเพียงไม่กี่กลุ่ม

งานวิจัยชิ้นนี้ ชี้ให้เห็นว่า กลุ่มทุนยังคงมีบทบาทที่สำคัญในสื่อวิทยุกระจายเสียงอย่างแย้มๆ ออกตราบใดที่ความสัมพันธ์ของรัฐในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมกับระบบการเมืองซึ่งยังคงเป็นผู้เลี้ยง เห็นผลประโยชน์ต่อคู่ลิ่นวิทยุอยู่ และงานวิจัยชิ้นนี้ยังเป็นการเน้นย้ำ แนวคิด ทฤษฎีเรื่องเศรษฐศาสตร์ การเมืองว่า ควรเป็นผู้ควบคุมสื่อ โครงสร้างเกี่ยวกับการเป็นเจ้าของสื่อจะมีผลอย่างไรในการที่จะมากำหนดรูปแบบ และเนื้อหา ยังคงเป็นแบบบันลงล่างอยู่หรือเปล่า ถึงแม้ว่าจะผลิตรายการวิทยุชุมชนขึ้น มาแต่ก็ยังตอบแฝงชี้่งผลประโยชน์ของกลุ่มผู้นำชุมชนอยู่ด้วยหรือเปล่า

วีระพงษ์ พลนิกรกิจ (2542) ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยเชิงโครงสร้างของสถานีวิทยุท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่กำหนดรูปแบบและเนื้อหารายการวิทยุ” พบว่า ปัจจัยโครงสร้างการเป็นเจ้าของ ระบบการควบคุม และระบบตลาด เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหารายการวิทยุท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยสถานีที่รัฐเป็นเจ้าของจะมีรูปแบบรายการส่วนใหญ่เป็นรายการพูดคุย และรายการข่าว ส่วนเนื้อหาเป็นข้อมูลข่าวสารและความเป็นจริง ในขณะที่สถานีที่มีโครงสร้างเป็นระบบทวิภาค คือ รัฐหรือรัฐวิสาหกิจเป็นเจ้าของ แต่ให้บุคคลภายนอกบริหาร จะมีรูปแบบและเนื้อหารายการเป็นโฆษณาสินค้าและบริการ เพราะจะมีแหล่งรายได้จากการโฆษณาสินค้าและบริการที่มุ่งแสวงผลประโยชน์ทางธุรกิจ และยังพบว่า ไม่ว่าสถานีวิทยุท้องถิ่นจะมีโครงสร้างในลักษณะใดก็ตาม รูปแบบและเนื้อหารายการก็มีการกระจุกตัว ขาดความสมดุล และไม่มีความเป็นท้องถิ่น

งานวิจัยชิ้นนี้ แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยเชิงโครงสร้างการเป็นเจ้าของ ระบบการควบคุม ระบบตลาด และปัจจัยด้านอื่นๆ มีผลในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหารายการของวิทยุท้องถิ่นทั้งสิ้น แต่การวิจัยชิ้นนี้ ศึกษาเพียงสถานีวิทยุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่านั้น จึงเป็นแนวทางในการศึกษาต่อไปว่าในจังหวัดน่าน ซึ่งเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคที่แตกต่างกันออกไปจะมีเหตุปัจจัยใดบ้างที่มีส่วนในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหاب้าง และมีความเป็นท้องถิ่นมากน้อยเพียงใด และมีแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงตามมาตรา 40 อย่างไรต่อไปในอนาคต

2. งานวิจัยที่เกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินรายการวิทยุชุมชน

พิชญา รัตนผล (2540) ศึกษาเรื่อง “พัฒนาระบบการสื่อสาร ความคาดหวังผลประโยชน์ และความน่าเชื่อถือ ของรายการสถานีวิทยุเพื่อสังคมและชุมชน : ศึกษากรณีสถานีวิทยุชุมชน” พบว่า คุณลักษณะทางด้านประชากรศาสตร์ เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสาร รวมทั้งระดับความคาดหวังผลประโยชน์ต่อตนเอง และต่อสังคมจากสถานีวิทยุชุมชน

ระดับความน่าเชื่อถือด้านผู้ดำเนินรายการและข้อมูลข่าวสารในสายตาของสมาชิกล้วนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสารทั้งสิ้น

งานวิจัยชิ้นนี้ ชี้ให้เห็นว่า การรวมตัวเป็นกลุ่มสมาชิกของชุมชนกีเพราะスマชาิกมีความคาดหวังผลประโยชน์ และความเชื่อถือจากสถานีวิทยุเพื่อสังคมและชุมชน เพราะฉะนั้นถ้าหากคนในชุมชนได้เข้ามา มีส่วนร่วมในการดำเนินรายการ กำหนดเนื้อหา เองจะยิ่งทำให้สถานีวิทยุเพื่อชุมชนมีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมการสื่อสารของคนในชุมชนด้วย การรวมตัวกันเป็นสมาชิกของสถานีวิทยุเพื่อสังคมจะทำให้มีการสื่อสารผ่านคลื่นวิทยุเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้สังคมพัฒนา และเป็นช่องทางในการพึ่งพาอาศัยกัน งานวิจัยชิ้นนี้จะเป็นแนวทางในการนำผลไปศึกษาถึงข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาและปรับปรุงการผลิตรายการของสถานีวิทยุชุมชน (City Radio) ตลอดจนสถานีอื่นที่มีลักษณะเดียวกันให้มีข้อมูลประกอบการจัดรายการให้ตรงตามความต้องการของผู้รับฟังรายการ และเหมาะสมกับคุณลักษณะทางด้านประชากรศาสตร์ของคนในชุมชน

นาฎยา เสวกแก้ว (2541) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของวิทยุท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรีต่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ” พぶว่า บทบาทที่วิทยุท้องถิ่นกำลังกระทำการที่สุดในปัจจุบัน ได้แก่ การนำเสนอข่าวสาร การสร้างจิตสำนึกร การให้แนวทางปฏิบัติ การให้ความรู้ ส่วนบทบาทที่กระทำการอยู่ ได้แก่ การเสนอแนวคิดในการแก้ปัญหา การเป็นเวทีให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นย้อนกลับ และบทบาทที่ไม่ได้กระทำการ คือ การเป็นแกนนำในการปฏิบัติ และการเฝ้าระวัง สำหรับความคาดหวังของผู้รับสารในท้องถิ่น ต้องการให้วิทยุท้องถิ่นแสดงบทบาทที่กำลังกระทำการอยู่ คือ การสร้างจิตสำนึกร และการให้ความรู้ให้มากขึ้น การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการแสดงบทบาทของวิทยุท้องถิ่นมีปัจจัยภายนอก ในได้แก่นโยบายองค์กร ทัศนคติของนักจัดรายการ จำนวนและความต้นของบุคลากร และงบประมาณ ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ แหล่งข่าว/แหล่งข้อมูล และผู้สนับสนุนรายการ ซึ่งผู้ส่งสารมีทัศนะว่า ปัจจัยด้านงบประมาณเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด

งานวิจัยชิ้นนี้ ชี้ให้เห็นว่า ในฐานะผู้ส่งสารนั้น การจะจัดทำรายการวิทยุท้องถิ่น จะต้องมีเหตุปัจจัยหลายประการที่จะทำให้เห็นว่า บทบาทหน้าที่ที่ผู้ส่งสารพึงกระทำมีอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการที่จะจัดทำรายการวิทยุให้เกิดประโยชน์ต่อคนในท้องถิ่นมากที่สุด และเหตุปัจจัยใดบ้างที่จะมีส่วนในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหาต่อการจัดรายการวิทยุเพื่อท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นเหตุปัจจัยภายนอก หรือปัจจัยภายใน เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินการผลิตรายการวิทยุเพื่อท้องถิ่น งานวิจัยชิ้นนี้ยังแสดงให้เห็นว่า วิทยุกระจายเสียงในปัจจุบันยังไม่ได้เสนอแนวคิดในการแก้ปัญหาให้กับท้องถิ่นเท่าที่ควร และยังไม่เป็นเวทีสาธารณะให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นย้อนกลับ (feedback)

อวรรณ ปลันนีโอ瓦ท (2544) ศึกษาเรื่อง “การสื่อสาร การมีส่วนร่วม และความพึงพอใจของประชาชนในวิทยุชุมชน จังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดระยอง” พบว่า การดำเนินงานรายการวิทยุเพื่อชุมชนของทั้งสองจังหวัดมีผู้ดำเนินรายการ สาท.และเจ้าหน้าที่ฝ่ายผลิตรายการ รวมทั้งประชาชนได้ร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงชุมชน และมีคณะกรรมการผลิตรายการอีกด้วยนี้เป็นความร่วมมือระหว่างฝ่ายรัฐและฝ่ายประชาชน โดยรัฐให้ความช่วยเหลือในด้านอุปกรณ์ ส่วนประชาชนพยายามผลิตรายการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน รูปแบบเนื้อหาที่นำเสนอเป็นข่าวสาร ในท้องถิ่น บริการด้านสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อม ข่าวสารเกี่ยวกับการกินอยู่ เกษตรกรรม สาธารณสุข การศึกษา วัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยใช้ภาษาถิ่น มีรายการสัมภาษณ์ พยายามให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นด้วยการโทรศัพท์หรือส่งจดหมายเข้ามา

นอกจากการดำเนินงานที่กล่าวข้างต้นแล้ว ความต้องการของประชาชนเรื่องรูปแบบและเนื้อหารายการวิทยุชุมชนจังหวัดอุบลราชธานีและระยองที่ได้ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชาวบ้านยังนำมาเป็นแนวทางในการเบรี่ยบเทียบกับความต้องการของประชาชนในจังหวัดน่าน ได้ว่าเรื่องการจัดรายการ ความมีการจัดรายการโดยคนหลากหลายอาชีพ เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มพระ รายการควรเป็นเรื่องทำมาหากิน การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม การประชาสัมพันธ์สินค้าหรือเทศบาลในชุมชนของตน รายการควรเป็นเรื่องทำมาหากิน การอนุรักษ์วัฒนธรรม การทายปัญหาซึ่งรางวัล มีเพลงคันร้ายการ เวลาที่เหมาะสมคือเช้าต្រุและช่วงเย็น คือก่อนไปทำงานและหลังงานเลิก รูปแบบรายการควรมีความหลากหลาย เช่น การเสนอข่าว การสนทนากับผู้ฟัง ละคร การสื่อข่าวนอกสถานที่

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

รุจิรา สุภาษ (2542) ศึกษาเรื่อง “การสร้างสื่อแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมขององค์กรพัฒนาเอกชน” พบว่า ประชาชนเข้าร่วมในการสร้างสื่อ 3 ระดับด้วยกันคือ ระดับผู้รับสาร, ระดับผู้ผลิต และระดับผู้วางแผน ระดับผู้รับสารจะมีการเข้าร่วมในรูปแบบของการแสดงความคิดเห็นมากที่สุด ส่วนการเข้าร่วมระดับผู้ผลิต มีการเข้าร่วมในขั้นตอนก่อนการผลิตมากที่สุดในบทบาทของการเป็นผู้ให้ข้อมูลและการช่วยกำหนดประเด็นในการนำเสนอ ในส่วนของขั้นตอนการผลิต ประชาชนได้เข้าร่วมเป็นนักแสดงหรือเป็นผู้ให้สื่อ และในส่วนของขั้นตอนหลังการผลิต ประชาชนมีส่วนร่วมเฉพาะการประเมินผลและการช่วยนำสื่อไปเผยแพร่เท่านั้น ผลการวิจัยนี้สรุปได้ว่า ยิ่งระดับการมีส่วนร่วมสูงขึ้น โอกาสในการเข้าร่วมของประชาชนยิ่งน้อย

งานวิจัยนี้ เป็นการพิสูจน์ว่าการมีส่วนร่วมยิ่งสูง โอกาสในการเข้าร่วมยิ่งน้อยนั้นจริงหรือไม่ อย่างไร และเป็นงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในสื่อต่างๆนำไปสู่การพัฒนาได้อย่างไรในองค์กรอื่นๆ รวมทั้งการพัฒนาชุมชน

จิระวารรณ ตันกุราณันท์ (2542) ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมและบทบาทผู้นำชุมชนชาวไทยภูเข้าในการจัดการวิทยุชุมชนเจังหวัดแม่ย่องสอน” พบว่า ผู้นำชุมชนมีบทบาทมากในด้านการให้ความรู้ในกระบวนการวางแผนจัดการวิทยุชุมชน และผู้นำชุมชนชาวไทยภูเข้าแสดงความเห็นว่าปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในการจัดการเป็นปัญหาอันดับหนึ่ง ตามด้วยปัญหาภูมิภาคฯ ปัญหาความมั่นคงปลอดภัย ปัญหาความรู้ความชำนาญ และยังพบว่าสมาชิกชุมชนส่วนใหญ่ไม่เดยรู้เรื่องการจัดการวิทยุชุมชนมาก่อน แต่ถ้าให้เข้ามีส่วนร่วมในการจัดการวิทยุชุมชน ก็สนใจที่จะเป็นผู้ดำเนินรายการ โดยเห็นว่าควรจะมีค่าตอบแทนให้ด้วยงานวิจัยซึ่งนี้ แสดงให้เห็นว่า ยังมีประชาชนอีกจำนวนหนึ่งยังไม่รู้เรื่องการจัดการวิทยุชุมชน ปัญหาในการมีส่วนร่วมอาจมาจากสาเหตุของความห่างไกล หรือการที่พื้นที่ในชนบทบางจังหวัดยังไม่ได้อยู่ในรัศมีการส่งสัญญาณวิทยุกระจายเสียง ผู้นำชุมชนจะมีส่วนในการกระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนได้รับทราบข้อมูลเหล่านี้ได้อย่างไร เพื่อนำไปศึกษาดูว่าปัจจัยภายนอก เช่น เส้นทางคมนาคมที่สะดวก ระบบสาธารณูปโภคในชุมชน ภาวะเศรษฐกิจของชุมชน จะมีผลอย่างไรต่อคนในชุมชนในการจัดการวิทยุชุมชน

4. งานวิจัยในต่างประเทศ

M.J.R. David (1993) ได้ทำการศึกษาโดยการประเมินผลปัจจัยแวดล้อมของการจัดรายการวิทยุชุมชนในเอกซิบิชัน พบว่าประเทศในเอกซิบิชันส่วนใหญ่มีระบบการกระจายเสียงตามแบบตะวันตก โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ได้ดังนี้

- ระบบการกระจายเสียงมีการควบคุมดูแลแบบรวมศูนย์ มีรัฐบาลควบคุมโดยอุปถัมภ์ภายใต้กรม กระทรวงในความรับผิดชอบของรัฐมนตรี
- ระบบการกระจายเสียงแบบรวมศูนย์แต่มีความเป็นอิสระ หรือ กึ่งอิสระ เป็นลักษณะองค์กรหนึ่ง ได้รับการจัดตั้งจากรัฐบาลหรือคณะกรรมการรัฐมนตรีรับผิดชอบ
- ระบบที่เป็นอิสระ ควบคุมตนเอง อาจจะมีบริษัท ห้างร้านเป็นเจ้าของและดำเนินงานเพื่อหวังผลกำไร

ประเทศไทยในเอกซิบิชันส่วนใหญ่จะควบคุมระบบวิทยุด้วยข้อ 1 และ 2 เป็นส่วนใหญ่ และเป็นองค์กรที่นำเสนอแต่เรื่องราวของรัฐบาลที่นำไปสู่ประชาชนผู้ไม่มีส่วนในการตัดสินใจ หรือมีปฏิกรรมยาตอบกลับมาได้

เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไปจากหลังสมรรถโนโลกรั้งที่ ทำให้เกิดประเทศไทยที่สามที่ต้องการให้ชุมชนท้องถิ่นได้มีการพัฒนาตัวเองจึงใช้การสื่อสารเข้าไปพัฒนาคนในระดับ根柢ที่

M.J.R David ได้กำหนดกรอบแนวคิดของสื่อวิทยุที่มีส่วนในการเข้าไปพัฒนาคนห้องถิน ให้ตามประเด็นต่างๆ ดังนี้

แนวคิดและปรัชญาระบบการสื่อสารในชุมชน

ตามที่ World Association of Community Radio Broadcasters ได้定义ความหมาย ของวิทยุชุมชนไว้ว่า

“วิทยุชุมชนเป็นรายการเพื่อตอบสนองความต้องการของห้องถิน เพื่อนำไปสู่การพัฒนา เพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลงสังคม วิทยุชุมชนยังเป็นการสื่อสารแบบ ประชาธิปไตยที่ให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของวิทยุเพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงความแตกต่างของรูปแบบการดำเนินชีวิตตามบริบททางสังคม”

M.J.R David ได้เพิ่มเติมว่า วิทยุชุมชนเป็นการส่งกระจายเสียงคลื่นสันเพื่อครอบคลุม กลุ่มผู้ฟังเฉพาะพื้นที่เท่านั้นเพื่อเพิ่มโอกาสและความเป็นไปได้ในการเข้าถึงสื่อ การมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการของประชาชน

รูปแบบรายการวิทยุชุมชนจะแตกต่างจากวิทยุกระจายเสียงทั่วไปที่ วิทยุชุมชนเน้นให้ผู้ฟัง มีส่วนร่วม ร่วมแสดงความคิดเห็นและประสบการณ์ที่คนในห้องถินให้ความสนใจ โดยแบ่งประเภท รายการของวิทยุชุมชนตามการนำเสนอของเรื่องดังนี้

1. เป็นเรื่องราวที่เพิ่งเกิดขึ้นของปัญหาต่างๆ ในชุมชน เช่น การขายข้าวเปลือกในช่วงฤดู พาบปลูก
2. เป็นเรื่องราวที่น่าเอออย่าง หรือเรื่องน่ายกย่อง เช่น เกษตรกรตัวอย่างมีวิธีการปลูกพืช อย่างไรให้ได้ผลดี
3. การอธิบายบริบททางสังคม สภาพแวดล้อมที่เป็นตัวอย่างที่เกิดขึ้นในชุมชน
4. วัฒนธรรมห้องถินเพื่อแสดงเอกลักษณ์ของชุมชน
5. การแก้ไขปัญหา ที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่นปัญหาของชวนนา

รูปแบบรายการวิทยุชุมชน

รูปแบบรายการของเครือข่ายมีมากหลายรูปแบบ แต่เป็นหลักการทั่วไปมี 2 ประเภท คือ

1. เป็นรูปแบบรายการที่ผู้ผลิตรายการจะต้องออกไปทำรายงานออกสถานที่และผลิตรายการโดยใช้สถานีในห้องถินนั้นจัดรายการและทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนและถ่ายทอดออกมายัง เครือข่ายแม่ของระบบวิทยุของประเทศไทย รูปแบบนี้มีอยู่ในประเทศไทยเดียว อินโดนีเซีย ปาปัวนิวกินี

2. วิทยุซุ่มชนที่อยู่ในพื้นที่นั้นๆ มีสถานีวิทยุอยู่ในพื้นที่มีผู้พูงในระยะใกล้เคียงสถานีเป็นรูปแบบรายการเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตท้องถิ่นมีคลื่นเป็นของตัวเอง บริหารงบประมาณเองด้วยต้นทุนต่ำ ทำขึ้นเองเช่นพะซุ่มชนเล็กๆ

ปัญหาและข้อจำกัดของวิทยุซุ่มชน

การก่อตั้งวิทยุซุ่มชนขึ้นมา้มีการเผยแพร่ปัญหามากมายแยกได้เป็นปัญหาทางการเมือง นโยบาย การบริหาร ความชำนาญ และงบประมาณ

ข้อจำกัดทางการเมือง

รัฐบาลโดยส่วนใหญ่รู้สึกว่าเป็นผู้ที่มีหน้าที่ควบคุมระบบการสื่อสารเพื่อรวมมั่นหมายถึงความมั่นคงในด้านแห่ง รายการวิทยุซุ่มชนหัวใจหลักเลยคือการเข้าถึงสื่อ การมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการด้วยตนเอง จึงทำให้รายการวิทยุสามารถนำเสนอถังภายในชุมชนให้ลูกขี้นมาเม่ปากมีเสียงตอบโต้เนื่องนโยบายของรัฐบาลหรือสิ่งที่ไม่ถูกต้องได้ ผู้นำทางการเมืองจึงไม่ต้องการให้เกิดการวิจารณ์ทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อตำแหน่งในรัฐบาลของพวกเข้าได้

ข้อจำกัดทางด้านนโยบาย

โดยส่วนมากวิทยุซุ่มชนจะอยู่ภายใต้การดูแลของระบบการสื่อสารใหญ่ของประเทศจึงทำให้การบริหารมาจากส่วนกลางในลักษณะรวมศูนย์ วิทยุซุ่มชนจึงยังไม่สามารถเกิดขึ้นได้หากการบริหารจากส่วนกลางไม่กำหนดนโยบายลงไปสู่ชุมชนท้องถิ่น นโยบายของรัฐบาลอาจจะไม่อยู่ในหลักการของวิทยุท้องถิ่นนั้นทั้งยังก่อให้เกิดการขัดแย้งขึ้นได้อีกด้วย Libero ยังกล่าวว่าวิทยุซุ่มชน มีความเสี่ยงถ้าหากจะนำมาตั้งยังท้องถิ่นและเป็นไปได้ยาก

ข้อจำกัดเรื่องความชำนาญ

ข้อจำกัดของนักจัดรายการเป็นปัญหานึงของรายการวิทยุซุ่มชนที่เจ้าหน้าที่กระจายเสียงโดยส่วนใหญ่มีความชำนาญในการจัดรายการเพื่อคนกลุ่มใหญ่ จึงทำให้เลือกนำเสนอรูปแบบรายการตามที่ตัวเองถนัด ถ้าหากให้ประชาชนเข้าไปร่วมจัดรายการด้วยนักจัดรายการเดิมจะทำให้ตัวเองรู้สึกสูญเสียการควบคุม ไม่มีอะไร เพราะต้องเปลี่ยนแปลงการทำงานเพื่อให้เป็นไปตามหลักการวิทยุกระจายเสียงชุมชน

ในด้านของช่างเทคนิคจะรู้สึกไม่สะดวกสบายที่ต้องมาใช้อุปกรณ์ต้นทุนต่ำ จึงทำให้รายการวิทยุซุ่มชนจะต้องเกิดจากความร่วมมือของหลายฝ่าย หลายสถาบันถ้าหากหน่วยงานที่ดูแลการสื่อสารไม่ให้ความร่วมมือ วิทยุซุ่มชนก็จะไม่เกิดขึ้น

ข้อจำกัดเรื่องงบประมาณ

ในประเทศไทยจากการสื่อสารก็จะไม่ได้รับการดูแลให้มีประสิทธิภาพ เพราะไม่มีเงินสนับสนุน วิทยุชุมชนจึงไม่เน้นการใช้เครื่องมือสื่อสารที่มีราคาแพง ใช้อาสาสมัครในชุมชนเสนอให้ใช้คลื่นพี ระหว่างบประมาณจากหน่วยงานอื่นและประสานความร่วมมือกับองค์กรในชุมชน

จากตัวอย่างการประเมินผลงานการดำเนินงานวิทยุชุมชนในเอเชียของ M.J.R David ซึ่งได้ทำการศึกษาเอาไว้เป็นแนวทางเบื้องต้นเพื่อทำการทดลองจัดรายการวิทยุชุมชน Mahaweli ในประเทศไทยริลังกา ร่วมกับองค์กร UNESCO และ สถาบัน DANIDA ออกอากาศตั้งแต่ปี 1981

จุดประสงค์หลักของโครงการก็เพื่อเป็นการเตรียมช่องทางเพื่อเป็นการระดับน้ำหนักในการพัฒนาชุมชนโดยชุมบทของ Mahaweli เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนแบบและกระบวนการบริหารในชุมชนโดยสมาชิกในชุมชนเอง การทดลองประสบความสำเร็จและขยายโครงการออกไปอีกหลายส่วน เพื่อให้วิทยุชุมชนเป็นช่องทางในการพัฒนาชุมชนที่ในประเทศไทยริลังกา SLBC เห็นว่าวิทยุสามารถเข้าไปเป็นสื่อในการพัฒนาประเทศไทยได้ และเป็นเครื่องแสดงมุมมองของประชาชนได้

จากผลงานศึกษาของ M.J.R David ดังกล่าวไปข้างต้นนี้ คณะกรรมการเห็นว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานรายการวิทยุชุมชนของจังหวัดน่านในส่วนของปัจจัยที่ทำให้รายการวิทยุชุมชนมีข้อจำกัด และลักษณะการจัดรายการ

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงานราย การวิทยุเพื่อชุมชนจังหวัดน่าน” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาความเป็นมา ปัจจัยเชิงโครงสร้าง การมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบ เนื้อหา และวิธี การดำเนินงานใน “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” และศึกษา “ความต้องการของชุมชนใน จังหวัดน่านที่มีต่อวิทยุชุมชน” และนำข้อมูลทั้งสองส่วนมาเปรียบเทียบกันเพื่อให้เห็นว่ารายการ วิทยุชุมชนคนเมืองน่านเป็นวิทยุชุมชนในความต้องการของชุมชนแล้วหรือยัง ซึ่งแบ่งได้เป็น ประเด็นต่างๆ ดังนี้

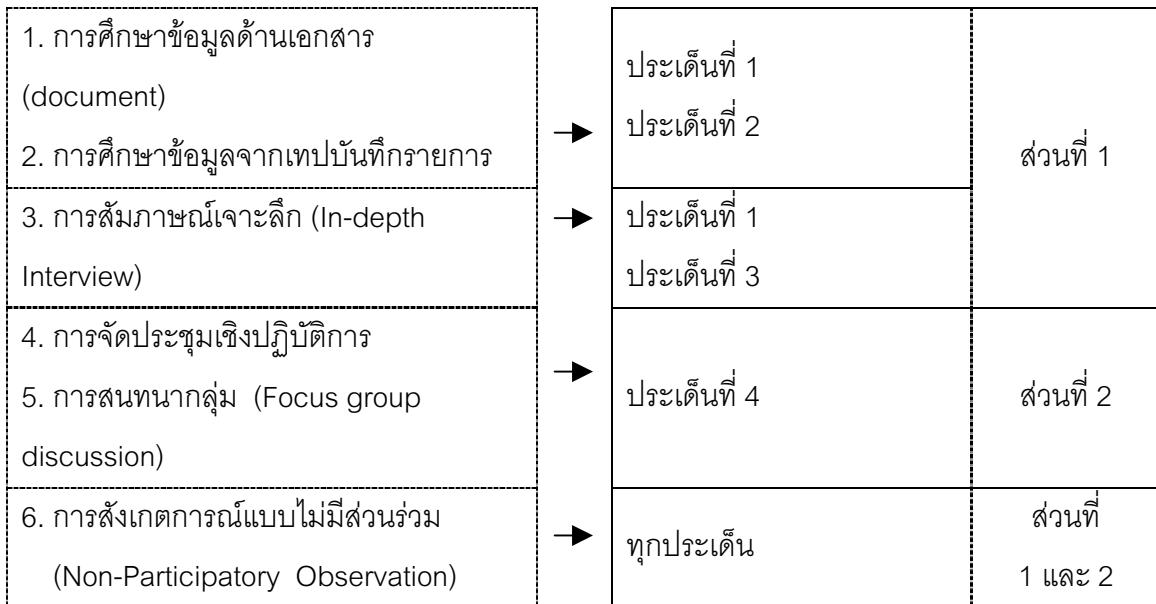
-
- ประเด็นที่ 1** ความเป็นมาของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” ที่ออกอากาศทางสถานี วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดน่าน (สวท.น่าน)
- ประเด็นที่ 2** รูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงานของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” ที่ ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดน่าน (สวท. น่าน)
- ประเด็นที่ 3** ปัจจัยเชิงโครงสร้างในการกำหนดรูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงานของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” ที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียง แห่งประเทศไทย จังหวัดน่าน (สวท.น่าน)
-
- ประเด็นที่ 4** ความต้องการของชุมชนจังหวัดน่านที่มีต่อรูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงาน “วิทยุชุมชน”
-

ทั้ง 4 ประเด็นข้างต้นนี้สามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 : ประเด็นที่ 1, 2 และ 3 เป็นส่วนข้อมูลที่เกี่ยวกับ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน”

ส่วนที่ 2 : ประเด็นที่ 4 เป็นส่วนข้อมูลที่เกี่ยวกับ “ความต้องการของชุมชนต่อวิทยุชุมชน”

ทั้งนี้คณวิจัยได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลในลักษณะต่างๆ เพื่อให้ได้ค่าตอบที่ครอบคลุมทั้ง ส่วนที่ 1 ดังแผนภาพที่ 1 ต่อไปนี้



แผนภาพที่ แสดงการเก็บข้อมูลของงานวิจัย

รายละเอียดของวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ในขั้นตอนตามลำดับก่อนหลัง โดยแยกตามลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งให้ข้อมูลที่เป็นสถานการณ์ต่างๆ ที่คณวิจัยได้พับในขณะเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อเป็นประโยชน์หรือแนวทางสำหรับโครงการวิจัยอื่นๆ ในการเก็บข้อมูลทำการวิจัยเพื่อชุมชนต่อไป

ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

คณวิจัยเก็บข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 : ข้อมูลที่เกี่ยวกับ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน”

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร

คณวิจัยเก็บข้อมูลจากเอกสารโดยมีกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1.1 เอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิทยุชุมชนโดยภาพรวมภายในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ทั้งในด้านนโยบาย แนวคิด รูปแบบ เนื้อหา วิธีการดำเนินงาน ที่เกี่ยวกับวิทยุชุมชน จากเอกสารสิ่งพิมพ์ และการสอบถามผู้ที่เกี่ยวข้อง

1.2 ข้อมูลทางเอกสารของรายการวิทยุชนคนเมืองน่านจากเจ้าหน้าที่ สวท.จังหวัดน่าน อาทิ ผู้รายการของสถานี เอกสารการประชุม บพทวิทยุ บันทึกต่างๆ ของรายการวิทยุชนคนเมืองน่าน ที่ออกอากาศตั้งแต่เวลา 13.00-15.00 น. ทุกวันจันทร์ถึงศุกร์ ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดน่าน คลื่นความถี่ FM 94.75 MHz (เริ่มออกอากาศตั้งแต่วันที่ 2 เมษายน 2543)

1.3 เอกสารที่เกี่ยวกับชุมชน หรือข้อมูลของจังหวัดน่าน ได้แก่ งานวิจัยของห้องถิน ข้อมูลเอกสารทางด้านประชากร ลักษณะภูมิประเทศ แผ่นพับแนะนำสถานที่ในจังหวัดน่าน หนังสือพิมพ์ข่าวท้องถิน เป็นต้น รวมทั้งสืบค้นข้อมูลทางอินเตอร์เน็ตควบคู่ไปด้วย

กลุ่มตัวอย่างเอกสารเกี่ยวกับรูปแบบ และเนื้อหา “รายการวิทยุชนคนเมืองน่าน”

สำหรับข้อมูลจากเอกสาร บพทวิทยุ และการจดบันทึกของผู้ดำเนินรายการเท่าที่มีปรากฏอยู่ ตั้งแต่วันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2544 ถึงวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2544 มีเพียง 41 ตอน เท่านั้น เนื่องจากทั้ง สวท.น่าน และผู้ดำเนินรายการไม่มีการเก็บรวบรวมสคริปต์รายการไว้ มีเพียงบางท่านเท่านั้นที่เก็บข้อมูลสำคัญในวันที่ตนเองดำเนินรายการเท่านั้น และบางครั้งเป็นเพียงกระดาษจดโน๊ตสันๆของผู้ดำเนินรายการเอง หรือมีแนวคิดตามกว้างๆเพื่อสามผู้ร่วมรายการและผู้ร่วมรายการจะเป็นผู้ตอบคำถามสด เพราะเป็นเรื่องงานที่ผู้ร่วมรายการปฏิบัติอยู่จริงไม่มีการทำเป็นบพทวิทยุอย่างเป็นทางการ ซึ่งคณะกรรมการวิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาทำการศึกษา อันได้แก่

1. กลุ่มแม่บ้านบ้านน้ำโคร์ อำเภอท่าวังผา ออกรายการวันที่ 14 มิถุนายน 2544
2. กลุ่มคอมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านนาหนุน อ.ท่าวังผา ออกรายการวันที่ 15 มิถุนายน 2544
3. การดูแลสุขภาพในวันเข้าพรรษา ออกรายการวันที่ 3 กรกฎาคม 2544
4. กลุ่มแม่บ้านทำเครื่องจักสาน ตำบลปัวชัย ออกรายการวันที่ 10 กรกฎาคม 2544
5. การออกกำลังกายของผู้สูงอายุในเขตเทศบาล ออกรายการวันที่ 31 กรกฎาคม 2544
6. เวทีสัญจรวันละพีบิດแห่ง ก.ม.ไทย หน้าศาลจังหวัด ออกรายการวันที่ 7 สิงหาคม 2544
7. ปัญหาน้ำท่วมบ้านท่าลี่ อำเภอเมือง ออกรายการวันที่ 21 สิงหาคม 2544
8. ประเพณีตานก่วยສลากและแข่งเรือประเพณี ออกรายการวันที่ 28 สิงหาคม 2544
9. เวทีสัญจาร การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนแบบเศรษฐกิจพอเพียง กองทุนหมู่บ้าน ละ 1 ล้านบาทของอำเภอปัว ออกรายการวันที่ 6 กันยายน 2544
10. ความสำเร็จของกองทุนหมู่บ้านบ้านนาท่อเด่น ต.ถีมตอง ออกรายการ 7 กันยายน 2544
11. กลุ่มอนุรักษ์ดินตระหง่านไทยเยาวชนตำบลเมืองจัง ออกรายการวันที่ 18 กันยายน 2544

12. เวทีสัญจรนึงตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์จำพวกแม่จิม ออกอากาศวันที่ 20 กันยายน 2544
13. นักกีฬาเปตองผู้หญิงอายุบ้านอรัญญาวาส ออกอากาศวันที่ 25 กันยายน 2544
14. กลุ่มเลี้ยงจังหอด จำพวกแม่จิม ออกอากาศวันที่ 27 กันยายน 2544
15. ปัญหาเด็กสีในกลุ่มชาวยาขของสมาคมสร้างสรรค์และพัฒนาเมืองในประเทศไทย
ออกอากาศวันที่ 1 ตุลาคม 2544
16. กลุ่มแม่บ้านทำสินค้าหัตถกรรม ออกอากาศวันที่ 9 ตุลาคม 2544
17. เรื่องของตำบลน้ำเกียน ออกอากาศวันที่ 11 ตุลาคม 2544
18. กลุ่มหอผู้นำนักเรียน จำพวกเรียงสา ออกอากาศวันที่ 12 ตุลาคม 2544
19. เรียนรู้ภาษาคำเมือง ประเพณีเมืองน่าน ค่าว่า จ้อย ซอ เมืองน่าน ออกอากาศวันที่ 15 ตุลาคม 2544
20. การดูแลสุขภาพจิตของครอบครัว จากโรงพยาบาลน่าน ออกอากาศที่ 16 ตุลาคม 2544
21. กลุ่มเครื่องเงินตำบลปากกลาง จำพวกป้า ออกอากาศวันที่ 17 ตุลาคม 2544
22. ตามฉบับกัยเปิง ออกอากาศวันที่ 22 ตุลาคม 2544
23. งานประเพณีลอยกระทง ออกอากาศวันที่ 23 ตุลาคม 2544
24. สำนักงานเกษตรและวิชีปลูกและดูแลลำไย ออกอากาศวันที่ 25 ตุลาคม 2544
25. เวทีสัญจร งานวันเกษตรกร โรงเรียนชารนา บ้านทุ่งม่อง อ.ท่าวังผา ออกอากาศวันที่ 30 ตุลาคม 2544
26. การประชุมผลการเกษตรกลุ่มแม่บ้านบ้านกอก ออกอากาศวันที่ 6 พฤศจิกายน 2544
27. สปดาห์เบาหวาน ออกอากาศวันที่ 13 พฤศจิกายน 2544
28. ปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียนปฏิบัติธรรม ออกอากาศวันที่ 20 พฤศจิกายน 2544
29. กฎหมายค้าประกัน ข้อต่อสู่และสิทธิของกฎหมาย ออกอากาศวันที่ 25 พฤศจิกายน 2544
30. เครือข่ายกลุ่มหอพักนักเรียนชาวเข้าจำพวกแม่จิม ออกอากาศวันที่ 26 พฤศจิกายน 2544
31. การกีฬาต้านยาเสพติดของเทศบาลเมืองน่าน ออกอากาศวันที่ 27 พฤศจิกายน 2544
32. พรบ.สุราเดือนโดยสรับสามิติจังหวัด ออกอากาศ 28 พฤศจิกายน 2544
33. กองทุนหมู่บ้านสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ออกอากาศวันที่ 29 พฤศจิกายน 2544
34. กลุ่มหอผู้กีกระตุกบ้านหนองเต่า ออกอากาศวันที่ 11 ธันวาคม 2544
35. ประวัติพระเจ้าทองทิพย์วัดสวนตาล ออกอากาศวันที่ 12 ธันวาคม 2544
36. ประเพณีพื้นบ้านเมืองน่านบ้านเข้า ออกอากาศวันที่ 14 ธันวาคม 2544
37. อนุรักษ์คำเมืองโดยพระครูโภกาส ตำบลน้ำแก่น ออกอากาศวันที่ 21 ธันวาคม 2544
38. ประชาสัมพันธ์งานนุ่งผ้าน่าน ออกอากาศวันที่ 25 ธันวาคม 2544
39. ปั้นจักรยานเพื่อสุขภาพ ชุมชนจักรยานเมืองน่าน ออกอากาศวันที่ 26 ธันวาคม 2544

40. เจ้าหน้าที่แรงงานและวิธีการไม่ได้รับความเป็นธรรมจากนายจ้าง ออกอากาศวันที่ 27 มีนาคม 2544

41. กลุ่มแม่บ้านบ้านน้ำค่าగานเก่าแปรรูปอาหารจากเนื้อปลา ออกอากาศวันที่ 29 มีนาคม 2544

การศึกษาข้อมูลเอกสารทบทวนในขั้นตอนนี้ เพื่อให้ทราบถึงรูปแบบและเนื้อหาของ “รายงานวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” ว่ามีลักษณะเป็นเช่นไร รวมทั้งเพื่อให้ทราบถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของ บุคคล กลุ่ม องค์กรจากชุมชนท้องถิ่นว่ามีส่วนในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหารายการหรือไม่อย่างไร

กลุ่มตัวอย่างเอกสารเกี่ยวกับวิธีดำเนินงาน “รายงานวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน”

คณะกรรมการฯ เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวกับการประชุมของชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่านมาทำการศึกษาถึงวิธีดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

1. เอกสารวาระการประชุมคณะกรรมการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านครั้งที่ 1/2543 ลงวันพุธที่ 27 กรกฎาคม 2543
2. เอกสารสรุปการประชุมวิทยุชุมชนคนเมืองน่านครั้งที่ 2/2543 ลงวันที่ 29 พฤศจิกายน 2543
3. เอกสารสรุปการประชุมวิทยุชุมชนคนเมืองน่านครั้งที่ 3 ลงวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2544
4. เอกสารรายงานการประชุมวิทยุชุมชนคนเมืองน่านครั้งที่ 4/2544 ลงวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2544
5. เอกสารรายงานการประชุมวิทยุชุมชนคนเมืองน่านครั้งที่ 5/2544 ลงวันจันทร์ที่ 16 กรกฎาคม 2544
6. เอกสารระเบียบวาระการประชุมวิทยุชุมชนคนเมืองน่านครั้งที่ 6/2544 ลงวันพุธที่ 31 ตุลาคม 2544
7. เอกสารระเบียบวาระการประชุมวิทยุชุมชนคนเมืองน่านครั้งที่ 7/2544 ลงวันจันทร์ที่ 17 มีนาคม 2544

นอกจากเอกสารการประชุมที่กล่าวข้างต้นแล้ว คณะกรรมการฯ ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารอื่นๆ อีกเป็นจำนวนมาก ยกตัวอย่างเช่น เอกสารประวัติการก่อตั้งสวท.น่าน เอกสารการดำเนินงานของสวท.น่าน เอกสารการจัดอบรมสมาชิก เอกสารรายชื่อสมาชิกวิทยุชุมชน เป็นต้น

เพื่อนำมาประกอบความถูกต้องของข้อมูลที่เกี่ยวกับบริษัทดำเนินงานของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน”

2. การศึกษาข้อมูลจากเทปบันทึกรายการ

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเทปบันทึกรายการเพื่อนำมาศึกษาฐานแบบ และเนื้อหารายการอย่างละเอียด หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารบทวิทยูล้วแล้ว เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และนำมาศึกษาคู่ไปกับการสังเกตการณ์ว่ามีปัจจัยใดมีส่วนในการกำหนดครูปแบบและเนื้อหารายการ โดยข้อมูลจากเทปบันทึกรายการคณะวิจัยได้เก็บรวบรวมมาจาก 3 แหล่ง ข้อมูลด้วยกัน ได้แก่

2.1 จากผู้ดำเนินรายการ ซึ่งเป็นตัวแทนจากชุมชนได้บันทึกไว้เมื่อตอนเองเป็นผู้ดำเนินรายการหรือเป็นผู้ร่วมรายการเพื่อนำกลับมาฟังอีกครั้งหลังออกจากสถานที่แล้ว และนำข้อเสียของตนเองที่พูดไปปรับปรุงจำนวน 4 ม้วน

2.2 จากเจ้าหน้าที่ สวท.น่าน ซึ่งได้บันทึกไว้บางส่วนเท่านั้นเพียง 3 ม้วน

2.3 จากคณะวิจัยเอง ซึ่งได้เข้าร่วมสังเกตการณ์ในห้องส่งและบันทึกเทปเอาไว้ประมาณหนึ่งสัปดาห์ ระหว่างวันที่ 25-29 พฤศจิกายน 2544 เป็นจำนวน 5 ม้วน

3. การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth interview)

การเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เจาะลึกนี้ มีประเด็นหลัก 2 ประเด็น คือ เพื่อศึกษาความเป็นมาของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” และ ปัจจัยเชิงโครงสร้างที่มีส่วนในการกำหนดครูปแบบ เนื้อหา และวิธีการดำเนินงาน โดยหลังจากที่คณะวิจัยศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง กับบริษัทดำเนินงาน “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” และขณะที่คณะวิจัยเข้าสังเกตการณ์ในห้องส่ง ทำให้คณะวิจัยพบว่า มีบุคคลได้บังสารณเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักกับคณะวิจัยได้ โดยเริ่มต้นที่ ผู้อำนวยการสถานี สวท.น่าน ในฐานะเป็นผู้ให้เวลาและรับผิดชอบด้านสถานที่ในการดำเนินรายการตามนโยบายของกรมประชาสัมพันธ์ และใช้วิธี (Snowball Technic) คือ การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องต่อเนื่องจากการถูกแนะนำหรือกล่าวถึงในการสัมภาษณ์แต่ละครั้ง โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) แก่คณะวิจัยมีจำนวน 10 ท่าน ดังต่อไปนี้ คือ

- | | |
|----------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------|
| (1) คุณจัตรชัย เสนอวงศ์ ณ อยุธยา | ผู้อำนวยการ สาขาวิชา
ประชานิรมนิพัฒน์ชุมชนคนเมืองน่าน |
| (2) คุณรติพร บุญคง | เจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการ สาขาวิชา
เลขานุการชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน |
| (3) นายแพทธ์ชาติวี เจริญศิริ | คณะทำงานประชาคมจังหวัดน่าน ^{รองประธานชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน} |
| (4) คุณสำราญ ผัดผล | เลขานุการชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน ^{ฝ่ายวิชาการชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน} |
| (5) คุณบานจิตรา สายรอคำ | ผู้ดำเนินรายการชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน |
| (6) คุณเพียรพิศ ยะวิญญาณ | ผู้ดำเนินรายการชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน ^{ผู้ช่วยเหลือภูษิกชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน} |
| (7) คุณอภิชัย แซ่เล้า | ผู้ดำเนินรายการ ตัวแทนจากชุมชนชาวเขา อ.ท่าวังผา |
| (8) คุณส่งา สมจิตรา | ผู้ดำเนินรายการ ตัวแทนจากชุมชนบ้านสวนตาล |
| (9) คุณวุฒิไกร กุลกัลชัย | ผู้ดำเนินรายการ ตัวแทนจากชุมชน ต.น้ำเกี้ยน |
| (10) คุณล้วน อุปนันท์ | ผู้ดำเนินรายการ ตัวแทนจากชุมชนบ้านถีมตอง |

โดยมีแนวคิดตาม ตามประเด็นที่ตั้งไว้ 2 ประเด็น คือ

1. ความเป็นมาของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน”
2. ปัจจัยเชิงโครงสร้างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับรูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงาน

แนวคิดตามในการสัมภาษณ์ ผู้อำนวยการ และเจ้าหน้าที่ สาขาวิชา

- สาขาวิชานี้มีการดำเนินงานอย่างไร ใครทำหน้าที่อะไรบ้าง
- ลักษณะรายการของ สาขาวิชานี้เป็นอย่างไร มีหน่วยงานไหนเข้ามามาก่อนบ้าง
- รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านมีความเป็นมาอย่างไร
- ทำไม่ถึงคิดวิเคราะห์จัดรายการวิทยุชุมชน
- สาขาวิชานี้สนับสนุนการดำเนินงานรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านอย่างไร

แนวคิดตามในการสัมภาษณ์ คณะกรุมการบริหารชุมชนวิทยุชุมชน

- ท่านเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการได้อย่างไร
- ที่มาของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านก่อนมีคณะกรรมการเป็นอย่างไร

- คณะกรรมการบริหาร มีครัวบ้าง และแต่ละคนทำหน้าที่อะไรบ้าง
- คณะกรรมการบริหารมีการบริหารจัดการกับรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าอย่างไร

แนวคิดในการสัมภาษณ์องค์กรพัฒนาเอกชน

- ท่านเข้าร่วมในรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านได้อย่างไร
- ท่านปฏิบัติหน้าที่อะไรในรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน
- ท่านทำหน้าที่อะไรในมูลนิธิสักเมืองน่าน และมีลักษณะงานเป็นอย่างไร
- ทำไมถึงเข้ามาร่วมเป็นส่วนหนึ่งของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน

แนวคิดในการสัมภาษณ์ผู้ดำเนินรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน

- ท่านมาจากชุมชนใด ประกอบอาชีพอะไร
- ท่านเข้าร่วมในรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านได้อย่างไร
- ท่านทำหน้าที่อะไรบ้างในรายการ
- รูปแบบที่ท่านดำเนินรายการมีลักษณะเป็นอย่างไร และมีที่มาอย่างไร
- เนื้อหารายการที่ท่านจัด ท่านได้มาหรือมีแนวความคิดมาจากที่ใด
- ขั้นตอนของการดำเนินรายการของท่านแต่ละครั้งทำอย่างไรบ้าง

ข้อมูลที่ได้รับจากทั้ง 3 ขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น จะสามารถครอบคลุมส่วนที่ 1 ซึ่งตรงกับปัญหานำวิจัยข้อที่ 1 2 และ 3 ได้แก่ ความเป็นมา รูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงาน ของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” ที่จะท่อนให้เห็นการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ ระดับผู้ฟัง ระดับผู้ดำเนินรายการ และระดับผู้วางแผน กำหนดนโยบาย ซึ่งคณะวิจัยจะนำไปวิเคราะห์และสังเคราะห์การนี้ส่วนร่วมของชุมชนในลำดับต่อไปได้อีกด้วย

ในขั้นต่อไป คณะวิจัยจึงดำเนินการเก็บข้อมูลในส่วนที่สอง ข้อมูลที่เกี่ยวกับ “ความต้องการที่มีต่อรูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงานวิทยุชุมชนของชุมชนในจังหวัดน่าน” ซึ่งตรงกับปัญหานำวิจัยข้อที่ 4 : ความต้องการของชุมชนในจังหวัดน่านที่มีต่อรูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงานวิทยุชุมชน คณะวิจัยทำการเก็บข้อมูลใน 2 ลักษณะดังนี้

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลที่เกี่ยวกับ “ความต้องการที่มีต่อวิทยุชุมชนของชุมชนในจังหวัดน่าน”

4. การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ในการศึกษาความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับวิทยุชุมชนนั้น คณะกรรมการวิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยออกแบบเครื่องมือที่จะนำมาใช้ในการดำเนินการตามขั้นตอนการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ หลังจากที่คณะกรรมการวิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นตามลำดับดังนี้แล้ว

1. ในระหว่างทำการเก็บข้อมูลศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์เจ้าลีกเกี่ยวกับ ความเป็นมาและรูปแบบเนื้อหา ที่ สวท.น่าน คณะกรรมการวิจัยได้ชวนแก่นำในการทำ"รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน" คือ เจ้าหน้าที่ สวท.น่าน คุณรติพร บุญคง และคุณวิจิตรา โภสิษย์ มาเป็นผู้ร่วมวิจัยเก็บข้อมูลเชิงปฏิบัติการ ในฐานะผู้รู้ปัญหาที่อยู่ในชุมชน รวมทั้งในฐานนักการสื่อสารที่สามารถทำให้ วิทยุชุมชนตามความต้องการของชุมชนเกิดการปฏิบัติการได้จริง และยังสะท้อนให้เห็นปัจจัยเชิงโครงสร้างในการทำรายการวิทยุชุมชนที่เกิดจากสถานีท้องถิ่นของภาครัฐ

2. ระหว่างการเก็บข้อมูลสังเกตการณ์ในชุมชน เพื่อศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยเชิงโครงสร้าง ของชุมชน ที่เอื้อต่อวิทยุชุมชน คณะกรรมการวิจัยได้พบปะพูดคุยกับผู้นำชุมชน และกลุ่มในชุมชน หลายท่าน และได้สร้างความสัมพันธ์อันดีกับแก่นำเหล่านั้น ซึ่งเป็นคนในชุมชนที่เข้าใจปัญหาของชุมชนเป็นอย่างดีมาร่วมเป็นผู้ให้คำปรึกษา ร่วมกันดำเนินการให้เกิดการปฏิบัติการที่เกี่ยวกับวิทยุชุมชนขึ้นในชุมชน และให้พูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับคณะกรรมการวิจัยหลายครั้ง ดังมีรายนามต่อไปนี้

2.1 ชุมชนในเขตเทศบาลเมือง อำเภอเมือง

คุณทองมัน บูรณศรี หัวหน้าบ้านพระเกิด

คุณพายัพ สัตยวงศ์ หัวหน้าบ้านสวนตาล

คุณพรวนิณ น่าน ชมรมเปตองจังหวัดน่าน

คุณสง่า สมจิตรา อสม.บ้านสวนตาล

คุณลุงแก้ว ยวงแก้ว เกษตรกรสวนสมโภ

2.2 ชุมชนบ้านน้ำเกียน กิ่งอำเภอภูเพียงแขวงแห้ง

คุณวุฒิชัย ฤลักษย ประธานหอกระจายข่าวบ้านน้ำเกียน

คุณคาด คำดี ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5

2.3 ชุมชนเมืองจัง กิ่งอำเภอภูเพียงแขวงแห้ง

คุณเพียรพิศ ยะวิญญาณ อาสาสมัครมูลนิธิชักเมืองน่าน

คุณสำราญ ผลดัดผล เลขาธิการมูลนิธิสักเมืองน่าน
พระปลัดศิริ วัดภูเพียงแข่แหง

2.4 ชุมชนเชียงกลาง อำเภอเชียงกลาง

คุณกานดา เรืองศรี อาจารย์โรงเรียนเชียงกลาง

คุณหมอกอุทัย คุณหมอประจำโรงพยาบาลเชียงกลาง

2.5 ชุมชนแม่จริม อำเภอแม่จริม

คุณสนิท ปัญญาวงศ์ เกษตรอำเภอแม่จริม

2.6 ชุมชนนาหมื่น อำเภอนาหมื่น

คุณมานพ ดวงเสาร์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 บ้านนาทะนุง

คุณเซติพล ตาน้อย เลขานุรักษ์วิทยุนาหมื่น

เมื่อคณะกรรมการเก็บข้อมูลจากทั้งสองส่วน ร่วมกับการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วมในชุมชน

ทำให้คณะกรรมการฯ พบร่วม ชาวบ้านยังมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิทยุชุมชนไม่มากเท่าที่ควร กลุ่มชาวบ้านที่คณะกรรมการฯ ได้เข้าไปปูพื้นด้วยในระหว่างที่เข้าปฏิบัติงานในครั้งนี้ หรือนั่งทำงานอยู่ในบ้าน ยังไม่มีความรู้เรื่องแนวคิดวิทยุชุมชน ทราบแต่เพียงว่ามีคนที่พากเข้ารู้จักเข้าไปปูพื้นในรายการวิทยุเวลาบ่ายๆเท่านั้น เมื่อคณะกรรมการฯ นำผลที่ได้มาประกอบกับกลุ่มคนที่มีส่วนร่วมในรายการจึงพบว่า มีเพียงแต่กลุ่มผู้นำ ข้าราชการ ผู้นำกลุ่มองค์กรที่เคยมารอกรายการ เพียงกลุ่มเล็กๆเท่านั้นที่ทราบเรื่องหลักการของวิทยุชุมชนดี คณะกรรมการฯ จึงได้นำปัญหาที่พบมาออกแบบเครื่องมือ โดยมีการดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 : ทำความรู้จักและสร้างความคุ้นเคย

วิธีการ : คณะกรรมการฯ ดำเนินกิจกรรมสร้างความคุ้นเคย โดยวิธีการแนะนำตนเอง และให้ผู้เข้าร่วมประชุมแนะนำตนเอง โดยระบุอายุ และอาชีพ

วัตถุประสงค์ : เพื่อให้เกิดความเข้าใจในภูมิหลังของแต่ละคนซึ่งสะท้อนให้เห็นบุคลิกของชุมชนได้ และเพื่อได้รับความไว้วางใจจากผู้ร่วมประชุมซึ่งส่งผลต่อการแสดงความคิดเห็นอย่างจริงใจ และตรงไปตรงมาและเป็นกันเอง

ขั้นตอนที่ 2 : ปรับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิทยุ และวิทยุชุมชนให้เข้าใจตรงกัน

วิธีการ : คณะกรรมการฯ ให้ชาวบ้านที่เข้าร่วมประชุม เขียนความเข้าใจของ “วิทยุ” ลงในกระดาษที่แจกให้ และนำคำตอบที่ได้มาสรุปรวมเป็นแผนที่ทางความคิด (mind map) และอธิบาย

คำตอบที่ได้เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมเข้าใจเกี่ยวกับคำว่า “วิทยุ” ก่อน ซึ่งจะเชื่อมโยงกับขั้นตอนต่อไปซึ่งเป็นความหมายของคำว่า “วิทยุชุมชน”

วัตถุประสงค์ : เพื่อปรับความเข้าใจเรื่องวิทยุ และวิทยุชุมชน ให้ตรงกัน เพราะเมื่อถามความต้องการจะได้คำตอบที่ออกมากจากความเข้าใจอย่างแท้จริง ซึ่งจะนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับรายการได้อย่างน่าเชื่อถือ เพราะเกิดจากความเข้าใจที่ตรงกันแล้ว และนำข้อมูลที่ได้มาเป็นกรอบในการให้ความรู้เกี่ยวกับวิทยุชุมชนได้ว่าแตกต่างจากวิทยุธรรมดายังไง

ขั้นตอนที่ 3 : ให้ความรู้ และความหมาย “วิทยุชุมชน”

วิธีการ : เมื่อผู้เข้าร่วมประชุมเข้าใจคำว่าวิทยุแล้วคณะวิจัยจึงให้ความรู้เกี่ยวกับ “วิทยุชุมชน” ซึ่งเนื้อหาในการให้ความรู้มีประเด็นหลักๆ อันประกอบไปด้วย

1. ที่มา และความหมายของ “วิทยุชุมชน”
2. บทบาทหน้าที่ของวิทยุชุมชน
3. ประชาชนจะมีส่วนร่วมได้อย่างไรบ้าง
4. ต้องเกิดจากความต้องการของชุมชน เพราะอะไร

และเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมสอบถาม และแสดงความคิดเห็นได้ทุกเรื่องที่เกี่ยวกับ “วิทยุชุมชน” ในลักษณะการเสนา|rwmกัน

วัตถุประสงค์ : เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมเห็นความแตกต่างของ วิทยุในรูปแบบเดิมซึ่งภาครัฐเป็นเจ้าของ ชาวบ้านเป็นแต่เพียงผู้ฟังไม่สามารถมีส่วนร่วมในฐานะอื่นได้เลย กับ วิทยุชุมชนที่ชาวบ้านสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่ระดับต่ำสุดคือ การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ฟังที่มีปฏิกริยาโต้ตอบจนถึงระดับการเป็นเจ้าของคลื่นได้ และซึ่งให้เห็นข้อดีของการมีส่วนร่วมในแต่ละระดับด้วย

ขั้นตอนที่ 4 : ดำเนินการให้ทุกกลุ่มในชุมชนได้แสดงความคิดเห็นร่วมกัน

วิธีการ : คณะวิจัยจัดให้ผู้เข้าร่วมประชุมแบ่งออกเป็นกลุ่ม ประมาณ 3-4 กลุ่ม โดยให้ผู้เข้าร่วมประชุมแบ่งกลุ่มกันเอง โดยคณะวิจัยจะไม่เข้าไปจัดกลุ่มให้ เพราะคณะวิจัยได้ศึกษาปัญหาของชุมชนมาก่อนแล้วว่า ผู้นำทางความคิดมีอิทธิพลอย่างมากต่อการซักน้ำความคิดเห็น หากมีการแสดงความคิดเห็นในลักษณะกลุ่ม โดยเฉพาะในชุมชนจังหวัดน่าน ที่ผู้ชายมักเป็นผู้นำ และผู้หญิงมักเป็นผู้ตาม รวมทั้งระบบการให้เกียรติกับผู้ที่อาสาสนใจ เป็นต้น

วัตถุประสงค์ : การดำเนินการประชุมในขั้นตอนนี้เพื่อให้ทุกกลุ่มย่ออยู่ในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นได้มากที่สุด โดยหลักเลี้ยงปัญหาการมีผู้นำทางความคิดในกลุ่มให้น้อยที่สุดเพื่อให้คนที่ไม่ค่อยได้มีเสียงในชุมชนได้ร่วมคิดด้วย ยกตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนที่สุด คือ

กลุ่มแม่บ้าน ก็มักจะรวมกลุ่มกันเฉพาะกลุ่มแม่บ้าน เมื่อมีความคุ้นเคยกันก็กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ซึ่งข้อมูลที่ได้ก็จะมาจากตัวแทนกลุ่มแม่บ้านในชุมชนอย่างแท้จริง

ขั้นตอนที่ 5 : แสดงความต้องการร่วมกันต่อ “วิทยุชุมชน”

วิธีการ: คณะกรรมการ 3 ข้อ เพื่อศึกษาความต้องการของชุมชน ได้แก่

1. รูปแบบรายการวิทยุชุมชนความมีลักษณะอย่างไร
2. เนื้อหาในรายการวิทยุชุมชนความมีลักษณะอย่างไร
3. วิธีดำเนินงานในรายการวิทยุชุมชนควรเป็นอย่างไร

โดยให้แต่ละกลุ่มระดมความคิดเห็นร่วมกัน แล้วส่งตัวแทนมานำเสนอความคิดเห็นของกลุ่ม โดยในขณะที่ตัวแทนนำเสนอผลที่ได้นั้น คณะกรรมการได้จัดทำแผนที่ทางความคิดโดยสรุปรวมคำตอบที่เหมือนกันหรือเรื่องเดียวกัน แต่ใช้ถ้อยคำต่างกันให้เป็นคำตอบเดียว เพื่อให้เป็นคำตอบของวิทยุชุมชนตามความต้องการของชุมชนนั้นๆเพียง 1 คำตอบ และนำมาสรุปรวมเป็นภาพวิทยุชุมชนตามความต้องการของชุมชนนั้น และอธิบายให้เห็นความแตกต่างระหว่าง “วิทยุ” และ “วิทยุชุมชน” ที่ชาวบ้านสามารถกำหนดรูปแบบ เนื้อหา วิธีดำเนินงานได้อ่อง

วัตถุประสงค์: เพื่อรับรวมข้อมูลที่ได้จากความต้องการของชุมชนเพื่อนำไปวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านว่าสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนมากน้อยแค่ไหน ทั้งนี้เนื่องมาจากพื้นฐานแนวคิดที่ว่า วิทยุชุมชนต้องเกิดจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

พร้อมกันนี้คณะกรรมการยังได้ร่วมกับ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” ดำเนินการจัดรายการนอกสถานที่ในรูปแบบเวทีสัญจรออกอากาศสด ในขณะที่คณะกรรมการจัดประชุมด้วย โดยมีสมาชิกชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่านเป็นผู้ดำเนินรายการ และมีผู้ร่วมรายการเป็นหัวหน้ากลุ่มองค์กรที่มีอยู่ในชุมชนนั้นๆ mana เสนอองานหรือกิจกรรมของกลุ่ม และถ่ายทอดเดียงในขณะที่ตัวแทนของแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลการระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงานวิทยุชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถพูดผ่านรายการวิทยุได้และแสดงให้เห็นว่าประชาชนสามารถเข้าถึงสื่อได้อย่างไรบ้าง

การตั้งคำถามของคณะกรรมการขั้นตอนดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมร่วมกันคิดนั้นเริ่มจากปัญหาระดับที่กว้างครอบคลุมประเดิมให้มากที่สุดคือคำถามว่า “วิทยุ” เป็นอย่างไร และนำสู่ประเด็นแบบเฉพาะเจาะจงไปเรื่อยๆ คือ “วิทยุชุมชน” และขั้นตอนสุดท้ายคือ “รูปแบบเนื้อหา และวิธีดำเนินงาน” ซึ่งคำตอบที่ได้จากผู้เข้าร่วมประชุมในแต่ละชุมชน สามารถแสดงถึง

ความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง และสามารถนำเอาข้อมูลไปปฏิบัติด้วย รวมทั้งได้ชี้ให้เห็นวิธีการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในวิทยุชุมชนของชาวบ้านในระดับผู้ผลิต ผู้ร่วมรายการ และผู้กำหนดนโยบาย ซึ่งอยู่ในขั้นของการมีส่วนร่วมที่สูงขึ้นเรื่อยๆ

การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ คณะกรรมการได้ดำเนินการทั้งหมด 6 ครั้งด้วยกัน และในแต่ละชุมชนมีผู้เข้าร่วมประชุม ดังจำนวนดังนี้

ชุมชนที่ 1 ชุมชนตำบลน้ำเกียน กิ่งอำเภอภูเพียงแซ่แห้ง จัดการประชุมเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2545 ตั้งแต่เวลา 14.00-17.00 น. ที่ สำนักงานองค์กรบริหารส่วนตำบลน้ำเกียน

จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม	: 29 คน เป็นชาย 17 คน หญิง 12 คน
อายุของผู้เข้าร่วมประชุม	: ระหว่าง 13 – 65 ปี
อาชีพของผู้เข้าร่วมประชุม	: เกษตรกร 22 คน รับจำทัวไป 4 คน ค้าขาย 2 คน นักเรียน 1 คน

ชุมชนที่ 2 ชุมชนตำบลเมืองจัง กิ่งอำเภอภูเพียงแซ่แห้ง จัดการประชุมเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2545 ตั้งแต่เวลา 9.00-12.00 น. ที่ ศาลาวัดทุ่งเมือง

จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม	: 59 คน เป็นชาย 34 คน หญิง 25 คน
อายุของผู้เข้าร่วมประชุม	: ระหว่าง 14 – 71 ปี
อาชีพของผู้เข้าร่วมประชุม	: นักเรียน 33 คน เกษตรกร 21 คน รับจำทัว 3 คน แม่บ้าน 2 คน

ชุมชนที่ 3 ชุมชนในเขตเทศบาลเมือง อำเภอเมือง จัดการประชุมเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2545 ตั้งแต่เวลา 14.00-17.00 น. ที่ ศาลาวัดอรัญญาวาราษ

จำนวนผู้เข้าร่วมประชุม	: 28 คน เป็นชาย 10 คน หญิง 18 คน
อายุของผู้เข้าร่วมประชุม	: ระหว่าง 13 – 79 ปี
อาชีพของผู้เข้าร่วมประชุม	: อาชีพส่วนตัว 11 คน รับจำทัวไป 8 คน

ແນ່ບ້ານ 4 ດົນ

ຄໍາຂາຍ 4 ດົນ

ນັກເຮືອນ 1 ດົນ

ຂຸມໜູນທີ 4 ທຸນະພາບເກອເຊີຍກລາງ ຈັດກາຣປະຈຸມເມື່ອວັນທີ 25 ກຸມພາພັນໝົດ 2545 ຕັ້ງແຕ່
ເວລາ 13.00-16.00 ນ. ທີ່ລານວັດທະນອງແດງ ຕຳບລເຊີຍກລາງ

ຈຳນວນຜູ້ເຂົ້າວ່ານປະຈຸມ : 53 ດົນ ເປັນຫຍາຍ 29 ດົນ ໄຫຼິງ 24 ດົນ

ອາຍຸຂອງຜູ້ເຂົ້າວ່ານປະຈຸມ : ຮະຫວ່າງ 21 – 80 ປີ

ອາຊື່ພຂອງຜູ້ເຂົ້າວ່ານປະຈຸມ : ເກະຕຽກ 21 ດົນ

ແນ່ບ້ານ 10 ດົນ

ຂ້າງາຈກາງ 7 ດົນ

ອາຊື່ພສ່ວນຕົວ 7 ດົນ

ຮັບຈຳຈັກທີ່ໄປ 7 ດົນ

ພຣະສົງໝົດ 1 ອູ້ປ

ຂຸມໜູນທີ 5 ທຸນະພາບເກອນາມມືນ ຈັດກາຣປະຈຸມເມື່ອວັນທີ 19 ມິຖຸນາມ 2546 ຕັ້ງແຕ່ເວລາ
13.00-16.00 ນ. ດນ ທີ່ວ່າກາຣຢຳເກອນາມມືນ

ຈຳນວນຜູ້ເຂົ້າວ່ານປະຈຸມ : 40 ດົນ ເປັນຫຍາຍ 27 ດົນ ໄຫຼິງ 13 ດົນ

ອາຍຸຂອງຜູ້ເຂົ້າວ່ານປະຈຸມ : ຮະຫວ່າງ 20 – 81 ປີ

ອາຊື່ພຂອງຜູ້ເຂົ້າວ່ານປະຈຸມ : ເກະຕຽກ 22 ດົນ

ຮັບຈຳຈັກທີ່ໄປ 7 ດົນ

ຄໍາຂາຍ 5 ດົນ

ຮັບຈຳຈັກທີ່ໄປ 4 ດົນ

ພຣະສົງໝົດ 2 ອູ້ປ

ຂຸມໜູນທີ 6 ທຸນະພາບແມ່ຈົມ ຈັດກາຣປະຈຸມເມື່ອວັນທີ 20 ມິຖຸນາມ 2546 ຕັ້ງແຕ່ເວລາ
13.00-16.00 ນ. ດນ ທີ່ວ່າກາຣຢຳເກອແມ່ຈົມ

ຈຳນວນຜູ້ເຂົ້າວ່ານປະຈຸມ : 38 ດົນ ເປັນຫຍາຍ 30 ດົນ ໄຫຼິງ 8 ດົນ

ອາຍຸຂອງຜູ້ເຂົ້າວ່ານປະຈຸມ : ຮະຫວ່າງ 23 – 75 ປີ

ອາຊື່ພຂອງຜູ້ເຂົ້າວ່ານປະຈຸມ : ເກະຕຽກ 30 ດົນ

ແນ່ບ້ານ 5 ດົນ

ຮັບຈຳຈັກທີ່ໄປ 3 ດົນ

5. การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion)

หลังจากคณะกรรมการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการไปแล้ว 6 ชุมชน พบร่วมกันว่า ข้อมูลที่ได้รับเป็นข้อมูลในลักษณะกว้างๆ ไม่ครอบคลุมในรายละเอียดของประเด็นคาม คณะกรรมการจึงปรึกษากับทีมประสานชุดโครงการวิจัยสืบเชื้อชุมชน ซึ่งได้รับดำเนินการโดยการเก็บข้อมูลโดยการจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เพื่อสืบค้นข้อมูลที่เป็นรายละเอียดและให้สมาชิกในกลุ่มสังคมอย่างในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและความต้องการได้ทั่วถึงยิ่งขึ้น

การเก็บข้อมูล “ความต้องการวิทยุชุมชนของชุมชนในจังหวัดน่าน” ด้วยวิธีการสนทนากลุ่มนี้ กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นสมาชิกของแต่ละชุมชนที่เลือกมาทำการศึกษา โดยให้ผู้นำชุมชนเป็นผู้รวบรวมชาวบ้านจำนวนตั้งแต่ 20 ขึ้นไปมีเกณฑ์ในการเลือกอย่างอิสระคือไม่จำกัดอายุ อาชีพ เพศ วัย และไม่จำกัดว่าพังหรือไม่พังรายการวิทยุชุมชน เพื่อให้ได้คำตอบและก่อให้เกิดการแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระและครอบคลุมจากคนในทุกกลุ่มของชุมชน และใช้สถานที่ในการจัดประชุมให้อยู่ภายในชุมชนเพื่อความสะดวกในการเดินทาง

ข้อมูลในส่วนนี้คณะกรรมการจัดทำได้รับความช่วยเหลือจากคณะกรรมการชุมชนที่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 4 คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่ โดยก่อนเก็บข้อมูล คณะกรรมการจัดทำจัดอบรมเตรียมความพร้อมฝึกปฏิบัติจริง (workshop) ถึงวิธีการเก็บข้อมูลแบบสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้คำถามใน 3 ประเด็นหลักคือ รูปแบบ เนื้อหา วิธีดำเนินงาน และให้ทุกคนในกลุ่มได้ออกความคิดเห็น รวมทั้งวิธีการตั้งคำถามแบบเจาะลึกในแต่ละคำถามที่ได้มา และในขณะเก็บข้อมูลจะมีการบันทึกเทปไว้ทุกครั้ง เพื่อเป็นนำมารอดเทปจับประเด็นที่มีความสำคัญเพิ่มเติมจากการจดบันทึกในขณะดำเนินการสนทนากลุ่มร่วมกับชุมชน โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. แบ่งกลุ่มการสนทนากลุ่ม ในแต่ละชุมชนออกเป็นชุมชนละ 5 กลุ่มฯลฯ 6-7 คน ทั้งนี้ปรับเปลี่ยนตามจำนวนผู้มาร่วมสนทนาในวันนัดหมาย
2. ให้ คณะกรรมการจัดทำ ผู้เก็บข้อมูล และผู้ช่วยจดบันทึก แนะนำตัว
3. ในแต่ละกลุ่มให้ผู้ร่วมประชุมแนะนำตัว
4. นักศึกษาเป็นผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม 1 คน และมีผู้ช่วยจดบันทึกและบันทึกเทปอีก 1 คน

5. คณะวิจัยเดินตรวจดูการสนทนาทุกๆกลุ่มเพื่อให้ความช่วยเหลือ และคำปรึกษา กับผู้เก็บข้อมูล รวมทั้งจดบันทึกข้อสังเกต หรือปัญหาที่พบ และถ่ายภาพในระหว่างที่นักศึกษากำลังดำเนินการสนทนา กลุ่ม
6. หลังจากจบการสนทนา กลุ่ม ในแต่ละวันแล้ว ทั้งคณะวิจัยและนักศึกษาทุกคน จะประชุมสรุปถึงข้อมูลที่ได้มาในแต่ละชุมชน และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน รวมทั้งปัญหา และข้อสังเกตที่แต่ละกลุ่มได้รับมา เพื่อแสดงให้เห็นสภาพสังคม ของชุมชนนั้นๆ ได้อย่างด้วย

ประเด็นคำถามในการสนทนา กลุ่ม

- ทราบหรือว่าเข้าใจคำว่า “วิทยุชุมชน” อย่างไร
- รับรู้เรื่องวิทยุชุมชนมาจากไหน
- อายากให้วิทยุชุมชนเป็นอย่างไร
- คิดว่าวิทยุชุมชนจะมีประโยชน์อะไรบ้าง
- แล้วอยากรู้วิทยุชุมชนมีลักษณะการนำเสนอ (รูปแบบรายการ) อย่างไร
- อายากให้ในวิทยุชุมชนมีเนื้อหาอะไรบ้าง และเนื้อหา มีลักษณะอย่างไร
- คิดว่าจะเข้าไปมีส่วนร่วมในวิทยุชุมชนหรือไม่ อย่างไร
- หากจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินงานวิทยุชุมชน อยากรำหน้าที่อะไร
- ถ้าหากชุมชนนี้จะมีวิทยุชุมชนต้องทำอย่างไรบ้าง (ใคร ที่ไหน อย่างไร)

สำหรับการเก็บข้อมูลในขั้นตอนนี้ คณะวิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลทั้งสิ้น 6 ชุมชน ดังรายละเอียดด่อไปนี้

- 1) ชุมชนตำบลล้านเกียน กิ่งอำเภอภะเพียงแห่ง จัดการสนทนา กลุ่ม เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2546 ตั้งแต่เวลา 9.00-12.00 น. ณ ที่ศาลาประจำชุมชน
- | | |
|--------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| จำนวนผู้เข้าร่วมสนทนา | : 38 คน เป็นชาย 11 คน หญิง 27 คน |
| อายุของผู้เข้าร่วมสนทนา | : ระหว่าง 11-50 ปี |
| อาชีพของผู้เข้าร่วมสนทนา | : ทำไร่ข้าวโพด 23 คน
นักเรียน 5 คน
ทำไร่ถ่านหิน 4 คน
ผู้สูงอายุ 2 คน
ค้าขาย 2 คน
รับจำนำ 2 คน |

2) ชุมชนอำเภอหนองมีน จัดการสนทนากลุ่มเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2546 ตั้งแต่เวลา 13.00-16.00 น. ที่ ห้องประชุม อบต.บ้านหนองบัว

จำนวนผู้เข้าร่วมสนทนา	: 17 คน เป็นชาย 9 คน หญิง 8 คน
อายุของผู้เข้าร่วมสนทนา	: ระหว่าง 19-71 ปี
อาชีพของผู้เข้าร่วมสนทนา	: เกษตรกร 8 คน ค้าขาย 3 คน รับจำจ้าง 2 คน ผู้นำชุมชน 2 คน ตัดเย็บ 1 คน นักศึกษา 1 คน

3) ชุมชนอำเภอแม่จริม จัดการสนทนากลุ่มเมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2546 ตั้งแต่เวลา 9.00-12.00 น. ณ ที่ทำการองค์กรบริหารส่วนตำบลนาเจริญ

จำนวนผู้เข้าร่วมสนทนา	: 28 คน เป็นชาย 12 คน หญิง 16 คน
อายุของผู้เข้าร่วมสนทนา	: ระหว่าง 14-60 ปี
อาชีพของผู้เข้าร่วมสนทนา	: เกษตรกร 10 คน นักศึกษา 4 คน รับราชการ 3 คน รับจำจ้าง 3 คน ผู้สูงอายุ 3 คน แม่บ้าน 2 คน ผู้นำชุมชน 2 คน ค้าขาย 1 คน

4) ชุมชนในเขตเทศบาลเมือง อำเภอเมือง จัดการสนทนากลุ่มเมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2546 ตั้งแต่เวลา 9.00-12.00 น. ณ ศาลากลางพระเนตร

จำนวนผู้เข้าร่วมสนทนา	: 18 คน เป็นชาย 2 คน หญิง 16 คน
อายุของผู้เข้าร่วมสนทนา	: ระหว่าง 16-71 ปี
อาชีพของผู้เข้าร่วมสนทนา	: ค้าขาย 7 คน ตัดเย็บ 3 คน รับราชการ 2 คน

ແມ່ປ້ານ 2 ດນ

ນັກສຶກຂາ 2 ດນ

ມັດຄຸເທສກໍ 1 ດນ

ຮັບຈ້າງ 1 ດນ

5) ທູມໜີນຕຳບລເມືອງຈັງ ກິ່ງອໍາເກວງເພື່ອແຫ່ງ ຈັດກາຮສນທນາກລຸ່ມເມື່ອວັນທີ 8 ກຸມພາພັນທີ 2546 ຕັ້ງແຕ່ເວລາ 13.00-16.00 ນ. ຖໍ່ທີ່ສາລາວດັ່ງນີ້ເມື່ອ

ຈຳນວນຜູ້ເຂົ້າຮ່ວມສນທນາ : 25 ດນ ເປັນຫຍາຍ 10 ດນ ໄຫຼິງ 15 ດນ

ອາຍຸຂອງຜູ້ເຂົ້າຮ່ວມສນທນາ : ຮະຫວ່າງ 17-72 ປີ

ອາຊື້ພຂອງຜູ້ເຂົ້າຮ່ວມສນທນາ : ເກະຕຽກ 7 ດນ

ແມ່ປ້ານ 6 ດນ

ຜູ້ສູງອາຍຸ 3 ດນ

ຄ້າຂາຍ 2 ດນ

ຮັບຈ້າງ 2 ດນ

ນັກສຶກຂາ 2 ດນ

ພຣະສົງ 2 ອຸປ

ຜູ້ນຳທູມໜີນ 1 ດນ

6) ທູມໜີນອໍາເກວເຊີຍກລາງ ຈັດກາຮສນທນາກລຸ່ມເມື່ອວັນທີ 9 ກຸມພາພັນທີ 2546 ຕັ້ງແຕ່ເວລາ 13.00-16.00 ນ. ລະ ໃຫ້ອງປະຊຸມໂຮງພຍາບາລເຊີຍກລາງ

ຈຳນວນຜູ້ເຂົ້າຮ່ວມສນທນາ : 15 ດນ ເປັນຫຍາຍ 7 ດນ ໄຫຼິງ 8 ດນ

ອາຍຸຂອງຜູ້ເຂົ້າຮ່ວມສນທນາ : ຮະຫວ່າງ 39-76 ປີ

ອາຊື້ພຂອງຜູ້ເຂົ້າຮ່ວມສນທນາ : ຮັບຮາຊກາຣ 5 ດນ

ເກະຕຽກ 4 ດນ

ຄ້າຂາຍ 4 ດນ

ຜູ້ນຳທູມໜີນ 1 ດນ

ຜູ້ສູງອາຍຸ 1 ດນ

6. การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observer)

การเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมนี้ คณาวิจัยได้ทำการสังเกตการณ์ตลอดระยะเวลาของการศึกษาวิจัย นอกจากจะเพื่อให้ได้คำตอบของประเด็นที่จะศึกษาตามปัญหานำวิจัยแล้ว บริบทของชุมชนยังมีความสำคัญกับงานวิจัยชิ้นนี้อีกด้วยในด้านของสภาพชีวิตของท้องถิ่น ซึ่งมีส่วนในการกำหนดเนื้อหาให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชน

โดยคณาวิจัยเก็บรวมข้อมูลการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมใน 4 แหล่งข้อมูล ได้แก่

1. การสังเกตการณ์ที่สถานีและในห้องส่งระหว่างการจัดรายการและออกอากาศรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน รวมทั้งไปมาหาสู่และสร้างความคุ้นเคยที่สถานีตลอดระยะเวลาในการทำวิจัย เพื่อศึกษาการเข้าถึงสื่อของผู้ฟัง การมีส่วนร่วมในการผลิตรายการ ลักษณะรูปแบบเนื้อหาในรายการ บรรยายภาษาและออกอากาศ ขั้นตอนการผลิตรายการและนำเสนอออกอากาศ รวมถึงปัจจัยภายในสถานีที่มีส่วนในการกำหนดเนื้อหาของรายการ และปรึกษาหารือในลักษณะพูดคุยอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการกับทั้งเจ้าหน้าที่ทุกคนในสわท.น่าน และสมาชิกชุมชนซึ่งเป็นตัวแทนจากชุมชนต่างๆ

2. คณาวิจัยใช้เวลาที่ทำการวิจัยอาศัยอยู่ในชุมชนโดยพักอาศัยกับครอบครัวของบุคคลในชุมชนจังหวัดน่าน และสมาชิกชุมชนวิทยุชุมชนบางท่านที่ให้ความกรุณา และจากบุคคลอื่นๆที่รู้จักอยู่ในจังหวัดน่านเป็นระยะเวลาสม่ำเสมอตลอดระยะเวลาการเก็บข้อมูล ทำให้รับทราบถึงสภาพการสื่อสาร วิถีการดำเนินชีวิต แบบแผนพฤติกรรมของคนในจังหวัดน่านทั้งในด้านประเพณีและความเป็นอยู่ เพื่อเป็นการศึกษาปัจจัยภายนอกที่ผลต่อการกำหนดรูปแบบ และเนื้อหารายการ

3. คณาวิจัยได้เข้าร่วมในการประชุมที่แลกเปลี่ยนต่างๆ ที่ทางชุมชนจัดขึ้น เช่น เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของมูลนิธิยกเมืองน่านในประเทศไทย การเก็บปัญหาผู้ติดเชื้อเอดส์ การวิจัยชุมชน ภาพ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม งานกฐินของชุมชน เทศสัมมนาเชิงปฏิบัติการวิทยุชุมชนจัดโดยมูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนาร่วมกับสำนักงานปฐมประับสุขภาพ การประชุมที่เกี่ยวข้องกับวิทยุชุมชนในจังหวัดอื่นๆ เพื่อสังเกตการณ์อย่างกว้างๆกับทุกเหตุการณ์ที่เกิดทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน อันจะนำมาเป็นประโยชน์กับงานวิจัยชิ้นนี้ในหลายด้าน

4. คณวิจัยสังเกตการณ์สภาพของชุมชนจากทุกๆ ขั้นตอนในการเก็บข้อมูลแต่ละครั้ง เช่น ในขณะเก็บข้อมูลการสนทนากลุ่มในแต่ละชุมชนซึ่งได้ข้อมูลที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสถานการณ์ณ เวลานั้น เช่น อยู่ในช่วงเทศกาลทางศาสนา ชาวบ้านจะให้ความสำคัญกับการเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนามากกว่ากิจกรรมอื่นๆ

ซึ่งข้อมูลดังกล่าวในข้างต้นนี้ คณวิจัยจะนำมาเป็นประโยชน์ในการประกอบการวิเคราะห์ศึกษาลักษณะของชุมชนทั้งด้าน ประวัติความเป็นมาของชุมชน จำนวนประชากร จำนวนครัวเรือน อาชีพ การรวมกลุ่ม วิถีชีวิต ศาสนา สภาพแวดล้อม เพื่อลดปัจจัยที่มีผลต่อรายรัฐชุมชนคนเมืองน่าน และวิทยุชุมชนตามความต้องการของชุมชนในจังหวัดน่าน

ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล

คณวิจัยทำการศึกษาและเก็บข้อมูลวิจัยภาคตัดขวาง (crosssectional study) โดยอาศัยข้อสันนิษฐานว่าสื่อทุกประเภทจะมีลักษณะหน้าที่เหมือนกันไม่กว่าจะอยู่ช่วงเวลาใด ระหว่างเดือนตุลาคม 2544 ถึงเดือนพฤษภาคม 2546

การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

จากขั้นตอนการเก็บข้อมูลในข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในขณะที่เก็บข้อมูลนั้นคณวิจัยได้ทำการวิเคราะห์ผลในเบื้องต้นควบคู่ไปด้วยการทำที่การสรุปข้อมูล การจัดเรียงข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษาในขั้นตอนต่างๆ เพื่อให้เห็นแนวทางการศึกษาและการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงลึก ทั้งนี้ครอบคลุมการวิเคราะห์ที่คณวิจัยใช้ก็คือแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่ปรากฏในบทที่ 2 ซึ่งคณวิจัยจะนำเสนอในประเด็นต่างๆ ที่ตอบปัญหานำวิจัย และเป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัยโดยการเชื่อมโยงเห็นถึงการมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงานของรายรัฐชุมชน คณเมืองน่าน กับ วิทยุชุมชนตามความต้องการของชุมชนในจังหวัดน่าน

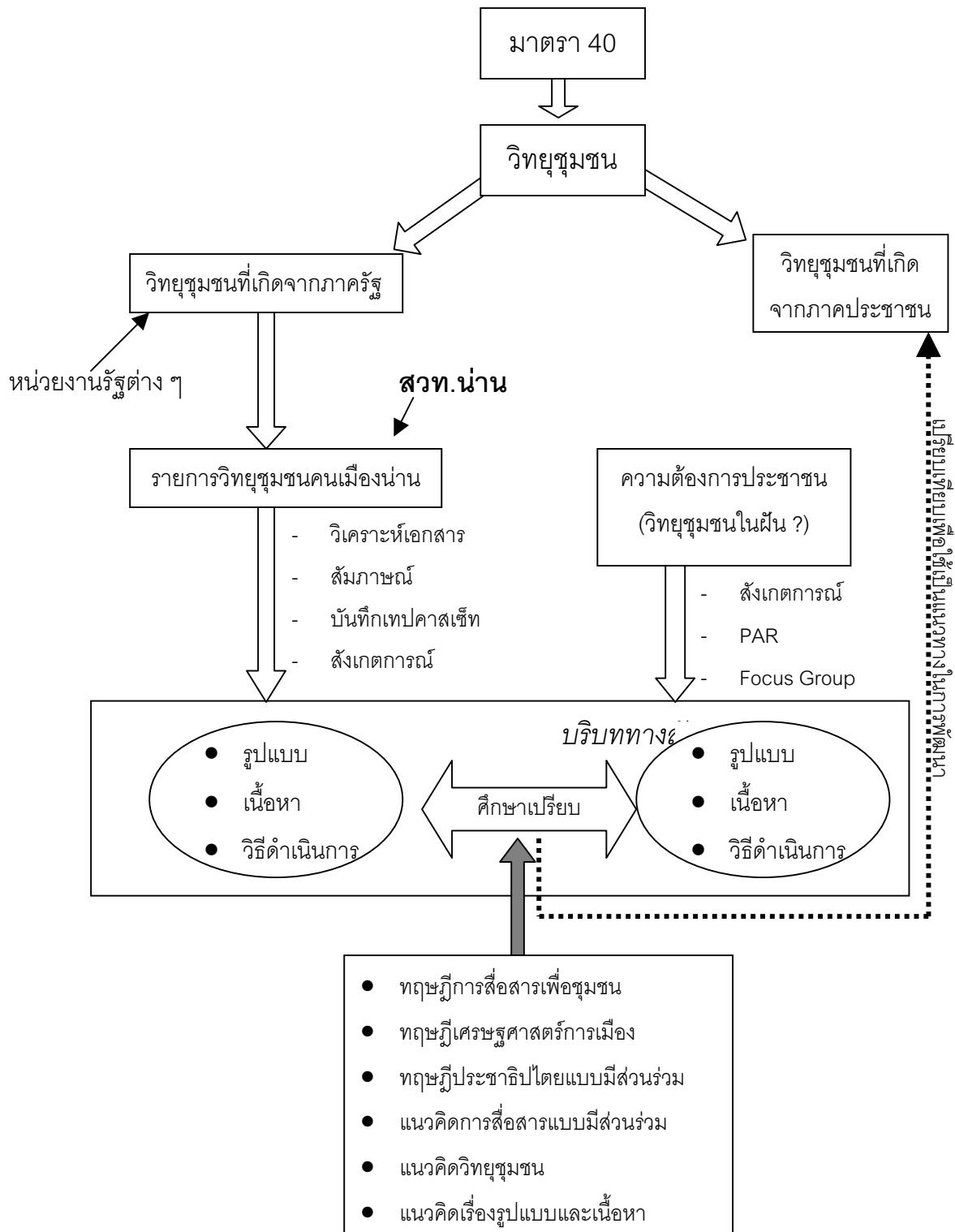
คณวิจัยได้ทำการวิเคราะห์และนำข้อมูลมาเสนอผลการวิจัยโดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นส่วนต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ปัจจัยเชิงโครงสร้างที่มีส่วนในการกำหนดรูปแบบ เนื้อหา วิธีดำเนินงาน “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน”
2. ความเป็นมาของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน”
3. วิธีดำเนินงาน “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน”
4. รูปแบบ เนื้อหา “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน”
5. ความต้องการของชุมชนต่อ รูปแบบ เนื้อหา วิธีดำเนินงานวิทยุชุมชน
6. ศึกษาเปรียบเทียบ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” และ “วิทยุชุมชน”

การตรวจสอบข้อมูล

คณะกรรมการตรวจสอบข้อมูลความเที่ยงตรงโดยใช้วิธีการตรวจสอบในขณะ สัมภาษณ์ (face validity) จากผู้ให้สัมภาษณ์ได้ทันทีและด้วยตัวคณะกรรมการวิจัยเอง ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดความเที่ยงตรงภายใต้เกิดจากการที่ผู้ถูกสัมภาษณ์รู้สึกคุ้นเคยกับคณะกรรมการวิจัยจนมีพัฒนาระบบที่แสดงออกที่เป็นธรรมชาติ (Phenomenological Validity) และ ตรวจสอบความเที่ยงตรง ของข้อมูลได้จากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน (expert validity) และเพื่อให้ ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือ (Reliability) คณะกรรมการวิจัยได้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่ เกี่ยวข้องนำมาเปรียบเทียบจากบุคคลหลายๆ คน (Cross-check) ว่ามีความเหมือน หรือแตกต่าง กันอย่างไร

แผนภาพที่ 3.2 กรอบการวิเคราะห์ (Conceptual Framework)



บทที่ 4

ความเป็นมา และวิธีดำเนินงานของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน”

ในบทนี้ เป็นการนำเสนอผลการศึกษาเกี่ยวกับ ความเป็นมาของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” เพื่อชี้ให้เห็นพัฒนาการด้านสื่อวิทยุของท้องถิ่นมีความเป็นมาอย่างไรในการริเริ่มผลิตรายการ วิทยุชุมชนและมีวิธีดำเนินงานอย่างไรเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบ เนื้อหา และ การบริหารจัดการ โดยในบทนี้คณวิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาในประเด็นของวิธีดำเนินงาน ส่วน ประเด็น รูปแบบ เนื้อหานั้น คณวิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาในบทต่อไป

ในส่วนแรก คณวิจัยจะนำเสนอเกี่ยวกับ การจัดผังรายการของ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดน่าน (สวท.น่าน) เพื่อให้เห็นภาพการดำเนินงานของ สวท.น่าน ในด้านการจัดสรรวัน เวลาออกอากาศให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ ก่อน จากนั้นจึงจะนำเสนอเกี่ยวกับ “ความเป็นมาของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” ต่อไปในส่วนที่สอง โดยในส่วนที่สองนี้จะแบ่งนำเสนอเป็นยุค ๆ หรือเป็นระยะ ๆ รวมทั้งสิ้น 5 ยุค เพื่อให้เห็นความเป็นมาและพัฒนาการของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน อย่างชัดเจน และในส่วนที่ 3 จะชี้ให้เห็นลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านทั้งห้ายุคด้วย

ส่วนที่ 1 การจัดผังรายการของ สวท.น่าน ออกอากาศทางคลื่นเอฟ เอ็ม 94.75 เมกะเอิร์ต

ส่วนที่ 2 ความเป็นมาของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน”

ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านในระยะต่าง ๆ

ส่วนที่ 1 การจัดผังรายการของ สวท.น่าน ออกอากาศทางคลื่นเอฟ เอ็ม 94.75 เมกะเอิร์ต

สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดน่าน (สวท.น่าน) เริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่ปี 2516 อยู่ภายใต้การบริหารจัดการและควบคุมดูแลโดยกรมประชาสัมพันธ์ สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี อันเป็นหน่วยงานหนึ่งของรัฐบาลที่ทำหน้าที่ในการดำเนินงานสถานีวิทยุและโทรทัศน์ทั้งในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ ข้อมูลข่าวสาร และประชาสัมพันธ์ให้กับหน่วยงานของรัฐ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างหน่วยงานของรัฐกับประชาชน และระหว่างประชาชนด้วยกัน (ที่มา : www.prd.go.th เรื่องบทบาทหน้าที่ของกรมประชาสัมพันธ์)

จากบทบาทหน้าที่ของกรมประชาสัมพันธ์ดังกล่าว ทำให้ สวท.น่าน ต้องดำเนินงานตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดคือการเป็นสถานีวิทยุในท้องถิ่นที่ให้หน่วยงานของรัฐเป็นผู้ทำหน้าที่เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารทั้งในด้านนโยบายและการทำงานให้กับประชาชนได้รับทราบ โดยได้แบ่งให้มีการดำเนินการออกอากาศรายการทั้งจากส่วนกลาง คือ กรมประชาสัมพันธ์กรุงเทพ และจากส่วนท้องถิ่น คือ หน่วยงานราชการที่มีอยู่ในท้องถิ่น

เมื่อเดือนมกราคม 2545 คณะกรรมการได้เริ่มศึกษาและทำความเข้าใจถึงการจัดผังรายการของ สวท.น่าน พบว่า ในแต่ละสัปดาห์มีรายการออกอากาศทั้งสิ้น 44 รายการ และมีหน่วยงานที่ได้รับการจัดสรรให้อยู่ในผังรายการ ดังนี้

1.1 หน่วยงานราชการในจังหวัดน่าน	18 รายการ / สัปดาห์
(โดยมีเจ้าหน้าที่ของ สวท.น่าน อำนวยความสะดวกด้านสถานที่และเทคนิค)	
1.2 หน่วยงานราชการในจังหวัดเชียงใหม่	2 รายการ / สัปดาห์
(ได้แก่ สำนักประชาสัมพันธ์ เขต 3 เชียงใหม่)	
1.3 สวท.น่าน ผลิตรายการเอง	17 รายการ / สัปดาห์
1.4 หน่วยงานราชการจากส่วนกลาง	6 รายการ / สัปดาห์
(ได้แก่ สวท. กรุงเทพ)	
1.5 ตัวแทนชุมชน	1 รายการ / สัปดาห์
(เข้ามาจัดรายการโดยมีเจ้าหน้าที่ ของสวท. อำนวยความสะดวกด้านสถานที่และเทคนิค)	
รวมทั้งสิ้น 44 รายการ / สัปดาห์	

1.1 หน่วยงานราชการในจังหวัดน่าน

รายการที่หน่วยงานราชการในจังหวัดน่านผลิตออกอากาศจำนวน 18 รายการ ใช้วิธีการนำเสนอด้วยรูปแบบรายการประเภทพูดคุย มีผู้ดำเนินรายการเพียงคนเดียว และนำเสนอเนื้อหารายการเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของหน่วยราชการทั้งที่กำลังดำเนินงานอยู่ และแผนงานในอนาคต ข่าวประชาสัมพันธ์ การให้ความรู้กับประชาชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ของหน่วยงานของรัฐตามนโยบายของกรมประชาสัมพันธ์ และให้ข่าวสารความรู้กับประชาชน มีทั้งสิ้น 18 รายการ ดังตารางที่ 4.1 นี้

ตารางที่ 4.1 แสดงรายการที่ผลิตโดยหน่วยงานราชการใน จ.น่าน

ลำดับที่	ชื่อรายการ	หน่วยงานราชการ ที่ได้รับการจัดสรรเวลา	เวลาอุกกาศ ^(นาที/สัปดาห์)
1	เพื่อนเกษตรกร	สสง.เกษตรน่าน	30
2	พนเกษตรกร	สสง.เกษตรน่าน	50
3	เพื่อนครู	สสง.การประถมศึกษา	50
4	ข่าวสารตลาดแรงงาน	สสง.จัดหางาน	50
5	พวันสัมพันธ์	กรมท่าอากาศยาน	50
6	รพ.น่านเพื่อมวลชน	รพ.น่าน	50
7	ต้นน้ำ ต้นชีวิต	สสง.ป้าแม่	20
8	ประกันสังคมชวนรู้	สสง.ประกันสังคม	110
9	พัฒนาชุมชนสัมพันธ์	สสง.พัฒนาชุมชน	30
10	สาระน่ารู้ทาง ก.ม.	สภาพนายความ	30
11	นานาสาระจากอาชีวะน่าน	สารพัดช่างน่าน	20
12	เพื่อคืนเงินน่าน	สถานีพัฒนาที่ดิน	20
13	ประชาสงเคราะห์เพื่อปชช.	สสง.ประชาสงเคราะห์	20
14	ศูนย์พลศึกษาเพื่อมวลชน	ศูนย์พลศึกษา	30
15	รพช.สัมพันธ์	สสง. เวิร์ดพัฒนาชนบท	50
16	เพื่อนสุขภาพ	สสง.สาธารณสุข	20
17	เมืองน่านก้าวหน้า	สสง.ประชาสัมพันธ์จ.น่าน	30
18	ข่าวจาก สปจ.น่าน	สสง.ประชาสัมพันธ์จ.น่าน	150

1.2 หน่วยงานราชการในจังหวัดเชียงใหม่

สำนักงานประชาสัมพันธ์เขต 3 ของกรมประชาสัมพันธ์ ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ผลิตรายการที่จังหวัดเชียงใหม่จำนวน 2 รายการ คือ ข่าวรอบบ้านล้านนา และลูกเกษตร โดยอุกกาศครอบคลุมทั้งหมด 9 จังหวัด ได้แก่ แม่ฮ่องสอน เชียงราย เชียงใหม่ ลำปาง แพร่ น่าน ลำพูน พะเยา และอุตรดิตถ์ อุกกาศตั้งแต่เวลา 18.00-19.00 น. ทุกวันจันทร์ ถึงวันศุกร์ ให้วิธีการนำเสนอด้วยรูปแบบรายการประเภทพูดคุย มีผู้ดำเนินรายการเพียงคนเดียว เช่นเดียวกับรายการที่ผลิตโดยหน่วยงานราชการในจังหวัดน่าน ดังตารางที่ 4.2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.2 แสดงรายการที่ผลิตโดยสำนักประชาสัมพันธ์ เขต 3 จ.เชียงใหม่

ลำดับที่	ชื่อรายการ	หน่วยงานราชการ ได้รับการจัดสรรเวลา	เวลาออกอากาศ (นาที/สัปดาห์)
1	ข่าวรอบบ้านล้านนา	สำนักประชาสัมพันธ์ เขต 3 จังหวัดเชียงใหม่	300
2	ลูกเกษตร		60

1.3 สวท.น่าน ผลิตรายการเอง

รายการที่ สวท.น่าน ผลิตรายการเอง กีอوبทั้งหมดเป็นรายการประเภทข่าวสาร ความรู้ และบันเทิง มีทั้งหมด 17 รายการ ดังตารางที่ 4.3 ต่อไปนี้

ตารางที่ 4.3 แสดงรายการที่ผลิตออกอากาศโดย สวท.น่าน

ลำดับที่	ชื่อรายการ	ประเภทรายการ	เวลาในการออกอากาศ (นาที/สัปดาห์)
1	เพลงจากสถานี 2 ช่วง	บันเทิง	345
2	ข่าวรอบเมืองน่าน	ข่าว	150
3	อุษาพาชื่น	ข่าว	120
4	ซองล่องน่าน	บันเทิง	20
5	เปิดฟ้าเมืองน่าน	ข่าว	100
6	ภาษาไทยของเรา	ความรู้	20
7	เที่ยวทั่วไทย	ความรู้	30
8	ร้อยเรียงเสียงตามคลื่น	บันเทิง	30
9	เยาวชนสร้างสรรค์สังคมน่าน	ความรู้	120
10	เพลงรักจากสวท.	บันเทิง	250
11	เพลงจากสถานี	บันเทิง	30
12	ข่าวท้องถิ่น/ข่าวบริการ/บทความ	ข่าว	20
13	สนธยาสนทนา	ข่าว	60
14	เพื่อนรักติกาล	บันเทิง	250
15	ธรรมะเพื่อชีวิต	ความรู้	150
16	เพลงไทยสากล	บันเทิง	210
17	เยาวชนคนเมืองน่าน	ความรู้	20

จากตารางดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า สวท.น่าน ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการองค์กรหนึ่งของรัฐซึ่งรับผิดชอบดูแลด้านการสื่อสารจากรัฐกับประชาชน เนื้อหาในรายการจึงเน้นไปที่ข้อมูลข่าวสารที่รัฐจะมีให้กับประชาชน และเนื้อหาด้านความบันเทิงเป็นหลัก

1.4 หน่วยงานราชการจากส่วนกลาง

รายการที่ถ่ายทอดออกอากาศจากกรุงเทพ โดยกรมประชาสัมพันธ์กรุงเทพผลิตรายการ และออกอากาศพร้อมกันทั่วประเทศ มีทั้งหมด 6 รายการ แต่ละรายการใช้เวลาในการออกอากาศตั้งแต่ 1-2 ชั่วโมงขึ้นไป จึงทำให้สวท.กรุงเทพมีสัดส่วนใช้เวลาออกอากาศในหนึ่งสัปดาห์มากที่สุด ถึงแม้จะมีจำนวนรายการเพียงแค่ 6 รายการก็ตาม

ตารางที่ 4.4 แสดงรายการที่ผลิตออกอากาศโดย สวท.11 กรุงเทพ

ลำดับที่	ชื่อรายการ	ประเภทรายการ	เวลาออกอากาศ (นาที/สัปดาห์)
1	ข่าวยามเช้า (6.00-7.00) ทุกวัน	ข่าว	300
2	ข่าว (7.00-9.10) ทุกวัน	ข่าว	910
3	ข่าว (12.00-13.00) ทุกวัน	ข่าว	420
4	หมุนตามวัน(16.30-18.00) ทุกวัน	ความรู้	630
5	ข่าว (19.00-20.30) ทุกวัน	ข่าว	630
6	ถนนคนตีรี	บันเทิง	300

รายการที่ออกอากาศจาก สวท.กรุงเทพ เป็นรายการที่มีเนื้อหาเพื่อให้ความรู้และข่าวมากที่สุด และมีสัดส่วนการใช้เวลามากที่สุดในผังรายการของ สวท.น่านคิดเป็น 48 เปอร์เซ็นต์จากเวลาออกอากาศทั้งหมดในรอบสัปดาห์ แสดงให้เห็นลักษณะการสื่อสารแบบบันลืออย่างชัดเจน ซึ่งก็เป็นนโยบายของกรมประชาสัมพันธ์ตั้งแต่เริ่มให้มีการดำเนินงานสถานีวิทยุใน ท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่ข้อมูลของรัฐอยู่แล้ว

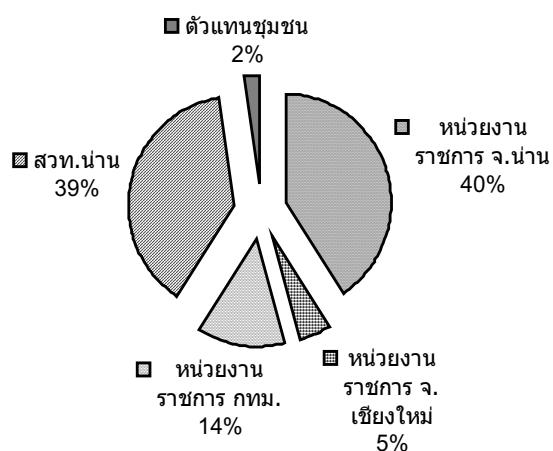
1.5 ตัวแทนชุมชน

นอกจากทั้ง 4 หน่วยงานที่เข้ามาดำเนินรายการออกอากาศตั้งที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้วนั้น ยังมีอีกหนึ่งรายการที่มีการดำเนินงานแตกต่างจากหน่วยงานอื่นๆ คือ สวท.น่านยังคงเป็นผู้รับผิดชอบดูแลด้านเทคนิค สถานที่ และการผลิตรายการ แต่มีการจัดให้มีการบริหารจัดการ ดำเนินรายการ ผลิต

รายการ โดยตัวแทนจากชุมชนต่างๆ ตั้งขึ้นมาเป็นอีกหนึ่งองค์กรแตกต่างจาก หน่วยงานราชการอื่นๆ ที่สามารถเข้าไปผลิตรายการที่ สวท.ได้ โดยใช้ชื่อรายการว่า “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน”

“รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” ออกอากาศทุกวันจันทร์-วันศุกร์ เวลา 13.00-15.00 น. เป็นรายการที่มีตัวแทนจากชุมชนต่าง ๆ หลากหลายสาขาอาชีพมาร่วมตัวกันจัดตั้งขึ้นเป็น “ชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” และมี “คณะกรรมการบริหารชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” เป็นกลุ่มคณะกรรมการที่มีหน้าที่บริหารจัดการ วางแผนนโยบายการดำเนินงาน การริเริ่มจัดกิจกรรมต่างๆเพื่อมวลชน และมี “สมาชิกชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” ซึ่งเป็นอาสาสมัคร และตัวแทนจากชุมชนต่างๆเข้ามาเป็นผู้วางแผนการผลิต ดำเนินรายการ คัดเลือกเนื้อหาเพื่อจะนำเสนอในรายการ โดยมีเจ้าหน้าที่ สวท. นำ เป็นผู้อำนวยความสะดวกด้านข้อมูล ให้คำปรึกษา อบรม จนถูแลด้านเทคนิค และอนุญาตให้เข้าห้องส่งของสถานีเป็นสถานที่ผลิตรายการของสถาบันฯ รายการเริ่มออกอากาศมาตั้งแต่วันที่ 2 เมษายน 2543 นับว่าเป็นรายการแรกของ สวท.น่าน ที่มีคณะกรรมการบริหารจัดการ และผู้ดำเนินรายการเป็นตัวแทนชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนแยกต่างหากจากหน่วยงานของรัฐ

จากข้อมูลทั้งหมดที่เกี่ยวกับการจัดผังรายการของสวท.น่านที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น คณะกรรมการได้สรุปให้เห็นการแบ่งสัดส่วนของรายการเป็นแผนภูมิวงกลมให้เห็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้



แผนภูมิที่ 4.1 แสดงสัดส่วนการจัดผังรายการของสวท.น่าน

จากแผนภูมิแสดงสัดส่วนของหน่วยงานที่สามารถดำเนินรายการออกอากาศได้ทางคลื่น เอฟเอ็ม 94.75 เมกะเฮิรต สาท.น่าน พบว่า หน่วยงานราชการในจังหวัดน่านมีสัดส่วนการผลิตรายการออกอากาศมากที่สุดคิดเป็น 40 เปอร์เซ็นต์ รองลงมาคือ สาท.น่าน 39 เปอร์เซ็นต์ซึ่งมีสัดส่วนน้อยกว่าเพียงแค่ 1 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น นอกจานนี้ยังมีกรมประชาสัมพันธ์กรุงเทพได้เวลาออกอากาศ 14 เปอร์เซ็นต์ สำนักประชาสัมพันธ์เขต 3 เชียงใหม่ 5 เปอร์เซ็นต์ และตัวแทนจากชุมชน 2 เปอร์เซ็นต์ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สาท.น่านให้ความสำคัญกับหน่วยงานราชการในท้องถิ่น และหน่วยงานของกรมประชาสัมพันธ์มากกว่าองค์กรภาคธุรกิจ และองค์กรชุมชน อันเป็นนโยบายที่ปฏิบัติต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

จากการศึกษาความเป็นมาของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” พบว่า กว่าจะมาเป็นรายการของชุมชนในระดับนี้ได้นั้น ทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน และ สวท.น่านเอง ได้วร่วมกันระดมความคิด และดำเนินงานในหลายรูปแบบ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนให้มากที่สุด ซึ่งรายละเอียดของการระดมความคิด และการดำเนินงานทั้งหลายเหล่านี้ คงจะวิจัยจะนำเสนอในส่วนที่สอง ดังนี้

ส่วนที่ 2 ความเป็นมาของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน”

ในส่วนที่สองนี้ คณะกรรมการต้องนำเสนอผลการศึกษาโดยแบ่งออกเป็นยุคหรือเป็นระยะต่าง ๆ เพื่อให้เห็นพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของรายการในแต่ละช่วงเวลาโดยคณะกรรมการจะกล่าวถึงในรายละเอียดของแต่ละระยะโดยแบ่งออกเป็นสามหัวข้อ คือ (1) วิธีการดำเนินงาน (2) รูปแบบและเนื้อหารายการ และ (3) การมีส่วนร่วมของประชาชน ยกเว้นในระยะที่ 5 ที่จะกล่าวถึงเพียงวิธีการดำเนินงาน โดยจะกล่าวครอบคลุมไปถึงการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน บทบาทหน้าที่คณะกรรมการบริหารวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน การอบรมการจัดรายการวิทยุชุมชน / สมาชิกชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน บทบาทหน้าที่ของสมาชิกชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน รวมถึงโครงสร้างในการบริหารจัดการ ในส่วนของรูปแบบและเนื้อหารายการ และ การมีส่วนร่วมของประชาชนจะออกกล่าวโดยละเอียดในบทที่ 5 ในลำดับต่อไป

เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2534 เป็นช่วงที่หน่วยงานราชการในห้องถินซึ่งได้เวลาในการผลิตรายการมากที่สุด เปิดโอกาสให้ผู้พิพากษาพิพากษาที่สถานีเพื่อแสดงความคิดเห็น ตามเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับหน่วยราชการนั้น และเริ่มมีตัวแทนชุมชนหรือแกนนำชุมชนได้เข้ามาร่วมรายการในฐานะ “ผู้ให้ข้อมูล” และ “ผู้ร่วมสนทนารายการ” เรียกได้ว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นภายในสถานีแล้ว ซึ่งก่อนหน้านี้ รายการของสวท.น่านทั้งหมดเป็นรายการที่มีผู้ดำเนินรายการมาพูดคุยเรื่องราวด้วยตัวเอง ให้ผู้ฟังฟังเพียงอย่างเดียว ผู้ฟังไม่ได้มีส่วนร่วมในส่วนใดได้เลย เป็นลักษณะการสื่อสารทางเดียวมาตลอด แต่เมื่อผู้ดำเนินรายการกล่าวเชิญชวนให้ผู้พิพากษาพิพากษาที่สถานีได้ และเชิญตัวแทนจากกลุ่มต่างๆ มาร่วมสนทนารายการ นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงให้เกิดการสื่อสารสองทางขึ้น เพื่อรับฟังความคิดเห็นของผู้ฟังบ้าง และต่อมาในระยะที่สอง ปี พ.ศ.2536 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับรายการขึ้น ก่อตัวคือ เกิดรายการวิทยุที่มีตัวแทนชุมชน (กลุ่มยังเมืองน่าน) เข้ามาขอจัดรายการเอง โดยดำเนินการไปได้ 2 ปี กลุ่มยังเมืองน่านก็หยุดทำรายการไป เนื่องจากขาดแคลนผู้ดำเนินรายการและปัญหาของกลุ่มเอง หลังจากนั้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2538 รายการต่างๆ ก็กลับมามีลักษณะการดำเนินงานเหมือนกับก่อนที่กลุ่มยังเมืองน่านจะขอเข้ามาจัดรายการ หมายถึงกลับไปสู่ยุคที่หนึ่งอีกครั้ง โดยผู้ฟังมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และเป็นผู้ร่วมรายการ แต่ไม่ได้มีส่วนร่วมในฐานะผู้ดำเนินรายการเหมือนที่กลุ่มยังเมืองน่านทำในส่วนนี้ จึงรายงานโดยละเอียดไว้ในยุคที่สาม

ต่อมาในระยะที่ 4 พ.ศ.2540 กรมประชาสัมพันธ์ได้มีนโยบายให้สถานีวิทยุห้องถินในหลายจังหวัด จัดสรรวเวลาเพื่อนำเสนอรายการวิทยุชุมชนขึ้น สาท.น่านจึงได้เริ่มกำหนดแนวทางและจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชนขึ้น และจนกระทั่งปี พ.ศ.2543 ได้เริ่มก่อตั้ง “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” ขึ้น อย่างเป็นรูปธรรม นับเป็นการก้าวสู่ระยะที่ 5 ซึ่งออกอากาศเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน รวมเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งสิ้น 5 ระยะ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- 2.1 ระยะที่หนึ่ง : หน่วยราชการเชิญแกนนำชุมชนมาร่วมรายการ (ปี 2534-2536)
- 2.2 ระยะที่สอง : กลุ่มยังเมืองน่านเป็นตัวแทนขอเวลาจัดทำรายการ (ปี 2536-2538)
- 2.3 ระยะที่สาม : กลุ่มยังเมืองน่านหยุดดำเนินรายการ (ปี 2538-2540)
- 2.4 ระยะที่สี่ : กรมประชาสัมพันธ์วางแผนนโยบายจัดรายการวิทยุชุมชนตามมาตรา 40 (ปี 2540-2543)
- 2.5 ระยะที่ห้า : รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านและชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน (2543-ปัจจุบัน)

2.1. ระยะที่หนึ่ง : หน่วยราชการเชิญแกนนำชุมชนมาร่วมรายการ (ปี 2534-2536)

2.1.1 วิธีดำเนินงาน

จากสัดส่วนในผังรายการของสวท.น่าน หน่วยงานราชการในจังหวัดน่านสามารถผลิตรายการเพื่อดำเนินรายการเผยแพร่ หรือประชาสัมพันธ์หน่วยงาน ได้ถึง 40 เบอร์เซ็นต์ ซึ่งเป็นสัดส่วนที่มากที่สุด ซึ่งเป็นนโยบายของกรมประชาสัมพันธ์ที่มีมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งสถานีคือตั้งแต่ปี 2516 (รายละเอียดเกี่ยวกับการก่อตั้งสถานีจะกล่าวไว้โดยละเอียดในระยะที่ 5) และดำเนินงานเข่นนั้นตลอดมา การนำเสนอรายการของหน่วยงานราชการแต่ละหน่วยนั้นมีรูปแบบรายการที่เหมือนกันหมดทุกรายการคือ เป็นรูปแบบรายการพูดคุย¹ โดยหน่วยงานราชการส่งผู้ดำเนินรายการซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานนั้นๆ มาพูดให้ความรู้ การปฏิบัติงาน ข่าวประชาสัมพันธ์งานที่หน่วยงานรับผิดชอบอยู่

จนกระทั่งปี พ.ศ. 2534 จูปแบบรายการพูดคุยโดยมีผู้ดำเนินรายการเพียงคนเดียว เริ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นรูปแบบรายการสัมภาษณ์ โดยผู้ดำเนินรายการได้เชิญตัวแทนกลุ่มองค์กรในชุมชนเข้าร่วมสนทนาระหว่างรายการ

ต่อคำถามที่คณวิจัยได้ถามถึงความเป็นมาของการที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในรายการได้อย่างไรนั้น คุณรติพิร บุญคง เจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการของสวท.น่าน ได้ให้ข้อชี้แจงไว้ว่า

“รายการต่างๆ เค้าก็ดำเนินรายการปกติแต่เรา ก็เปิดโอกาสให้คนฟังโทรเข้ามาที่สถานีได้อยู่แล้วไม่ว่าจะติดต่อเรื่องอะไร แต่จำนวนโทรศัพท์ที่โทรเข้ามาก็น้อยเมื่อต่อกันราชการตัวยกันโทรศัพท์ เพราะชาวบ้านยังไม่ค่อยมีโทรศัพท์ใช้กันหรอก การติดต่อกันของคนที่นี่แท้จริงแต่ไม่ใช่ชาวบ้านที่ใช้คุยกัน เจอกันก็คุยกัน แค่นั้น โทรศัพท์ก็ไม่ได้จำเป็นอะไร ประชาชนนี่ไม่ต้องพูดถึง บางอำเภออย่างไม่มีตู้โทรศัพท์เลยมั้งตอนนั้น ขึ้นอเตอร์ไซด์สวนกันทุกวัน แต่ละหมู่บ้านเค้าก็เจอกันทีวัดบ้าง เวทีชุมชนบ้าง” (พูดคุยไม่เป็นทางการ, 25 พฤศจิกายน 2544)

จากคำสัมภาษณ์ ขึ้นให้เห็นว่า เริ่มแรกของการเปลี่ยนแปลงรายการนั้นเกิดมาจากการที่ชุมชนที่ใช้วิธีพูดคุยกันแบบเผชิญหน้า มีสถานที่ที่สามารถพบปะกันอยู่เป็นประจำ จึงทำให้

¹ รายการพูดคุย หมายถึง รายการที่มีผู้ดำเนินรายการ 1 คน จัดรายการโดยพูดคุยกับผู้ฟังในประเด็นต่างๆ ที่ผู้ดำเนินรายการคัดสรร และกำหนดไว้ โดยอาจใช้เทคนิคการนำเสนอหลากหลาย

เราเห็นว่า การที่ผู้ดำเนินรายการของหน่วยราชการคิดที่จะเปลี่ยนแปลงรายการด้วยการเชิญแก่นำชุมชนเข้ามาร่วมรายการนั้น ก่อตัวมาจากการทำงานร่วมกันและพูดคุยกันจนเกิดเป็นแนวคิดที่จะนำความรู้ หรือประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนกันเผยแพร่ก่อนถึงสาธารณะ ซึ่งมีข้อราชการเป็นแรงผลักดันให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในรายการวิทยุได้ เพราะมีช่องทางในการสื่อสารเป็นของตนเองอยู่แล้ว

นายแพทย์ชาตรี เจริญศิริ ในฐานะผู้ดำเนินรายการของสาธารณะสุขจังหวัดน่าน ได้กล่าวถึงการเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงจากการที่มีผู้ดำเนินรายการของหน่วยราชการพูดคุยเพียงคนเดียวมาเป็นการเชิญให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้ให้ข้อมูล ว่า

“ผมขออนุญาตให้ความสำคัญกับส่วน คือเริ่มต้นจากฐานเดิมที่มีอยู่เรื่องความพร้อมของชุมชน และสถานีนี้ตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง ก็ได้เปิดโอกาสให้ข้าราชการเข้ามาใช้คลื่นกันตั้งแต่ 2531 โดยไม่มีการแต่งตั้ง เช้ามาเป็นสมาชิกของส่วนฯ. ได้ ข้าราชการได้เรียนรู้ความใจกว้างของส่วนฯ. เป็นนโยบายอย่างของสถานีที่เปิดโอกาสให้” (นายแพทย์ชาตรี เจริญศิริ, 9 ธันวาคม 2544)

ในขณะที่คุณสำราญ ผัดผล เลขาธิการมูลนิธิสักเมืองน่าน ได้ให้สัมภาษณ์ถึงการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในฐานผู้ให้ข้อมูลกับรายการต่างๆ ของสถานีไว้ว่า

“เริ่มแรกเนี่ยมีคนพังขอเข้าไปที่ส่วนฯ. อยากจะให้หน่วยงานราชการที่ทำรายการอยู่เชิญผู้รู้เรื่องนี้เรื่องนี้ ก็มักจะเป็นเรื่องที่มาหากินนั่นแหละเข้าไปให้ความคิดเห็นในรายการบ้าง เราในฐานะกลุ่มที่ทำงานด้านนี้อยู่ก็เลยถูกเชิญไปในฐานผู้รู้ ก็จะมีพี่บ้าง พี่ครูบ้าง โครงการอะไรที่หนักบ้างก็เชิญไป” (สัมภาษณ์ คุณสำราญ ผัดผล, 27 พฤษภาคม 2544)

จากคำสัมภาษณ์ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า หน่วยงานราชการซึ่งมีสิทธิในการเลือกนำเสนอรูปแบบ เนื้อหารายการได้โดยการอนุญาตของส่วนฯ. เริ่มมีการเรียนรู้ เข้าใจ และสนองข้อเสนอของผู้พัฒนาและทำตามกระแสของสังคมท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มแก่น้ำ และผู้รู้ในท้องถิ่น เมื่อก่อการร้องขอว่าอย่างรายการที่มีผู้รู้มาร่วมคุยในรายการบ้าง เพราะพังแต่ผู้ดำเนินรายการพูดคนเดียวมาตลอด ซึ่งในที่นี้คาดว่าลักษณะของการจัดรายการวิทยุที่ต้องทำทุกวันอาจจะยิ่งทำให้ผู้ดำเนินรายการ

เองก็เกิดการจำเจในการปฏิบัติงานช้าๆ จึงเป็นโอกาสที่ผู้ดำเนินรายการได้คิดหาวิธีการนำเสนอที่ทำให้รายการเป็นที่น่าสนใจมากยิ่งขึ้น

คุณวิจิตรา โกลีย์ และคุณรติพง บุญคง เจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการของสถานี รวมถึงเจ้าหน้าที่ฝ่ายอื่นๆ ในสถานี เดย์พูดคุยอย่างไม่เป็นทางการร่วมกับคณะวิจัยว่า

“ชาวบ้านที่นี่เข้าเจอกัน รู้จักกันเยอะ ยิ่งพวกที่ไปงานของชุมชนบ่อยๆ ยิ่งเป็นที่รู้จัก การติดต่อกับช้าราชการมันก็ไม่ได้ยาก แล้วช้าราชการส่วนใหญ่ก็เป็นคนน่ารัก มีช้าราชการเข้าไปปฏิบัติงานในหมู่บ้านเข้าเดย์ฟังวิทยุเขาก็รู้จักคุ้นเคยกันจะคุยกันง่าย แล้วช้าราชการคนไหนทำงานกับชาวบ้านก็ยิ่งคุ้นเคยกันใหญ่ พอกเขารู้จักดีแล้วรายการเขาก็ต้องไปเจอชาวบ้าน เขาก็คุยกันว่า ทำไมไม่เชิญคนนี้มาหละเห็นเขากำลังทำอะไรแบบนี้ได้ผลดีอย่างฟังบ้าง ถ้าทำแล้วดีจริง เรา(ช้าราชการและชาวบ้าน: คณะวิจัย)น่าจะทำบ้าง ออกรวบรวมบ้านอื่นเข้าจะได้ทำบ้าง ง่ายดี”

จากลักษณะความคุ้นเคยของประชาชนในจังหวัด ทำให้การติดต่อสื่อสารด้วยการพูดคุยเป็นเรื่องง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มแก่นนำ และชาวบ้านที่ร่วมทำกิจกรรมกับชุมชนบ่อยครั้ง

คณะวิจัย ขอตอกย้ำความเป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์ของจังหวัดน่านที่มีการสื่อสารที่เป็นลักษณะเฉพาะของสังคมชนบท ที่ส่งผลมาสู่การเปลี่ยนแปลงการสื่อสารในสื่อวิทยุได้ในระดับแรกของการเปลี่ยนแปลงรายการวิทยุของสห.น่าน ด้วยการยกคำกล่าวของนายแพทย์ชาตรี เจริญศิริ ซึ่งเป็นทั้งช้าราชการ และแก่นนำชุมชนที่นักวิทยุในสห.น่าน ได้ใช้คำกล่าวในรายการวิทยุชุมชนน่านและท่านยังปฏิบัติงานเพื่อสังคมอีกในฐานะเป็นคณะกรรมการบริหารชุมชนคนเมืองน่าน นักจัดรายการของสถานีสห.น่าน แต่ในวันที่ 9 ธันวาคม 2544 ในโอกาสที่นักศึกษาปริญญาโทของมหาวิทยาลัยรังสิต ไปดูงานของคณะวิจัยที่จังหวัดน่าน ว่า

“ผมเองขอสรุปจากนมนมองของตนเองถึงการสื่อสารของคนน่านว่า ระบบปากต่อปากมีอิทธิพลมาแต่ไหนแต่ไรมา มันไปได้ไกล การเล่าเรื่องราวต่างๆ กับคนในตลาด เช่น มีคนเสียชีวิตด้วยโรคหัวใจ ใครเสียชีวิตด้วยโรคนี้ชาวไปเร็วมาก พอกตายปีบ ที่ตลาดรู้กันทั้งชุมชนในตอนเย็น ที่เมืองจังจะกลุ่มผู้หлыิ่งรู้แม้กระทั่งครัวค้ายาน้ำ ลูกครัวติดยา และเด้าไปสื่อสารกันตอนไปโรงเรียนหรือตอนนั่งสองแควไปจากในเมือง”

เมื่อลักษณะของชุมชนเป็นตั้งที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ผู้ดำเนินรายการจากหน่วยงานราชการจึงปรับเปลี่ยนวิธีดำเนินรายการให้更适合 ตามกระแสของชุมชนโดยใช้แกนนำชุมชนเข้ามาร่วมรายการ ในรูปแบบรายการสัมภาษณ์กึ่งสนทนาระหว่างผู้ดำเนินรายการจากหน่วยงานราชการ และตัวแทนของกลุ่มองค์กรในชุมชน โดยผู้ดำเนินรายการได้ประสานงานขอข้อมูลไปยังกลุ่มอัยค่าเมืองน่านซึ่งเป็นกลุ่มที่ตั้งขึ้นมาเพื่อพัฒนาและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนไปพร้อมกับหน่วยงานของรัฐเพื่อเร่งให้มีการปฏิบัติการแก้ปัญหาของชาวบ้านอย่างจริงจัง โดยการสร้างเป็นเครือข่ายชุมชนมาทำงานร่วมกัน

คุณบานจิตรา สายรอดคำ อาสาสมัครของกลุ่มยักษ์เมืองป่าน ผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานกับชุมชนต่างๆ ได้รับเชิญเข้ามาร่วมสนทนารายการกับหน่วยราชการที่ดำเนินรายการที่ สวท.น่าน โดยในระยะแรกมักจะเป็นการพูดคุยกันกับประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับชุมชน

“ตอนแรกมองดิน (สถานีพัฒนาที่ดิน) ทำรายการอยู่ เค้าก้มมาที่อักเมือง น่าน มาเชิญเราไปคุยในรายการเรื่องที่เราไปทำงานร่วมกับชาวบ้านในการรักษาดิน เพื่อให้เพาะปลูกพืชได้ดี การใช้ดินบ้าง อักเมืองน่านเราก็มีกันไม่เกี่ยวน พึ่กเลย ได้เข้าไปคุยในรายการ และก็เป็นคนไปทำงานร่วมกับชาวบ้านเรื่องนี้ด้วย บางเรื่องก็เป็นพี่สาววัย เป็นครูวิทย์บ้าง ท่านพระครูบ้าง แล้วแต่เราตกลงกัน” (คุณบานจิตรา สายรอคำ, สัมภาษณ์ 8 กุมภาพันธ์ 2545)

จากการให้สัมภาษณ์ของคุณบานจิตรา สายรอดคำ ถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะผู้ให้ข้อมูล และผู้ร่วมรายการในรายการวิทยุในช่วงปี 2534 ได้นั่น คณาวิจัย ได้พบทข้อมูลจากเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวกับองค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทย และเอกสารของงานวิจัยในห้องถินเกี่ยวกับความเป็นมาของมูลนิธิอักษรเมืองน่านว่า ในช่วงนั้นเป็นช่วงเดียวกับที่ชาวบ้าน ประสงค์ องค์กรพัฒนาเอกชน เริ่มรวมเครือข่ายภายใต้ชื่อ “กลุ่มอักษรเมืองน่าน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดน่าน โดยการจัดกิจกรรมในรูปของการจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รับรู้ปัญหาและหาทางแก้ปัญหาร่วมกัน เมื่อจบเวทีเสวนาในแต่ละครั้งกลุ่มอักษรเมืองน่านจะทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหาของชาวบ้านและผลักดันให้เกิดการปฏิบัติงานจริง พร้อมทั้งติดตามผลอย่างต่อเนื่องโดยให้ผู้นำกลุ่มเป็นผู้ผลักดัน และมีอาสาสมัครของกลุ่มเป็นผู้ประสานงาน

คุณวิพร บุญคง เจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการของสห.น่าน ได้กล่าวกับคณะวิจัยถึงการที่หน่วยราช การเชิญแก่น้ำชุมชนเข้ามาร่วมสนทนainรายการในระยะนี้ว่า

“คนจัดเดือยากจะทำให้รายการน่าสนใจ เพราะคนจัดเดือยคงคิดว่าจะทำอย่างไรคนถึงจะฟังเดี๋ยวๆ ก็คิดหาวิธีไปเรื่อยๆ คนจัดเองยังเบื้องตัวเองเลย พูดช้าๆ ออยู่อย่างนั้นคนเดียว มีคนฟังหรือเปล่าก็ไม่รู้ เดือยมาบอกเราว่าจะเชิญอีกเมื่อไหร่นานมากุญในรายการเพราะเดือยทำงานร่วมกันมา เราอยู่ให้เดือยเขียนสคริปต์มาให้ดูหน่อย ตอนแรกก็กลัวเหมือนกันว่าเดือยจะพูดได้หรือ จะผิดกฎหมายนะ แต่ก็ไม่มีปัญหาอะไรมาเพราะเดือยที่ของอีกเมืองน่านเดือยพูดเก่งอยู่แล้ว และเราภูรู้จักกันหมดทั้งพี่ล่วง พี่บานจิตรา เจอกันตามงานบ่อยๆ” (พูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ, 25 พฤษภาคม 2544)

นอกจากผู้ดำเนินรายการจะเห็นว่าการเชิญแก่น้ำชุมชนมาร่วมรายการจะทำให้เกิดห้องประชุมกับคนฟังและเริ่มเห็นช่องทางในการสื่อสารกับประชาชนเพิ่มขึ้นอันเกิดจากการทำงานร่วมกันมาก่อนการนำเสนอรายการที่สามารถเข้าถึงชาวบ้านยิ่งทำให้รายการมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น และเป็นการพัฒนารายการเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนด้วย จึงได้เชิญตัวแทนชุมชนเข้าร่วมในรายการโดยผ่านกลุ่มอีกเมืองน่าน ซึ่งมีเครือข่ายด้านการทำงานกับชุมชนอยู่แล้วติดต่อประสานงานได้สะดวกเพราะมีสำนักงานตั้งอยู่ที่วัดอรัญญาสาสในเขตเทศบาลเมืองน่าน

สรุปให้เห็นว่าวิธีดำเนินงานในระยะแรก ซึ่งเป็นระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงจากการดำเนินรายการปกติของสถานี มาเป็นการนำเสนอรายการด้วยการเชิญชาวบ้านเข้าร่วมสนทนainรายการ โดยมีเนื้อหาในเรื่องที่เกี่ยวกับการทำมาหากิน การทำงานของกลุ่มองค์กรชุมชนที่เกี่ยวเนื่องกับคนและชุมชน ชาติ ผู้ที่มีส่วนทำให้เกิดการเป็นการเปลี่ยนแปลงวิธีการนำเสนอรูปแบบรายการใหม่ๆ นี้ มีองค์ประกอบจาก 3 ฝ่ายสนับสนุน คือ สห.น่าน หน่วยงานราชการในท้องถิ่น และชุมชน

ฝ่ายแรก คือ กรมประชาสัมพันธ์และสห.น่าน อันเนื่องมาจากกรมประชาสัมพันธ์ซึ่งมีนโยบายหลักในการดำเนินงานสถานีวิทยุในท้องถิ่นว่า เพื่อเผยแพร่งานของหน่วยงานราชการในท้องถิ่น และของรัฐบาล เมื่อนำเสนอเรื่องงานราชกิจนั้นได้สิทธิในการจัดรายการแล้ว เรื่องราวที่จะนำเสนอต้องไม่ส่งผลกระทบต่อรัฐ เพราะรัฐเป็นเจ้าของ จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่เนื้อหารายการต้องเป็นเรื่องราวของหน่วยงานต้นของที่ปฏิบัติงานเพื่อประชาชน หรือเป็นเนื้อหาเพื่อความบันเทิงไปเลย

เมื่อกรมประชาสัมพันธ์อนุญาตให้หน่วยราชการท้องถิ่นจัดรายการได้แล้ว สาท.น่านในฐานะผู้ดูแลสถานีในจังหวัดน่านก็ต้องดำเนินนโยบายดังกล่าวด้วยการจัดสรรเวลาให้กับหน่วยราชการในท้องถิ่นเข้ามาจัดรายการ โดยสาท.น่านได้ให้สิทธิในการเลือกรูปแบบ เนื้อหารายการ กับหน่วยราชการในท้องถิ่นมีอิสระในการนำเสนอรายการโดยยึดหลักว่ารายการต้องเป็นประโยชน์ต่อทั้งองค์กรและประชาชน และเมื่อฝ่ายของหน่วยราชการนั้นดำเนินรายการไปประจำหนึ่งพบว่า ฝ่ายชุมชนมีการเคลื่อนไหวเกิดขึ้น คือการรวมกลุ่มโดยเริ่มจากพะสังฯ และแกนนำ ปฏิบัติงานในเชิงรุกด้วยการจัดตั้งเป็นกลุ่มต่างๆอยู่ขึ้นในแต่ละชุมชน จนกระทั่งรวมตัวเป็นกลุ่มใหญ่ขึ้นในชื่อกลุ่มฮักเมืองน่าน การปฏิบัติงานหลักๆเลยคือเรื่องของการอนุรักษ์ธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม เรื่องการทำมาหากิน เรื่องการดำเนินชีวิตโดยทำงานประมงกับหน่วยงานราชการในท้องถิ่นหรือภาครัฐ เมื่อการทำงานร่วมกันเกิดผลดีต่อชุมชนมากขึ้น หน่วยงานราชการเองก็ต้องการแสดงให้เห็นผลงานของหน่วยงานตน จึงนำข้อมูล และการปฏิบัติงานมาประชาสัมพันธ์ให้ทราบทั่วกันไปที่เดียวผ่านทางรายการวิทยุที่ตนเองผลิตรายการอยู่ ได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่ายคือข้าราชการเองก็ได้ประชาสัมพันธ์การปฏิบัติงานของตนเอง กลุ่มฮักเมืองน่านก็ได้ประชาสัมพันธ์การปฏิบัติงานของตัวเอง ชุมชนเองก็เป็นที่รู้จักและแสดงความเป็นตัวตนของชุมชน ออกมาก็ได้อีกทางหนึ่งด้วย

2.1.2 รูปแบบ และเนื้อหารายการของหน่วยราชการในท้องถิ่น

รูปแบบรายการในระยะนี้ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากรายการพุดคุยที่มีผู้ดำเนินรายการเพียงคนเดียว มาเป็นรูปแบบรายการสัมภาษณ์เชิงสนทนากัน² โดยมีเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการเป็นผู้ดำเนินรายการ และตัวแทนของชุมชนจากกลุ่มยักษ์เมืองน่านเป็นผู้ร่วมรายการ

เนื้อหารายการเป็นเรื่องราวที่สอดคล้องกับหน่วยราชการที่ได้รับการจัดสรรเวลาโดยเน้นไปที่เนื้อหาเพื่อให้ความรู้ และการประชาสัมพันธ์ ผู้ดำเนินรายการจากหน่วยราชการมีส่วนในการกำหนด ทั้งรูปแบบและเนื้อหาในการดำเนินรายการว่าจะเลือกติดต่อใครมาเป็นผู้ร่วมรายการ และจะนำเสนอในประเด็นไหน เช่น สำนักงานเกษตรน่านนำเสนอเนื้อหาด้านการเกษตร สำนักงานการประมงศึกษา น่านนำเสนอเนื้อหาด้านการศึกษา โรงพยาบาลน่านและสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่านนำเสนอ เนื้อหาด้านสุขภาพ สำนักงานป้าไม้ สำนักงานพัฒนาชุมชนนำเสนอเนื้อหาด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

² รายการสัมภาษณ์เชิงสนทนากับนายดึง รายการที่ผู้ดำเนินรายการเป็นผู้ตัดสินใจเรื่องหัวข้อสัมภาษณ์ และแขกรับเชิญเป็นผู้ตอบหรือผู้ให้สัมภาษณ์ และในขณะดำเนินรายการนักจกรการตาม-ตอบแล้ว ก็มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันไปด้วย

จากรูปแบบและเนื้อหารายการในระยะนี้พบว่าหน่วยงานราชการมีส่วนในการกำหนดดูรูปแบบ และเนื้อหารายการ โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในรายการในฐานะผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ร่วมรายการ ได้ เนื่องจากเนื้อหาเป็นเรื่องของกิจกรรมในเครือข่ายกลุ่มอัคเมือง่น่าน ซึ่งทำงานร่วมกับหน่วยราชการอยู่ก่อนแล้ว และกิจกรรมล้วนเกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์กับชุมชน รวมทั้งเห็นว่าแทนนำชุมชนมีศักยภาพในการอนึกรักษาความปลอดภัยในชุมชนเพื่อแก้ปัญหากันเองได้โดยการรวมกลุ่มเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนก่อนที่จะพึงพาหน่วยงานราชการในท้องถิ่น จึงสามารถใช้เรื่องราวเหล่านี้มานำเสนอในรายการได้

2.1.3 การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในระยะแรก

ในปี 2534 นี้ รายการวิทยุของ สวท.น่าน เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากระดับการมีส่วนร่วมในฐานะผู้ฟังหรือผู้รับสารเพียงอย่างเดียวโดยไม่มีปฏิกริยาตอบกลับมาเป็นการมีส่วนร่วมในฐานะผู้ฟัง หรือผู้รับสารที่มีปฏิกริยาตอบกลับ (feedback) ใน 2 ลักษณะ และอีก 1 ลักษณะในฐานของผู้ส่งสารโดยเป็นระดับผู้ร่วมรายการหรือผู้ให้ข้อมูลด้วยกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1.3.1. ในฐานะผู้ฟัง / ผู้รับสารที่มีปฏิกริยาตอบกลับโดยการโทรศัพท์แสดงความคิดเห็น

นับตั้งแต่ก่อตั้งสถานีมาประชาชนไม่สามารถมีส่วนร่วมในฐานะใดเลย คือเป็นแต่เพียงผู้รับสารอย่างเดียว เปิดวิทยุมาก็รับฟังเพียงอย่างเดียว เป็นลักษณะการสื่อสารทางเดียว (one-way communication) และเมื่อดำเนินงานมาได้ระยะหนึ่งผู้ดำเนินรายการจากหน่วยราชการเกิดแนวคิดในการปรับปรุงรายการให้เป็นที่น่าสนใจขึ้น และต้องการได้ข้อเสนอแนะจากผู้ฟังเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการจัดรายการจึงได้ศึกษาให้ผู้ฟังที่มีข้อคิดเห็นสามารถโทรศัพท์มาที่สถานีได้ เจ้าหน้าที่สถานีจะรับเรื่องไว้ให้และนำมานำเสนอตัวผู้ดำเนินรายการว่ามีใครโทรมาเรื่องอะไรบ้าง แต่ด้วยระบบการใช้โทรศัพท์ของจังหวัดน่านยังไม่เป็นที่ก่อร่างของนัก การติดต่อกันระหว่างผู้จัดกับผู้ฟัง จึงยังไม่มาก เพราะฉะนั้นการจัดการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วยการมีปฏิกริยาตอบกลับด้วยโทรศัพท์ในระยะแรกจึงยังนับว่าประชาชนมีส่วนร่วมน้อย อันเป็นปัญหาจากการสนับสนุนไปยังจังหวัด

2.1.3.2. ในสุานะผู้พิพากษาที่มีปฏิกรรมตอภกับโดยการแนะนำรายการผ่านกระบวนการ กับข้าราชการ / ผู้ดำเนินรายการของวาระ

การเปิดโอกาสให้ผู้พิพากษาพิจารณาด้วยตนเอง เสนอแนะ และแสดงความคิดเห็น จึงได้ผลน้อยกว่า การที่ข้าราชการในห้องลินได้ไปปฏิบัติงานลงพื้นที่กับชาวบ้านแล้วได้รับการตอบกล่าว ถึงความต้องการในการฟังรายการ ข้อเสนอแนะในการจัดรายการ อาจจะบอกยังข้าราชการที่เป็นผู้ดำเนินรายการโดยตรง หรือฝากรบกอกมากับข้าราชการในหน่วยงานของรัฐคนอื่นๆ ก็ตาม กล咽มาเป็นตัวแปรที่สำคัญก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในขั้นตอนการมีส่วนร่วมในระดับผู้ร่วมรายการได้ในเวลาต่อมา โดยการร่วมผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมในระดับผู้ร่วมรายการ หรือผู้ให้ข้อมูลจากฝ่ายเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ได้แก่ ข้าราชการที่มีจิตใจในการทำงานเพื่อชุมชน ผู้ดำเนินรายการจากภาควัฒนธรรมที่มีความสามารถ ภาคประชาชน และการได้รับการอนุมัติจากสวท. แต่สิ่งที่เป็นแรงผลักจนทำให้ภาครัฐเห็นความสำคัญ ก็คือ การทำงานของภาคประชาชน และความเข้มแข็ง ความมีความสามารถของผู้นำชุมชนประกอบกันไปด้วย

2.1.3.3. ในสุานะผู้ส่งสารระดับผู้ร่วมรายการ / ให้ข้อมูล

เมื่อผู้ดำเนินรายการซึ่งเป็นข้าราชการในสังกัดของรัฐรับทราบข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของชุมชน นำมาสู่การเผยแพร่ข้อมูลของชุมชน หรือชาวบ้านออกสู่สาธารณะโดยผ่านตัวผู้ดำเนินรายการจากภาครัฐ และมีช่องทางใหม่คือรายการวิทยุที่เป็นของรัฐ ผู้นำกลุ่ม องค์กรในชุมชน ที่มีความสามารถในการพูดในที่สาธารณะจึงถูกเลือกขึ้นมาเป็นผู้ร่วมสนทนารายการ และผู้ให้ข้อมูลเป็นลำดับแรก นับจากนั้นเป็นต้นมา รูปแบบรายการของหน่วยราชการก็เปลี่ยนแปลงไปเป็นรูปแบบรายการสนทนาโดยมีผู้นำชุมชนเป็นผู้ร่วมสนทนาในรายการ

2.2 ระยะที่สอง : กลุ่มอักษรเมืองน่านเป็นตัวแทนขอเวลาจัดทำรายการ (ปี 2536-2538)

2.2.1 วิธีดำเนินงาน

หลังจากที่กลุ่มอักษรเมืองน่านและเครือข่ายกลุ่มองค์กรในชุมชนที่ผู้นำของกลุ่มได้มีโอกาสเข้าไปร่วมสนทนาในรายการกับหน่วยราชการเป็นระยะเวลาเกือบ 2 ปี เกิดแนวคิดร่วมกันภายในกลุ่มว่า เมื่อ สวท.น่าน ได้ให้หลัก หน่วยงานราชการเข้าไปจัดทำรายการได้ และกลุ่มอักษรเมืองน่านก็เข้าไปมีส่วนร่วมในสุานะผู้ร่วมรายการการหลายครั้งจนมีความสัมพันธ์ดีกับเจ้าหน้าที่รัฐ กลุ่มอักษรเมืองน่านจึง

ได้ยื่นจดหมายไปยัง สวท.น่านเพื่อขอจัดทำรายการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแจ้งข่าวของกลุ่มเครือข่าย อีกเมืองน่านให้ผู้ฟัง ซึ่งก็คือประชาชนในจังหวัดน่าน ได้ทราบกำหนดการการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนแต่ละกลุ่ม นับเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน และเพื่อชี้แจงการดำเนินงานของ เครือข่ายกลุ่มอีกเมืองน่านออกสู่สาธารณะด้วย

คุณสำราญ ผัดผล เลขาธิการมูลนิธิอีกเมืองน่าน กล่าวถึง สาเหตุที่ทำให้กลุ่มอีกเมืองน่านเข้าไปขอจัดทำรายการกับ สวท.น่าน ว่า อาสาสมัครของกลุ่ม มีจำนวนไม่มากพอที่จะกระจายข่าวสารให้ทั่วถึง จึงเล็งเห็นว่าสื่อวิทยุ จะช่วยกระจายข่าวสารได้ครอบคลุมและรวดเร็วขึ้น

“ลักษณะงานของกลุ่มต้องใช้อาสาสมัคร เพื่อสื่อสารเรื่องของกิจกรรมการอนุรักษ์ ก็สืบทอดเรื่องเดิมไปเวทีใหญ่บ้านนี้ ในจังหวัดน่านมีใหญ่บ้านอยู่ 860 กว่าหลังบ้าน พระครูหรือแก่นนำชาวบ้านต้องไปเป็นวิทยากรกันทุกวัน แต่อาสาสมัครมีไม่เพียงพอถูกเล็งเห็นว่า พุทธะที่เดียวที่วิทยุได้พิงกันหลายที่ ชาวบ้านก็ได้พึ่งพารอมา กัน ตัวแก่นนำก็เดินทางน้อยหน่อย ชาวบ้านก็ได้เรียนรู้ไปพร้อมกับเราได้มากขึ้น” (คุณสำราญ ผัดผล, สัมภาษณ์ 27 พฤศจิกายน 2544)

หลังจากนั้น สวท.ได้อนุญาตให้ตัวแทนของกลุ่มอีกเมืองน่านเข้ามาจัดรายการ ในวันอังคาร และ พฤหัสบดี ตั้งแต่เวลา 9.00-9.30 น.

ทั้งนี้การอนุญาตให้กลุ่มอีกเมืองน่านเข้ามาจัดรายการได้นั้น คุณรติพง บุญคง เจ้าหน้าที่ฝ่าย รายการของ สวท.น่าน ได้ให้เหตุผลว่า เนื่องจาก สวท.น่าน ไม่ได้ขยายสัมปทานเวลาออกอากาศให้ใคร จึงสามารถยกเวลาให้กลุ่มอีกเมืองน่านเข้ามาจัดรายการได้

“ก่อนหน้าที่อีกเมืองน่านจะเข้ามาจัดรายการช่วงเวลาหนึ่นเจ้าหน้าที่ของสถานีจัดรายการเอง เป็นรายการเพลงป๊ะง ขับซอป๊ะง และเป็นกิจกรรมอื่นที่สถานีถ่ายทอด เช่น การแข่งเรือ พอกอเมืองน่านขอเข้ามาทางสถานีถ่ายเวลาให้ เพราะสถานีไม่ได้ให้สัมปทานกับเอกชนมีเวลาให้อญี่แอลว์” (คุณรติพง บุญคง, สัมภาษณ์ 24 พฤศจิกายน 2544)

สวท.น่านไม่ได้เป็นสถานีวิทยุที่มีนโยบายในการขยายสัมปทานเวลาให้กับภาคธุรกิจเอกชน เมื่อตนสถานีอื่นๆ แต่เป็นสถานีวิทยุที่รัฐบาลตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นระบบออกเสียงแทนรัฐ หน่วยงานราชการ จึงขอใช้เวลาได้ และเมื่อกลุ่มอีกเมืองน่านได้แสดงให้ประชาชนในจังหวัดได้เห็นถึงความน่าเชื่อถือของ

การปฏิบัติงาน การร่วมงานกับหน่วยราชการทั้งที่ผ่านสื่อวิทยุและไม่ผ่านสื่อ เช่นการจัดเวทีเสวนาร่วมกันของหน่วยราชการ อีกเมืองน่าน และชุมชน รวมถึงตัวบุคคลที่อุทิศตนทำงานเพื่อสังคม สาท.น่านจึงไว้ใจให้เวลาในการจัดรายการได้ เช่นเดียวกับหน่วยราชการอื่นๆ

และคุณเพียรพิศ ยะวิญญาณ เจ้าหน้าที่และผู้ดำเนินรายการของกลุ่มอีกเมืองน่านได้กล่าวถึงเหตุผลในการเข้ามาจัดรายการกับ สาท.วานีเพียง สาท.น่าน สถานีเดียวที่สามารถยกเวลาให้อีกเมืองน่านได้ เพราะเป็นหน่วยงานราชการ ไม่ได้เป็นหน่วยงานที่ทำการค้า แต่เป็นการทำรายการเพื่อห้องถิน

“สถานีนี้มีสัมปทานการทำรายการให้เข้าเวลาอยู่แล้ว จึงไม่เบ็ดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในรายการ แต่สาท.ไม่ได้ขายเวลาให้เอกชน เพราะเป็นหน่วยงานราชการจัดทำรายการเอง จึงอนุญาตให้กลุ่มอีกเมืองน่านเข้ามาทำรายการได้”
(คุณเพียรพิศ ยะวิญญาณ, สัมภาษณ์ 24 พฤศจิกายน 2544)

เครือข่ายของกลุ่มอีกเมืองน่าน จึงเป็นหนึ่งในหน่วยงานที่เข้ามาใช้คลื่นวิทยุ เพราะต้องการใช้สื่อวิทยุเป็นสื่อกลางให้กับชาวบ้านได้ ดังที่คุณสำราญ ผัดผล เลขานุการมูลนิธิอีกเมืองน่านได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

“อีกเมืองน่านเข้าไปในฐานะเหมือนหน่วยงานราชการทุกหน่วยที่มีอยู่ในพื้นที่เวลาจะเผยแพร่องค์กรอย่างไร ต้องสร้างบ้านสถานีก็จะเบ็ดเวลาให้ แล้วก็จัดเวลาให้ แต่ไม่ลินิธิไม่ใช่หน่วยงานราชการ แต่ทำงานของเราก็เข้าไปเกี่ยวข้องกับราชการ ใช้ความเป็นกันเองและความสัมพันธ์ของเราและสาท. ก็สามารถส่งคนเข้าไปจัดรายการได้ ในช่วงปี 2536-38 เราก็อยากจะเล่าเรื่องของชุมชนของหมู่บ้านให้สาธารณะรับทราบว่าเราคิดอะไร ทำอะไรอยู่ ต้องการบอกกล่าวให้ประชาชนในเครือข่ายของเรารับทราบด้วยว่าบ้านนี้ทำแล้วเป็นยังไง บ้านโน้นทำแล้วเป็นยังไง เป็นเรื่องราว สาระที่เกิดขึ้นในช่วงแรกของการเข้าไปทำรายการของอีกเมืองน่าน”
(คุณสำราญ ผัดผล, สัมภาษณ์ 27 พฤศจิกายน 2544)

ในการนี้การทำงานของกลุ่มอีกเมืองน่าน ใช่ว่าจะราบรื่นนัก เพราะในช่วงที่ผลงานเป็นที่รู้จักก็ถูกจับตามองจากหน่วยงานราชการจากภายนอกท้องถิ่นว่าการดำเนินงานรวมกลุ่มเครือข่ายชุมชน เป็นลักษณะเพื่อการเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์กับชาวบ้านหรือไม่ ดังคำสัมภาษณ์ของ คุณบานจิตราสายขอคำ เจ้าหน้าที่มูลนิธิอีกเมืองน่านว่า

“มีหนังสือเข้ามาตาม Yao เว็บเป็น NGO หรือเปล่า เค้ากลัวเรามา
หาผลประโยชน์ต้องการเข้ามาตรวจสอบ แต่ถ้าเมืองน่านไม่ใช่ กลุ่มเราเป็นเพียง
ชาวบ้านที่ได้มีโอกาสไปร่วมเรียน พอกจะมีความรู้บ้าง แล้วก็กลับมาพัฒนาท้องถิ่น
บ้านเกิด ร่วมกับกลุ่มต่างๆ เช่นพวงสองหู และชาวบ้าน” (คุณบานจิตรา สายรอคำ,
สัมภาษณ์ 8 กุมภาพันธ์ 2545)

นอกจากนี้ การเข้ามาจัดรายการในช่วงแรกต้องส่งบทและข้อมูลให้ทาง สวท.น่าน ตรวจสอบ
ก่อนออกอากาศอีกด้วย อันอาจเนื่องมาจากภาระเป็นปัจจุบันของดังกล่าว และการเป็นตัวแทนชุม
ชนที่ได้เข้าไปจัดรายการในยุคแรก ซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อน ทาง สวท.น่าน ผู้ให้เวลาออกอากาศ จึงจำ
ต้องดูแลโดยละเอียด เพื่อให้รายการอยู่ในกรอบที่ไม่กระทบกระเทือนผู้อื่น

“ทางสถานีจะมีการตรวจสอบศิริปต์ ข้อมูลก่อน ข้อมูลต้องเป็นเรื่องที่ไม่
สวนกับนโยบายรัฐ เป็นหลักการที่ทางสถานีแจ้งมา เราเองก็อยากรู้ว่าจะมีอะไรใน
การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร คิดว่า สวท.ก็มีข้อจำกัด คือเรื่องข้อจำกัดในการดู
ศิริปต์ไม่ให้มีผลกระทบกับหน่วยงานของสวท.” (คุณสำราญ ผัดผล, สัมภาษณ์
27 พฤษภาคม 2544)

จากการขอแบ่งสรวงเวลาจากสวท.น่านเพื่อดำเนินรายการของกลุ่มยักษ์เมืองน่านในระยะนี้
แสดงให้เห็นว่า กลุ่มยักษ์เมืองน่านซึ่งไม่ได้เป็นหน่วยราชการในท้องถิ่น ตามนโยบายการจัดสรวงเวลา
ของกรมประชาสัมพันธ์แต่สามารถเข้าไปจัดรายการได้ มีปัจจัยที่เอื้อ 2 ปัจจัยด้วยกัน คือการได้รับ
อนุญาตจาก สวท.น่าน ถึงแม้ สวท.น่าน จะเป็นหน่วยราชการที่มีการทำงานเป็นแนวตั้งคือ การควบคุม
และสังการเป็นลำดับขั้น แต่การอนุญาตให้กลุ่มยักษ์เมืองน่านเข้ามาจัดรายการได้เนื่องมาจากการ
อาศัยความสัมพันธ์อันดีระหว่างแกนนำชุมชน หน่วยราชการ ผู้อำนวยการและเจ้าหน้าที่ของสวท.น่าน

ปัจจัยอีกประการหนึ่งคือปัจจัยของชุมชนจังหวัดน่านที่มีการรวมกลุ่มกันแก่ปัญหาในชุมชน
จัดกิจกรรมให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนไม่ใช่เพียงแค่เป็นนโยบายและปฏิบัติไม่ได้จริงเหมือนการทำงาน
ของภาครัฐ โดยมีกลุ่มแกนนำที่นำเสนอเชื่อถือเป็นที่ยอมรับ ซึ่งให้เห็นว่าชาวบ้านให้ความสำคัญกับตัวบุคคล
ผู้ที่ทำความดีเพื่อส่วนรวม ปัจจัยของการรวมกลุ่มในชุมชนทำให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการแก่ปัญหา
ในชุมชนจึงเอื้อต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมในภาระวิทยุได้ในฐานะผู้ให้ข้อมูลในช่วงแรก เมื่อแกนนำ
เหล่านี้ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าการทำงานกับชาวบ้านได้ผลดี จึงเกิดกิจกรรมต่อเนื่องมากขึ้นแกนนำ
ชุมชนที่ชาวบ้านให้การยอมรับก็ต้องมีการทำงานที่หนักขึ้น เพราะไปพูดที่ไหนชาวบ้านก็เชื่อและอยาก

พัง ต้องการปฏิบัติตามหมู่บ้านที่แก้ปัญหาได้ผล จึงทำให้กลุ่มอัคเมืองน่านหันมาเห็นความสำคัญของ สื่อวิทยุที่สามารถเป็นช่องทางใหม่ในการสื่อสารกับชาวบ้านจึงทำให้กลุ่มอัคเมืองน่านซึ่งเป็นองค์กร พัฒนาเอกชนขอเข้าไปมีส่วนร่วมในรายการวิทยุในฐานะผู้ดำเนินรายการได้ โดยมีชาวบ้านที่ร่วมกิจกรรมด้วยเป็นผู้ร่วมรายการ และผลผลลัพธ์ได้จากการใช้ช่องทางใหม่นี้ก็คือการได้ประชาสัมพันธ์องค์กรให้คนจากภายนอกได้รับรู้การปฏิบัติงานของกลุ่มน้ำมาชีงการได้รับทุนสนับสนุนจากทั้งภาครัฐและองค์กรจากต่างประเทศเพิ่มขึ้น

2.2.2 รูปแบบ และเนื้อหารายการของกลุ่มอัคเมืองน่าน

จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ คุณเพียรพิศ ยะวิญชาณ และคุณสำราญ ผัดผล เกี่ยวกับรูปแบบและเนื้อหารายการที่กลุ่มอัคเมืองน่านจัดพบว่า รูปแบบรายการที่อัคเมืองน่านนำมาจัดรายการ เป็นรูปแบบรายการพูดคุยและสัมภาษณ์ โดยเป็นเนื้อหาที่กลุ่มอัคเมืองน่านร่วมทำกิจกรรมกับชุมชน อันได้แก่ การนำเอาเนื้อหาในนิตยสารหน่อไม้ที่กลุ่มอัคเมืองน่านร่วมกับเยาวชนจัดทำขึ้นมานำเสนอ หรือเชิญแกนนำของกลุ่มที่เป็นเครือข่ายมาร่วมพูดคุยในรายการโดยเน้นหนักไปในเรื่องของกิจกรรมที่กลุ่มปฏิบัติงาน

“กลุ่มอัคเมืองน่านมีเครือข่ายองค์กรอยู่มากมายอยู่แล้ว ก็象เครือข่ายป้า เครือข่ายบ้านมาอุ่นรัก และการ และเรา ก็พูดในรายการว่าใครที่อยากระเล่าเรื่องราว อะไร ก็เข้ามาร่วมในรายการได้แล้วตอนนี้ ชาวบ้านฟังแล้ว ก็โทรเข้ามาร่วมที่หมู่บ้าน เขาก็มีการทำงานแบบนี้ เมื่อกันข้อเข้ามาร่วมพูดคุยเสนอแนะในรายการได้ ไหม” (คุณเพียรพิศ ยะวิญชาณ, สัมภาษณ์ 24 พฤศจิกายน 2544)

“การจัดรายการในระยะนี้ เรายังเห็นความสำคัญของการใช้สื่อวิทยุเพื่อบอกเล่าเรื่องงานของชุมชน และอีกอย่างกลุ่มเอง มีการทำงานร่วมกับเยาวชนโดยให้เยาวชนมาร่วมกันทำหนังสือหน่อไม้ เราก็เอามานำเสนอในรายการบางที่ก็เอบทความจากหนังสือพิมพ์มาบอกเล่าให้ฟังในรายการ” (คุณสำราญ ผัดผล, สัมภาษณ์ 27 พฤศจิกายน 2544)

แสดงให้เห็นว่า การดำเนินรายการของกลุ่มอักษรเมืองน่านในรูปแบบรายการพูดคุยเรื่องความรู้ให้กับกลุ่มต่างๆ ได้แก่ กลุ่มเยาวชน กลุ่มในชุมชน และรูปแบบรายการสัมภาษณ์ระหว่างผู้ดำเนินรายการจากกลุ่มอักษรเมืองน่าน และตัวแทนชุมชนเพื่อนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของแต่ละชุมชน ในเรื่องราวที่กลุ่มอักษรเมืองน่านกำลังขับเคลื่อนให้เกิดการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายกว้างขึ้น โดยมุ่งไปที่การประชาสัมพันธ์การทำางานของกลุ่ม และเพื่อสนับสนุนกำลังให้ชุมชนมาร่วมกันแก้ปัญหาที่แต่ละชุมชน กำลังเผชิญและปฏิบัติการแก้ไขอยู่ เพื่อทำให้เป็นเรื่องราวของสาธารณะและสร้างความรู้สึกร่วมเป็นเครือข่ายเดียวกัน โดยเน้นไปที่เนื้อหาของชุมชนโดยเฉพาะ

สรุปได้ว่าในระยะที่สอง เป็นระยะที่กลุ่มอักษรเมืองน่านขอเข้ามาจัดรายการในสห.น่าน โดยอาศัยความสัมพันธ์ที่มีต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ ความน่าเชื่อถือที่กลุ่มอักษรเมืองน่านมีให้เห็นจากการปฏิบัติงานให้เห็นเป็นรูปธรรมในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นการปฏิบัติงานเพื่อชุมชน ความไว้ใจที่มีต่อผู้นำชุมชนซึ่งอุทิศตนเป็นผู้เสียสละเวลา มาปฏิบัติงานเพื่อห้องถินของตน โดยปรากฏผลให้เห็นในรูปของกิจกรรมการจัดเวทีเสนาชุมชนในเรื่องการแก้ไขปัญหาทางด้านการเกษตร กิจกรรมการผลักดัน และประชาสัมพันธ์ให้ผู้ป่วยเดส้อยู่ร่วมกับคนอื่นได้ เจ้าหน้าที่ของรัฐจึงให้ความไว้วางใจว่า กลุ่มอักษรเมืองน่านไม่ได้เป็นองค์กรที่แสวงหากำไร เป็นองค์กรที่ทำงานขับเคลื่อนชุมชน โดยอาศัยกลุ่มผู้นำชุมชน และพะสังษ์ เป็นแกนนำหลัก จึงทำให้กลุ่มแกนนำเหล่านี้เป็นที่นับถือ และคุ้นเคยกันในชุมชน ไปที่ไหนใครก็รู้จัก เพราะเคยเห็นการแสดงวิสัยทัศน์ ความคิดเห็นในแนวทางการปฏิบัติงานให้กับชุมชน เป็นคันดี และกลุ่มแกนนำเหล่านี้ก็เป็นคนที่ได้รับการศึกษาที่ดี มีประสบการณ์จากชีวิตจริง เพราะเห็นการเปลี่ยนแปลง การตั้งใจทำงาน ปูมหลัง กันเป็นอย่างดี เพราะเกิดและโตที่น่าน จะเคลื่อนไหวทำอะไรรู้กันไปทั่วทั้งหมู่บ้าน

และการที่กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนอย่างกลุ่มอักษรเมืองน่าน ขอเข้ามายใช้สิทธิในการใช้สื่อวิทยุ ทำให้ประชาชนเริ่มรู้สึกว่าวิทยุไม่ใช่สิ่งที่ไกลตัว เข้าถึงได้ยากเหมือนในอดีต จะติดต่ออะไรก็สามารถสัมผัสได้โดยตรงจากกลุ่มแกนนำเหล่านี้ ที่ประชาชนสามารถพูดคุยแบบ面對面 หรือคนที่จะเข้ามายืนผู้ร่วมรายการ ผู้ดำเนินรายการ มากกว่าสนใจในเนื้อรายการ จึงมีกลุ่มแกนนำในชุมชนต่างๆขอเข้ามาร่วมรายการด้วย ซึ่งได้ทั้งเรื่องของการประชาสัมพันธ์งานของกลุ่ม และยังได้มีการประชาสัมพันธ์ตนเองให้คนอื่นๆ นอกชุมชนได้รู้จักตนเองได้อีกด้วย

2.2.3 การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในระยะที่สองเมื่อกลุ่มอัคเมืองน่านเข้ามาจัดรายการ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในระยะที่สองซึ่งเป็นระยะที่ก่อตั้งอัคเมืองน่าน ซึ่งถือเป็นองค์กรชุมชน องค์กรหนึ่งขอเข้าไปจัดรายการที่ สวท.น่าน การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงขยับขึ้นมาอีกขั้นหนึ่งจากผู้ร่วมรายการมาเป็นผู้ดำเนินรายการ ซึ่งกลุ่มอัคเมืองน่านมีอิสระในการเลือกเนื้อหามานำเสนอโดยต้องผ่าน การตรวจสอบและต้องได้รับการอนุมัติจากสวท.น่านก่อน เพื่อให้เป็นไปตามระเบียบของราชการที่ต้อง มีการตรวจสอบกันเป็นลำดับขั้น การมีส่วนร่วมในระดับผู้ร่วมรายการในระยะที่สองนี้มีเพียงกลุ่มอัคเมืองน่านองค์กรเดียวเท่านั้นที่ส่งเจ้าหน้าที่อาสาสมัครของกลุ่มเพียง 2-3 คนเท่านั้นที่สามารถเป็นผู้ดำเนินรายการได้ โดยมีผู้ร่วมรายการเป็นตัวแทนจากชุมชนต่างๆ ซึ่งมีอยู่จำนวน 64 กลุ่มในขณะนั้น (ข้อมูลปี 2540 จากคณะกรรมการวิจัยประชาคมน่าน)

การมีส่วนร่วมในระยะนี้ กลุ่มอัคเมืองน่านจึงเป็นแรงผลักดันอันดับหนึ่งในการเข้าไปมีส่วนร่วมในสื่อวิทยุด้วยการขอเข้าไปจัดรายการเอง ซึ่งเป็นเพราะกลุ่มอัคเมืองน่านเคยทำงานที่มีลักษณะคล้ายการจัดวิทยุสัญจร คือ การจัดเวทีชุมชน จึงเป็นไปได้ที่ทางกลุ่มได้ดัดแปลงงานของกลุ่มมาเป็นรูปแบบ และเนื้อหาในรายการวิทยุ และเมื่อคิดที่จะขอเข้าไปใช้เวลาจากเนื่องมาจากการเริ่มต้นคิดถึง การเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์งานของกลุ่ม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ขยายเครือข่ายกลุ่ม เมื่อกลุ่มใหญ่ขึ้น ก็สามารถทำงานร่วมกันได้ ปฏิบัติงานไปพร้อมๆ กันได้ในหลายพื้นที่ บริการหารือกัน และเปลี่ยนประสบการณ์กันได้ และเมื่อมีการปฏิบัติงานที่ต้องพึ่งพาราชการแล้ว ยังต้องพึ่งพาแหล่งทุนเพื่อนำมาใช้ในการทำงานด้วย การประชาสัมพันธ์งานของกลุ่มจึงเป็นการประกาศให้หลายหน่วยงานได้รับรู้ เจตนาการณ์ของกลุ่มอัคเมืองน่านว่า ปฏิบัติงานในลักษณะไหน และมีจุดประสงค์เพื่ออะไร เมื่อแหล่งทุนรับรู้เรื่องของกลุ่ม ก็ให้การสนับสนุนตามมา การขอเข้าไปจัดรายการในครั้งนี้จึงมีลักษณะเป็นไปเพื่อการประชาสัมพันธ์เป็นหลัก

ดังนั้น หากพิจารณาถึงข้อมูลต่างๆ ตามที่ได้กล่าวไปในข้างต้น จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในระยะที่สองนี้เพิ่มขึ้นจากเดิมระยะที่หนึ่งที่เป็นเพียง (1) ผู้รับสารที่มีปฏิกรรมภาพอบกลับ และ (2) ผู้ส่งสารในระดับผู้ร่วมรายการ / ให้ข้อมูล มาเป็นผู้ส่งสารในระดับรายการโดยชุมชนโดยกลุ่ม อัคเมืองน่านได้รับการแบ่งช่วงเวลาจากเจ้าของสถานี คือ สวท.น่าน ให้เข้ามาจัดรายการโดยสามารถที่จะเลือกเนื้อหา รูปแบบ ของรายการเองได้ ซึ่งตรงนี้นับเป็นจุดประกายเล็กๆ ที่ทำให้ประชาชนบางส่วนเกิดความรู้สึกว่าวิทยุไม่ใช่เรื่องไกลตัว แต่สามารถเข้าถึงได้โดยตรงจากกลุ่มแก่นนำของอัคเมืองน่าน ทำให้เกิดการรวมกลุ่มผู้ฟังเฉพาะ โดยกลุ่มชาวบ้านจะให้ความสนใจกับตัวบุคคลหรือคนที่จะก้าวเข้ามาเป็นผู้ร่วมรายการ ผู้ดำเนินรายการ แต่ทั้งนี้ก็ต้องยอมรับในจุดนี้ว่าแม้กลุ่มอัคเมืองน่านมี

อิสระในการเลือกกรุ๊ปแบบ เนื้อหา ของรายการเองได้ดังที่กล่าวไปแล้วนั้น แต่ก็เป็น “อิสระภายใต้กรอบ” การควบคุม / กลั่นกรอง รวมถึงคำแนะนำจากทางสถานี สาท.น่าน ด้วยเช่นกัน

2.3 ระยะที่สาม : กลุ่มยักเมืองน่านหยุดดำเนินรายการ (ปี2538-2540)

2.3.1 วิธีดำเนินงาน

ในระยะที่ 3 ระหว่างปี 2538 – 2540 กลุ่มยักเมืองน่านได้หยุดการดำเนินการจัดรายการเป็นเวลา 2 ปี ทำให้ระยะที่ 3 นี้ทาง สาท. น่าน เป็นผู้จัดรายการและดำเนินการของทั้งหมด ซึ่งเหตุผลของการหยุดดำเนินการของกลุ่มยักเมืองน่านอาจแบ่งได้เป็น 2 ประการ ดังนี้

1. บุคลากร / อาสาสมัคร ไม่เพียงพอ

กลุ่มยักเมืองน่านมีบุคลากรหรืออาสาสมัครไม่เพียงพอต่อการส่งผู้ดำเนินรายการไปจัดรายการที่ห้องสัง ถึงแม้ว่าจะมีเวลาในการจัดเพียงแค่ 1 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ แต่ก็ไม่สามารถจัดรายการได้อย่างต่อเนื่อง เพราะงานหลักของกลุ่มยักเมืองน่าน คือการจัดเวทีเสวนา ดูงาน กิจกรรมชุมชนร่วม กับหน่วยราชการ และชาวบ้าน ต้องมีการออกพื้นที่กันอยู่เป็นประจำ อาสาสมัครที่สามารถดำเนินรายการได้มีเพียง 2-3 คน พากขาเหล่านั้นยังต้องทำงานออกพื้นที่ด้วย จึงมักไม่มีเวลาเตรียมตัว เตรียมเนื้อหา หรือนัดผู้ร่วมรายการได้ตรงตามที่ตั้งเป้าหมายไว้ หากนัดผู้ร่วมรายการไม่ได้ ก็ใช้วิธีการนำเสนอเนื้อหาแบบพูดคุย โดยนำเสนอในหนังสือหน่อไม้ที่กลุ่มทำร่วมกับเยาวชนมาพูดคุยให้ผู้ฟังฟัง แต่หนังสือหน่อไม้ไม่ได้มีการตีพิมพ์อย่างต่อเนื่องการจัดรายการที่ขาดการเตรียมตัว เร่งรีบ จึงเป็นปัญหาที่สำคัญของผู้ดำเนินรายการในเวลานั้น ดังคำสัมภาษณ์ของคุณสำราญ ผัดผล

“ปัญหาของเราก็คือมีอาสาสมัครไม่มาก บางครั้งจัดรายการด้วย บางครั้งก็ติดงานของชุมชน ไปทำรายการไม่ต่อเนื่อง ทางสถานีไม่ติดขัดที่จะให้เวลา แต่เราไม่มีคน ครั้นจะจัดคนแทนก็ไม่ทัน เราเมื่อจัดได้แค่ 2 คน คือบานจิตรากับครุวิทย์ ปัญหาเรื่องผู้จัดเนี่ยสำคัญไม่ใช่เราใครมาทำก็ได้ เราเมื่ออาสาสมัคร 40 คน ทำรายการได้แค่ 2 คนเท่านั้น” (คุณสำราญ ผัดผล, สัมภาษณ์ 27 พฤษภาคม 2544)

และการทำงานของกลุ่มอั้กเมืองน่านในช่วงปี 2538-40 เป็นช่วงเวลาของการสร้างเครือข่ายเพื่อร่วมทุนจากการยกเว้นภาษีอากร ซึ่งเป็นการสนับสนุนให้กลุ่มอั้กเมืองน่านเริ่มมีกิจกรรมมากขึ้นเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ สร้างความเข้าใจกับชาวบ้านเพื่อขยายเครือข่ายบ้าง จึงทำให้คุณบานจิตรา ซึ่งเป็นผู้ดำเนินรายการเพียงคนเดียวในขณะนั้นต้องไปร่วมงานกับชุมชนบ่ออยครั้งขึ้น ทำให้มีสามารถไปจัดรายการได้ตามที่กำหนด ดังคำสัมภาษณ์ของคุณบานจิตรา สายรอดคำ

“พอเราเริ่มทำรายการก็เหมือนเป็นการประชาสัมพันธ์งานของกลุ่มทำให้ชุมชนต่างๆติดต่อเข้ามามาก เครือข่ายเพิ่มขึ้น งานเพิ่มขึ้น ครูวิทย์ก็ต้องย้ายไปสอนที่แม่ส่องสอน มีพี่คนเดียวที่ทำรายการได้ และเป็นช่วงเดียวกับที่กลุ่มมีโครงการจากหน่วยงานข้างนอกมาก เราก็เลยคืนเวลาให้สわท.ไปจัดแทนก่อน” (คุณบานจิตรา สายรอดคำ, สัมภาษณ์ 8 กุมภาพันธ์ 2545)

2. ข้อจำกัดในการทำงานกับระบบราชการของ สวท.น่าน

ข้อจำกัดในการทำงานกับระบบราชการของ สวท.น่าน ซึ่งเป็นไปตามนโยบายของกรมประชาสัมพันธ์ที่ดำเนินรายการหรือออกอากาศในแต่ละครั้งเนื้อหาต้องไม่ส่งผลกระทบต่อหน่วยงานของรัฐ ซึ่งเป็นธรรมเนียมปฏิบัติมาช้านาน จึงทำให้เจ้าหน้าที่ สวท.น่าน ซึ่งเป็นผู้ใต้บังคับบัญชาต้องตรวจสอบรายการก่อนออกอากาศ บางครั้งกลุ่มอั้กเมืองน่านไม่สามารถเขียน-script สำหรับ สวท.น่าน ได้ทัน เพราะต้องออกปฏิบัติงานร่วมกับชุมชน ดังคำสัมภาษณ์ที่ได้รับจากคุณสำราญ พัฒนา

“ทางสถานีก็มีการตรวจสอบ script ข้อมูลก่อน ข้อมูลต้องเป็นเรื่องที่ไม่สวนกับนโยบายของรัฐ เป็นหลักการที่เด็บอกมา แต่ก็ไม่ถือเป็นสาระสำคัญเท่าไหร่ เพียงแต่เราไม่มีเวลาในการเขียน script สำหรับ สวท.น่าน ให้เด็กดูก่อนและเราก็ไม่สามารถกำหนดให้ผู้ร่วมรายการพูดได้ตาม script ที่เขียนไว้” (คุณสำราญ พัฒนา, สัมภาษณ์ 27 พฤษภาคม 2544)

นอกจากนี้แล้ว ในบางครั้งก็ไม่สามารถดำเนินรายการดำเนินรายการได้ตรงตาม script ตามที่คุณสำราญกล่าวในข้างต้น เพราะผู้ดำเนินรายการไม่สามารถควบคุมประตีนเนื้อหาที่วางไว้ได้

เพราะชาวบ้านที่ไม่ร่วมรายการไม่สามารถพูดได้ตรงประเด็น และมีปัญหาในการพูดผ่านสื่อรวมทั้งไม่คุ้นเคยกับห้องสังสถาานี เพราะเคยชินกับการพูดในชุมชน เช่น ศalaวัดในหมู่บ้าน หรือ เวทีใต้ถุนบ้าน ดังคำให้สัมภาษณ์ของคุณบานจิตร สายรอคำ ว่า

“ปัญหาอีกอย่างนึงที่พบรก็คือแขกที่ร่วมรายการพูดไม่ตรงประเด็น พูดไปเรื่อย ถามอย่างตอบอย่าง บางทีต้องเดาพูดที่หมู่บ้านเดาพูดดีมากเลยพึ่กเชิญมาพูม่าเจอกแอร์เย็นๆ ในห้องอัด ก็พูดติดๆ ขัดๆ พึ่กต้องตัดบทไป พึ่องก็ไม่ค่อยจะชำนาญเท่าไหร่เหมือนกัน” (คุณบานจิตร สายรอคำ, สัมภาษณ์ 8 กุมภาพันธ์ 2545)

การหยุดดำเนินรายการวิทยุของกลุ่มยังเมืองน่านซึ่งมีปัจจัยหลัก 2 ประการดังกล่าวなん ทำให้เห็นว่า การดำเนินงานรายการวิทยุโดยชุมชนซึ่งต้องใช้อาสาสมัครเข้ามาทำงานนั้นต้องคำนึงถึงความต่อเนื่อง เพราะการทำงานวิทยุเป็นงานต่อเนื่องต้องทำด้วยเวลาที่สมำเสมอ การมีผู้ดำเนินรายการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันจะทำให้การดำเนินงานต่อไปได้ โดยเฉพาะการขยายบากการมีส่วนร่วมในชุมชนผู้ร่วมรายการซึ่งเป็นผู้ดำเนินรายการซึ่งต้องใช้ความชำนาญในด้านการใช้ภาษาพูดในการสื่อสาร ความชำนาญด้านเทคนิค นับว่าเป็นปัญหาที่เกิดจากตัวของชุมชนที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในรายการวิทยุเอง ส่วนกรณีปัญหาที่เกิดจากการทำงานของ สาท. น่านนั้น ก็ปั้งชี้ให้เห็นอีกประการหนึ่งว่า สาท. น่านเองก็ต้องฝึกฝนศักยภาพควบคุมลง เพื่อให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมได้มากขึ้น จากกรณีการหยุดดำเนินรายการของกลุ่มยังเมืองน่านทำให้เห็นภาพชัดเจนว่ารายการวิทยุชุมชนที่จะเกิดขึ้นในอนาคตต้องมีการสร้างอาสาสมัครให้เพิ่มขึ้นเพื่อการทำงานที่ยั่งยืนของวิทยุชุมชน และวิทยุชุมชนที่เกิดจากภาคครุภูต้องให้อิสระในการทำงานของชุมชนมากขึ้น แต่ก็ต้องสร้างกฎระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจน

2.3.2 การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในระยะที่สามยังเมืองน่านหยุดดำเนินรายการ

ในระยะที่สามนี้นับเป็นระยะของการเรียนรู้ เป็นบทเรียนให้กับวิทยุชุมชนที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้เป็นอย่างดี เพราะแสดงให้เห็นว่า การที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในระดับผู้ดำเนินรายการ หรือในระดับผู้ผลิตรายการได้นั้น จะต้องมีการบริหารจัดการกันอย่างไร ให้วิทยุชุมชนมีความต่อเนื่อง และดำเนินงานได้ยาวนาน เพราะการจัดรายการวิทยุ ต้องมีการจัดเป็นประจำทุกวัน และมีการจำกัดเวลาที่แน่นอนตลอดทั้งวัน มีการบริหารจัดการให้เป็นไปตามผังรายการ มีกฎระเบียบในการปฏิบัติงานที่ต้องมีการปฏิบัติร่วมกันจากหลายฝ่าย ตัวผู้ดำเนินรายการต้องมีวินัยกับตนเอง และรับ

ผิดชอบต่อหน้าที่ ความมืออาสาสมัครที่สามารถทำงานทดแทนกันได้ในกรณีที่มีผู้ดำเนินรายการคนใด คนหนึ่งไม่สามารถมาจัดรายการได้ เมื่อกลุ่มยักเมืองน่านหยุดดำเนินรายการไป จึงต้องคืนเวลา ให้สห.ไปจัดรายการเอง การมีส่วนร่วมของประชาชนในระยะนี้จึงกลับไปสู่ยุคเริ่มแรกอีกรังหนึ่ง คือ ประชาชนเป็นเพียงผู้รับสารโดยไม่มีปฏิกริยาตอบกลับนั่นเอง

2.4 ระยะที่สี่ : กรมประชาสัมพันธ์วางแผนนโยบายจัดรายการวิทยุชุมชนตามมาตรา 40 (ปี 2540-2543)

2.4.1 วิธีดำเนินงาน

วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2540 บทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 40 มี ผลบังคับใช้ กฎหมายกำหนดข้อเกี่ยวข้องกับการจัดสรรคลื่นความถี่ โดยให้องค์กรของรัฐเป็นอิสระทำ หน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ได้ โดยยึดถือผลประโยชน์ของประชาชนในระดับท้องถิ่นทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม กรมประชาสัมพันธ์ซึ่งเป็นหน่วยงานต้นสังกัดจึงมีนโยบายไปยังสถานวิทยุท้องถิ่นทั่ว ประเทศให้จัดทำรายการที่มีเนื้อหาเพื่อชุมชนและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัด รายการได้

สำนักงานประชาสัมพันธ์เขต 3 จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นหน่วยงานของกรมประชาสัมพันธ์ที่ดูแลการดำเนินงานของสถานวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ในเขตภาคเหนือ ได้กำหนดสื่อเชิง Majority สำนักงานประชาสัมพันธ์เขต 3 จังหวัดเชียงใหม่ สถานวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ ได้ส่งตัวแทนคือ คุณรติพิร บุญคง เจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการของสถานีเข้าร่วม ประชุม ร่วมกับ คุณเพียรพิศ ยะวิญญาณ เจ้าหน้าที่ของกลุ่มยักเมืองน่าน ซึ่งเป็นตัวแทนของภาค ประชาชนที่เคยเข้าร่วมประชุมเรื่องการเตรียมความพร้อมการปฎิรูปสื่อภาคประชาชน ซึ่งจัดขึ้นโดย สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสัมพันธ์ และสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา ดังคำกล่าวของคุณรติพิร เรื่องจุดเริ่มต้นของการจัดรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน ซึ่งคุณรติพิรได้จัดเป็นเวทีส่วนร่วมกับชาว บ้านที่ตำบลน้ำเกียน เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2547 ว่า

“ ตอนแรกไม่รู้เรื่องมาตรา 40 คืออะไร จุดเริ่มต้นมาจากสห.ส่งตัวแทน ไปประชุมที่เชียงใหม่ มีคิ้น (คุณรติพิร) และเจ้าหน้าที่ยกเมืองน่าน(คุณเพียรพิศ)

เข้าไปร่วมประชุมด้วย จึงเข้าใจหลักการของคำว่าวิทยุชุมชน ก็เลยกลับมาคุยให้เจ้าหน้าที่ ผู้ดำเนินรายการคนอื่นๆฟังที่สถานี และก็เริ่มทำรายการให้เป็นเรื่องเป็นราวตามแนวคิดวิทยุชุมชนขึ้น”

จากการเข้าร่วมฟังนโยบายของกรมประชาสัมพันธ์ดังกล่าวคุณรติพง บุญคง จึงได้ปรึกษาหารือกับผู้ดำเนินรายการของหน่วยราชการที่รู้จักมากคุ้นเคยอย่างดี เช่น คุณหมอกชาตรี เจริญศิริ ผู้ดำเนินรายการของโรงพยาบาล่าน และทีมประชาคม่าน คุณปัทมา ธนาวี ผู้ดำเนินรายการของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน นายณู ผลบุญ ผู้ดำเนินรายการจากสภาพน้ำท่วม อาจารย์ราเชนท์ กابคำ ผู้ดำเนินรายการจากวิทยาลัยสารพัดช่างน่าน และนำแนวคิดในการจัดรายการวิทยุชุมชนนำเสนอต่อผู้อำนวยการสวท.น่านในขณะนั้น ถึงแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้อยู่ในรูปของรายการวิทยุชุมชนที่ถูกต้องขึ้น

คุณหมอกชาตรี เจริญศิริ ได้กล่าวถึงการเริ่มจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชนว่า

“เริ่มต้นมาจากคุยกันในวงกว้าง โทรศัพท์คุยกันตอนเลิกงานกลับบ้านแล้ว เป็นการให้โอกาส Mata 40 สวท. ก็ต้องให้โอกาสสนับสนุนจัดรายการด้วย เราคุยกันว่าจะทำยังไงเพื่อจะร่วมกันเดินไปทางนี้ คลื่นเป็นของชุมชนจริงๆ ก็เริ่มต้นมาจากการคุยความคุ้นเคยเดิม มีการจัดแข่งเรื่องราวต่างๆ เป็นการทำงานร่วมกันระหว่างฝ่ายรายกับทีมนักจัดรายการเดิมของสถานี” (นายแพทย์ชาตรี เจริญศิริ, 9 มีนาคม 2544)

พระครูพิทักษ์นันทคุณ ประธานมูลนิธิข้าเมืองน่านได้กล่าวไว้ว่าเมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2543 ในการเปิดเวทีเสวนารือ “เวทสืบกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนเพื่อการอนุรักษ์และพื้นที่สิ่งแวดล้อม” ที่วัดอรัญญาฯ ว่า

“ที่ผ่านมาองค์กรชาวบ้านได้ดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างหลากหลายจนมีความเข้มแข็งแต่นักขาดการประชาสัมพันธ์ การบอกรกล่าวให้ชุมชนอื่นๆ หน่วยงานต่างๆ ได้รับรู้ ดังนั้นต่อไปต้องทำเรื่องประชาสัมพันธ์ให้มาก เรามีสิ่งดีๆ ต้องนำมาอวดให้สาธารณะได้รับรู้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ให้มากขึ้น เกิดพันธมิตร ความร่วมมือและการ

สนับสนุนต่างๆ หากองค์กรชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมกำหนดสื่อที่จะออกสู่สาธารณะได้ ก็จะทำให้เกิดการเรียนรู้ได้มาก ทำให้เป็นประโยชน์สูงต่อสังคมโดยรวมด้วย” (ที่มา : วารสารเวทีปฏิวูปปีที่ 1 ฉบับที่ 12 เดือนกุมภาพันธ์ 2544 เขียนโดย นายณัด ใบยา)

เมื่อทุกฝ่ายได้ให้คำแนะนำและแสดงความคิดเห็นร่วมกันแล้ว คุณรติพิร จึงนำแนวคิดเสนอต่อผู้อำนวยการ สวท. ผ่าน ในขณะนั้น ถึงการดำเนินการเพื่อให้อยู่ในรูปแบบรายการวิทยุชุมชนที่เป็นระบบขึ้น และต่อมาจึงทำหนังสือเชิญถึงบุคคล และองค์กรชุมชนต่างๆที่มีอยู่ในจังหวัดน่าน ตามคำแนะนำของเหล่าบุคคลที่กล่าวมาข้างต้น ให้เข้ามาร่วมประชุมกำหนดแนวทางในการจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชนขึ้น ดังที่คุณรติพิร บุญคง ให้สัมภาษณ์ถึงความเป็นมาของรายการวิทยุเพื่อชุมชน ว่า

“เริ่มแรกของรายการนี้มักจะเป็นตัวแทนของพวงระดับบนๆมาจัดรายการ ไม่ได้เป็นชุมชน ชาวบ้านที่เป็นกลุ่ม การรวมตัวมีมาก่อนมาตรา 40 แต่ว่าไม่ได้เป็นรูปเป็นร่าง เป็นการขอใช้เวลามากกว่า กลุ่มอักษรเมืองน่านใช้เวลาหลายปี แต่พอเมามาตรา 40 เราก็อยาจจะทำอะไรที่เป็นรูปเป็นร่างขึ้น น่าจะเป็นคณะกรรมการ ที่เป็นตัวแทนของประชาชนจากหลายสาขาอาชีพทาง สวท. เชิญแก่นำเข้ามาร่วมประชุม กลุ่มได เข่น องค์กรชาวเชียงใหม่มีตัวแทนเข้ามาประชุม สวท. ก็ส่งจดหมายเชิญไป เป็นการรวมตัวกันก่อน ยังไม่มีคณะกรรมการ ไม่มีตำแหน่ง คนที่เก่งด้านประสานงานก็ช่วยแนะนำให้ หรือในด้านกฎหมายก็มีผู้รู้มาแนะนำต่างคนต่างคนด้านไหนก็ เอกماภรณ์ กัน แลกเปลี่ยนกัน มีการทำงานกันแบบง่ายๆประมาณ 1 ปี” (คุณรติพิร บุญคง, สัมภาษณ์ 24 พฤศจิกายน 2544)

จากการให้สัมภาษณ์ของคุณรติพิร บุญคง เจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการของสวท.น่าน แสดงให้เห็นว่า การดำเนินงานของรายการวิทยุชุมชน เริ่มต้นมาจาก การดำเนินรายการโดยหน่วยราชการต่างๆที่มีความชำนาญในการจัดรายการร่วมกันดำเนินรายการกับเจ้าหน้าที่สวท.น่าน โดยเน้นไปที่เนื้อหาเพื่อชุมชน วิธีดำเนินงานยังเป็นของรัฐอยู่ แต่ก็เห็นกระบวนการผ่อนคลายการควบคุมจากรัฐน้อยลง (deregulation) คือการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในฐานะผู้ให้ข้อมูล และผู้ร่วมรายการได้ เน้นไปที่เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับผู้ร่วมรายการมากขึ้นกว่าการเน้นไปที่เนื้อหาของผู้ดำเนินรายการดังเช่นระยะที่หนึ่งหน่วยราชการเป็นผู้กำหนดเนื้อหาอย่างเต็มตัว ระยะนี้เป็นระยะเริ่มก่อตัวของแนวคิดการจัดรายการ

วิทยุชุมชน โดยทางสถานีเป็นผู้ริเริ่มเชิญตัวแทนจากชุมชนต่างๆเข้ามามีส่วนร่วมในรายการ เจ้าหน้าที่ของสวท.น่านเป็นผู้มีบทบาทมากทั้งเป็นผู้ดำเนินรายการ ควบคุมเสียงและซ่างเทคนิค การกำหนดประเด็นเนื้อหา การติดต่อประสานงานโดยเชิญกลุ่ม องค์กรชาวบ้านมาเป็นผู้ร่วมรายการ ตามที่นายฉัตรชัย เสนีวงศ์ ณ อยุธยา ผู้อำนวยการสถานี ได้แจ้งให้ที่ประชุมรับทราบไว้ในเอกสารวาระการประชุมครั้งที่ 1/2543 เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2543 ถึงแนวทางการนำเสนอรายการวิทยุชุมชนดังนี้

“วิทยุชุมชนในอนาคตจะต้องมีการบริหารจัดการโดยชุมชน เพื่อชุมชน และชุมชน เป็นเจ้าของในที่สุด จากประสบการณ์ของการจัดรายการวิทยุชุมชนที่สุพรรณบุรี จะให้เจ้าหน้าที่ของสถานีเป็นผู้ร่วมรายการอยู่ด้วยทุกครั้ง เพื่อความสะดวกต่อการใช้อุปกรณ์และการดำเนินรายการ”

สรุปวิธีดำเนินงานในระยะที่สี่ เป็นระยะที่กฎหมายมาตรา 40 เริ่มประกาศให้สาธารณะรับฟัง แต่ยังไม่มีการอนุมัติใช้อย่างเป็นทางการ เพราะต้องรอกฎหมายลูก และคณะกรรมการบริหาร กสช. ที่จะเข้ามาควบคุมดูแลการจัดสรรคลื่น ในขณะที่กรมประชาสัมพันธ์เริ่มปรับเปลี่ยนนโยบายการบริหารให้เหมาะสมสมศักดิ์กับกฎหมายที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ด้วยการจัดโครงสร้างการนำร่องการจัดรายการวิทยุชุมชนขึ้นก่อน 19 จังหวัด แล้วขยายไปสู่สถานีวิทยุท้องถิ่นต่างๆ สวท.น่าน ก็ได้ส่งเจ้าหน้าที่ของสถานีเข้าร่วมประชุมเพื่อรับฟังแนวทางการจัดรายการวิทยุชุมชนตามมาตรา 40 ซึ่ง สวท.น่านเอง ก็ต้องดำเนินการตามนโยบายหลักของกรมประชาสัมพันธ์ด้วย แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยการบริหารงานของสถานีเป็นปัจจัยที่ทำให้ เกิดแนวคิดในการจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชนขึ้นก่อนเป็นอันดับแรก เจ้าหน้าที่สวท.จึงเป็นกำลังหลักในการดำเนินการและผลักดันเพื่อให้มีการจัดรายการวิทยุชุมชนขึ้นโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับต่างๆ โดยยึดหลักการดำเนินการตามแนวคิด และปรัชญาของวิทยุชุมชนทุกกระบวนการ โดยขอความร่วมมือจากนักจัดรายการจากภาครัฐที่มีความรู้ ความชำนาญ ร่วมกันกำหนดแผนงาน และดำเนินการให้เกิดเป็นโครงการในลำดับขั้นต่อมา ซึ่งจะกล่าวไว้อย่างละเอียด ในการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารฯ และการก่อตั้งเป็นชุมชนที่มีตัวตนในการยกมาเป็นหน่วยงานเพื่อจะใช้เชิงของบประมาณจากกองทุน SIF เพื่อนำมาใช้ในการอบรม และมีสมาชิกมาร่วมซึ่งมาจากตัวแทนชุมชน ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวเหล่านี้ สวท.ต้องได้แนวคิดมาจากการไปอบรมในครั้งนั้นมาเป็นแนวทาง โดยมีข้าราชการ และกลุ่มอีกเมืองน่าร่วมผลักดัน

2.4.2 รูปแบบ และเนื้อหารายการของสวท.น่าน

การจัดสรรเวลาเพื่อจัดรายการวิทยุชุมชนในระยะนี้ปัจจัยสำคัญคือการดำเนินการตามนโยบายของกรมประชาสัมพันธ์ เจ้าหน้าที่ของสวท. นำร่องมีส่วนในการกำหนดรูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงานของรายการ ผลให้เกิดรูปแบบ และเนื้อหาที่นำเอาเรื่องราวของชุมชนเป็นตัวกำหนดซึ่งก็ไม่แตกต่างจากภาระจัดรายการของกลุ่มยังเมืองน่านในระยะที่สอง ต่างกันแค่ผู้ดำเนินรายการเป็นเจ้าหน้าที่ สวท. ไม่ใช่อาสาสมัครจากกลุ่มยังเมืองน่านเท่านั้น ผู้ร่วมรายการก็มาจากกลุ่มเดิมคือเมืองน่านเป็นผู้ประสานงาน เพื่อให้เป็นรายการที่มีเนื้อหาเพื่อชุมชนตามแนวคิดวิทยุชุมชนให้มากที่สุด เจ้าหน้าที่สวท. นำร่องได้กำหนดรูปแบบ เนื้อหารายการ เป็นช่วงๆ เพื่อให้เกิดความหลากหลาย ของรูปแบบและเนื้อหารายการ ดังที่คณะกรรมการได้นำตัวอย่างโครงร่างรายการของสวท. นำร่องนำเสนอให้เห็นภาพการนำเสนอรายการวิทยุชุมชนในระยะนี้ ดังนี้

ช่วงโมงที่ 13.00-14.00 น.

- ช่วงที่ 1 -ทักทายผู้ฟัง / แจ้งเมนูรายการ (5 นาที)
 -เพลงและสปอตคั่นรายการ

- ช่วงที่ 2 -ข่าวจากชุมชนต่างๆ (10 นาที)
 -เพลงและสปอตคั่นรายการ

- ช่วงที่ 3 -ภาษา/ประเพณีวัฒนธรรม สมัยโบราณ (30 นาที)
 (เพลงและสปอตคั่นตามความเหมาะสม)

ช่วงโมงที่ 2 14.00-15.00 น.

ช่วงที่ 4 – เรียนรู้กับชุมชน

ตัวอย่างคำถาม – แนวคิดของการรวมกลุ่ม

- ความเป็นมาของกลุ่มเกิดจากอะไร
- กิจกรรมของกลุ่มมีอะไรบ้าง/เล่าถึงรายละเอียดของกิจกรรม
- ทำอย่างไรถึงรวมกลุ่มกันได้/กลุ่มมีการช่วยเหลือกันอย่างไร
- รายได้ของกลุ่มเป็นอย่างไร/เศรษฐกิจของครอบครัว/ของชุมชนเป็นอย่างไร
- ความยั่งยืนของกลุ่ม/สภาพปัจจุบัน/อนาคตจะทำอย่างไร
- อย่างไรซึ่งการดูแลในเรื่องใด

(เพลงและสปอตคั่นตามความเหมาะสม)

ช่วงสุดท้าย – สรุปผลงานของชุมชน

- กล่าวลาผู้ฟัง

เมื่อศึกษาจากโครงสร้างรายการดังกล่าวข้างต้นแล้ว พบร้า เจ้าหน้าที่ สวท. น่าน กำหนดรูปแบบเนื้อหารายการออกเป็นช่วงต่างๆ โดยมีแกนหลักเป็นเรื่องราวของชุมชน ได้แก่ ข่าวสาร เหตุการณ์ และการรวมตัว / รวมกลุ่มกันทำกิจกรรมต่างๆ ในแต่ละช่วงมีรูปแบบที่แตกต่างกัน คือ

ช่วงที่ 1 เป็นรูปแบบการพูดคุยทักทายทายผู้ฟัง และเปิดเพลง

ช่วงที่ 2 เป็นรูปแบบข่าว โดยการบอกเล่าเหตุการณ์ / เรื่องราวต่างๆ ในชุมชน

ช่วงที่ 3 เป็นรูปแบบการพูดคุยในเรื่องเกี่ยวกับภาษา ประเพณี วัฒนธรรม สมัยโบราณ

ช่วงที่ 4 เป็นรูปแบบการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชนที่เชิญเข้ามาร่วมรายการ

ดังนั้น หากจะกล่าวถึงภาพรวมการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ เนื้อหา จะเห็นได้ว่าในระยะที่ 4 มีการจัดการรูปแบบ และเนื้อหารายการ โดย สวท. น่าน ซึ่งเน้นเนื้อหาเป็นเป็นเรื่องราวชุมชนที่มีรูปแบบหลากหลายประกอบไปด้วย การพูดคุย ข่าว การสัมภาษณ์ เพลง และสปอร์ตคุณ ซึ่งจัดเป็น “รูปแบบนิตยสารทางอากาศ” โดยมีทั้งจุดต่างและจุดเหมือนกับระยะที่ 2 จุดต่าง คือ รูปแบบในระยะที่ 2 เป็นเพียงการพูดคุยกับการสัมภาษณ์ จุดเหมือน คือ เนื้อหาที่เน้นเรื่องราวชุมชน

โดยเฉพาะในช่วงที่ 4 ซึ่งเป็นรูปแบบรายการสัมภาษณ์ โดยมีแนวคิดตามซึ่งแสดงเนื้อหาเพื่อการประชาสัมพันธ์กลุ่มในชุมชน ทำให้เป็นที่น่าสนใจของกลุ่มต่างๆ เพราะจะได้นำงานของกลุ่มมานำเสนอในรายการวิทยุได้ คุณจากภายนอกกลุ่มจะได้รับรู้การปฏิบัติงานของกลุ่มและการได้รับการช่วยเหลือจากภาครัฐเพิ่มขึ้นทั้งในด้านงบประมาณ และการปฏิบัติงาน ช่วงที่ 4 นี้ยังแสดงให้เห็นการเบิดโอกาสให้ประชาชนได้สื่อสารกันเอง ซึ่งเป็นการสื่อสารในแนวนอนเพื่อบอกเล่าเรื่องรายงานของกลุ่ม และยังเป็นการสื่อสารจากล่างขึ้นบน คือการสื่อสารจากกลุ่มในชุมชนขึ้นไปสู่ภาครัฐในกระบวนการรับรู้ปัญหาเพื่อให้การช่วยเหลือชุมชนต่อไปได้

สรุปในช่วงรูปแบบ เนื้อหารายการในระยะนี้ ได้ว่าเป็นช่วงเริ่มต้นของการจัดรายการวิทยุเพื่อชุมชนตามมาตรา 40 ในแบบของ สวท.น่าน นั้น รูปแบบรายการแตกต่างจากในช่วงที่สองที่กลุ่มอักษรเมืองน่านเข้ามายัดเพียงเล็กน้อย คือในช่วงที่กลุ่มอักษรเมืองน่านจัดจะเป็นรูปแบบรายการสัมภาษณ์ ตัวแทนจากกลุ่มในชุมชน หรือเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ แต่รูปแบบของสวท.จะเป็นรูปแบบรายการสัมภาษณ์แบบสนทนามากขึ้น คือมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากผู้จัดและแขกรับเชิญมากขึ้น เพราะผู้จัดเป็นผู้มีความชำนาญและสามารถควบคุมประเด็นในการสนทนาร่วมกับชาวบ้านได้ดีกว่า เพราะเป็นเจ้าหน้าที่ของ สวท. ต่างจากระยะที่สองในเรื่องของตัวผู้ดำเนินรายการซึ่งเป็นอาสาสมัคร

จากกลุ่มอั้กเมืองน่าน และรายการยังแบ่งออกเป็นช่วงต่างๆ ทำให้เนื้อหาหลากหลายมากขึ้น เพวะมี เวลาออกอากาศมากกว่าตอนที่อั้กเมืองน่านจัด ทำให้แต่ละช่วงของรายการส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยน และมีส่วนร่วมจากหลายฝ่ายมากกว่า

ส่วนเนื้อหานั้น ไม่แตกต่างกันมากนักคือ เป็นเนื้อหาของกลุ่มนิชูมชน ซึ่งมีกลุ่มอั้กเมืองน่าน เป็นหัวเรื่อใหญ่ และมีเจ้าหน้าที่รัฐมาสนทนain เรื่องงานของหน่วยงาน แต่แตกต่างกันไปที่การได้ร่วม สนทนากลุ่มเปลี่ยนกันมากกว่า และเนื้อหาแบ่งย่อยกว่าไม่เป็นเพียงแค่เรื่องการประชาสัมพันธ์กลุ่ม เพียงอย่างเดียว ยังมีทั้งเรื่องข่าวสาร การให้ความรู้ และรับฟังเสียงจากผู้ฟังมากขึ้น โดยจะตั้นให้ผู้ฟัง มีปฏิกริยาตอบกลับให้มากกว่าที่เคยด้วยการทำเป็นโมฆะนาเชิญชวนเข้าร่วมรายการ ให้ชุมชนส่งข่าว ของชุมชนมาได้ เป็นต้น

2.4.3 การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในระยะที่ สวท.จัดรายการวิทยุชุมชนตามมาตรา 40

การมีส่วนร่วมของประชาชนในระยะนี้ขึ้นอยู่กับระเบียบของกรมประชาสัมพันธ์ และเจ้าหน้าที่ ของสวท.น่านเป็นหลัก โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในฐานะผู้ร่วมรายการ เมื่อในระยะ แรกที่ภาครัฐจัด และเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในฐานะผู้ฟังที่มีปฏิกริยาตอบกลับ ด้วยการวางแผนแบบ ให้เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างคนจัดกับคนฟังให้ได้มากที่สุด และคิดหาโมฆะนาคันรายการและกล่าว เชิญชวนให้ประชาชนเข้าร่วมจัดทำรายการกับสถานีได้ อีกบริการหนึ่งที่เจ้าหน้าที่สถานีใช้ก็คือ เมื่อ เชิญผู้ร่วมรายการมาพูดในรายการแล้วพบว่า ผู้ร่วมรายการนั้น พอกจะมีทักษะในการพูดผ่านสื่อ ไม่ตื่น กลัว มีหลักในการพูดดีพอที่จะมาเป็นผู้ดำเนินรายการร่วม เจ้าหน้าที่ สวท.น่าน ก็จะเชิญให้มาเป็นผู้ ดำเนินรายการอย่างต่อเนื่อง เป็นวิธีการที่ค่อยๆ สร้างเครือข่ายออกไปเรื่อยๆ เป็นวิธีเพ้นหาผู้ดำเนิน รายการในแบบของ สวท. แต่ถึงแม้ สวท.น่าน จะผลักดันและกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วม แต่การเข้า ร่วมรายการก็ยังมีข้อจำกัดในเรื่องของการเข้าถึงอยู่ เพราะ ประชาชนยังมีความเชื่อเดิมอยู่ว่า การไปจัด รายการในวิทยุเป็นเรื่องยาก ถึง สวท.จะกล่าวเชิญชวนแล้ว ก็ยังไม่พบว่าจะมีบุคคลใดที่เดินไปที่ สวท. แล้วขอเป็นผู้ดำเนินรายการเองเลยแม้แต่น่นเดียว

การดำเนินรายการในระยะนี้จึงเป็นระยะของการเปิดตัว การขยายความรู้ ความเข้าใจให้คน ฟังได้รับรู้ถึงการทำรายการแนวใหม่ตามมาตรา 40 ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในรายการได้ แล้ว เปิดโอกาสแห่งการเข้าถึงสื่อวิทยุของภาคประชาชน ได้ว่า ต่อไปนี้ครม.เรื่องอะไรที่ต้องการ ประกาศ ประชาสัมพันธ์ ถ้าหากเดินทางมาไม่ได้ก็สามารถที่จะติดต่อกันทางโทรศัพท์ หรือส่งจดหมาย มาให้รายการประกาศได้ ประชาสัมพันธ์ได้

2.5 ระยะที่ห้า : รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านและสมรรถวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน^(2543-ปัจจุบัน)

ตามที่ได้กล่าวไปแล้วว่าในระยะที่ห้านี้จะกล่าวถึงเพียงวิธีการดำเนินงาน โดยจะกล่าวครอบคลุมไปถึงการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน บทบาทหน้าที่คณะกรรมการบริหารวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน การอบรมการจัดรายการวิทยุชุมชน / สมาชิกชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน บทบาทหน้าที่ของสมาชิกชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน รวมถึงโครงสร้างในการบริหารจัดการ ในส่วนของรูปแบบและเนื้อหารายการ และ การมีส่วนร่วมของประชาชน จะยกล่าวโดยละเอียดในบทที่ 5 ในลำดับต่อไป

2.5.1 วิธีดำเนินงานรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน

ในระยะที่ห้านี้เป็นระยะต่อเนื่องจากระยะที่สี่โดยมีเจ้าหน้าที่สวท.น่านเป็นผู้ดำเนินรายการหลักและเชิญตัวแทนชุมชนมาเป็นผู้ร่วมรายการ พอดำเนินงานได้วยหนึ่งพบร่วมกับผู้ร่วมรายการบางคน มีทักษะในการพูดผ่านสื่อวิทยุได้ดี จึงเชิญมาเป็นผู้ดำเนินรายการร่วม พร้อมทั้งแนะนำวิธีการดำเนินรายการอย่างถูกต้องให้กับตัวแทนชุมชนที่มาทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินรายการร่วมกับเจ้าหน้าที่ สวท.น่าน จนกระทั่งได้ผู้ดำเนินรายการที่มาจากตัวแทนชุมชนจริงๆจำนวนหนึ่งมาทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินรายการแทนเจ้าหน้าที่ สวท.ได้

คุณอภิชัย แซ่เล้า ชาวเข้าเมืองจากคำເກອທ່າວັງພາ ໄດ້ໄສ້ສ້າງປະລິດການໂຄສະນາດໍາເນີນຮາຍການກັບທາງรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน ວ່າ

“ຜົນທຳງານອູ້ກັບມຸລນິຫຼາຍອາຮຣ ດູແລເວື່ອງຜູ້ປ່າຍເອດສີແລະຍາເສພຕິດ ຜມໄດ້ພບປ່າຍຫາເວື່ອງຍາເສພຕິດທີ່ເໜີນໃນຊຸມຊັນທຸກວັນທີ່ກີບເປັນຕົ້ນເຫດຸຂອງໂຮງເອດສີດ້ວຍຈຶ່ງຂອງເຂົ້າມາພຸດເວື່ອງການທຳງານຂອງມຸລນິຫຼາຍທີ່ສວທ.ຮພຣະມອຍາກໃຫ້ທຸກຝ່າຍເຂົ້າໃຈປ່າຍຫາຂອງເວາ ເວເປັນຫາວ່າຂອງໆໄກລໄມ້ມີໂຄຮສນໃຈເວາ ພີພຽງໃຫ້ຜົນມາຮ່ວມຮາຍການແລ້ວເຄົ້າບອກວ່າຜົນພຸດດີ ກີບເລຍເຊີ່ງໃຫ້ມາຈັດຮາຍການຕ່ອ” (คุณอภิชัย แซ่เล้า,ສ້າງປະລິດ 26 ພຸດສະພາ 2544)

เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม 2543 สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดน่านได้เชิญตัวแทนชุมชน แกนนำชุมชน ผู้ดำเนินรายการ ข้าราชการ นักวิชาการ รวมทั้งสิ้น 17 คน (ที่มา : เอกสารภาระการประชุมคณะกรรมการวิทยุชุมชนครั้งที่ 1/2543) มาประชุมเพื่อร่วมกันพิจารณาถึงแนวทางและเนื้อหาสาระในการจัดรายการวิทยุชุมชน ที่ประชุมเห็นชอบร่วมกันว่ามีการจัดรายการวิทยุชุมชนมาตั้งแต่วันที่ 2 เมษายน 2543 โดยใช้ชื่อว่า “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” โดยได้มีตัวแทนจากชุมชนต่างๆมาร่วมกันผลิตรายการได้บ้างแล้ว ควรที่จะจัดตั้งให้อยู่ในรูปคณะกรรมการเพื่อความสะดวกในการบริหารจัดการ และให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารได้มากขึ้น จึงได้กำหนดแนวทางในการตั้งเป็นคณะกรรมการบริหารวิทยุชุมชนขึ้น ซึ่งเป็นแผนงานที่มองไปถึงว่าเมื่อมีการรวมตัวกันเป็นองค์กรแล้ว ก็ง่ายต่อการได้รับการสนับสนุนจากแหล่งทุน เพื่อนำมาเป็นงบประมาณในการจัดอบรม การจัดรายการวิทยุต่อไปด้วย

2.5.2 คณะกรรมการบริหารชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน

หลังจากการประชุมครั้งนั้น ผู้เข้าร่วมประชุมได้ร่วมอภิปรายถึงแนวทางในการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการบริหารวิทยุชุมชนขึ้น โดยได้ข้อสรุปว่า ให้สาท.น่านทำหนังสือเชิญไปยังชุมชนต่างๆเพื่อส่งตัวแทนมาร่วมประชุมกำหนดทิศทางรายการวิทยุชุมชนและดำเนินการจัดตั้งในรูปคณะกรรมการบริหารวิทยุชุมชนขึ้น

การประชุมเพื่อจัดตั้งคณะกรรมการบริหารวิทยุชุมชนจัดขึ้นวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2544 มีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งสิ้น 25 คน และไม่มีประชุม 25 คน (ที่มา : เอกสารรายงานการประชุมวิทยุชุมชนคนเมืองน่านครั้งที่ 4/2544) ที่ประชุมเห็นว่าควรจัดเป็นรูปองค์กร หรือชุมชนขึ้นมาให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อพัฒนาไปสู่การดำเนินรายการวิทยุชุมชนที่เน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินรายการ และการบริหารจัดการมากขึ้น ที่ประชุมเห็นว่าควรมีการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการวิทยุชุมชนโดยมีการกำหนดโครงสร้างการบริหารออกเป็น 5 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายประสานงานและสรواหาข้อมูล ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายรายการ และฝ่ายเทคนิค ที่ประชุมได้มีการอภิปรายกันถึงเรื่องสรواหาประธานชุมชนโดยการเสนอชื่อผู้ที่เหมาะสมและให้มีผู้รับรองในที่ประชุม จำนวน 5 ท่าน และมีการลงคะแนนเสียงร่วมกัน ผลการลงคะแนน ประธานชุมชน คือนายฉัตรชัย เสน่ห์วงศ์ ณ อยุธยา ผู้อำนวยการสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดน่านซึ่งได้รับคะแนนเสียงมากที่สุด

โดยใช้ชื่ออย่างเป็นทางการว่า “คณะกรรมการบริหารชุมชนคนเมืองน่าน” เพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารงานของชุมชน ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ฝ่าย คือ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายประสานงาน และสรุหำข้อมูล ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายรายการ และฝ่ายเทคนิค

จากการศึกษาพบว่า คณะกรรมการบริหารชุมชนคนเมืองน่านชุดแรกประกอบไปด้วยตัวแทนจากชุมชนต่างๆ แกนนำชุมชน เจ้าหน้าที่สわท.น่าน ผู้ดำเนินรายการของหน่วยราชการ ซึ่งได้รับพิจารณาแต่งตั้งเพื่อรับผิดชอบตามฝ่ายต่างๆ โดยมีระเบียบในการให้ที่ประชุมคณะกรรมการบริหารเลือกตั้งประธานชุมชนโดยถือเสียงข้างมาก และให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่านทุก 2 ปี

คณะกรรมการบริหารชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่านประกอบไปด้วยบุคคลทั้งสิ้น 28 คน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.5 แสดงตำแหน่ง รายชื่อ และสถานภาพของคณะกรรมการบริหารชุมชนฯ

ตำแหน่งคณะกรรมการ	ชื่อ – นามสกุล	สถานภาพทางสังคม
ประธานชุมชน	1.นายฉัตรชัย เสนีวงศ์ ณ อุรุยา	ผู้อำนวยการ สวท.น่าน
รองประธานคนที่ 1	2. นายแพทริชชาร์ตี เวจูติคิริ	โรงพยาบาลน่าน
รองประธานคนที่ 2	3. นายราเชน์ กับด้า	วิทยาลัยสารพัดช่างน่าน
เลขานุการชุมชน	4. นางรติพร บุญคง	เจ้าหน้าที่ สวท.น่าน
ผู้ช่วยเลขานุการ	5. นางวิจิตรา โลสีร์	เจ้าหน้าที่ สวท.น่าน
เหตุภัย	6. นางสาวทักษิณา ธรรมสติตย์	วิทยาลัยเทคนิcn่น
ผู้ช่วยเหตุภัยคนที่ 1	7. นางเพียรพิศ ยะวิญญาณ	มูลนิธิชักเมืองน่าน
ผู้ช่วยเหตุภัยคนที่ 2	8. นางสาวลาวัลย์ ธนาวงศ์	มูลนิธิชักเมืองน่าน
หัวหน้าฝ่ายประสานงาน	9. นายไกคล ศิริรัตน์พิริยะ	วัดอรัญญาราษฎร์
ผู้ช่วยฝ่ายประสานงาน 1	10. จ.ส.อ.สันติชัย จาเรบุตร	นักวิทยุสมัครเล่นน่าน
ผู้ช่วยฝ่ายประสานงาน 2	11. นางละเมียด เมฆตั้ง	ชาวบ้านดีม็ตอง
นายทะเบียน	12. นายคำเนียง สารใจ	วิทยาลัยเทคนิcn่น
ผู้ช่วยนายทะเบียน 1	13. นายล้วน อุปันนท์	เกษตรกรจากถิ่นต่อง
ผู้ช่วยนายทะเบียน 2	14. นายแก้ว ยวงแก้ว	เกษตรกร เทศบาลเมือง
ฝ่ายวิชาการ	15. นายสำราวย์ ผัดผล	มูลนิธิชักเมืองน่าน
ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ 1	16. นายณัต ใบยา	สาธารณสุขจังหวัดน่าน
ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ 2	17. นายศานติ สารัจ	ประชาคมน่าน
ฝ่ายรายการ	18. นางสาวปัทมา ธนาเมี่ย	สาธารณสุขน่าน
ผู้ช่วยฝ่ายรายการ 1	19. นางสาวทักษิณา ธรรมสติตย์	วิทยาลัยเทคนิcn่น
ผู้ช่วยฝ่ายรายการ 2	20. นางลักษณาพร ทศนาวัลย์	ช้างเผือก
ผู้ช่วยฝ่ายรายการ 3	21. นายจำเนียร สารใจ	วิทยาลัยเทคนิcn่น
ผู้ช่วยฝ่ายรายการ 4	22. นางเพียรพิศ ยะวิญญาณ	มูลนิธิชักเมืองน่าน
ฝ่ายเทคนิค	23. นายสมเจตน์ ภูมิวัฒนะ	เจ้าหน้าที่ สวท.น่าน
ผู้ช่วยฝ่ายเทคนิค 1	24. นายวิทูล อินดี้จักร	เจ้าหน้าที่ สวท.น่าน
ผู้ช่วยฝ่ายเทคนิค 2	25. นายประสาร ทิมทอง	เจ้าหน้าที่ สวท.น่าน
ที่ปรึกษา	26. พระคูพิทักษ์นันทคุณ	วัดอรัญญาราษฎร์
ที่ปรึกษา	27. พระปลัดศิริราณณะธรรมโน	วัดพระธาตุแขวงแห้ง
ที่ปรึกษา	28. ว่าที่ร้อยตรีสมเดช อภิชัยกุล	วิทยาลัยสารพัดช่างน่าน
ที่ปรึกษา	29. นายน่านนที ชีระไพรพฤกษ์	นสพ. ไทยรัฐสาขาน่าน
ที่ปรึกษา	30. นายธนู ผลบุญ	หน่วยความ
ที่ปรึกษา	31. นางสาว夷瓦ลักษณ์ อุนวังกษ์	สาธารณสุขจังหวัดน่าน



ภาพที่ 4.1 แสดงการประชุมคณะกรรมการบริหารชมรมวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน

จากตารางที่ 4.5 ตำแหน่งในคณะกรรมการทั้งหมด 31 ตำแหน่ง แต่มีบุคคลที่รับผิดชอบหน้าที่สองตำแหน่ง อよู่ 3 คน คือ นางสาวทักษิณा ธรรมสติตย์ นางเพียรพิศ ยะวิญญาณ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบอยู่ทั้งในฝ่ายบริหาร และฝ่ายรายการ ส่วนนายจำเนียร สารใจ รับผิดชอบนายทะเบียน และผู้ช่วยฝ่ายรายการ จึงทำให้ในคณะกรรมการชุดนี้ มีสมาชิกทั้งหมด 28 ท่าน เพราะในระเบียบของชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่านให้มีคณะกรรมการบริหารได้ไม่เกิน 30 คน

จากรายชื่อและตำแหน่งในคณะกรรมการบริหารชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่านทั้งหมด 28 คน สามารถแบ่งออกได้ตามสถานภาพทางสังคมเป็น 2 กลุ่มด้วยกัน คือ ตัวแทนจากชุมชน และตัวแทนจากหน่วยงานราชการ โดยในแต่ละกลุ่มนี้มีบุคคลที่เข้าร่วมการดำเนินงานวิทยุชุมชน และมีบทบาทในการดำเนินงาน ดังนี้

(1) ตัวแทนจากชุมชน

จากการศึกษาสถานภาพทางสังคมของคณะกรรมการบริหารชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่านทั้ง 28 คน พบร่วมกัน 2 กลุ่มด้วยกัน คือ ตัวแทนจากชุมชน และตัวแทนจากหน่วยงานราชการ โดยในแต่ละกลุ่มนี้มีบุคคลที่เข้าร่วมการดำเนินงานวิทยุชุมชน และมีบทบาทในการดำเนินงาน ดังนี้

ตารางที่ 4.6 แสดงรายชื่อตัวแทนจากชุมชนคณะกรรมการบริหารชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน

ลำดับ ที่	ชื่อ – นามสกุล	สถานภาพทางสังคม	
1	นายสำราญ ผัดผล	บุคคลนิธิชักเมืองน่าน	เลขานุการชักเมืองน่าน
2	นางเพียรพิศ ยะวิญญาณ	บุคคลนิธิชักเมืองน่าน	เจ้าหน้าที่ชักเมืองน่าน
3	นางสาวลาวัลย์ อนวงศ์	บุคคลนิธิชักเมืองน่าน	เจ้าหน้าที่ชักเมืองน่าน
4	พระครูพิทักษ์นันทคุณ	วัดอรัญญาวาส	พระสงฆ์
5	พระปลดศิริราชารณะธรรมโม	วัดพระธาตุแขวงแหง	พระสงฆ์
6	นางละเมย เมฆดั้ง	ชาวบ้านถิ่นดอง	แม่บ้าน
7	นางลักษณาพร ทัศนาลัย	ชาวบ้านสุมนเทวราช	แม่บ้าน
8	นายลวน อุปนันท์	เกษตรกรจากถิ่นดอง	เกษตรกร
9	นายแก้ว ย่างแก้ว	เกษตรกร เทศบาลเมือง	เกษตรกร
10	นายโภค ศิริรัตน์พิริยะ	วัดอรัญญาวาส	เกษตรกร
11	จ.ส.อ.สันติชัย จาเรบุตร	นักวิทยุสมัครเล่นน่าน	ทำงานชุมชน
12	นายศาสตรา ลินันดา	ประชาชนน่าน	ทำงานชุมชน
13	นายน่านนท์ รีวะไพรพากษ์	นสพ. ไทยรัฐสาขาเมืองน่าน	ทำงานชุมชน

จากการสัมภาษณ์ คุณล้วน อุปนันท์ ผู้ช่วยนายทะเบียนของคณะกรรมการบริหารชุมชน วิทยุชุมชนคนเมืองน่าน และยังมีตำแหน่งต่างๆทางสังคมอีกหลายตำแหน่ง เช่น เป็นเกษตรกรทำสวนส้มโอลิปารานลูกเลื้อยบ้าน ประธานกลุ่momทรัพย์ จากตำแหน่งดังกล่าว พบว่า การเข้ามาเป็นคณะกรรมการบริหารชุดแรกนั้น มาจากการที่ทางสวท.น่านได้ทำจดหมายเชิญให้เข้าร่วมประชุมเพื่อจัดตั้งคณะกรรมการบริหารฯ

“เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2544 ผมได้รับเชิญมาพูดในรายการเรื่องงานของลูกเลื้อยบ้าน เพราะผมเป็นประธานลูกเลื้อยบ้านอยู่ ต่อมาไม่กี่วัน ทาง สวท.ก็มีจดหมายเชิญไปถึงผมว่าให้เข้ามาร่วมประชุมเพื่อจัดตั้งคณะกรรมการ และคุณอดิพร ก็โทรหาผมว่าให้มาเลย เพราะจะเริ่มประชุมแล้ว ผมทำงานอยู่ที่ รถส.ก.เลยรีบมาประชุมจึงเข้ามาเป็นคณะกรรมการได้” (คุณล้วน อุปนันท์, สัมภาษณ์ 29 พฤศจิกายน 2544)

กลุ่มยังเมืองน่านซึ่งมีสมาชิกเข้าร่วมในคณะกรรมการบริหารวิทยุชุมชนคนเมืองน่านชุดนี้ ด้วย 3 คน คุณสำราญ ผัดผล ได้กล่าวถึงการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารว่า

“ไม่เฉพาะหน่วยเราเท่านั้นที่ถูกเชิญเข้าไปร่วม แต่องค์กรชุมชนระดับหมู่บ้านอื่นๆทั่วไปก็ถูกเชิญเข้าไปด้วย ยังเมืองน่านเป็นหน่วยนึงที่ถูกเชิญเข้าไปปรึกษาหารือ ถูกเลือกเข้าเป็นกรรมการร่วมตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง รับผิดชอบเรื่องวิชาการ ช่วยคิดผังรายการแต่คิดร่วมกับหน่วยอื่นๆที่ถูกเลือกเข้ามาเป็นคณะกรรมการ” (คุณสำราญ ผัดผล, สัมภาษณ์ 27 พฤศจิกายน 2544)

แสดงให้เห็นว่าตัวแทนจากชุมชนจำนวน 13 คน เป็นกลุ่มที่ถูกเชิญเข้าไปร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารชุมชนฯ โดยเจ้าหน้าที่ สวท. ทำหนังสือเชิญอย่างเป็นทางการ และเชิญด้วยการพูดปากเปล่า ด้วยความคุ้นเคยกันบ้าง เดຍเป็นผู้ร่วมรายการบ้าง แต่ตามหลักการบริหารชุมชนแล้ว คณะกรรมการบริหารต้องมาจาก การเลือกตั้ง ไม่ใช่การแต่งตั้ง และต้องมาจากความต้องการของชุมชนเอง เพื่อให้เกิดความรู้สึกอยากเป็นเจ้าของไม่ใช่เกิดจากการเชิญชวน ซึ่งเป็นการเพื่อนหาคณะกรรมการบริหารของสวท. ที่ต้องการให้มาจากตัวแทนของทุกกลุ่มในชุมชนแต่ก็ยังไม่ได้เป็นกลุ่มคนที่เกิดความต้องการบริหารชุมชนที่แท้จริงนัก

(2) ตัวแทนจากหน่วยงานราชการ

คณะกรรมการบริหารชุมชนรวมวิทยุชุมชนคนเมืองน่านที่เป็นตัวแทนจากหน่วยงานราชการมีทั้งสิ้น 15 คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ สวท. 6 คน อาจารย์จากวิทยาลัยสารพัดช่างน่าน 2 คน วิทยาลัยเทคนิคบ้าน 2 คน ทนายความ 1 คน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข 3 คน โรงพยาบาลน่าน 1 คน ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.7 แสดงรายชื่อตัวแทนจากหน่วยงานราชการในคณะกรรมการบริหารชุมชนฯ

ลำดับ ที่	ชื่อ – นามสกุล	สถานภาพทางสังคม	
1	นายฉัตรชัย เสนีวงศ์ ณ อุยธยา	ผู้อำนวยการ สวท.น่าน	ผอ.สวท.น่าน
2	นางรติพิรุณุรงค์	เจ้าหน้าที่ สวท.น่าน	ฝ่ายรายการสวท.น่าน
3	นางวิจิตรา โภสิริ	เจ้าหน้าที่ สวท.น่าน	ฝ่ายรายการสวท.น่าน
4	นายสมเจตน์ ภูมิวัฒนะ	เจ้าหน้าที่ สวท.น่าน	ช่างเทคนิค สวท.น่าน
5	นายวิทูล อินตีระจักร	เจ้าหน้าที่ สวท.น่าน	ช่างเทคนิค สวท.น่าน
6	นายประสาร ทิมทอง	เจ้าหน้าที่ สวท.น่าน	ช่างเทคนิค สวท.น่าน
7	ว่าที่ร้อยตรีสมเดช อภิชัยกุล	วิทยาลัยสารพัดช่างน่าน	ข้าราชการครู
8	นายราเชนท์ กับคำ	วิทยาลัยสารพัดช่างน่าน	ข้าราชการครู
9	นางสาวทักษิณा ธรรมสิติย์	วิทยาลัยเทคนิคบ้าน	ข้าราชการครู
10	นายจำเนียร สารใจ	วิทยาลัยเทคนิคบ้าน	ข้าราชการครู
11	นายณัฐ ผลบุญ	ทนายความ	ทนายความ
12	นายณัด ใบยา	สาธารณสุขจังหวัดน่าน	ข้าราชการ
13	นางสาวปีพมา ชนะมี	สาธารณสุขบ้าน	ข้าราชการ
14	นางสาวเยาวลักษณ์ อนุรักษ์	สาธารณสุขจังหวัดน่าน	ข้าราชการ
15	นายแพทย์ชาตรี เจริญศิริ	โรงพยาบาลน่าน	ข้าราชการ

นายฉัตรชัย เสนีวงศ์ ณ อุยธยา ผู้อำนวยการ สวท.น่าน และประธานชุมชน กล่าวว่า

“การเลือกตัวแทนจากหน่วยงานต่างๆ เราคำนึงถึงความจำเป็นในเรื่องการประสานงาน ความรู้ความสามารถในการดำเนินรายการด้วย คนเหล่านี้เข้ามาเพื่อร่วมกันกำหนดแนวคิดให้การจัดรายการเป็นไปตามแนวทางที่ชัดเจน และหลายคนก็เป็นนักจัดรายการเดิมของสถานีอยู่แล้ว ย่อมต้องสามารถชี้แนะให้กับชุมชนได้ดี เราจึงเลือกและเชิญเข้ามาเป็นคณะกรรมการ” (คุณฉัตรชัย เสนีวงศ์ ณ อุยธยา,
สัมภาษณ์ 28 พฤศจิกายน 2544)

ตัวแทนจากหน่วยราชการที่เข้ามาเป็นคณะกรรมการบริหารในชุดแรกนี้ นอกจากเจ้าหน้าที่ของสわท.จำนวน 6 คน แล้วเป็นกลุ่มคนที่เคยทำงานร่วมกับ สวท.มาก่อนทั้งสิ้น อันได้แก่ กลุ่มครู อาจารย์ที่เป็นนักจัดรายการของหน่วยราชการ ซึ่งก็เกิดมาจากการแต่งตั้งของสわท.เมื่อон กลุ่มที่มาจากชุมชนเข่นกัน

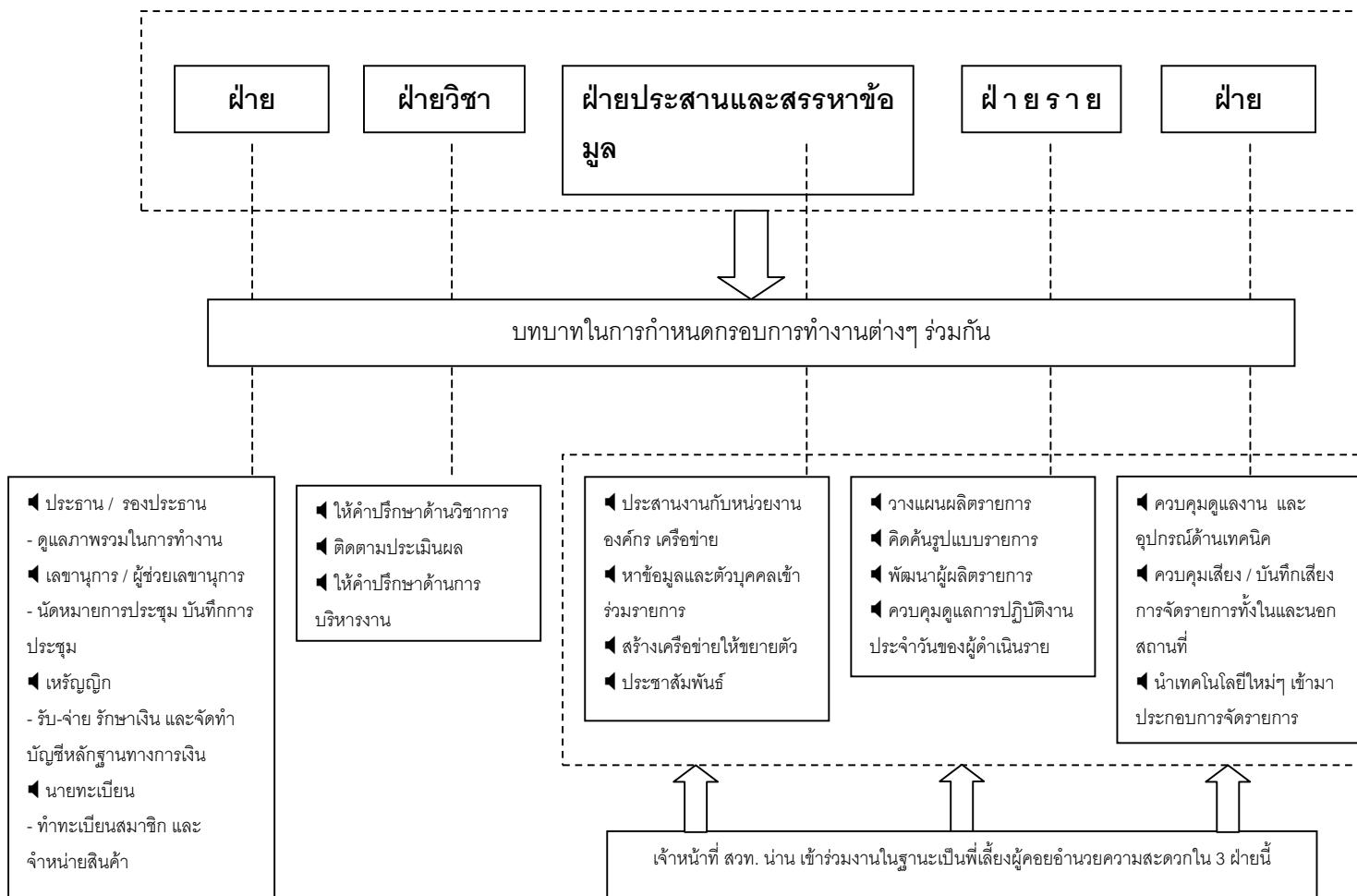
สรุปได้ว่าจากรายชื่อของคณะกรรมการบริหารชุมชนวิทยุชุมชนดังกล่าวพบว่าบุคคลที่เข้ามาเป็นคณะกรรมการบริหารชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองกว่า จำนวน 28 คน เป็นรายชื่อของผู้ที่เข้าร่วมประชุมแต่งตั้งคณะกรรมการเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2544 ทั้งสิ้น แสดงให้เห็นว่า สวท.พยายามที่จะผลักดันให้มีคณะกรรมการบริหารเกิดขึ้น โดยการเชิญบุคคลที่สわท.รุ้จักเข้ามาร่วมประชุมจำนวน 50 คน แต่มีผู้เข้าร่วมประชุมเพียงครึ่งเดียว ซึ่งย้ำให้เห็นถึงการเกิดรายการวิทยุชุมชนโดยสわท.มากกว่าจากความต้องการของชุมชนเอง โดยคณะกรรมการมีสัดส่วนตัวแทนจากชุมชน 13 คน และตัวแทนจากหน่วยราชการ 15 คน ถึงแม้สัดส่วนของภาครัฐจะมากกว่า แต่ก็มีจำนวนเพียงแค่ 2 คนเท่านั้นไม่ถือว่าเป็นสัดส่วนที่แตกต่างกันมากนัก ซึ่งแสดงถึงความเข้าใจ และเจตนาของสหกรณ์ของสわท.เป็นอย่างดีว่า ต้องการให้คณะกรรมการบริหารชุมนานี้ มีชุมชนเข้าร่วมในสัดส่วนที่พอดีกับของภาครัฐตามหลักวิทยุชุมชนที่ได้รับการยอมรับ เป็นอย่างดีจากวงภูมาย ของการกระจายเสียงชุมชนซึ่งกลุ่มสื่อสารชุมชนได้เขียนถึงหลักการสากลของวิทยุชุมชนไว้ว่า คณะกรรมการบริหารต้องเป็นตัวแทนจากกลุ่มต่างๆ ในชุมชนร่วมกับพนักงานการกระจายเสียงซึ่งเป็นลูกจ้างหรืออาสาสมัคร ซึ่งในคณะกรรมการชุดแรกนี้ได้รับการแต่งตั้งไม่ได้มาจาก การเลือกตั้ง จึงยังไม่เป็นไปตามแนวคิดวิทยุชุมชน ถึงแม้จะเป็นตัวแทนบุคคลไว้หลายสาขาอาชีพ รวมถึงเจ้าหน้าที่ของสわท. แต่หากจะทำให้คณะกรรมการบริหาร เป็นของประชาชนจริงๆ คณะกรรมการบริหารต้องมาจากคนในชุมชนทั้งหมด และหากหลายสาขาอาชีพและต้องมาจาก การเลือกตั้ง

สำหรับคณะกรรมการบริหารชุมชนฯ ในชุดแรกที่ออกมามีในสัดส่วน 13 ต่อ 15 ยังนับว่าเป็นการเริ่มนับต้นที่ดี เป็นก้าวใหม่เพื่อที่จะทำให้วิทยุชุมชนของจังหวัดน่าน เป็นก้าวที่ดีและมั่นคงต่อไป เพราะฉะนั้น คณะกรรมการบริหารชุดแรกต้องทำให้ประชาชน เชื่อมั่นในการทำงานที่เป็นที่ยอมรับของประชาชน และเมื่อประชาชนได้เป็นเจ้าของคลื่นเงินในอนาคต ซึ่งไม่ใช่เกิดจากหน่วยงานภาครัฐเหมือนคณะกรรมการชุดแรก ประชาชนในจังหวัดน่าน ต้องเห็นแบบอย่างที่ดีจากการทำงานของคณะกรรมการบริหารชุดแรกที่มีข้าราชการในพื้นที่เป็นแบบอย่างของการทำงานแบบมีขั้นตอนและทุกหน่วยสามารถตรวจสอบได้

2.5.3 บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน

จากการศึกษาบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารฯ ประกอบไปด้วยฝ่ายต่างๆ จำนวน 5 ฝ่ายด้วยกัน คือฝ่ายบริหาร ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายประสานและสรรหาข้อมูล ฝ่ายรายการ ฝ่ายเทคนิค โดยแต่ละฝ่ายมีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบตามแผนภูมิต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 4.2 แสดงสายงานการบริหารของคณะกรรมการบริหารชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน



จากแผนภูมิดังกล่าวแสดงให้เห็นกรอบนโยบายการปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหารชุมชนวิทยุชุมชนฯ ซึ่งมีทั้งหมด 5 ฝ่าย โดยแต่ละฝ่ายมีการแบ่งงานกันตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายนอกจากกรอบการทำงานดังแผนภูมิดังกล่าวข้างต้นแล้ว คณะกรรมการบริหารชุมชนวิทยุชุมชนฯยังร่วมกันทำงานประสานกันในทุกฝ่าย ดังที่ปรากฏดังผลงาน ดังนี้

(1) การบริหารจัดการรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน

จากการศึกษาจากเอกสารระเบียบชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่านและเอกสารรายงานการประชุมครั้งที่ 4/2544 เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2544 พบว่า บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน คือเป็นผู้กำหนดนโยบาย ครอบคลุมการทำงาน ของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน ดังนั้นจึงได้มอบให้เจ้าหน้าที่ของสถานีร่วมเป็นฝ่ายรายการ ฝ่ายเทคนิค ฝ่ายข้อมูล เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการด้วยเพื่อร่วมงานในฐานะเป็นพี่เลี้ยงผู้ดูแลอำนวยความสะดวกในการจัดรายการ

โดยทั้งนี้ในที่ประชุมร่วมกันกำหนดรูปแบบของการจัดรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน เป็นรูปแบบสัมภาษณ์โดยเชิงตัวแทนจากชุมชนต่างๆเข้าร่วมในรายการ และจัดรายการวนอกสถานีตามที่ชุมชนร้องขอมา โดยมีเนื้อหาในการนำเสนอดังนี้

1. ข่าว เน้นความสำคัญที่ข่าวท้องถิ่น ข่าวบริการชุมชน
2. ความรู้ เน้นความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน ด้านการเกษตร และสุขภาพอนามัย
3. ความคิดเห็น เป็นศูนย์กลางในการเสนอแนะแก้ไขปัญหาของชาวบ้านและชี้แจงความเข้าใจอันดีต่อกัน
4. เพลง เน้นเพลงลูกทุ่ง เพลงพื้นบ้าน ดนตรีสด

ทั้งนี้จากบันทึกแบบท้ายระเบียบชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน พ.ศ. 2544 ยังได้กำหนดหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารชุมชนในส่วนของฝ่ายรายการไว้ว่า มีหน้าที่วางแผนผลิตรายการ คิดค้นรูปแบบรายการ พัฒนาผู้ผลิตรายการ ควบคุมดูแลการปฏิบัติงานประจำวันของผู้ดำเนินรายการ

(2) การจัดทางบประมาณ

การจัดทางบประมาณของคณะกรรมการดำเนินการไปแล้ว 2 โครงการคือ

1. ขอทุนสนับสนุนจาก สำนักงานปัจจุบันสุขภาพ (สปส.)

การรับทุนสนับสนุนจากสำนักงานปัจจุบันสุขภาพนั้นเป็นการประสานงานกันระหว่าง

สาท. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่าน และมูลนิธิสักเมืองน่านขอทุนสนับสนุน ไปยังสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (LDI) และสำนักงานปฐวีระบบสุขภาพ โดยทั้งสองหน่วยงานได้ให้ทุนสนับสนุนรายการเป็นจำนวนเงิน 40,000 บาท โดยจะต้องจัดรายการตามวัตถุประสงค์และตามเป้าหมายของ สปرس. คือการเน้นนำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพเป็นเวลา 22 สัปดาห์ เริ่มตั้งแต่วันที่ 5 กันยายน 2543 ออกอากาศทุกวันอังคาร และ สปรส. จะติดตามประเมินผลงาน มีการควบคุมการใช้จ่ายตามวงเงินที่ได้มา และที่ประชุมยังได้กำหนดให้มีการประชุมตีระกลมเพื่อคิดประเด็นเนื้อหา เตรียมการเชิญชุมชนล่วงหน้าทุกครั้ง เพราะเป็นรายการที่ยุ่งยากกว่าการจัดรายการวิทยุชุมชนตามปกติ

2. ขอทุนสนับสนุนจาก โครงการกองทุนเพื่อสังคม (SIF)

การพิจารณาขอทุนสนับสนุนจาก SIF เริ่มมีแนวคิดมาตั้งแต่การประชุมครั้งแรกเมื่อ วันที่ 27กรกฎาคม 2543 โดยได้ขอความร่วมมือจากนักวิชาการ และข้าราชการที่อยู่ในคณะกรรมการ เชิญโครงการขอรับทุนสนับสนุนจากกองทุน SIF เพื่อจัดการอบรมให้ความรู้การจัดรายการวิทยุรุ่นที่ 1 ซึ่งจัดขึ้นเมื่อวันที่ 25-26 สิงหาคม 2544 และขอทุนเพื่อจัดซื้อเครื่องส่งเพื่อนำไปใช้ในการจัดรายการสัญจรณอกสถานที่ เป็นจำนวนเงิน 360,000 บาท

โดยคณะกรรมการบริหารฯ ได้มอบหมายให้ นายธน พลบุญ ที่ปรึกษาของคณะกรรมการบริหารฯ และนายไกศล ศิริรัตน์พิริยะ หัวหน้าฝ่ายประสานงานของคณะกรรมการบริหารฯ ซึ่งเป็นกรรมการกองทุน SIF ระดับจังหวัด ร่วมกับ อาจารย์จำเนียร สารใจ นางเพียรพิศ ยะวิญญาณ จากมูลนิธิสักเมืองน่าน นายศาสตรา สินันตรา จากประธานมจังหวัดน่าน ซึ่งทั้งหมดเป็นคณะกรรมการบริหารของชมรมวิทยุชุมชน ร่วมกันเขียนโครงการขอทุนจาก SIF เพราะทั้งสามคนเคยมีประสบการณ์การเขียนโครงการขอทุนจาก SIF มาแล้ว

การได้รับการอนุมัติจากแหล่งทุนทั้งสองแหล่งนั้น คณะกรรมการบริหารฯ พบร่วมกันว่า เนื่องมาจากทั้งสองแหล่งทุนเป็นหน่วยงานที่มีงบประมาณให้กับชุมชนท้องถิ่นอยู่แล้ว โดยชุมชนต้องเขียนโครงการเป็นเล่มรายงานเข้าไปขอทุน ว่าทางกลุ่มหรือองค์กรต้องการเงินบประมาณมาทำอะไรบ้าง และจะเกิดประโยชน์อย่างไรกับชุมชนหรือชาวบ้านบ้าง นอกจากนี้ยังเกิดจากความสามารถของคณะกรรมการบริหารชุมชนฯ ที่หลายคนมีประสบการณ์ในการเขียนโครงการขอทุนและเคยทำงานร่วมกับแหล่งทุนเหล่านี้อยู่แล้ว เช่น เจ้าหน้าที่ของกลุ่มสักเมืองน่าน ที่เคยทำงานเกี่ยวกับการปฐวีสุขภาพ ร่วมกับ สปรส.มาก่อน การเจรจาและเขียนโครงการจึงได้รับการอนุมัติได้ง่าย เพราะอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวของผู้เกี่ยวข้องจากทั้งสององค์กร และการเป็นที่ไว้เนื้อเชือใจของแหล่งทุนด้วย เพราะสักเมืองน่านได้ประกาศตัวเองไปแล้วว่า เป็นกลุ่มที่ตั้งขึ้นมาเพื่อทำงานร่วมกับชุมชน

(3) การเป็นผู้ประสานงานกับแหล่งข้อมูล

ฝ่ายประสานงานและสรุหาข้อมูล มีหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรและเครือข่ายหาข้อมูลและตัวบุคคลเข้ามาร่วมรายการและสร้างเครือข่ายวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน ทั้งนี้คณะกรรมการบริหารจะเป็นผู้ที่ติดต่อประสานงานระหว่างผู้ดำเนินรายการและผู้ร่วมรายการ เพราะในช่วงการจัดรายการแรกๆ ดำเนินรายการจากตัวแทนชุมชนยังไม่รู้จักการติดต่อประสานงานกับผู้ร่วมรายการจึงมอบหน้าที่ให้คณะกรรมการบริหารเป็นผู้ติดต่อโดยการทำหนังสือเชิญภายใต้ชื่อคณะกรรมการบริหารชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน

2.5.4 อบรมการจัดรายการวิทยุชุมชน / สมาชิกชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน

หลังจากที่ได้มีการตั้งคณะกรรมการบริหารชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่านขึ้น ฝ่ายรายการและฝ่ายประสานงานและสรุหาข้อมูล จึงได้มีแนวคิดว่าควรเสนอขอทุนจาก โครงการกองทุนเพื่อสังคม (SIF) เพื่อนำมาจัดอบรมการจัดรายการวิทยุชุมชน และจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ในการจัดรายการสัญจรนอกสถานที่ โดยได้มีการจัดแบ่งหน้าที่กันในคณะกรรมการบริหารเพื่อประสานงานเขียนโครงการขอทุนสนับสนุนจากโครงการกองทุนเพื่อสังคมขึ้น

หลังจากได้ทุนสนับสนุนจากโครงการกองทุนเพื่อสังคมแล้ว คณะกรรมการบริหารได้ดำเนินการจัดอบรมผู้ดำเนินรายการวิทยุชุมชนขึ้นเป็นระยะเวลา 2 วัน ระหว่างวันที่ 25-26 สิงหาคม 2544 ณ ห้องประชุม สวท.น่าน เพื่อขยายเครือข่ายสมาชิกและสรุหาผู้ดำเนินรายการให้กับ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” มีผู้เข้ารับฟังการอบรมจากตัวแทนชุมชน จำนวน 57 คน จาก 10 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง 29 คน กิ่งอำเภอเพียง 12 คน อำเภอท่าวังผา 4 คน อำเภอเวียงสา 3 คน อำเภอเชียงกลาง 3 คน อำเภอปัว 2 คน และอำเภอปัว แม่จริม บ้านหลวง ทุ่งช้าง อำเภอละ 1 คน ซึ่งเป็นการขยายเครือข่ายอาสาสมัครไปให้ทั่วทุกอำเภอในจังหวัดน่าน และ สวท. ยังมีโครงการเพื่อที่จะจัดการอบรมในด้านอื่นๆอย่างต่อเนื่อง เช่น ด้านเทคนิค ด้านบริหารจัดการ เป็นต้น

วัตถุประสงค์ในการอบรมคือ เพื่อให้ความรู้ด้านการจัดรายการวิทยุชุมชน และฝึกปฏิบัติการจัดรายการวิทยุชุมชน ตลอดจนคัดเลือกตัวแทนชุมชนเข้าร่วมจัดทำรายการกับทีมงานวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน

เนื้อหาในการจัดอบรม คือ ในช่วงเช้าของวันที่ 25 สิงหาคม มีการเสวนา เรื่อง แนวคิดการจัดรายการวิทยุภาคประชาชน โดยนายแพทย์ชาตรี เจริญศิริ จากโรงพยาบาลน่าน และทีมประชา

คุมจังหวัดน่าน และ นายสำราญ พัสดุผล เลขาธิการมูลนิธิสักเมืองน่าน โดยสรุปเนื้อหาบทบาทของ วิทยุชุมชนในฐานะสื่อของชุมชนว่าต้องเป็นข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง เสนอความคิดเห็นที่ทำให้คนใน ชุมชนมีความเข้าใจต่อสังคม สภาพแวดล้อมในระดับชุมชนและประเทศ เป็นเวทีโต้แย้งแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นของชุมชน พัฒนาภูมิปัญญา ที่เหมาะสมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ช่วงบ่ายของวันที่ 25 อบรมเนื้อหาในการจัดรายการวิทยุ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับหลักการ ทั่วไปเกี่ยวกับการจัดรายการวิทยุให้ถูกต้อง หลักการพูดออกอักษรให้ถูกต้อง อบรมการเขียน ศคริปต์ และวิธีการนำเสนอรายการวิทยุ โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายรายการ สวท.น่าน และผู้ดำเนินรายการ จากหน่วยราชการ หลังจากนั้นให้ผู้เข้าอบรมแบ่งกลุ่มเป็น 5 กลุ่ม เพื่อให้ฝึกปฏิบัติการจัดรายการวิทยุตั้งแต่การคิดรูปแบบในการนำเสนอ แล้วให้ส่งตัวแทนมาเป็นผู้ดำเนินรายการ ฝึกปฏิบัติ จัดทำรายการวิทยุชุมชน

หลังจากเสร็จสิ้นการจัดอบรมแล้ว กลุ่มสมาชิกวิทยุชุมชนคนเมืองน่านทั้ง 5 กลุ่มได้แบ่ง หน้าที่รับผิดชอบจัดรายการตั้งแต่วันจันทร์-วันศุกร์ ภายใต้รายการชื่อว่า “รายการวิทยุชุมชนคน เมืองน่าน” ผลิตรายการโดย “สมาชิกชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” มีการแต่งตั้งประธาน คือ นาง ทองมัน บุรณศรี หัวหน้าบ้านจากชุมชนบ้านพระเกิด อำเภอเมือง และรองประธาน คือ นายพายัพ สัตยวงศ์ หัวหน้าบ้านชุมชนสวนตาล อำเภอเมือง และแบ่งหน้าที่ โดยให้แต่ละกลุ่มเลือกหัวหน้า กลุ่ม และตัวแทนกลุ่มในการจัดทำรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านทั้ง 5 วัน จะมีการประชุม ปรึกษาหารือถึงเนื้อหาที่จะนำเสนอในแต่ละสัปดาห์ โดยสามารถจำแนกบทบาทหน้าที่ของ สมาชิกวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.5.5 บทบาทหน้าที่ของสมาชิกชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน

จากการศึกษาพบว่า บทบาทหน้าที่ของสมาชิกชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่านซึ่งเป็นตัว แทนจากชุมชนต่างๆ ในจังหวัดน่านมีด้วยกัน 3 บทบาท คือ การเป็นผู้กำหนดเนื้อหารายการประจำ วันและเป็นผู้ผลิตรายการ การติดต่อประสานงานกับแหล่งข้อมูล การประชาสัมพันธ์รายการ โดย แต่ละบทบาทมีรายละเอียด ดังนี้

(1) การเป็นผู้กำหนดเนื้อหารายการประจำวันและเป็นผู้ผลิตรายการ

สมาชิกชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน จำนวน 57 คน ที่ได้รับการอบรมการจัดรายการวิทยุ ซึ่งจัดขึ้นที่ ห้องประชุม สวท. น่าน มีหน้าที่รับผิดชอบหลัก คือการกำหนดเนื้อหารายการประจำวัน

และผลิตรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน ตั้งแต่วันจันทร์ ถึงวันศุกร์ ออกอากาศเวลา 13.00-15.00 น. โดยมีการจัดแบ่งกลุ่มออกเป็น 5 กลุ่ม มีสมาชิกในแต่ละกลุ่ม 8-9 คน แต่ละกลุ่มรับผิดชอบการจัดรายการในแต่ละวัน โดยมีหัวหน้ากลุ่มเป็นผู้ควบคุมดูแลทุกขั้นตอน สามารถจำแนกตามลักษณะการทำงานได้เป็นขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ก. ประชุมเตรียมการจัดรายการทุกสัปดาห์

สมาชิกชุมชนจะมีการประชุมกลุ่มอย่างของแต่ละกลุ่มเพื่อดำเนินการการจัดรายการล่วงหน้าซึ่งสมาชิกภายในกลุ่มจะเป็นผู้ร่วมกำหนดกันเองว่าจะจัดประชุมที่ไหน เมื่อไหร่

จากการสังเกตการณ์ของคณะวิจัยที่ได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมกลุ่มอยู่กับกลุ่มที่ 5 ซึ่งรับหน้าที่ในการจัดรายการทุกวันศุกร์ และกำหนดให้มีการจัดประชุมกันทุกวันพุธ ประเด็นของการจัดประชุมในแต่ละครั้ง คือ

1. สอบถามข้อมูล เรื่องความพร้อมของผู้ดำเนินรายการที่ได้รับมอบหมายหน้าที่แล้ว และการติดต่อผู้ร่วมรายการที่จะมีกำหนดออกอากาศในวันศุกร์ที่จะถึงเป็นยังไงบ้าง มีปัญหาอะไร หากเกิดปัญหาที่ร่วมระดมความคิดกันช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

2. กำหนดบุคคล หรือหน่วยงานที่จะเชิญมาเป็นผู้ร่วมรายการในครั้งต่อไป ซึ่งอาจจะมีการติดตอกันมาแล้วเป็นการส่วนตัวกับสมาชิกของชุมชนวิทยุชุมชน เพราะการเชิญผู้ร่วมรายการแต่ละครั้งต้องมีการประสานงานล่วงหน้า เพื่อให้ผู้ร่วมรายการได้เตรียมตัวในด้านข้อมูลบางประการ หรือถ้าเป็นหน่วยงานราชการ ทางชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่านอาจจะต้องทำหนังสือเชิญไปยังหน่วยงานน้ำหนัก่อน และเหตุผลในการเลือกผู้ร่วมรายการอีกประการหนึ่งก็คือ ทางกลุ่มจะเลือกจากเหตุการณ์ที่เป็นที่สนใจของผู้ฟังในขณะนั้นมากที่สุด เช่น ช่วงเวลาที่เป็นช่วงประเพณีแข่งเรือ ก็จะเชิญผู้ที่มีความรู้ในเรื่องการแข่งเรือมาสนทนากัน หรือ เป็นช่วงเทศกาลใดๆ กลุ่มก็จะเลือกผู้ร่วมรายการให้เข้ากับเทศกาลนั้นๆ ให้มากที่สุด

3. ร่วมกันกำหนดประเด็นในการนำเสนอตัวรายการคิดรูปแบบคำรามเพื่อสัมภาษณ์ผู้ร่วมรายการว่าจะให้เป็นไปในแนวทางใด ยกตัวอย่างเช่น ถ้าหากเชิญกลุ่มแม่บ้านมาเป็นผู้ร่วมรายการ ก็ต้องมากำหนดประเด็นเนื้อหาที่ร่วมกันภายใต้มาตรฐานของสมาชิกของกลุ่มว่าต้องการให้ความรู้กับผู้ฟังในด้านการผลิตผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้านนั้นๆ นำเสนอขั้นตอนการทำ หรือต้องการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นลักษณะการดำเนินการทางการตลาดเพื่อให้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มขายได้

4. ศึกษาปัญหาในการดำเนินรายการที่ออกอากาศไปแล้ว ซึ่งอาจจะมีการออกเล่าจากผู้พึงพอใจทางสมาชิกคนอื่นๆ ผลที่ได้รับหลังจากการจัดรายการไปแล้วเป็นอย่างไร เพื่อนำมาแก้ไขให้รายการมีประสิทธิภาพต่อไป

ทั้งนี้การกำหนดเนื้อหารายการที่ได้จากการประชุมกลุ่มย่อยนั้นสามารถนำข้อมูลมาแลกเปลี่ยนระหว่างกลุ่มนี้ได้ด้วย เช่น กลุ่มที่ 5 รับหน้าที่จัดรายการวันศุกร์ แต่มีผู้ร่วมรายการบางท่านสามารถร่วมรายการได้วันพุธทางกลุ่ม 5 ก็จะมอบหมายให้กลุ่ม 3 ที่รับผิดชอบในวันพุธ เป็นผู้เชิญมาร่วมรายการ และให้กลุ่มที่ 3 กำหนดเนื้อหารายการกันเอง

ส่วนวันอังคาร เนื้อหารายการได้ถูกกำหนดให้เป็นรายการเพื่อการปฏิรูประบบสุขภาพ ซึ่งมูลนิธิยกเมืองน่าน "ได้ทุนสนับสนุนจากสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (Local Development Foundation - LDI) และสำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพ (สปรส.) ให้การสนับสนุนงบประมาณบางส่วนในการดำเนินงาน เพราะฉะนั้นเนื้อหารายการในวันอังคารจึงจำเป็นต้องเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง และให้ความรู้ด้านสุขภาพกับผู้ฟังให้มากที่สุด ซึ่งทางสำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพก็ไม่ได้มากำหนดเนื้อหารายการในวันอังคารเคร่งครัดนัก เพราะถือว่าทุกเรื่องที่ผู้ดำเนินรายการนำมาเสนอในรายการล้วนแต่เขื่อมโยงกับสุขภาพได้ทั้งสิ้นไม่ว่าจะเป็นทางกาย หรือใจ

ข. ตัวแทนกลุ่มเป็นผู้ดำเนินรายการ

ในขั้นตอนของการผลิตรายการนั้น เป็นขั้นตอนที่สมาชิกในกลุ่มจะเป็นผู้เลือกผู้ที่จะเป็นตัวแทนของกลุ่มมาทำหน้าที่ดำเนินรายการในแต่ละครั้ง หลังจากที่มีการประชุมกลุ่มย่อยกำหนดประเด็นเนื้อหาในรายการเรียบร้อยแล้ว ก็จะเป็นขั้นตอนของการดำเนินรายการในห้องส่ง ตัวแทนกลุ่มผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินรายการมีตั้งแต่ 2-4 คน เพื่อทำหน้าที่สัมภาษณ์ผู้ร่วมรายการและดำเนินรายการทั้งหมดในวันที่กลุ่มรับผิดชอบ

(2) การเป็นผู้ประสานงานกับแหล่งข้อมูล

บทบาทหน้าที่หนึ่งที่สมาชิกชมรมวิทยุชุมชนจะต้องเป็นผู้ติดต่อประสานงานกับแหล่งข้อมูลเองว่าจะเชิญใครมาเป็นผู้ร่วมรายการในแต่ละครั้ง ซึ่งภายในกลุ่มมีการประชุมเพื่อกำหนดเนื้อหารายการตามลำดับความสำคัญของเหตุการณ์ หลังจากนั้นสมาชิกในกลุ่มจะเป็นผู้ติดต่อกับ

แหล่งข้อมูลเอง โดยทุกคนสามารถทำหน้าที่ติดต่อประสานงานกับแหล่งข้อมูลได้เชื่อมโยงกับความสัมพันธ์ของแต่ละคนกับแหล่งข้อมูล

(3) การเป็นผู้ประชาสัมพันธ์รายการ

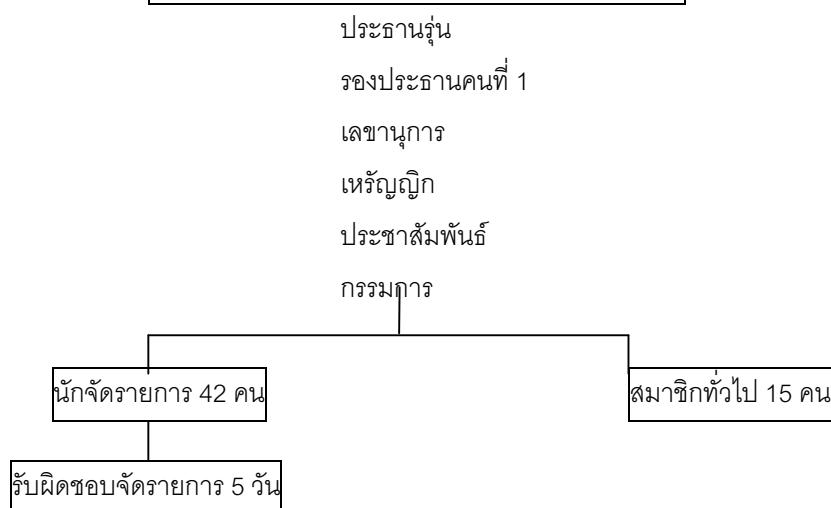
การทำหน้าที่เป็นผู้ประชาสัมพันธ์รายการนั้น พบว่าเนื่องจากสมาชิกชุมชนคนเมืองน่านหลายคนทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์หมู่บ้านด้วย เมื่อการจัดงานได้ขึ้นในหมู่บ้าน สมาชิกชุมชนวิทยุชุมชนก็สามารถประชาสัมพันธ์งานรายการให้กับชาวบ้านได้ทราบ พร้อมทั้งแนะนำให้ชาวบ้านที่รู้จักมักคุ้นรับฟังรายการ และส่งข่าวสาร แสดงความคิดเห็นมาได้เป็นการส่วนตัวกับสมาชิกชุมชนในขณะนั้นได้เลย

จากการศึกษาโครงสร้างการดำเนินงานรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน ดังได้กล่าวข้างต้นนั้นสามารถแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคณะกรรมการบริหารชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่านและสมาชิกชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน ได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

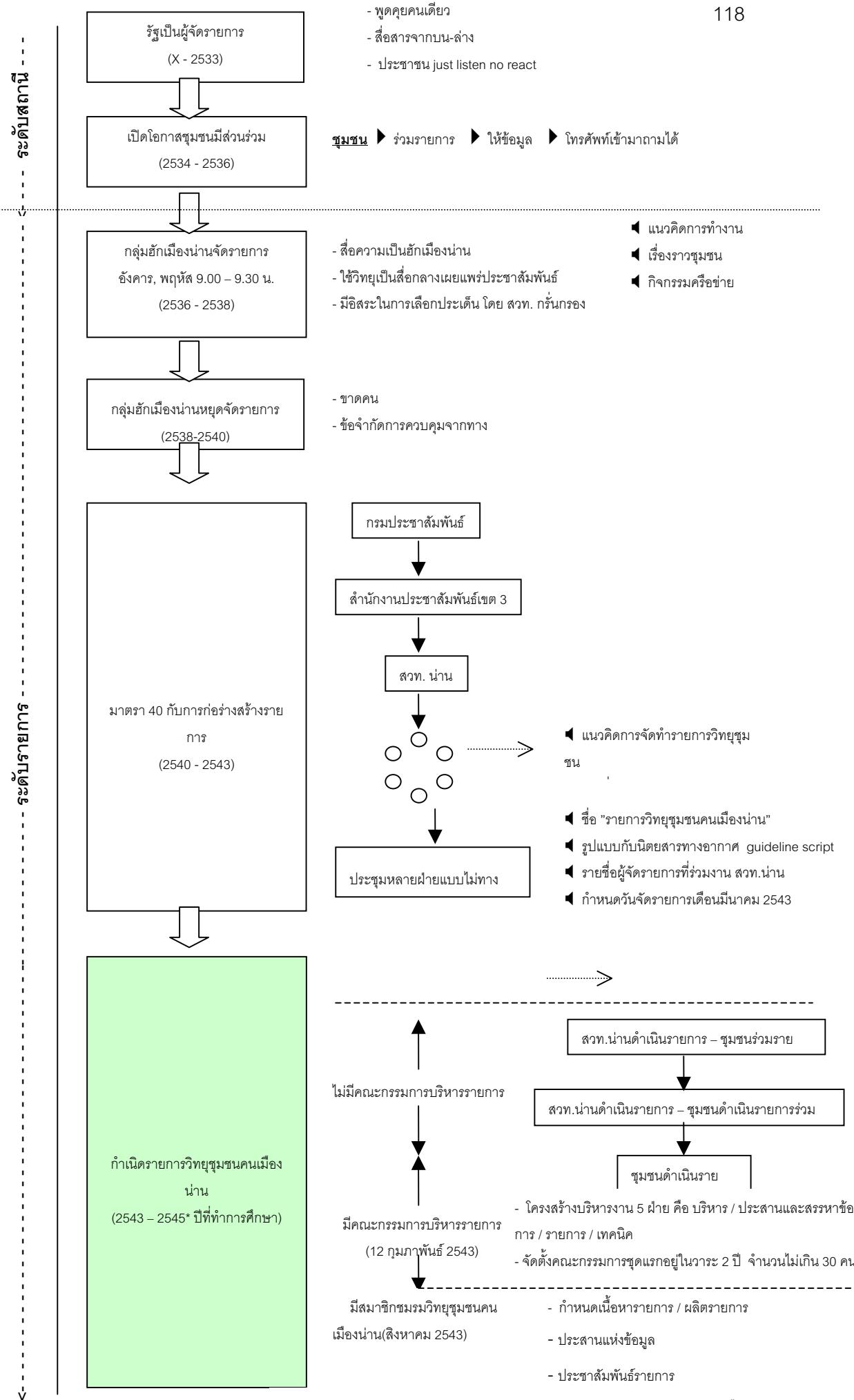
แผนภาพที่ 4.3 โครงสร้างการบริหารจัดการของชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน

คณะกรรมการบริหารรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านจำนวน 28 ตำแหน่ง		
แบ่งเป็น 5 ฝ่ายดังนี้		
1. ฝ่ายบริหาร		
ประธานชุมชน รองประธานชุมชนที่ 1 รองประธานชุมชนที่ 2	เหตุถูกลูก ผู้ช่วยเลขานุการ ผู้ช่วยเหตุถูกลูก	
เลขานุการชุมชน		
2. ฝ่ายประสานงานและสร้างข้อมูล	3. ฝ่ายวิชาการ/ประเมินผล	4. ฝ่ายรายการ
ฝ่ายประสานงาน ผู้ช่วยฝ่ายประสานงาน นายทะเบียน ผู้ช่วยนายทะเบียน	ฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ	ฝ่ายรายการ ผู้ช่วยฝ่ายรายการ
5. ฝ่ายเทคนิค		
ฝ่ายเทคนิค ผู้ช่วยฝ่ายเทคนิค	ที่ปรึกษา	

สมาชิกชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน จำนวน 57 คน



จากแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ของคณะกรรมการบริหารชุมชนวิทยุชุมชนฯ และสมาชิกชุมชนวิทยุชุมชนฯ ซึ่งเป็นการทำงานในรูปขององค์กรที่ตั้งขึ้นโดยมีแนวคิดมาจากการ 40 ของกรรมประชาสัมพันธ์ที่มีมายังสถานวิทยุท้องถิ่นในจังหวัดต่างๆ โดยคณะกรรมการบริหารชุมชนวิทยุชุมชนฯ ได้ตั้งขึ้นมาประกอบไปด้วยบุคคลต่างๆ อันได้แก่ นักวิชาการ ข้าราชการ ประชาชนทั่วไป องค์กรพัฒนาเอกชน เป็นต้น และกำหนดแนวทางในการทำงานโดยให้มีการจัดตอบรับเพื่อเพิ่มจำนวนสมาชิกของรายการวิทยุชุมชนโดยจัดอบรมให้มาเป็นผู้ดำเนินรายการ รวมสมาชิกทั้งสองส่วนคือส่วนของคณะกรรมการจำนวน 28 คนและสมาชิกชุมชนอีก 57 คน รวมทั้งสิ้นชุมชนมีสมาชิกทั้งหมด 85 คน โดยสวท.ได้ทำการคัดเลือกรายชื่อจากกลุ่มแทนนำ และเป็นรู้จักมักคุ้นกันของคนในชุมชน ซึ่งมักจะเป็นผู้ที่ทำประโยชน์ให้กับชุมชนต่างๆ โดยให้แต่ละอำเภอส่งรายชื่อให้สวท.มาเพื่อทำหนังสือเชิญเข้าร่วมเป็นสมาชิกชุมชนวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน กระจายไปทุกอำเภอของจังหวัดน่าน (ดังได้กล่าวไว้ในหน้า 110) และสวท.ยังมีโครงการที่จะขยายจำนวนสมาชิกหรืออาสาสมัครด้วยวิธีการจัดอบรมอีกในอนาคตข้างหน้า หากคณะกรรมการชุดแรกหมดวาระลง จากการศึกษาความเป็นมาทั้ง 5 ระยะของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน คณะกรรมการได้ทำแผนภูมิเพื่อสรุปความเป็นมาของรายการ ได้ดังนี้



สรุปความเป็นมาของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน เริ่มนี่คือครั้งให้เห็นตั้งแต่ปี 2534 ก่อนที่กฎหมายมาตรา 40 จะกำหนดให้ แต่เป็นไปในลักษณะของการที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในรายการในฐานะต่างๆ เริ่มจากการที่หน่วยราชการผู้ยึดครองเวลาออกประกาศทั้งหมดของสถานีเริ่มเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มแก่นนำคนสำคัญประกอบไปด้วย พระสงฆ์ ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน หันมาร่วมมือกันทำงานแก้ปัญหาในชุมชนในเรื่องลิงแวดล้อม และพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน โดยการรวมกลุ่มกันภายใต้ชุมชนเพื่อเป็นเครื่องมือต่อรองกับภาครัฐในการเร่งให้ความช่วยเหลือชุมชนได้เร็วขึ้น จึงทำให้การทำงานของภาคประชาชนที่สัมพันธ์กับภาครัฐนั้นเป็นสิ่งที่ช่วยผลักดันให้หน่วยราชการนั้นเห็นความสำคัญของชุมชนจึงเปิดโอกาสในการเข้าถึงสื่อให้กับประชาชนด้วยการรับฟังปัญหา ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะของชาวบ้าน และได้นำมาเป็นข้อมูลในการผลิตรายการให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานของหน่วยราชการที่มีสิทธิได้ใช้เวลาของสถานีให้เป็นประโยชน์

ภาคประชาชนเองเริ่มขยับตนเองจากความคุ้นเคยในการเข้าไปร่วมในรายการวิทยุขึ้น เข้ามาขอจัดสรรเวลาภักบวน. น่านโดยกลุ่มอีกเมืองน่านซึ่งมีเครือข่ายจากกลุ่มต่างๆ ในชุมชนเป็นแก่นนำหลักในการขอใช้เวลา 2 วันต่อสัปดาห์ คือ วันอังคารและวันพุธทั้ง เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้ ออกสู่สาธารณะ การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นในระยะที่ 2 เพราะผู้ดำเนินรายการจากกลุ่มอีกเมืองน่านเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะผู้ดำเนินรายการ แต่มีจำนวนเพียงแค่ 1-2 คนเท่านั้น ในขณะที่การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ร่วมรายการหรือผู้ให้ข้อมูลมีมากเท่ากับจำนวนกลุ่มที่มีอยู่ในชุมชนทั้งที่เป็นเครือข่ายของกลุ่มอีกเมืองน่านและไม่ได้เป็นเครือข่ายของกลุ่มอีกเมืองน่าน จำนวน 404 กลุ่ม

แต่การดำเนินรายการของภาคประชาชนอย่างกลุ่มอีกเมืองน่าน ก็มีอันต้องขอหยุดดำเนินงานไปหลังจากออกอากาศไปได้ 2 ปีซึ่งคณะกรรมการได้กำหนดให้เป็นระยะที่สามด้วยเพราะเห็นว่าบัน เป็นบทเรียนที่น่านำมาเป็นกรณีศึกษาว่าทำไม่ภาคประชาชนเข้ามายัดรายการแล้วจึงไม่สามารถดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มีอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้ภาคประชาชนต้องจากไป และเมื่อภาคประชาชนหายไปแล้ว รายการจะวอกกลับไปสู่รายการที่มีเส้นทางแบบบันลุ่มล่างซึ่งเดิม การทำรายการไปช่วงนี้เป็นผลมาจากการที่กลุ่มได้เข้ามาใช้สื่อวิทยุเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์งานของกลุ่มจนเป็นที่รู้จักของคน หรือ องค์กรจากภายนอก รวมทั้งการปฏิบัติงานของกลุ่มอย่างจริงจังและได้ผล คุณจากภายนอกชุมชนจึงขอเข้ามาศึกษาดูงานมากขึ้น มีทุนสนับสนุนจากภายนอกเข้ามาเพิ่มขึ้น แต่มาสัมมาร์ตของกลุ่มอีกเมืองน่านไม่เพียงพอทั้งการปฏิบัติงานเพื่อชุมชน และการดำเนินรายการ จึงต้องหยุดดำเนินรายการไป

ต่อมาในระยะที่สี่รายการวิทยุชุมชนได้เกิดขึ้นอีกครั้งตามนโยบายของกรมประชาสัมพันธ์ ให้สอดรับการปรับตัวตามมาตรา 40 โดยให้สถานีวิทยุท้องถิ่นดำเนินรายการที่มีเนื้อหาเพื่อชุมชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำรายการ จึงทำให้สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่ง

ประเทศไทย จังหวัดน่านเริ่มการจัดรายการวิทยุชุมชนขึ้นโดยการเชิญประชาชนจากสาขาอาชีพต่างๆ ได้แก่ ตัวแทนจากชุมชนต่างๆ แกนนำชุมชน และตัวแทนจากหน่วยราชการ เจ้าหน้าที่ สวท. น่าน นักวิชาการ มาร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารชุมรวมเพื่อกำหนดนโยบายในการจัดรายการวิทยุชุมชนขึ้น โดยใช้ชื่อว่า “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” มีคณะกรรมการบริหารชุมรวมวิทยุชุมชน คนเมืองน่านเป็นผู้กำหนดนโยบาย และมีสมาชิกชุมรวมวิทยุชุมชนคนเมืองน่านกำหนดเนื้อหารายการ และผลิตรายการให้อยู่ในกรอบที่คณะกรรมการบริหารฯ ตั้งไว้

แต่หลักการของวิทยุชุมชนที่แท้จริงนั้นต้องมาจากความต้องการของประชาชน โดยประชาชนร่วมกันผนึกกำลังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสื่อวิทยุได้ แต่จากการศึกษาความเป็นมาของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน พบรายการเกิดจากการที่ สวท.น่าน ตอบสนองนโยบายของกรมประชาสัมพันธ์ไม่ได้เกิดจากความต้องการของประชาชนลูกขี้แมลงจัดตั้งรายการวิทยุชุมชนขึ้นด้วยตนเอง จึงยังไม่เป็นไปตามหลักการวิทยุชุมชน

ส่วนสมาชิกชุมรวมซึ่งมาจากตัวแทนชุมชนที่แท้จริงก็เป็นเพียงการดำเนินการของ สวท. เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในรายการวิทยุได้ในหลายๆ บทบาทไม่ได้เป็นการเข้าถึงสื่อในฐานะผู้ฟังเพียงเท่านั้น สมาชิกชุมรวมวิทยุชุมชนในขณะนี้จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงของระบบวิทยุแบบเดิมด้วยการเข้ามามีส่วนร่วมในรายการในฐานะของผู้ผลิตรายการหรือผู้ส่งสารแทน แต่ในระยะของการเริ่มต้นที่ตัวแทนเหล่านี้ยังไม่มีความชำนาญในการจัดรายการเพียงพอ จึงจำเป็นต้องอยู่ภายใต้การดูแลของเจ้าหน้าที่ สวท. ทั้งทางด้านการตรวจสอบเนื้อหา การนำเสนอประเด็น ถึงแม่ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการเลือกเนื้อหาและผู้ร่วมรายการในการนำเสนอ แต่ก็ต้องอยู่ภายใต้กรอบนโยบายของคณะกรรมการบริหารที่มีเจ้าหน้าที่หน่วยงานราชการคุยดูแลไม่ให้เนื้อหานั้น พลาดพิงถึงใคร อันจะก่อให้เกิดปัญหาและความเดือดร้อนตามมา จนกว่าจะมีกฎระเบียบในการจัดทำรายการวิทยุชุมชนกำหนดด้วยมาและนำมาเป็นกรอบในการปฏิบัติร่วมกันต่อไป

จากข้อที่พูดของภาครัฐในการเป็นเจ้าของสถานีที่ต้องบริหารจัดการให้อยู่ในกรอบของกรมประชาสัมพันธ์ เสมือนเป็นเครื่องมือการสื่อสารจากภาครัฐสู่ภาคประชาชน ซึ่งต้องปรับตัวไปตามกระแสของภาคประชาชนในสิทธิการรับรู้ข่าวสาร และตามกฎหมายมาตรา 40 จึงได้จัดทำรายการวิทยุชุมชนขึ้น และปฏิบัติการตามแนวคิดวิทยุชุมชนเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในรายการ ได้ตามแนวคิดการสื่อสารแบบประชาธิปไตย คือการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในรายการได้ันั้น แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่เกื้อหนุนซึ่งกันและกันของภาครัฐและภาคประชาชนในก่อเกิดและพัฒนารายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านต่อไป

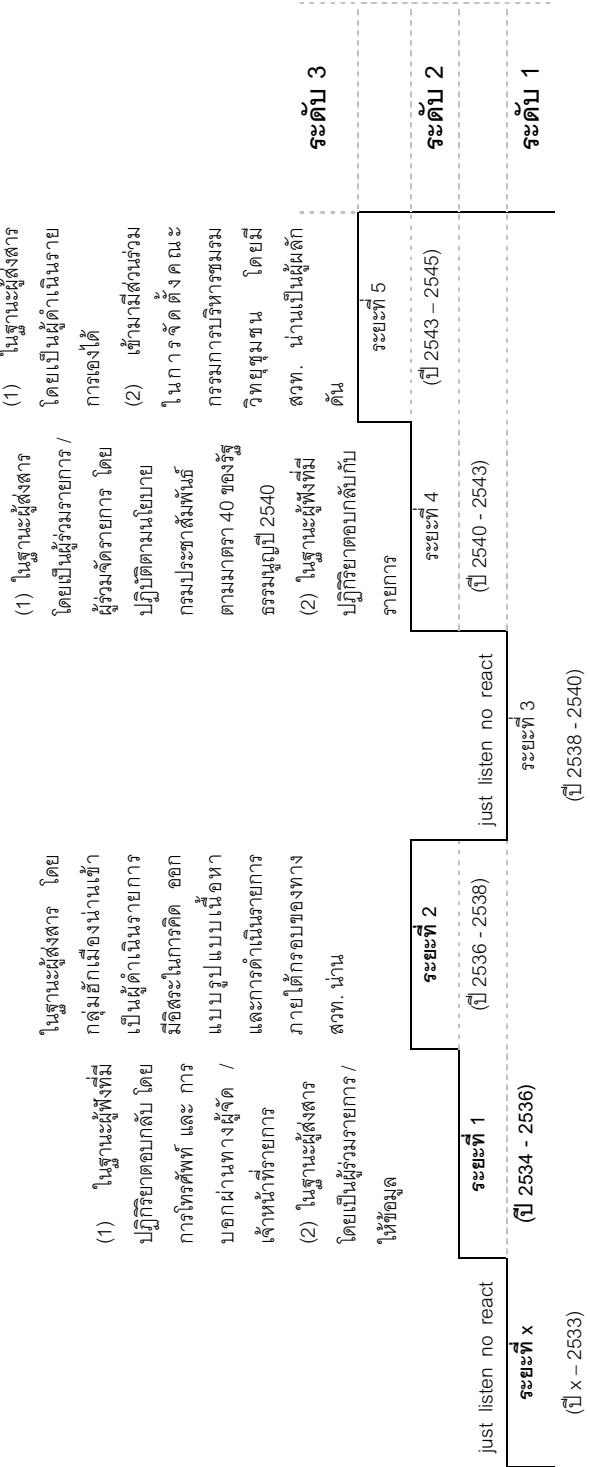
ส่วนที่ 3 การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านในระยะต่าง ๆ

คณะกรรมการวิจัยได้วิเคราะห์พร้อมทำแผนภาพสรุปผลการมีส่วนร่วมในการศึกษาความเป็นมาของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” ให้เห็นพัฒนาการการมีส่วนร่วม

ระดับการมีส่วนร่วมในที่นี่เป็นการวิเคราะห์โดยยึดกรอบแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (ดูรายละเอียดในบทที่ 2 แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง) ซึ่งเกณฑ์ในการวิเคราะห์นั้นจะแบ่งเป็น 5 ระดับ โดยวัดจากระดับการมีส่วนร่วมจากน้อยที่สุดไปมากที่สุด ดังต่อไปนี้

การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน	ความหมาย
การมีส่วนร่วมระดับ 1 หมายถึง การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร แบบ Passive Audience	ประชาชนเป็นผู้ฟังรายการเพียงอย่างเดียว โดยอาจมีปฏิกรรมยาตอบกลับบ้างแต่มีไม่มากนัก
การมีส่วนร่วมระดับ 1.5 หมายถึง การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร แบบ Active Audience	ประชาชนเป็นผู้ฟังรายการที่มีปฏิกรรมยาตอบกลับไปยังรายการอย่างครั้ง (เช่น โทรศัพท์ เครื่องดื่มน้ำ) และยังได้เข้าไปเป็นแขกรับเชิญ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์ในรายการด้วย
การมีส่วนร่วมระดับ 2 หมายถึง การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง / ผู้ร่วมผลิต	ประชาชนเข้ามาร่วมเป็นผู้ดำเนินรายการ สงผลให้ <u>รูปแบบและเนื้อหาของรายการ มีเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชนมากยิ่งขึ้น</u>
การมีส่วนร่วมระดับ 2.5 หมายถึง การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งที่เกือบเป็นผู้วางแผน และกำหนดนโยบาย	ประชาชนเข้าเป็นผู้ร่วมรายการ มีการตั้งคณักรกรรมการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านอย่างเป็นรูปธรรมโดย สวท.น่าน ยังคงควบคุมดูแลอยู่
การมีส่วนร่วมระดับ 3 หมายถึงการมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย (Policy Maker)	<u>ยังไม่เคยมีระยะใด ที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ระดับนี้ สวท.น่านยังคงเป็นผู้ดูแลในส่วนดำเนินงาน การจัดตั้งเวลาออกอากาศ และการตรวจบท</u>

การวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในแต่ละยุค สามารถวิเคราะห์รายงานผลเป็นแผนภาพได้ดัง แผนภาพที่ 4.5 นี้



จากแผนภาพแสดงให้เห็นว่าความเป็นมาของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านนั้นแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ ระดับสถานีและระดับรายการ ในระดับสถานีนั้น เปลี่ยนแปลงจากเดิม (ปี พ.ศ. x - 2533) เป็นรูปแบบของการพูดคุยกับผู้ฟัง สื่อสารทางเดียวแบบบันลุ่งล่า ประชาชนเป็นเพียงผู้ฟังหรือกล่าวได้ว่าอยู่ในฐานะ “just listen no react” มาเป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในรายการ โดยการโทรศัพท์เข้ามา และการเชิญเข้าร่วมรายการได้ในปี พ.ศ. 2534 – 2536 ซึ่งเป็นสมัยอนุจุนเริ่มต้นที่ สาท.น่าน ในฐานะองค์กรภาครัฐเจ้าของสื่อเริ่มเปิดประตูให้กับภาคประชาชนสามารถเข้าถึงสื่อ วิทยุซึ่งถูกผูกขาดโดยอำนาจจารกรรมมาเป็นระยะเวลากว่านานได้

และการเปิดประตูในก้าวแรกนี้เองที่เป็นจุดนำพาให้กลุ่มยักษ์เมืองน่านในฐานะกลุ่มที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของภาคประชาชนกล้าเข้ามายื่นเรื่องจาก สาท.น่าน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสื่อถึงความเป็นยักษ์เมืองน่าน ประชาชนสามพันธ์และเผยแพร่กิจกรรมต่างๆ โดยอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลและกลั่นกรอง ประเด็นและเนื้อหาในการนำเสนอจากทาง สาท.น่าน กล่าวคือ “มีอิสรภาพภายใต้กรอบ” นั่นเอง ในระยะที่กลุ่มยักษ์เมืองน่านเข้ามานี้ถือได้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงเริ่มต้นในความเป็นวิทยุชุมชนระดับรายการ คือ ภาคประชาชนเข้ามายังได้เวลาได้จัดรายการ คิด ออกแบบ และดำเนินการภายใต้รับการจัดสรร คือ วันอังคารและพฤหัสบดี เวลา 9.00 – 9.30 น.

จากข้างต้นดูเหมือนว่าจะเป็นก้าวย่างที่มั่นคงขึ้น แต่ทว่าหลังจากดำเนินการไป 2 ปี (ปี พ.ศ. 2538 – 2540) กลับต้องยุติตัวเองลง โดยปัจจัยหลักที่คณะกรรมการวิจัยศึกษาพบตามที่ได้กล่าวไปแล้วคือ (1) ข้อจำกัดในเรื่องบุคลากรของกลุ่มยักษ์เมืองน่าน และ (2) ข้อจำกัดในการทำงานกับระบบราชการของ สาท.น่าน จุดนี้เป็นเรื่องที่สำคัญมากไม่ติดเพราะถ้าหากไม่ยุติลงเสียก่อนก็เท่ากับว่า “น่าน” จะเป็นจังหวัดที่มีรายการวิทยุชุมชนที่เกิดขึ้นจากภาคประชาชนและดำเนินการอย่างต่อเนื่องก่อนที่จะได้รับอิทธิพลหรือแรงผลักจากกรมประชาสามพันธ์ ที่ต้องปฏิบัติตามนโยบายรัฐต่อรัฐธรรมนูญมาตรา 40 ปี พ.ศ. 2540

เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้ เมื่อถึงปี พ.ศ. 2540 จึงเท่ากับว่า “น่าน” เริ่มนับ 1 ไม่ใช่ 0 คือเป็นการเริ่มต้นโดยมีกลุ่มแกนเดิมอยู่แล้ว คือ กลุ่มยักษ์เมืองน่านและเครือข่าย ซึ่งถือได้ว่าเป็นจักรกลสำคัญที่จะขับเคลื่อนโดยผ่านการผลักดันเชิงรุกจาก สาท.น่าน ที่ได้รับมอบหมายจากกรมประชาสามพันธ์ผ่านทางสำนักประชาสามพันธ์เขต 3 (จ.เชียงใหม่) ข้อเท็จจริงที่ปรากฏในจุดนี้ คือ การเข้ามามีส่วนร่วมของกลุ่มยักษ์เมืองน่านในคณะกรรมการบริหารในส่วนของฝ่ายวิชาการและฝ่ายรายการ (ดูรายชื่อคณะกรรมการบริหารรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน หน้า 100 เดิม)

สำหรับในระยะที่ห้า (ปี พ.ศ.2543 -2545) นั้น เป็นผลมาจากการจุดประกายไฟและไส้เชื้อฟืนอย่างเป็นระยะจากทาง สวท.น่าน เพื่อให้ได้ตามนโยบายของกรมประชาสัมพันธ์ โดยเริ่มต้นจาก การพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ จัดประชุมอย่างไม่เป็นทางการในกลุ่มบุคลากร อย่าง คุณรติพิพ บุญคง, นายแพทย์ชาติรี เจริญศรี, คุณปัทมา ธนาภิ, คุณธนู ผลบุญ, คุณราชน์ กับคำ และผู้อำนวยการสถานี สวท.น่าน จนเกิดการประสานการพูดคุยจากฝ่ายต่างๆ จนได้ข้อสรุปชี้อ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” พร้อมทั้ง guideline script โดยการกำหนดรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน นี้ในระยะแรกยัง ไม่มีคณะกรรมการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ทว่าต่อมาจึงได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารรายการรวมถึงโครงสร้างการบริหารและการกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างเป็นระบบขึ้น

จากทั้งหมดจะเห็นได้ว่าจังหวะการก้าวเดินของ่านช่วงเริ่มต้นก่อนปี พ.ศ.2538 นั้นดี ถ้าจะเปรียบกับการวิ่งแข่งระยะทางไกล์ก็ถือได้ว่ามีการออกตัวที่ดี แต่เสียดายตรงที่วิ่งไปแล้วเกิดสะดุดล้ม แต่โชคดีที่มีรัฐธรรมนูญมาตรา 40 ในปี พ.ศ. 2540 เข้ามาช่วยทำให้วิ่งต่อได้ จุดนี้น่าจะเป็นทุนที่ทำให้วิทยุชุมชนน่านได้เปรียบที่อื่น เพราะการสะคุดล้มนี้ทั้งภาครัฐและภาคประชาชนที่เข้ามาต่างก้าวรับถึงสาเหตุ ในเรื่องข้อจำกัดของคนกับข้อจำกัดของระบบราชการ ซึ่งถ้าหากเก็บมาเป็นบทเรียนสำหรับการเริ่มต้นใหม่โดยไม่ละเลย ก็เท่ากับว่าเป็นการเริ่มต้นที่ไม่ใช่การนับ 0 แต่เป็นการนับ 1 โดยมีแรงกระตุ้นหรือแรงส่งจากทาง สวท.น่าน อย่างเป็นระยะๆ และสม่ำเสมอ

ทั้งนี้ หากยึดหลักการที่แท้จริงของวิทยุชุมชนที่ว่าต้องเกิดจากความต้องการของประชาชน โดยประชาชนร่วมกันนึกกำลังเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงได้ขึ้น จะเห็นได้ชัดเจนว่า รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านที่เกิดขึ้นในปัจจุบันไม่ใช่ เพราะเป็นการจุดประกายนับหนึ่งใหม่โดยภาครัฐ ประกอบกับการดำเนินงานที่ผ่านมาบังคับความจากรัฐ คือ สวท.น่าน โดยปฏิบัติตามกรอบของกรมประชาสัมพันธ์ แต่จะเห็นได้ว่าในช่วงท้ายระยะที่ 5 นั้นเริ่มมีพัฒนาการที่สอดคล้องไปในทางบวกคือ มีการจัดตั้งคณะกรรมการบริหาร มีวาระในการดำรงตำแหน่ง รวมถึงมีสมาชิกที่มาจากชุมชนร่วมกันดำเนินงานทั้ง การบริหารจัดการ การจัด妨งบประมาณ การประสานงานกับแหล่งข้อมูล ฯลฯ ซึ่งนับว่าเป็นนิมิตหมายที่ดีถ้าหากว่ารัฐจะค่อยๆ คลายอำนาจในการควบคุมสื่อ โดยให้ภาคประชาชนซึ่งแม้จะเป็นในส่วนของแทนนำ / ผู้นำ กลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในส่วนต่างๆ มากขึ้น ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาระดับการมีส่วนร่วมมากขึ้นจนไม่เป็นเพียงระดับที่ชุมชนเป็นเจ้าของรายการแต่เป็นระดับชุมชนเป็นเจ้าของสถานีและมีใบอนุญาตเป็นของตนเองได้

บทที่ 5

รูปแบบ และเนื้อหา ของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงานของรายการวิทยุเพื่อชุมชน ของจังหวัดน่าน” ในบทนี้คณาวิจัยนำเสนอผลการศึกษารูปแบบ เนื้อหา และวิธีดำเนินงานในระยะที่ 5 ซึ่งเป็นระยะปัจจุบันที่มีการดำเนินงานโดยมีคณะกรรมการบริหาร เป็นตัวแทนจากชุมชน โดยได้แบ่งผลการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ลักษณะรูปแบบและเนื้อหาของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” (ระยะที่ 5)

ส่วนที่ 2 การมีส่วนร่วมต่อรูปแบบ และเนื้อหาใน “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน”

ส่วนที่ 3 ปัจจัยเชิงโครงสร้างที่มีผลกับรูปแบบ เนื้อหา “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน”

ในส่วนที่ 1 จะนำเสนอ รูปแบบ และเนื้อหาของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านที่ออกอากาศในช่วงปี 2545 ก่อน เพื่อให้เห็นภาพรวมของรายการว่ามีลักษณะอย่างไร จากนั้นจึงจะทำการวิเคราะห์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในส่วนที่ 2 รวมถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลในการกำหนดรูปแบบ และเนื้อหาของรายการ ในส่วนที่ 3 ในลำดับต่อไป

ส่วนที่ 1 ลักษณะรูปแบบ และเนื้อหาของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” (ระยะที่ 5)

สำหรับส่วนที่ 1 นี้ คณาวิจัยจะกล่าวถึงลักษณะรูปแบบ และเนื้อหาของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านในระยะที่ 5 ใน 3 หัวข้อด้วยกัน ได้แก่

1.1 ลักษณะรูปแบบของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน”

1.2 ลักษณะเนื้อหาของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน”

1.3 วิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน”

1.1 ลักษณะรูปแบบของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน”

คณะวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องรูปแบบ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” ด้วยการรวบรวมบทวิทยุรายการจำนวน 41 ตอน และการสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วมในช่วงดำเนินงาน “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” ได้ผลการศึกษาว่า รูปแบบรายการมี 4 ลักษณะ ได้แก่ รูปแบบนิตยสารทางอากาศ รูปแบบรายการสัมภาษณ์ รูปแบบรายการเพลง และรูปแบบของโฆษณาคั้นรายการ

1.1.1 รูปแบบรายการนิตยสารทางอากาศ (Magazine radio program)

รูปแบบของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านประกอบไปด้วยรูปแบบรายการพุดคุย รายการข่าว รายการสัมภาษณ์ และรายการบันเทิง โดยแบ่งออกเป็นช่วงๆ จึงสามารถสรุปได้ว่ารูปแบบของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านมีลักษณะเป็นรูปแบบรายการนิตยสารทางอากาศ เนื่องจากในรายการประกอบไปด้วยเรื่องอยู่ๆ หลายเรื่องภายในแนวคิด(concept) เดียวกันคือ เนื้อหาต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในจังหวัดน่าน โดยเชื่อมโยงเนื้อหาให้สอดคล้องกันด้วยเทคนิคการนำเสนอด้วยวิธีใช้เพลง และโฆษณาคั้นรายการ และใช้ภาษาท้องถิ่นตลอดทั้งรายการ เพื่อให้เป็นรายการในลักษณะบันเทิงเชิงความรู้ รายการแบ่งออกเป็น 4 ช่วง ดังนี้

■ ช่วงที่ 1 “ช่วงทักทายผู้ฟัง / แจ้งเมนูรายการ” : รูปแบบรายการพุดคุย

ช่วงที่หนึ่งเป็นรูปแบบรายการพุดคุยของผู้ดำเนินรายการ เพื่อทักทายผู้ฟังและเกริ่นนำเข้าสู่รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านพร้อมกับแจ้งให้ทราบถึงประเด็นต่างๆ ที่จะนำเสนอในแต่ละช่วง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ผู้ดำเนินรายการคนที่ 1 : “สวัสดีครับท่านป้าแม่ปืนทอง ท่านผู้ฟังที่เคารพ รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน วันนี้ได้มามาประท่านผู้ฟัง ชึ้งตรงกับวันจันทร์ที่ 26 พฤษภาคม 2544 ผู้ชายสูง สมสูตร และคุณอภิชัย แซ่เล็ก มาทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินรายการในวันนี้สำหรับวันนี้เรามีเรื่องที่น่าสนใจที่จะนำเสนอต่อท่านผู้ฟัง คุณอภิชัยจะแจ้งให้ท่านผู้ฟังได้รับทราบครับ”

ผู้ดำเนินรายการคนที่ 2 : “สวัสดีครับท่านผู้ฟังรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านมีเรื่องที่แจ้งให้ท่านอับทราบดังต่อไปนี้ครับ รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านในช่วงแรกจะจะนำเสนอข่าวของชุมชนและช่วงที่สองเป็นช่วงเอียนรู้กับชุมชนในวันนี้เราจะอุ้กน้ำเสียงเรื่องเครื่องข่ายหอพักนักเรียนชาวเขา อำเภอแม่จริมว่าเบิลเมืองน่าน”

การรวมเครือข่าย รวมกลุ่มหรือมีแนวทางในการช่วยเหลือลดอ่อน้อย่างไรบ้าง มาบอกมาเล่าให้อบอญแม่ปืนของท่านผู้พังได้รู้ เขายังได้รับเกียรติจากท่านอาจารย์บุญเทียน ขัตติเนศ มาอุ่นใจให้บ่อเมเป็นน้องได้รับฟังกัน ช่วงที่สามเป็นช่วงเดียงจากชุมชนทางผู้ดำเนินรายการจะอื้อท่านผู้พังที่อยู่ทางบ้านได้โทรศัพท์มาอุ่นใจในเรื่องต่างๆให้มาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นใหม่ๆกับเราได้ ก่อนที่จะไปพบกันในช่วงต่างๆของรายการมาฟังเพลงม่วนๆกันก่อนนะครับ”

(ที่มา : บทวิทยุวันที่ 26 พฤศจิกายน 2544 เรื่องเครือข่ายกลุ่มหอพักก้าวเรียนชาวเขา อ.แม่จริม)

■ ช่วงที่ 2 “ข่าวจากชุมชน” : รูปแบบรายการข่าว

ช่วงที่ 2 เป็นรูปแบบรายการข่าวจากหน่วยงานราชการและข่าวจากชุมชนต่างๆภายในจังหวัดน่าน โดยใช้เทคนิคการนำเสนอให้ผู้ดำเนินรายการ 2 คน สลับกันอ่านข่าว

ผู้ดำเนินรายการคนที่ 1 : ท่านผู้พังก์ได้รับฟังเพลงจากรายการกันไปแล้ว ในช่วงนี้จะเข้าสู่ในช่วงของข่าวจากชุมชน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ข่าวแรก (คุณส่ง) : ประชาสงเคราะห์จังหวัดน่านเรื่องช่วยเหลือเรื่องความเดือดร้อนของชาวบ้านบนพื้นที่สูงและห่างไกลในสภาวะอากาศหนาว จังหวัดน่านได้ประสานงานไปยังภาครัฐและเอกชนเรื่องช่วยเหลือไปแล้วจำนวนกว่า 24,000 ราย เพื่อช่วยเหลือกัน พร้อมรับบริจาคเสื้อกันหนาวบริจาคกันได้ ติดต่อที่ประชาสงเคราะห์จังหวัดน่านโดยมีบัญชีติดอาสาตรวจสอบนำไปให้ถึงมือ มาช่วยกันเนื้อครับ

ข่าวที่ 2 (คุณอภิชัย) : สำนักงานประมงศึกษาจังหวัดน่าน โดยคุณสมหวัง เชื่อนแก้ว จะจัดให้มีการแข่งขันกีฬาในกลุ่มโรงเรียนในวันที่ 14-15 ธันวาคม เพื่อส่งเสริมการออกกำลังกายและพัฒนาร่างกาย และเสริมสร้างน้ำใจนักกีฬาลดปัญหายาเสพติด

ข่าวที่ 3 (คุณส่ง) : การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัดน่านงดจ่ายไฟฟ้าชั่วคราว แจ้งไฟฟ้าดับในเขตเทศบาลเมืองน่านตั้งแต่หลังวัดพันต้นถึงบ้านปางค่า ในวันที่ 28-30 พฤศจิกายน 2544 ตั้งแต่เวลา 08.00-17.00 น. เพราะว่าการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเบี้ลจะปรับปรุงส่วนต่างๆ ขึ้นและจะให้บ่อเมเป็นน้องได้รู้กันนะครับ

■ ช่วงที่ 3 “เรียนรู้กับชุมชน” : รูปแบบรายการสัมภาษณ์

ช่วงที่ 3 ช่วงเรียนรู้กับชุมชน เป็นรูปแบบรายการสัมภาษณ์ โดยมีสมาชิกชุมชนวิทยุชุมชนฯซึ่งรับหน้าที่เป็นผู้ดำเนินรายการ 2-3 คน สัมภาษณ์ผู้ร่วมรายการซึ่งเป็นตัวแทนจากกลุ่ม องค์กร หรือหน่วยงานราชการในจังหวัดน่าน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ผู้ดำเนินรายการ : อยากรู้ว่าท่านอาจารย์บุญเทียน จากกลุ่มเครือข่ายหอพักนักเรียนชาวเขาเล่าความเป็นมาของกลุ่มหอพักสำราญแม่จริมให้ผู้ฟังอับทราบหน่อยครับ

ผู้ร่วมรายการ: เครือข่ายหอพักนักเรียนชาวเขาก็มาระดับน้ำชาเดินทาง ลำบากจะลงมาเยือนหนังสือตรงพื้นราบที่ก็ลำบาก ลำบากนัก ก็ไม่มากเยือนเลย เรายังมีแนวคิดในการจัดตั้งเครือข่ายหอพักขึ้น โดยการให้อัญเชิญมาจาก พอจำนวนนักขึ้นก็อปปูหน้าให้กับครู เราจึงมาสร้างเป็นที่พักเฉพาะขึ้น
(ที่มา : บทวิทยุวันที่ 26 พฤษภาคม 2544 เรื่องเครือข่ายกลุ่มหอพักนักเรียนชาวเขา อ.แม่จริม)

ผู้ดำเนินรายการคนที่ 1 : ท่านผู้ฟังเจ้า หลังจากเข้าได้ฟังเพลงจากรายการไปแล้วช่วงนี้เรามาปะกันในช่วงเย็นรู้กับชุมชน วันนี้เราเจ็บตัวแทนจากชุมชน บ้านนาท่อเด่น ต.ถีมตอง มาพูดคุยกับความสำเร็จของกองทุนหมู่บ้านบ้าน ละล้านกัน ได้อับเกียรติจากการองค์กรรวมการกองทุนหมู่บ้านนาท่อเด่น รองประธาน และเลขานุการกองทุนหมู่บ้านนะเจ้า เขายกแหนะนำผู้ร่วมรายการก่อนนะเจ้า มีคุณอมรรัตน์ นันทเสน คุณล้วน อุปนันท์ สวัสดีเจ้า

ผู้ดำเนินรายการคนที่ 2 : เริ่มคำถามแรกนะเจ้า อยากรู้คุณล้วน รองประธาน องค์กรรวมการกองทุนหมู่บ้าน ได้เล่าถึงการได้รับการอนุมัติงบกองทุนหมู่บ้าน ให้ทราบว่าได้ดำเนินการอย่างไรบ้างเจ้า

ผู้ร่วมรายการ :

ผู้ดำเนินรายการคนที่ 1 : แต่ละขั้นตอนที่ได้เล่ามามีปัญหาอะไรมากและมีการแก้ปัญหาอย่างไร

ผู้ร่วมรายการ :

ผู้ดำเนินรายการคนที่ 2 : ท่านมีข้อแนะนําให้หนูบ้านที่ยังไม่ผ่านการอนุมัติเงินอย่างไร
 (ที่มา: บทวิทยุวันที่ 7 กันยายน 2544 เรื่อง ความสำเร็จของกองทุนหมู่บ้านบ้านนอกท่อเด่น)

■ ช่วงที่ 4 “เสียงจากชุมชน”: รูปแบบรายการสนทนาก

ในช่วงที่ 4 ช่วงเสียงจากชุมชนนำเสนอด้วยรูปแบบรายการสนทนาโดยรายการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังโทรศัพท์เข้ามาพูดคุยแสดงความคิดเห็น ติชม สอบถามถึงเรื่องราวนี้นำเสนอไปในช่วงเรียนรู้กับชุมชนหรือประจำเดือนนี้ๆ ที่เป็นข้อเสนอแนะในการทำรายการครั้งต่อไปรวมถึงโทรศัพท์เข้ามาขอเพลงด้วยลักษณะการนำเสนอ มีลักษณะเป็นการตอบกับผู้ฟังทางบ้านว่ามีใครโทรศัพท์เข้ามาตามเรื่องอะไร โดยให้ผู้ร่วมรายการเป็นผู้ตอบคำถามที่ผู้ฟังถามเข้ามา ดังตัวอย่างด่อไปนี้

ผู้ดำเนินรายการ : “ในช่วงนี้จะได้นำท่านเข้าสู่ช่วงเสียงจากชุมชน ก็เชิญท่านป้อนแม่ปืนของท่านผู้ฟังโทรศัพท์เข้ามาสอบถามที่หมายเลข 054-710144 ในช่วงรอเสียงโทรศัพท์จากท่านผู้ฟังอยู่นี่ ท่านกำนั้นคำญัต ดีพรมกุล มีอะไรยังที่จะฝากหรือป้อนแม่ปืนอองที่อับพองอยู่ทางบ้านก็เชิญท่านอู้ดีเลยนะอับ”
 (ที่มา : บทวิทยุวันที่ 11 ตุลาคม 2544 เรื่องตำบลน้ำเกียน)

ผู้ดำเนินรายการ : “เมื่อสักครู่มีโทรศัพท์เข้ามาถามท่านนำใจน์ ศรีวรรณ สวนฯ นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองน่านนะเจ้าว่า ชื่นชมการทำงานของท่านนำใจน์มากเรื่องจัดกีฬาต้านยาเสพติดนะเจ้า แต่ขอสักนิดสักน้อยເກອະเจ້ານະວ່າทำໄມ້ ถนนในเขตเทศบาลบางสายเป็นหอุมเป็นบ่ออะเจ້າ เช่น ถนนหน้าวัดสวนตาล หรือที่สี่แยกซ้างເដືອກ ສັງເທດບາລໄປໜ້ອມແໜ້ນໂຍເກອະນະເຈ້າ ท่านนำใจน์ ຈະຈ່າຍົງໄຟລະເຈ້າ”

(ที่มา : บทวิทยุวันที่ 27 พฤศจิกายน 2544 เรื่องงานกีฬาต้านยาเสพติดของเทศบาลเมืองน่าน)

จากการสังเกตการณ์ในห้องส่งของคณะกรรมการวิจัย พบร่วม ในช่วงเสียงจากชุมชนนี้ หากในกรณีที่ไม่มีผู้ฟังโทรศัพท์เข้ามาในรายการ จะเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอเป็นรูปแบบรายการพูดคุย เพื่อสรุปสิ่งที่ได้นำเสนอไปในช่วงเรียนรู้กับชุมชน ดังตัวอย่างด่อไปนี้

ผู้ดำเนินรายการ : “เกี่ยวกับที่ทางรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านได้นำเสนอไปในช่วงเรียนรู้กับชุมชนนั้นป้อมเป็นปั่นของทางบ้านได้อับพองเรื่องเกี่ยวกับการผลิต

เหล้าพื้นบ้านจากตัวแทนสำนักงานสรรพากรมีตั้งหัวดันน่าน คุณสมชาย เกียรติ
นันท์ และคุณยุพิน บุญญาชัย ไปแล้วนั้นเข้าก็ได้รับความรู้ว่า..... ไปแล้วนั้น
วันนี้รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านของเอกชนมดเวลาลงก่อนจากกันอย่าลืมนะ
ครับพบกันทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์ทางรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน
ผม.....และ.....สวัสดีครับ”

(ที่มา : บทวิทยุวันที่ 26 พฤศจิกายน 2544 เรื่องเหล้าถือ)

จากวุปแบบรายการต่างๆดังกล่าวข้างต้น คณะกรรมการวิจัยได้ทำตารางสรุปเพื่อให้เข้าใจง่ายและ
เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น ดังตารางที่ 5.1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 5.1 แสดงวุปแบบรายการในแต่ละช่วงของรายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน

ช่วงที่	ชื่อช่วง	รูปแบบ		ความยาว (นาที)
ช่วงที่ 1	ทักทายผู้ฟัง	พูดคุย	ผู้ดำเนินรายการ ผลักดันทักทาย	10
ช่วงที่ 2	ข่าวจากชุมชน	ข่าว	สัปดาห์กันอ่านข่าวที่ ลักษณะ	30
ช่วงที่ 3	เรียนรู้กับชุมชน	สัมภาษณ์	ถาม ตอบระหว่างผู้ ดำเนินรายการและ ผู้ร่วมรายการ	50
ช่วงที่ 4	เสียงจากชุมชน	สนทนา	โทรศัพท์เข้ามา ตามได้	30

จากการดังกล่าว สรุปได้ว่า วุปแบบของ “รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่าน” ในหนึ่งราย
การ มี 4 วุปแบบด้วยกัน คือ วุปแบบรายการพูดคุย รายการข่าว รายการสัมภาษณ์ และรายการ
สนทนา รวมถึงมีการนำเสนอเนื้อหาที่แตกต่างกันไปในแต่ละช่วงซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดไว้ในส่วน
ของเนื้อหารายการ รายการวิทยุชุมชนคนเมืองน่านให้ความสำคัญกับช่วงเรียนรู้กับชุมชนมากที่สุด
โดยดูได้จากเวลาในการนำเสนอรายการคือ 50 นาที และการตั้งชื่อตอนของรายการจะใช้ชื่อตาม
กลุ่ม หรือการนำเสนอเรื่องราวของแขกรับเชิญในช่วงเรียนรู้กับชุมชน